

Láma Yongden, A. David-Neelová:

Mipam, láma piatich modrostí

(český preklad z francúzskeho originálu: Jozef Heyduk)

Úvod

Kým naši pripravujú večeru, sedíme a rozprávame sa s lámom Yongdenom na pahorku neďaleko tábora.

Môj adoptívny syn už bol niekoľkokrát v cudzine a prišiel trochu do styku so západným svetom. Dostali sa mu tiež do rúk niektoré knihy o Tibete, ktoré sa tam vydávajú.

"Ako je možné, že ľudia, ktorí v Tibete nikdy neboli a ktorí nemajú o krajine a mravoch jej obyvateľov ani potuchy, sa o tom odvažujú písať? Všetky tie popisy, ktoré som čítal, sú celkom nesprávne. Jeden popisuje palmové háje neďaleko Lhasy, iný predstavuje našich pustovníkov, ako hrajú na klavír sonáty pre štyri ruky a za partnerov majú bohov. Nenájde sa ešte nejaký geniálny rozprávač čo by opísal, ako sa za určitých okolností vrhá mních do niektorého z tých veľkých kotlov na čaj, s ktorými sa stretávame v našich kláštoroch, ako ho tam nechajú povariť a potom si jeho kolegovia mnísi pochutnávajú na tejto ľudožrútskej polievke? Sú ľudia na Západe takí naivní, že veria takým nezmyslom?"

"Je pravdepodobné, že mnohí z tých, čo poznajú Tibet, majú isté pochybnosti o ich vierohodnosti, ale knihy, o ktorých hovoríš, sú väčšinou romány, a ich čitatelia od nich nechcú nič iné, len aby ich na chvíľu pobavili."

"Nie je rovnakým potešením čítať príbehy pravdivé? Osoby môžu byť čiastočne vymyslené, ale udalosti, zvyky a krajiny musia byť skutočné, ináč je autor len podvodníkom, ktorý klame svojich čitateľov a vnáša do nich nesprávne predstavy. A to je hriech."

Pomyslela som si, že naši literáti majú asi inú predstavu o "hriechu", alebo že sa oň obvykle pramálo starajú, ale synovi som svoju mienku nepovedala. Napadlo ma totiž zrazu čosi iné.

"Keď toľko kritizuješ autorov, ktorí opisujú vo svojich knihách tvoju krajinu nepravdivo a groteskne, treba proti nim postaviť pravý obraz tamojších ľudí a vecí. Napíš takú knihu."

Láma sa dal do smiechu.

"Ako by som ju mohol napísať, veď viem po anglicky len veľmi málo, a pokiaľ ide o váš jazyk, budem musieť ísť do Francúzska, aby som sa ho naučil. Nemôžem predsa písať pre európskych či amerických čitateľov po tibetsky, nevedeli by si knihu prečítať."

Blížila sa noc, na pusté pláne sa začínali znášať závoje modrých tieňov. Bola to chvíľa, keď duchovia jazier a skál vychádzajú zo svojich skrýš a bežia sa vyšantit' na horské planiny. Zdalo sa mi, že mi tichý hlas našepkáva: "Kniha napísaná po tibetsky sa dá predsa preložiť." Náhle som sa rozhodla.

"Láma la", povedala som vážne, oslovujúc svojho syna jeho rádovým titulom, napíšem vašu knihu vo svojom jazyku. Zapisujte si oddnes, čo upúta vašu pozornosť, spomeňte si na zaujímavé udalosti a skutky, ktoré ste sám videl alebo o ktorých ste počul, či na myšlienky, ktoré pred vami niekto vyslovil.

Zobierajte takto materiál, z ktorého budeme čerpať ...".

Yongden sa podivne usmieval.

"Čo je?", spýtala som sa.

"Mám už nevelký rukopis", priznal sa potmehútsky.

"Nehovorte! Tak ho použijeme. Ukážeme ľuďom pravý Tibet, ozajstných Tibet'anov, skutočné udalosti. Zostavíme príbeh tak, že tam bude všetko pravdivé, ale žiadna z osôb sa v ňom nespozná. Bude to román, prvý román, ktorý bol kedy napísaný tibetským lámom pre ľudí ďalekého Západu, na slávu jeho horskej, snežnej krajiny."

Tak bola uprostred očarujúcich tibetských plání počatá kniha, ktorá dnes vychádza.

Alexandra David-Neelová

Predhovor lámu Yongdena

Úvod, ktorý napísala bádatel'ka a znalkyňa Tibetu pani A. David-Neelová pre francúzske vydanie knihy, presne popisuje okolnosti, za ktorých táto kniha vznikla. Myslím, že nemám nič, čo by som k tomu dodal. Naozaj nič, možno len

prejav istej bázne.

Tisíce čitateľov, ktorým sa dostalo do rúk francúzske či nemecké vydanie sa už zoznámili s Mipamom, mladým hrdinom môjho rozprávania. Pochopili však títo ľudia zo Západu dokonale jeho charakter? Rozoznali jasne ideál, hlboko zakorenený v duchu tohto dieťaťa Tibetu? A čo čitatelia tohto vydania, či tí jasne rozoznajú pravého Mipama v rôznych úlohách, ktoré mu dáva hrať život?

Mipamova čistá a výlučná láska k priateľke z detstva, jeho krušná honba za bohatstvom, ktoré mu, podľa jeho mienky, má umožniť, aby si ju mohol vziať za ženu, jeho bdelá zvedavosť, ktorá ho núti, aby prebádal rôzne prostredia, to všetko tvorí akoby pestrofarebnú výšivku na nemennom pozadí jeho prenikavých vnemov a vreľých túžob. Rovnako ako kedysi Buddha, aj Mipam rozoznal pod klamným povrchom, ktorý všetko pokrýva, nepretržitú drámu, ktorá núti bytosti, aby medzi sebou viedli zápas. V detstve odchádza z domova, aby hľadal "krajinu, kde všetci žijú v priateľstve", a keď sa z neho stane muž, keď pochopí, že táto "šťastná krajina" nejestvuje, zaumieni si, že bude pomáhať tým, ktorí sa ju snažia vytvoriť.

V mojej vlasti večného snehu žije táto túžba po univerzálnom priateľstve v srdciach väčšiny ľudí, či sú to učení lámovia alebo drsní pastieri stád. Bohužiaľ, aj moji krajanovia podliehajú obyčajným ľudským vášňam, a tie sú prekážkou, ktorá im bráni tento ideál uskutočniť.

Tieto protichodné sklony sa prejavujú prečudesným spôsobom. V Tibete môžeme neraz stretnúť bandu zbojníkov, ktorí idú na koňoch pomedzi hory a zrazu sa zastavia na najvyššom mieste priesmyku, zadávajú sa do údolí, ktoré sa pod nimi rozprestierajú a vážne šepkajú rituálnu formulku vyjadrujúcu ich túžby: "Nech všetky bytosti sú šťastné!"

Možno si pomyslíte, že je také želanie výsmechom, keď ho vyslovujú ľudia, ktorí zároveň terorizujú kraj a hľadajú, kde by mohli zbíjať. Nie je to celkom tak. Musíme v tom skôr hľadať prejav túžby, čiastočne podvedomej, smerujúcej k dokonalejšiemu usporiadaniu sveta, z ktorého by zmizlo akékoľvek zbojstvo i bolesť, ktorú pôsobí.

Vo svojich ďalších "románoch" chcem západným čitateľom opísať iné typy skutočných Tibetánov. Všetci budú rovnako autentickí ako Mipam, len budú mať iné povahy.

Zatiaľ si len želim, aby bol "Mipam, láma piatich múdrostí" prijatý vlúdne.

Kiež by v tých, ktorí budú čítať jeho príbeh, posilnil alebo prebudil túžbu po čo najväčšom dobre a bratskej solidarite, ktorú, ako sa mi zdá, potrebuje Západ rovnako naliehavo ako Východ.

I. Kapitola

Jeho zrod sprevádzali zázraky. Pod vysokými stromami lesa, na okraji ktorého stál prostý dom jeho rodičov, sa pred svitaním rozliala nadprirodzená žiara. Na slamenú strechu sa posadil párik vtákov so zlatistými chocholčekmi, hoci sa v tomto čase tento druh do tunajších končín nestahuje. Po dlhom období sucha sužujúceho smädné rastliny i zvieratá, ktoré sa nimi živia, náhle ovlažil zem výdatný dážď, hoci na oblohe žiarilo slnko. Neďaleko príbytku sa objavil veľký leopard, pokojný, dôstojný, nebojácny, a pozornými očami sa díval na okno izby, kde dieťa prichádzalo na svet. Matka novorodenca hovorila, že okolo seba počula spev neviditeľných bytostí.

Akhu Phünccho /1/, náčelník dediny a teraz otec tretieho dieťaťa, dychtivo zbieral všetky tie správy, lebo v nich nachádzal dôvod pre nesmiernu pýchu a opojnú nádej. Ten, kto vchádza do života uprostred takých predzvestí, nemôže byť obyčajné dieťa, myslel si. V jeho tretom synovi sídli určite duch niektorého ctihodného lámu, ktorý sa zo súcitu zriekol blaženosti rajov či dokonca najvyššieho oslobodenia buddhov, aby medzi nevedomými ľuďmi konal ďalej službu súcitného učiteľa a sprievodcu na ceste vedúcej k vyslobodeniu z utrpenia /2/.

Prečo si tento presvätý, premúdry láma zvolil práve jeho a jeho dobrú ženu, aby vytvorili pominuteľnú schránku, do ktorej sa opäť vtelí? Phünccho to najprv nemohol pochopiť, ale ako dni plynuli, sám u seba objavoval cnosti a zásluhy, ktoré mu doteraz unikali. Neprešiel ani mesiac a už vôbec nepochyboval o správnom úsudku toho, ktorý si ho vybral za otca. Tá voľba sa mu zdala plne odôvodnená.

Čangpal, jeho žena, prijala jeho správu o vyššej podstate ich syna s väčšou pokorou, ani ju však nenapadlo, aby mu odporovala. Najslávnejší tulku Čänráziho a Öpameho, ktorí sa delia o trón dalajlámu a tašilámu, sa zvyčajne rodia v rodinách chudobných. Tak je to aj s väčšinou ostatných tulku, do ktorých sa znova vtelili veľkí lámovia.

Chlapček, ktorý hltavo sal jej mlieko, bol teda tulku. Nebol v tom žiadny

zázrak, plnilo ju to len veľkou radosťou a dávalo to záruku hmotného blahobytu, ktorý sa rozleje z jej domu aj na domy ich príbuzných - všetci z jej rodu jej budú žehnať a uctievať ju, a ostatní jej budú závidieť. Niektorí priatelia a susedia šťastnej dvojice čoskoro verejne vyhlásili, že dieťa je tulku a onedlho aj meno lámu, ktorý sa znova zjavil v jeho rysoch. Pravdu povediac, jasajúci otec šikovne usmerňoval ich mienku.

Láma, ktorého vybrali, bol veľmi významnou osobou, prednedávnom zosnulý Mipam rinpoče, sedemnásť vtelenie Mipama, ktorý žil pred niekoľkými storočiami ako askét na ľadových svahoch Džomo Khangkaru. Počas svojho postupného prevtelovania videl bývalý pustovník, aké užitočné ovocie nesie úcta, ktorú si získal svojím minulým prísny životom a prastarými zázrakmi, ktoré mu pripisovali. Jeho sedemnásť tulku, pán gönpy Čhökhor a na nej závislých štyroch menších kláštorov a celého územia obývaného nevoľníkmi, žil v hojnosti, a ak bude osemnásť tulku tohto duchovného rodu ťažiť z šikovného chovania zosnulého a z prezieravej správy svojich príjmov, zverených chytrým správcom, bude akiste ešte mocnejší a bohatší než jeho predchodca.

Taká bola budúcnosť, ktorú si pre svojho syna vysnili dvaja vidiečania z kraja Domo.

Keď išlo o to, aké dať dieťaťu meno, zvolil jeho otec bez váhania meno Mipam. Bola to narážka na pôvod, ktorý mu prisudzoval a na jeho budúcu vznešenosť.

Dvaja cipovia, ktorých sa pýtal, či zvolil dobre, sa zhodli v tom, že je to voľba v dokonalej harmónii s horoskopom, ktorý zostavili.

Potom malý Mipam rástol ako všetci malí chlapci na svete. Najprv liezol po štyroch, potom sa vzpriamil a behal knísavo na neistých nohách medzi truhlicami a vankúšmi, ktoré v dome akhu Phünccha slúžili ako sedadlá. Hovoriť ho neučili, lebo to v Tibete nie je zvykom. Tibetania sa nazdávajú, že človek jedného dňa začne vyslovovať slová svojho materinského jazyka rovnako prirodzene, ako začnú vydávať zvuky zvieratá podľa svojho druhu. A skúsenosť dokazuje, že všetci Tibetania rozprávajú aj bez učenia, len neskôr. V troch rokoch Mipam len kričal. Jeho mocný krik prezrádzajúci silnú konštitúciu, bol veľmi výrečný, ako uisťovali jeho rodičia, no pri najlepšej vôli sa v ňom nedali rozoznať melodické slabiky krásneho tibetského jazyka.

Krátko potom čo Mipam dosiahol tretí rok, začali hodnostári z gönpy Čhökhor

pátrať po dieťati, do ktorého sa znova vteliť ich láma - hľadali Mipama XVIII. Správa o tom sa rýchlo rozšírila po celom kraji a akhu Phünccho sa chystal, že pred hodnostármi riadne vysvetlí a uplatní tých niekoľko znamení, ktoré podľa neho nezvratne označovali pravú osobnosť jeho syna a dokazovali teda jeho zákonité právo na kreslo predstaveného v Čökhore.

Phünccho si chcel pripraviť pôdu tým, že si zaistí podporu ochranných bohov svojich predkov, predkov svojej ženy i božstiev kraja, a potom vhodnými rituálmi vytvorí sled okolností priaznivých jeho snaženiu. Obrátil sa teda na dvoch lámov zo sekty Ňingmapa, ku ktorej sám patril. Aby nič nezanedbal, pozval aj bönpa povestného tým, že dokáže šikovne získať príhovor duchov a démonov, alebo aspoň zabrániť, aby neškodili. Každého z nich malo sprevádzať niekoľko pomocníkov.

Dal zabiť vola a prasa, lebo ich mäso, pripravené na niekoľko spôsobov, malo tvoriť podstatnú časť jedla, ktoré predloží lámom a bönpovi. Jedno prasa a niekoľko kurčiat obetuje pri obrade sám šaman.

Čangpal poslala svojich dvoch synov k susedným sedliakom pre množstvo vajec, aby mohla uvariť "čínsku polievku", a sama pripravila pivo a pálenku, ktoré bude nutne treba pri hojných obetných prípitkoch.

Pred svitaním dohovoreného dňa prišiel bönpo a pod stromom začal svoj obrad. O niečo neskôr sa na úbočí hory nad dedinou objavili dvaja lámovia a ich družina, zostupujúci z vrcholu, na ktorom stál ich kláštor - vpredu išli traja novici a striedavo hrali na kangling, aby ohlásili ich príchod.

Keď sa u Phünccha riadne posilnili - do izby pustili aj bönpa, ale ten sedel bokom od ostatných - všetci hlasno čítali pasáže z niekoľkých svätých kníh a sprevádzali to údermi na bubienky, cenganím zvoncov a zvučnými rituálnymi výkrikmi. Bönpo sa vrátil pod svoj strom a "robil hluk" pred obetami, rozloženými na vrstve lístia. Bohatý jedálny lístok počas obeda všetkým veštil skutočnú hostinu aj pri večeri. Ich spokojnosť sa prejavovala zápalom, s akým obrady vykonávali.

Poverčivý Phünccho postavil v jednom kúte izby malý trón, ktorý mal byť šťastnou predzvesťou. Tento symbol budúcej vznešenosti jeho syna predstavoval trón, ktorý čakal na Mipama v Čökhore. Po obradoch naň posadil svoje dieťa oblečené pre túto príležitosť do šiat zo žltého hodvábu. V tej chvíli spievali dapovia záverečné slová požehnaní, privolávajúce blahobyť na domácich pánov,

ich rodinu i majetok. Odriekali liturgické texty a pritom chodili po dome a hádzali na ľudí, zvieratá i veci posvätené zrnó. Dážď týchto zrn sa zniesol aj na Mipama a zasypal jeho trón. Spadnuté zrná dole na podlahe utvorili kruh pretáť lúčmi, čo nejasne pripomínalo obraz kola /3/. Phünccho, ktorý stále hľadal nejaké predzvesti, si to ihneď všimol a upozornil na to všetkých, ktorí boli okolo neho. Zhodli sa, že je to opäť jedno zo znamení ukazujúcich, že Mipam je tulku, ktorý bude kázať Vznesenú náuku.

Bolo po slávnosti. Každý z účastníkov konajúcich obrady bol podľa svojho postavenia štedro odmenený striebrom i naturáliami. Bönpó, ktorý si odnášal najlepší diel z obetovaných zvierat, odchádzal v tú stranu, kde býval, kým dapovia, rozradostení vydareným dňom, zhovárajú sa vystupovali po strmých chodníkoch vedúcich hore k ich kláštóru, tiež obťažkaní mäsom a kvaseným zrnom.

Mipamovi rodičia rozdávali susedom chutné zvyšky hostiny a chlapec zatiaľ zostal sám - na tróne zaspal.

Napriek všetkým znameniam, predzvestiam a obradom nastal v tom všetkom nečakaný zvrät. Mnisi, ktorí mali za úlohu nájsť svojho znovuvteleného lámu, sa riadili veštbumi a obrátili sa iným smerom než ležal kraj, kde žil Phünccho. Nemal teda vôbec príležitosť predstaviť im svojho syna, ani svedkov ochotných popísať im zázraky, ktoré sprevádzali deň jeho zrodenia.

Keď predstavení Čhökhoru preskúmali asi dvanásť uchádzačov, vybrali troch chlapcov a pripustili ich k zvyčajnej trojnásobnej skúške:

- označiť medzi inými podobnými predmetmi veci, ktoré patrili zosnulému lámovi
- popredný jasnovidný láma mal potvrdiť, že ide naozaj o kandidáta, do ktorého sa mŕtvy láma opäť vtelil, a overiť toto svedectvo vešteckými praktikami
- losovanie - meno pravého tulku musí byť vytiahnuté z urny s menami všetkých kandidátov skúšky ako prvé - urna so svojím obsahom býva umiestená na oltári ochranného božstva kláštóra.

Márne konal Phünccho nové a nové návštevy, márne prinášal dary osobám, ktoré považoval za vplyvné, nedokázal dosiahnuť, aby bol Mipam prijatý medzi kandidátov, a stratil tak celkom možnosť dokázať, že jeho nároky sú oprávnené.

Kým nariekal oplakávajúc svoje zmarené nádeje, konala sa voľba. Syn ktoréhosi vidiečana z kraja Jarlung bez váhania spoznal málu (ruženec), dordže a zän Mipama XVII., umiestené medzi mnohými inými predmetmi rovnakého vzhľadu. Trikrát ho jasnovidný láma označil za pravého nástupcu, rovnako ako veštecké obrady a

astrologické výpočty kontrolujúce jeho odpovede, a aj pri losovaní, ktoré sa konalo trikrát za sebou, vyšlo z urny jeho meno trikrát ako prvé.

Tulku Mipama z Čhökhoru bol riadne rozoznaný, o ničom už nebolo možné pochybovať. Jeho rodičia jásajúci radosťou odviekli syna domov, aby tam čakal na priaznivý deň, označený učeným astrológom, kedy slávnostne vstúpi do svojho kláštora.

O dva mesiace prišli hodnostári z Čhökhoru s početnou družinou pre svojho bývalého lámu, ktorý vzal na seba novú podobu. Niekoľko kilometrov od gönpy sa utvoril sprievod zložený z nosičov vlajok, hudobníkov, nosičov kadidelníc a veľkého davu mníchov i laikov, ktorí prišli naproti svojmu mladému vládcovi, tí všetci ho chceli sprevádzať. Za zvukov gjalingov, rakdungov a bubnov sa dal sprievod na pochod. Dieťa v šatách zo zlatej látky sedelo na bielom koni, dvaja dapovia kráčali po oboch stranách a podopierali ho v sedle, tretí ho chránil širokým slnečníkom na dlhej palici. S veľkou okázalosťou tak prešlo bránou Čhökhoru.

Vnútri hradieb sa dvíhal lámov palác, obklopený nízkymi domami mníchov, od ktorých bol oddelený priestrannými dvormi. Z terasy vyčnievajúcej nad štvorposchodovou budovou sa dvíhala vežička s pozlatenou strechou so zahnutými rohmi, ktorá mala po dvoch stranách gjäncchän jagajúci sa v slnku.

Hlavný vchod do príbytku bol v pozadí širokej, zvýšenej predsiene ozdobenej freskami, ku ktorému sa prichádzalo po kamenných schodoch. Tam sa sprievod zastavil.

Gjalingy zosilnili svoj nariekavý hlas, rakdungy zabučali mocnejšie a bubeníci búšiaci do bubnov s dvojnásobnou silou rozvírili do priestoru pôsobivý hrmot hromu hlásajúci do diaľky: Mipam rinpoče, ktorý sa osemnásty raz znova vtelil, sa vracia do svojho príbytku.

V tej chvíli, keď mladý tulku, ktorého telesná stráž práve zdvihla zo sedla, kládol nohy na prvý schod svojho nádherného príbytku, stál druhý malý Mipam ďaleko odtiaľ, celkom sám na okraji lesov blízko svojho domova. Mipam, teraz ponížený na úroveň ostatných chlapcov z dediny, stál vzpriamený a akoby zamyslený. Potom pomaly zdvihol pravú ruku, roztiahol všetkých päť prstov, priložil ju k hrudi a vyslovil jasne a vážne slabiku nga - dovtedy ešte nikdy nepovedal ani slovo.

Náhle preletel nad lesom ľahký vánok, stromy sa sklonili a rozkolísali

listnaté konáre, akoby zdravili príchod víťazného hrdinu alebo sprevádzali potleskom jeho odchod za slávnym dobrodružstvom. To isté tajomné svetlo, ktoré sa zjavilo keď sa narodil, obklopilo chlapca žiarivým kruhom, ktorého jas sa šírilo do nedohľadna, a Čangpal, ktorá pracovala neďaleko odtiaľ, začula, ako v povetrí znejú čiesi hlasy toho istého neviditeľného chóru, ktorý spieval okolo nej, keď Mipam prichádzal na tento svet.

Tá dobrá žena nepostrehla gesto svojho syna, a keby aj postrehla, nevenovala by mu pozornosť, lebo všetky malé deti hýbu rukami bez zjavného dôvodu. Začula však spev a uvidela to neobyčajné svetlo. Udivilo ju to, znepokojilo, a keď sa vracala domov, hodlala o tom porozprávať svojmu mužovi. No okolnosti jej v tom zabránili. Našla Phünccha na lôžku takého opitého, že nevedel o sebe. Na druhý deň, keď sa vzrušenie utíšilo, zadržala ju neschopnosť a asi aj nejasné tušenie, že odhaľovať také tajomstvo nestriedmemu laikovi by bolo znesvätením. Mlčala, ale v jej srdci zakorenila istota, že Mipam je predurčený na nejakú vznešenú úlohu.

Mipamova budúcnosť, nech už mala byť akákoľvek, šťastná, skvelá, skromná či tragická, zatiaľ zostávala tajomstvom, ale všeobecne známa minulosť akhu Phünccha vnútila chlapcovmu otcovi melancholickú rolu nešťastného hrdinu.

Phünccho, z ktorého sa stal apatický človek a pijan, bol náčelníkom a bojovníkom. Keď belosi dobyli Indiu a hnali sa útokom na Himaláje, obrátil sa dámodžongský gjäpo na niekoľko menej významných pönpov susedných krajov, aby mu pomohli čeliť nepriateľovi. Pönpo, pod ktorým Phünccho vykonával dvojaký úrad náčelníka dediny a vojvodu, vypravil svoje vojsko na pomoc susedovi.

Jeho "vojsko" sa skladalo z niekoľkých tuctov horalov ozbrojených lukmi a šípmi. V ich čele hrdo kráčal Phünccho - veliteľ plný bojového zápalu, ktorý ani na okamih nezapochyboval, že smelých votrelcov vyhladí do posledného muža. Horali úspešne prešli horským priesmykom, ktorý oddeľuje Dämodžong od Doma a zostúpili cez les až k dravej Tiste, ktorej trstinové mosty obyvatelia pobrežia spálili. A tam, v tieni džungle, vyrábalo niekoľko sto mužov dňom i nocou zbrane - bambusové šípy.

Najskúsenejší hľadali pajumu, ktorej kolienka sú ďaleko od seba a vyrábali z nej hroty, ktoré zas iní nasadzovali na tyčku z iného druhu bambusu.

Zatiaľ lovci, ktorí vedeli šikovne pripravovať otrávené cesto, ktoré robí rany smrteľnými, rozťkali koreň prilbice (aconitum) a pridávali k prášku tabak,

papriku, soľ a ešte iné prísady, ktorých tajomstvo nikomu neprežrádzali. Touto vhodne navlhčenou zmesou, premenenou na cesto, natierali špičky šípov, ktoré mali zásobiť tulce, zavesené cez prsia bojovníkov.

Vybavení týmito nebezpečnými strelami, rozprchli sa tí prostí muži z lesov okolo brehu rieky a skryli sa za hustou záclonou obrovských konárov, širokolistých lián a bledých machov, napínajúcich svoje jemné, mnohonásobne zriasané drapérie od jedného stromu k druhému.

Proti nim stáli ľudia "civilizovaní", ktorí si boli istí, že so svojimi puškami a mnohými vojakmi zvíťazia. Už sa stávali netrpezlivými, keď narážali na ten detinský, ale zaniatený odpor synov hôr. Guľky hvízdali v húštinách a jedna z nich sklátila na vysokú vrstvu vlhkého, zahnívajúcего lístia jediného syna vojvodu Phünccha. Len čo sa však ukázala hlava neopatrného strelca, len čo šuchot lístia prezradil, že je tam nepriateľ, už strelci skrytí na druhom brehu vystrelili otrávený šíp, ktorý málokedy minul cieľ.

Tí prostomyselní patrioti z panenského územia držali cudzincov v šachu tri týždne a ich hrdinstvo, aj keď nevedlo skoro k ničomu, bolo veľké odvahou, ktorá ho podnietila. V inej krajine by sa asi ich pamiatka uchovala, pripomínali by to hrdinstvo synom tých, ktorí sa ním zaskveli, aby podnecovalo ich energiu a prebúdzało ich hrdosť. V himalájskych údoliach sa však všetko zbehlo celkom ináč.

Gjäpo dämodžongskej krajiny bol porazený a vyhnaný, a niekoľko jeho verných zdieľalo jeho osud. Bol medzi nimi aj jeho priateľ, malé tibetské knieža, ktorého poddaným bol aj Phünccho, ktorý tiež išiel za svojím pánom.

Ubehlo niekoľko rokov. Čas hrdinstva pominul, z vojvodu Phünccha sa stal obyčajný služobník, ktorý melancholicky živoril na maličkom chudobnom dvore bývalého gjäpa. Za jeho neprítomnosti prešli jeho rodinné pozemky do rúk triezvejších ľudí, ktorým nešlo o hrdinstvo v boji. Boli takí prezieraví, že odhadli ako zápas skončí, a takí chytrí, že ešte pred koncom vojny ponúkli svoje služby budúcim víťazom.

Keď dämodžongský gjäpo dostal dovolenie, že sa smie vrátiť do svojich bývalých krajov, oklieštených o veľké oblasti, vrátil sa do svojho kraja aj jeho priateľ, domské knieža, a vždy verný Phünccho sa vrátil s ním. Jeho pán sa znova usadil vo svojom malom paláci a viedol opäť príjemný život, zatiaľ čo pre bývalého vojvodu sa zmenilo všetko. Pred svojím hrdinským dobrodružstvom bol bohatý, no

teraz skoro chudobný. Pönpo síce dovolil, aby zostal náčelníkom dediny, ale ďalej už vd'áčnosť pánov, ktorých bránil, nesiahala. Ich vl'údnosť a priazeň sa obrátila k tým, ktorí sa od nich vo chvíli nebezpečenia odvrátili, k ľuďom opatrným a vychytralým, ktorým pod ochranou dobyvateľov vyniesla dezercia pocty, moc a zisk.

Phünccho žil vo svojom schátranom dome s dvoma ženami - so svojou ženou, ktorá už bola dost' stará, a s vdovou po svojom synovi.

Tibetské mravy nepodporujú vdovstvo mladých žien, ktoré sú skoro nútené sa znova vydat'. Podľa obyčaja tejto krajiny vyplatil Phünccho pri svadbe svojho syna rodičnom nevesty Čangpal čiastku, ktorú žiadali ako odškodné za výdavky spojené s výchovou dcéry. Takto získal, pokiaľ išlo o Čangpal, všetky práva, ktoré patria skutočnému otcovi, a teraz mohol zas on požadovať obvyklé dary od toho, kto by si ju chcel vziať. Mohol ju dať za ženu niektorému zo svojich synov alebo synovcov, ale Phünccho mal len jediného syna, toho, ktorého zabila guľka v kraji Terai, a jeho synovci, všetci už ženatí a otcovia rodín, nijako netúžili vziať si druhú ženu. V jeho hlave navyše klíčil iný nápad.

Od narodenia jeho zabitého syna ubehlo už dvadsaťpäť rokov, žena mu iné deti nedala, a tak mohol dúfať, že opäť bude otcom, len vtedy, keď sa znova ožení. Polygamia je v Tibete dovolená, hlavne keď je odôvodnená nedostatkom potomkov, z tej strany teda nebola žiadna prekážka. Keby chcel dostať dievča z dobrej rodiny, musel by jej rodičom vyplatiť značnú čiastku, no Phünccho znova nemohol vydat' tolko striebra koľko dal, aby jeho syn dostal Čangpal. Na dosah ruky však bol spôsob, ako sa bez toho zaobísť. Čangpal bola pekná, miernej povahy, ťažko by našiel ženu, ktorá by bola príjemnejšia než ona. Bola zvyknutá žiť so svojou svokrou a dobre si s ňou rozumela. Keby si ju vzal, nič by sa u nich nezmenilo, nevydával by sa do nebezpečenia, že rozvráti domáci mier, ak tam privedie dievča, ktoré by jeho zostarnutá manželka ťažko znášala, alebo krorá by sama napádala prvú ženu svojho muža.

Keď si Phünccho všetko rozvážil, rozhodol sa, že si vezme vdovu po svojom synovi. Nič tomu nestálo v ceste - neboli príbuzní, boli "rôznej krvi", a okrem toho, Čangpal ešte nemala dieťa.

Čo si o tom všetkom myslela mladá žena? Dala by asi prednosť druhovi menej zrelému než bol jej svokor, ale pri svojej pasívnej povahe nekladla odpor, ba ani ju nenapadlo vzdorovať. Slávili svadbu bez všetkej okázalosti a u náčelníka

dediny išiel život ďalej ako predtým, jednotvárny a plný práce pre obe ženy, dost' záhaľčivý preňho, ale tak to bolo vždy.

V ďalších rokoch porodila Čangpal syna, ktorému dali meno Dogjal, a potom Mipama, ktorý bol obklopený zázrakmi.

Napriek týmto divom nedával Mipam najavo nič, čo by prezrádzalo neobyčajnú osobnosť. Bol to mlčanlivý chlapec, ktorý sa pre maličkosť stával trucovitým, a okrem toho bol prehnane maškrtný. Tento zlozvyk možno omluviť tým, že v otcovskom dome dostával len jednoduché, chudobné jedlo.

Tibetskí vidiečania nemajú vo zvyku svoje deti rozmaznávať. Najlepšie jedlo, mäso, ak sa vôbec dostane na stôl, patrí otcovi, potom si vezme matka, a až potom dostávajú svoj diel deti, počnúc najstarším synom. Matky, ktoré majú nežné srdce - a taká bola aj Čangpal - často uberú zo svojho, aby utíšili plač potomka žobroniaceho o pridanie alebo o lepší kúsok, ale aj tak bolo veľa dní, keď Mipamova matka sama nemala o nič viac a musela sa uspokojiť s tým, že nasypala niekoľko hrstí praženého zrna do amthagu svojho syna, kým ho poslala do lesa pást' kravy.

Chlapec tam zostával s dobytkom celý deň. Niekoľko mesiacov ho vždy sprevádzal jeho brat Dogjal, ktorý však už mohol robiť roľnícke práce a bol teraz zamestnaný na poliach. Dogjal bol na svoj vek neobyčajne silný a už často chodieval aj na lov so svojimi strýkami alebo bratrancami, ale často aj sám - a s úspechom, ktorý Phünccha plnil pýchou. Obratnosť staršieho syna, za ktorú žal blahoželania, prinášala aj všeličo príjemné do kuchyne, bola to aká-taká náplast' na ranu, ktorú utrpela ješitonosť dedinského náčelníka zmarením nádejí, ktoré vkladal do Mipama.

Ten však o tom všetkom nemal ani potuchy. Niekedy sa, pravda, stávalo, že sa niektorý dedinčan rozpamätal na Phüncchove náročné túžby, alebo že nejaký chlapec, ktorý počul rozprávať o divoch sprevádzajúcich Mipamove narodenie, volal naňho zlomyseľne "Mipam tulku" alebo "kušo tulku", ale chlapec prijímal tieto drobné úsmešky s úplnou ľahostajnosťou. Jeho hnev prepukol vždy len pri jedle, keď mal pocit, že ho pri rozdeľovaní klamú.

Mipam teda trávil život v lese strážením stáda, ako dávno pred ním mladý Satjakama, ktorého príbeh rozprávajú indickí brahmani. Nezdá sa však, že by ho niekedy bol zavolať nejaký býk, aby ho poučoval o povahe Absolútnej bytosti, alebo že by začul, keď občas založil oheň a piekol si na ňom huby alebo korene

divých rastlín, ako z plameňov znie hlas Agni, ktorý by mu odhaľoval hlboké tajomstvá, ako sa to stalo indickému hrdinovi. Aj keby, uchovával si Mipam získané skúsenosti v takej tajnosti, že nikdy nikto z toho všetkého nepostrehol ani najmenší náznak. Ničím sa nelíšil od ostatných chlapcov svojho kraja, a ak bolo možné uňho objaviť nejaký charakteristický znak, potom to bola nevýraznosť celého jeho zjavu. Mipam bol všade nepatrnou, nevýraznou postavičkou, ktorej chýbala významnosť a ktorej prítomnosť si sotvakto všimol.

Ak sa otec zriekol všetkých ťažiadostivých snov o tomto chlapcovi, ktorý sa po takých sľubných začiatkoch stal takým obyčajným, chlapcova matka vo svojom srdci vytrvalo živila slabú neurčitú nádej, hmlistú vieru vo výnimočné vlohy svojho mladšieho syna, mlčanlivého a nenásytného. Keď sa po vysilujúcej práci večer vrátila z poľa, rozlámaná, ruky stuhnuté, a narýchlo chystala v žiare ohniska /4/ večeru pre rodinu, potajomky vrhala nežné pohľady na Mipama, ktorý ležal so zatvorenými očami na dlážke a v drobných rukách zvieral miskú - spal len napoly, pripravený sa zobudiť, len čo začne matka nosiť jedlo na stôl.

V tmavej kuchyni, na hromade vankúšov, obyčajne nevšímavo sedel otec a čakal, až pred neho postaví misu. Jeho stará žena, ktorá kvôli lámku už nebola schopná pravidelnej práce, sa často len dívala, ako sa tu drie jej bývalá nevesta, teraz druhá manželka. Dogjal, vášnivý lovec, ktorého otec stále povzbudzoval, aby ho zásoboval zverinou, býval často preč, a prespával raz u jedného, raz u druhého priateľa rodiny, podľa toho, kam sa na svojich potulkách po horách dostal. Napokon, aj keď bol doma, mal ako starší syn právo sedieť na čestnom mieste vedľa domáceho pána, a nielenže Čangpal nepomáhal, naopak jej pridával prácu, lebo musela obsluhovať o jedného stolovníka viac. Nie azda preto, že by mal Dogjal zlé srdce, alebo nemal rád svoju matku, jeho chovanie sa jednoducho riadilo ustálenými zvykmi toho kraja, a nikto, ani tá, ktorá tým trpela, v tom nevidela nič, čo by si zaslúžilo odsúdenie.

Jednotvárnosť Phüncchovho života a jeho rodiny neočakávane prerušila podivná príhoda, ktorá zvláštne zmenila Mipamovu povahu.

Chlapec bol podľa svojho zvyku v lese a stádo sa páslo roztratené medzi krovinami. Znášal sa večer a Mipam začal zháňať dobytok, aby ho odviezol dolu do dediny. Kravy boli zvyknuté sa v tom čase vracat' z paše a samy sa zbíehali do stáda a mierili k chodníku, po ktorom mali ísť. A tu si mladý pastier všimol, že

jeden kus chýba - býk, ktorý zvyčajne kráčal pred pomalšími kravami, ktoré ťahali plné vemená. Márne chlapec pátral po lese, krásneho býka nájsť nemohol. Čo robiť? Kládol si tú otázku, a nie bez úzkosti, lebo otec nebol práve miernej povahy, o tom ho poučili páľčivé spomienky na facky a rany palicou.

Nepochyboval, že by ho otec ihneď poslal naspäť do lesa, aby hľadal strateného býka. Večer by určite tiež nedostal ... Nebolo teda lepšie ušetriť si trest i námahu šliapať znova celú tú cestu od dediny až sem?

Začínala noc, netrpezlivé kravy tlmene bučali a niektoré z nich už začali zostupovať do údolia. Mipam sa rozhodol. Rýchlo zahnal dobytok až na cestu, ktorú kravy dobre poznali, a keď si bol istý, že sa samy vrátia do chlieva, vystúpil znova po úbočí.

Ten nevýrazný chlapec nevedel čo je strach. Možno to uňho nebola ani tak statočnosť, skôr si nebezpečenstvo neuvedomoval. Rovnako ako všetky ostatné deti toho kraja, aj Mipam slýchal desivé príbehy o démonoch. Vedel, že sú rongdú, cchonak-lu, sönde, šinde a zamdong-dü, že sú bytosti, ktoré žijú v stromoch, skalách a prameňoch, pripravené vyvádzať kruté kúsky každému, kto im príde na dosah. Vedel, že sú medzi nimi démoni, ktorí schytia dieťa, strčia ho do skalných trhlín, a tie sa potom za nimi zavrú. Neraz sa stávalo, že niektorý z démonov sa príliš ponáhľal, nedokončil poriadne svoje dielo a nechal zo skaly trčať malú nožičku alebo koniec vrkoča. Podľa týchto hrozných znamení ľudia poznávali, že je na tom mieste pochovaná nejaká obeť Zlého. Malý Mipam tiež vedel, že les skrýva divú zver, ktorá vychádza v noci zo svojich brlohov a blúdi húštinami a hľadá korisť. Bol veľmi dobre poučený o nebezpečenstve, ktorému sa vystavujú zvieratá i ľudia, keď sa osamotene v noci odvážia ďaleko od obydlí obkolesených vlajkami, na ktorých sú napísané ochranné zaklínadlá. Napriek tomu sa Mipam nebál.

Mal však hlad - Mipam mal stále hlad. Po býkovi ani najmenej stopy, napokon, noc už bola celkom tmavá, bez jediného mesačného lúča, nedali by sa rozoznať ani prsty na konci natiahnutej ruky. Chlapec zakopával o vyčnievajúce korene a rozodieral si kožu o trnité krovie. Keď čelom narazil na vyčnievajúcu skalu, omráčila ho bolesť, klesol na zem a začal horko plakať, lebo ho čelo veľmi bolelo a neľútostne ho trápil prázdny žalúdok. Dlho plakal, potom zaspal a vošiel do iného sveta, kde nebol ani býk, ktorého musel nájsť, ani otec Phünccho, ktorého sa musí báť, a nedoliehalo sem ani zvieranie hladného žalúdka.

Keď sa zobudil, bolo svetlo, zlatavejšie svetlo, ako sa mu teraz zdalo, než svit obyčajných rán. Jeho rovnomerná žiara zalievala pod listnatými stromami miesta, ktoré by vlastne mali byť v tieni. Na niekoľko krokov opodiaľ nehybne ležal leopard a díval sa naňho svojimi veľkými, pozornými zelenými očami.

Ó, povedal si Mipam, keď pochopil, že už nespí, zožral vari tento leopard môjho býka? Ani vo sne ho však nenapadlo, že by sám mohol byť zožratý. A pretože to bolo krásne zviera, pretože ešte nikdy nevidel živého leoparda a vedel, že sa stáva zriedka, aby sa k nemu človek priblížil na takú malú vzdialenosť, a napokon aj preto, že bol ešte unavený, zostal Mipam ležať a pozoroval šelmu, ktorá si ho tiež prezerala.

Kravy sa vrátili do Phüncchovho domu samy. Keď Čangpal nevidela ani pastiera ani býka, ľahko pochopila, čo sa stalo. Nie je nič zvláštne, že zviera v lese zabľúdi. Možno Mipam našiel býka neskoro večer, príliš ďaleko od domova, aby ho mohol priviesť, a prespal v niektorom statku pri ceste. Tá dobrá žena sa príliš neznepokojovala, dúfala, že na svitaní sa syn vráti. Hodiny však ubiehali a Mipam nikde.

Phünccho teda prikázal Dogjalovi, aby išiel mladšieho brata hľadať, a pretože bývalý vojvodca bol v každom smere muž praktický, kázal mu zároveň, aby si vzal so sebou luk a šípy, aby mohol skoliť divú kozu, keby náhodou nejaku videl, keď bude chodiť po lese.

Dogjalovi nedalo veľkú prácu mladého pastiera nájsť. Miesto, kde sa predošlej noci zastavil a kde stále ešte bol, nebolo ďaleko od pastvísk, kam obyčajne hnal dobytok. Mladý muž nepostrehol tajomné svetlo, ktoré zalievalo tento lesný kút, ale jasne videl leoparda a Mipama, ako obaja nehybne ležia a dívajú sa jeden na druhého. Domnieval sa, že chlapec tak strnul od hrôzy a chvel sa o brata strachom. Vložil rýchlo do luku šíp a skríkol:

"Neboj sa Mipam, už som tu."

Keď ho Mipam začul, otočil hlavu a videl ako mladý lovec napína luk, vyskočil, vrhol sa pred leoparda a kričal: "Nestrieľaj!"

Bolo však príliš neskoro, šíp vyletel, leopard ušiel a otrávený hrot zasiahol Mipama do ramena.

Dogjal zdesene odhodil luk, vedel, že rana je smrteľná, ak jed vnikne do krvi, priskočil k bratovi, strhol z neho šaty a začal ranu prudko vysávať. Dogjal, sám

ešte veľmi mladý, nemal ani pätnásť, bol od hrôzy celý bez seba. Nebol si istý, či sa mu podarí vysať jed, aby neprenikol mäsom, myslel si, že asi svojho mladšieho brata zabil.

Keď zvieru padne, mávajú lovci vo zvyku, že okolo miesta kam vnikol šíp, vyrežú široký kus mäsa, aby mäso zvierat zabitých otráveným šípom nebolo nebezpečné pre tých, ktorí ho budú jesť. Dogjal sa domnieval, že len tento spôsob je spoľahlivý, ale ako to bude chlapca bolieť? Nevadí, všetko lepšie než smrť! Chlapec sa rozhodol.

"Musím ti z ramena vyrezať kúsok mäsa", povedal bratovi, "ináč zomrieš. Snaž sa nehýbať."

Sadol si, posadil si Mipama pred seba a zovrel ho kolenami, aby sa nemohol pohnúť, a potom mu v mieste, kde bol zranený, vykrojil kus mäsa. Krv tiekla prúdom, ale chlapec ani nekričal, ani sa nepohol. Dogjal si myslel, že omdlel, ale Mipam nebol v bezvedomí, len sa uprene díval pred seba a na tvári mal zväštny výraz úžasu. Stiesnený brat ho celého zakrvaveného vzal na chrbát a niesol k otcovi. Zlatavé svetlo stále ešte ožarovalo podrast a rozlievalo sa ďalej a ďalej po ceste za oboma chlapcami, ale Dogjal to, rovnako ako pred chvíľou, nepostrehol.

/1/ Vysvetlivky všetkých tibetských a orientálnych slov a vlastných i miestnych mien sú zoradené abecedne v prílohe.

/2/ Zriect' sa nirvány a zostať na tomto svete, aby sme uľahčili bytostiam utrpenie a poučili ich o prostriedkoch, ako sa od neho oslobodiť, je v Tibete obľúbená náboženská téma. Toto sentimentálne zveličenie súcitu spočíva v naprostom nepochopení toho, v čom je podstata nirvány. Nirvána nie je "miesto", kam nemusíme vstúpiť, keď nechceme, je to "stav", stav duchovného osvietenia, spočívajúci v tom, že rozoznávame zložitú povahu vlastného "ja", toho nestáleho zoskupenia elementov. Toto poznanie je sprevádzané správnym náhľadom na to, čo je všeobecne považované za "nie ja" (vonkajší svet) a je sprevádzané aj úplnou absenciou vášní - túžby či nenávisti. Z toho vyplýva, že ten, kto dosiahol osvietenie, nemôže "nechciet" vedieť, čo sa naučil.

/3/ V buddhistickej symbolike je koleso znakom náuky. "Otáčať kolesom náuky" je klasický výraz buddhistickej frazeológie a znamená "kázať, hlásať náuku".

/4/ Veľmi veľa tibetských vidiečanov nepoužíva umelé osvetlenie - stačí im žiara z ohniska. Keď chcú väčšie svetlo, hodia do ohňa suché vetvičky alebo smolné triesky, ktoré horia prudkým plameňom. Tieto úlomky smolného dreva nesú aj v ruke ako lampu, keď si potrebujú na chvíľu posvietiť inde než v kuchyni.

II. Kapitola

Mipam mal po tej drsnej operácii týždeň horúčku, no nenariekal, ba ani nehovoril. Márne sa ho rodičia pokúšali primäť, aby im vysvetlil tú zvláštnu pohnútku, ktorá ho vrhla pred leoparda, ktorého chcel zrejme chrániť. Čo ho to napadlo? Čo ho hnalo k tomu pochabému činu? Mipam neodpovedal, stále bol v akejsi extáze, akoby sledoval nejakú vidinu, ktorá unikala tým, ktorí boli okolo neho.

A keď sa Čangpal jedného rána zobudila, syna nikde nevidela. Hľadali ho v dome, okolo domu, u susedných statkárov, ale nájsť ho nemohli. Dogjal prehľadal všetky končiny lesa, kam jeho brat obvykle chodieval, ale nikde ho nenašiel.

Phünccho zavolať mopu, ale nemohol z neho dostať žiadnu užitočnú správu. Povedal len: "Mipam žije za závojom". O aký závoj išlo? Ten výrok sa zdal nezmyselný. Zavolali bönpa. Požiadal o prasa, zabil ho, odriekajúc pritom tajné zaklínadlá. Potom ho rozštvrtil, rozložil jeho časti na vrstvu lístia a obetoval ich svojmu ochrannému bohu. Kým tie obetné dary ležali pri strome, posadol boh šamana a ten sa začal chvieť, potom sa zmietal a pritom spieval slová, ktorým bolo ťažko rozumieť. Phünccho a dvaja bystrí muži z dediny predsa len pochopili, že chlapca polapil démon a teraz ho drží ako otroka. Boh, ktorý odhalil šamanovými ústami tento čin, povedal tiež Phüncchovi, že ten démon chce kravu ako výkupné za jeho syna. Zabili teda kravu s tými istými obradmi ako prasa a rovnako ako z neho, odniesol si šaman po vykonaní obete najlepší diel ako časť honorára - tak ako bolo v kraji zvykom.

Napriek všetkým tým obetiam sa chlapec nezjavil, hoci ho mal jeho únosca priviesť v ten a ten večer pod zvlášť označený strom. Od chvíle, keď Mipam zmizol, ubehlo už viac ako štrnásť dní a priatelia Phünccha si už začínali

myslieť, že ho zožralo nejaké divé zviera. Phünccho tomu začínal veriť tiež. Také veci sa v horách stávajú a ten hlúpy chlapec, ktorý zaobchádzal s leopardom ako s domácim psom, bol ako stvorený, aby sa stal korisťou niektorého z nich.

Napriek prosbám Čongpal, ktorá stále dúfala, že syna opäť uvidí a obávala sa, že by preňho mohlo byť neblahé, keby zaňho dali slúžiť zádušný obrad, odniesol Phünccho chlapcove šaty do susedného kláštora, aby nad nimi vykonal smútočné obrady. Šaty tam boli namiesto chlapcovho tela.

Vo chvíli, keď sa láma chystal, že začne vo svojej súkromnej modlitebni odriekať obradné slová, zazvonil zvonec, ktorý stál pred ním, hoci si nebol vedomý, že by sa ho dotkol. Zmocnili sa ho obavy. Je vhodné, keď chlapec možno ešte patrí k tomuto svetu, prisudzovať mu cesty, ktoré sa krížia v barde /1/ a vnucovať mu obraz nevtelených duchov, blúdiacich po nich? Neriskuje, keď to urobí, že ovplyvní "ducha" nejakého živého človeka, že ho predčasne odvolá z jeho terajšieho života? Zodpovednosť, ktorú by mohol takto na seba vziať, toho dobrého lámu vylákala: pokynul novicovi, ktorý mu mal asistovať, aby listy knihy, ktorú už rozviazal, opäť uložil do hodvábného obalu a zamyslený vyšiel z miestnosti.

Mipam, ktorého by už boli skoro poslali do hmlistých mrakov barda, kráčal v skutočnosti pomedzi hory. Zvláštne mlčanie, ktoré zachovával od svojho dobrodružstva, zakrývalo intenzívnu prácu jeho mysle.

V to ráno, keď sa v lese zobudil tvárou v tvár leopardovi, ktorý sa naňho tak pozorne díval, začal zaujímavo rozumovať. Leopard, ktorý je vraj taký zlý, môže teda byť aj priateľský ... Čo zlé urobili tie veľké krásne šelmy so škvrnitým kožuchoom všetkým tým, ktorí ich zabíjajú? Vidal, ako ich dvaja lovci nosievali do dediny celé zakrvavené, zavesené za všetky štyri laby na hrubom konári. Možno im nič zlé neurobili. Rovnako ako leopard ležiaci pokojne blízko neho, chovali by sa možno priateľsky všetky šelmy lesa, všetky bytosti bývajúce v bystrinách, stromoch, skalách, čiernych jazerách, všetky príznaky mŕtvych, ba dokonca aj ten strašný démon, ktorý chytá deti a pochováva ich do skalných útesov, svojich komôr ... všetci by sa možno chovali priateľsky. Možno sa zvieratá v lesoch stali divými a zlomyseľnými len preto, že ich lovci zabíjajú ... Možno sa tí düovia, cänovia, luovia a ostatní "neľudia" chovajú k ľuďom nepriateľsky, lebo tí sa ich boja a nenávidia ich. Či nechcel Dogjal zabiť toho krásneho leoparda ležiaceho tak múdro oproti Mipamovi, namiesto aby mu bol vd'ačný, že sa choval

tak priateľsky k jeho bratovi?

Ách, aký by bol zlý, keby ho bol nechal vystreliť svoj šíp na to krásne zviera, ktoré akoby ho malo rado. Mipama rana ešte bolela, ale neľutoval svoj čin, ktorým zachránil leopardovi život. Rmútil sa, že jeho rodičia a ľudia z ich dediny nemajú pochopenie pre dobro, bolestne cítil, že je medzi nimi cudzí, a preto ich opustil. Hoci bol ešte malý, išiel hľadať svoj pravý domov - krajinu, kde ľudia neubližujú tomu, kto im nič neurobil, kde unáhle nevyhlasujú za zlého toho, koho nepoznajú.

Ako tak nenáľivo kráčať naverímboha a živil sa campou, ktorou sa predvídavo zásobil a korenkami a plodmi divých rastlín, uvidel prichádzať nädžorpu s dlhými vlasmi, s pútnickou palicou s trojzubcom na konci.

"Kamže tak celkom sám, priateľú?", spýtal sa askét Mipama začudovane.

"Idem do krajiny, kde sa bytosti navzájom milujú", odpovedal vážne chlapec.

Potom sa spýtal:

"Neviete, na ktorú stranu sa mám dať?" Som už dlho na ceste, a všetko čo vidím sa podobá tomu, čo vidno okolo našej dediny. Keď sa blížim, vtáky a zajace utekajú. Tamojší ľudia ich asi zabíjajú, ako to robí môj brat Dogjal a jeho priatelia. Tie úbohé zvieratá si myslia, že som zlý a boja sa ma. Keby boli silnejšie, možno by ma napadli, aby som im nemohol ublížiť."

"Nädžorpa sa pozorne zadíval na zvláštneho pútnika. Zdalo sa mu, akoby mu v očiach žiaril odlesk vnútorného svetla a v jeho detinských slovách postrehol ozvenu náuky, ktorú počul od niektorých múdrych pustovníkov.

"Nech sa ktokoľvek nazýva tvojím otcom, ty si popravde synom Čänräziho", povedal chlapcovi. "Krajina, ktorú hľadáš, nie je tam kam ideš. Ľudia ako ty ju musia najprv vytvoriť ... Ako sa voláš?"

"Mipam", odvetil chlapec.

"Dobre ťa pomenovali", zvolal askét. "Slávne meno! Ukáž, že si ho zaslúžiš. Dám ti campu a maslo ... a vráť sa domov. Tvoj otec Čänräzi ti jedného dňa ukáže cestu, po ktorej máš ísť."

Mipam si dal campu a maslo do už skoro prázdneho vaku, a zatiaľ čo sa nädžorpa dlhými krokmi vzdáľoval, sadol si na kameň.

Pútnikove slová ho veľmi sklamali. Má mu veriť? Vari sa všetci ľudia všade podobajú ľuďom z jeho dediny? Naozaj žijú ľudia v nepriateľstve s bytosťami, ktoré sú iné než ľudia, a je v nich aj zloba k iným ľuďom, ktorí sa im predsa

podobajú, ako ho už poučili hádky, ktorých bol svedom? Zdalo sa mu, že s tým sa dá len ťažko zmieriť.

A prečo mu ten nädžorpa hovoril, že je synom Čänräziho? Vie predsa veľmi dobre, že jeho otec sa volá Phünccho a je obyčajným náčelníkom dediny, zatiaľ čo Čänräzi, namalovaný na múroch chrámov, je veľmi mocný Pán, má jedenásť hláv a spústu rúk, a kto sa naňho obracia, musí odriekať mani a povedať: Čänräzi khjeno! Jeho matka to často hovoríeva, a určite sa v tej chvíli neobracia na svojho muža.

Ten askét, ktorý mu dal zásoby jedla v čase, keď sa už musel Mipam niekoľko dní skoro postiť, bol veľmi dobrý, ale vedel čo hovorí? Mipam o tom silno pochyboval. Možno krajina, ktorú hľadá, je veľmi ďaleko a nädžorpa ju nepozná, a potom by do nej on, malý chlapec, len ťažko došiel. Nejde rýchlo, a okrem toho, nie je ľahké užiť sa v horách, ak nechceme číhať na vtáky, hádzať do nich kamene a zabíjať ich alebo klásť do potokov osídla a chytať ryby.

Dedín, kde je možné požiadať o almužnu, je poriedko, a od tej doby čo odišiel z domu, neprešiel ani jedinou. Teraz už začal spoznávať, že to čo podniká, nie je ľahké vykonať. Nezriekal sa toho, to iste nie, ale cítil, že musí dať na dobré rady a lepšie sa o všetkom poučiť.

Rady a poučenie mohol nájsť neďaleko ich dediny. Asi deň cesty od nej žil pustovník. Chatu mal opretú o vyčnievajúcu skalú, čo ju v zime chránilo proti snehu. Mipam pustovníka nikdy nevidel, ale počul o ňom i o jeho chyži. Vedel, že otec občas posielal Dogjala, aby zanesol tomu gomčhenovi potraviny. Poznal chodník vedúci k pustovni, hoci po ňom nikdy nedošiel až na koniec, a myslel si, že sa naň dokáže dostať po svahoch a nebude musieť zostúpiť do údolia, k miestu, kde začínal. Namiesto aby sa vracal k otcovi, poradí sa teda s pustovníkom ... A človečik sa znova vydal do hôr.

"Ty si teda syn akku Phünccha?", spýtal sa gomčhen, keď k nemu prišiel a povedal mu, po čom túži.

"Dobre", pomyslel si Mipam, "tento vidí všetko jasne a nepovažuje ma za Čänräziho syna, o ktorom nikdy nepočul." A rozprával s dôverou pustovníkovi o svojom dobrodružstve s leopardom, o myšlienkach, ktoré mu vnučko, a o všetkom, čo z toho vzišlo.

Už osemnásť rokov býval Jöntän Gjamccho v chyži pod skalou, ktorú zdedil po

inom pustovníkovi, svojom duchovnom učiteľovi. Vraj už po stáročia žije na tomto mieste nejaký gomčhen - žiak nastúpil po učiteľovi ..., bývali tu nepretržite, aby chránili obyvateľov tunajšieho kraja proti početným démonom, ktorými bol zamorený.

A ako tak chlapec hovoril, rozpomínal sa pustovník na povesti o prekvapujúcich úkazoch, ktorých si ľudia pri jeho narodení povšimli, lebo sa o tom hovorilo. Aj keby boli vznikli vo fantázii Mipamových rodičov a ich priateľov, aj tak bolo zrejmé, že Mipamove myšlienky i chovanie sú neobyčajné. Kto mu ich vnukol? Ten deväťročný chlapec bol asi vtelením nejakého bodhisattvu alebo nejakého zomrelého lámu, a pretože tajomná, ale nevyhnutná súvislosť príčin a ich následkov mu chlapca priviedla, patrí sa, aby ho prijal a snažil sa mu uľahčiť jeho životnú dráhu.

"Počuj", povedal Mipamovi, "cesta, ktorú si chcel podniknúť, je strmšia a dlhšia, než si si myslel. Musíš sa naučiť mnohé veci, kým sa o to budeš môcť pokúsiť. Ak chceš, budem ťa učiť, ale najprv musíš upokojiť svoju rodinu, lebo ju určite tvoj útek zarmútil. Prespiš tu a zajtra ráno sa vydáš na cestu. Dám ti dopis, donesieš ho na Pasangov statok, ten poznáš. Cesta je dobrá a vedie stále z kopca. Keď pôjdeš rýchlo, budeš napoludnie pri ňom. Odtiaľ ťa pošlú na koni s nejakým sprievodcom k tvojmu otcovi, tomu tiež napíšem. Poradím mu, aby ťa skoro priviedol ku mne.

Pomyslenie, že by sa mal vrátiť do otcovského domu, sa Mipamovi práve nepozdávalo. Ochutnal slasti tuláckeho života a slobody a tie sú príliš sladké, aby sa ich mohol človek ľahko vzdať. Nevedel však, ako sa tomu vzoprieť. Poslúchne gomčhena. Ten ho navyše chce prijať za žiaka, zostane teda u otca len niekoľko dní.

Noc, ktorú strávil v chyži pustovníka, mala zostať navždy vrytá do Mipamovej pamäti.

Keď Jöntän Gjamccho zjedol so svojím mladým hosťom pražené zrnó a čaj s maslom, ukázal na kus starého koberca a povedal, aby si ho v kúte rozťahol a ľahol si naň spať. Potom si ho už nevyšmal, rozsvietil lampičku a zapálil niekoľko tyčiniek kadidla na polici, kde stálo niekoľko kníh. To bol jeho oltár. Nikto by nemohol povedať, ku ktorému bohu alebo mudrcovi stúpajú závitý vonného dymu vznášajúce sa z oltára, lebo na doskách police, nahrubo otesaných sekerou, nebola žiadna soška, a stena, o ktorú sa opierala, nebola ozdobená ani jediným

obrazom.

Gomčhen rozjímal, nehybne sedel so skríženyimi nohami, chodidlá spočívali na stehnách, hlava i hrud' vzpriamené a pevné.

Štrbinami v stenách, postavených z kameňov bez malty, i nepriliehajúcimi doskami dverí vial z lesa vlhký, voňavý vzduch, presýtený sladkosťou, čistý a silný. Ľahký praskot suchých konárov, šuchot prístupného lístia prezrádzal prítomnosť zvierat blúdiacich po okolí. Občas sa priestorom rozľahol škrek nočného vtáka. Okolo tichej chyže sa vzdúvali vlny života, ako keď vlny bystriny bijú do nehybnej skaly.

Mipam už strávil veľa nocí v horách, aj jeho otcovský dom stál v údolí na okraji lesov. Vyrástol v bezprostrednej blízkosti prírody a zvykol si na to zvláštne okolie, takže veci, ktoré ho obklopovali, nevzbudzovali nikdy jeho pozornosť. Teraz sa mu však zdalo všetko nové. Počúval, vnímal zmyslami stonásobne silejšími, či skôr zmyslami líšiacimi sa od tých, ktoré nám každodenne slúžia. A to, čo počul, neboli len kroky zvierat hľadajúcich v húštinách potravu, čo cítil, nebol len pach vlhkej zeme, pach spadnutého, zahnívajúceho lístia, oddychovanie stromov a vôňa tráv. Z okolnej temnoty sa dvíhal nariekavý, vášnivý chór, zaplavoval chyžu a plazil sa prosebne pri nohách tých, ktorí v nej bývali. Vyjadroval bolesť bytostí obetovaných potrebám ostatných - bolesť spásaných listov, požieraného hmyzu i bolesť tých, ktorí sa nimi živili - aj tí pátrali očami, dvíhali uši a srdce sa im chvelo strachom, vedeli, že ich hľadajú tí, ktorí sú silnejší než oni, aby zas zožrali ich. A iné srdcovúce hlasy prezrádzali des niektorých zvierat nad vlastnými činmi, keď hnané vladárskou tyraniou hladu drvili bezmocné rastliny alebo cítili, ako sa v ich zuboch chveje tvor, ktorého trhali. "Hrôza! Zúfalstvo!", revali či vzlykali hlasy slabé i mocné, no čo nevyjadrovali, čo asi smutní chóristi neboli schopní rozoznať vo svojich zatemnených myšliach, bol vášnivý smäd po dobre, priateľstve, s ktorými sa nestretali ani vo svojom okolí, ani v sebe.

Gomčhena bolo v prítmí sotva vidieť. Stále nehybne sedel, zahalený do svojho tmavého zänu. Oltárna lampička už dávno zhasla, len jediná tyčinka kadidla sa ešte červenala v rovnakej výške s hlineným podstavcom, do ktorého bola zastrčená. Drobulinký ohnivý bod v temnotách náhle vyšľahol dvoma svietivými zábleskami, a potom zmizol a bola celkom tma. A vtedy začal Mipam tichúčko plakať ...

Na svitaní gomčhen vymanil nohy z "meditačného pása" /1/ podopierajúcho kolená a vstal. Driemal? Strávil celú noc v rozjímaní? Mipam bol príliš zaujatý vlastnými myšlienkami, aby sa tým znepokojoval. Vedel len, že jeho hostiteľ po celú noc vzpriamene a nehybne sedel.

"Zájdí pre vodu na čaj", prikázal mu pustovník, a chlapec vzal džbán a išiel ho naplniť k neďalekému potoku. Keď sa naraňajkovali campy a čaju s maslom, obrátil sa pustovník k Mipamovi:

"Zápasíš s myšlienkami, ktoré sú pritŕažké pre deti v tvojom veku", povedal mu. "Len veľmi málo dospelých by dokázalo uniesť ich ťarchu. Zdá sa, že si predurčený pre vznešený osud. Ak budem môcť, pokúsím sa ťa naň pripraviť a objasniť ti zmysel toho, čo nejasne tušíš. Zarmucuje ťa zloba, ktorou sa bytosti navzájom trápia. Vedz teda, že pri koreni každého krutého činu je nesprávna predstava o našom "ja" a o "ja" ostatných. Zlému človeku sú jeho činy vnuknuté strachom z utrpenia, alebo túžbou zväčšiť svoju rozkoš, no neuvedomuje si, že sa tým naopak vydáva do nebezpečenstva, že na seba uvalí omnoho väčšie utrpenie a že vlieva do svojej radosti jed neistoty.

Z niektorých sa stali zlí ľudia, lebo zabľúdili na ceste, po ktorej chceš ísť. Mysleli si, že došli k ostrovčeku zeme, kde vládne priateľstvo. Ich bratská dôvera bola zradená, alebo odhalili nehodnosť hrdinov, ku ktorým sa s úctou blížili. Pálčivá bolesť vyvolaná sklamaním sa u nich zmenila v nenávisť. Tých musíme ľutovať najviac.

Obyčajný človek miluje tých, ktorí sa mu zdajú dobrí, mudrc zahrnuje najväčšou sympatiou tých, ktorí sú, ako vidí, zlí, lebo preskúmal do hĺbky ich biedu.

Už si nepochybne zazrel tieto pravdy v niektorom zo svojich minulých životov, ale vo svojom terajšom živote si ešte len deväťročným dieťaťom a nedokážeš to pochopiť.

Pre dnešok si zapamätaj len dve slová: súcitiť a láskavosť. Sú kľúčom k magickej moci, sú to názvy prvých etáp na ceste do krajiny, o ktorej snívaš. Uchovaj ich dobre vo svojej pamäti. Až sa staneš mojím žiakom, poviem ti o tom viac."

Mipam toho z gomčhenovej krásnej reči veľa nepochopil, bol však dobre vychovaný a poznal obyčaje, padol teda pred ním trikrát na tvár a povedal úctivo:

"Zapamätám si vaše slová, kušo."

Potom pustovník napísal dva dopisy, jeden pre statkára a druhý pre akhu Phünccha. V tom liste vysvetlil náčelníkovi dediny všetky okolnosti, ktoré k nemu Mipama priviedli. Upozornil ho, že rozoznal v jeho synovi bytosť v nezvyčajnej miere obrátenú k vyznávaniu všeobjímajúcej lásky bodhisattvov a že ho bude rád vyučovať.

Múdry pustovník však na seba nemusel brať túto úlohu. Toho malého pútnika, poznamenaného pečatou Čänräziho, už nikdy neuvidel, a ten zas nemal nikdy príležitosť počuť z jeho úst výklad reči, ktorú mu predniesol. Mal si ho zrejme nájsť sám.

Keď sa Mipam zjavil na koni v sprievode Pasangovho sluhu, sedel Phünccho vonku na lavici, opretej o dom. Bývalý vojvodca, človek prchký, len čo ho uvidel, vyskočil a rýchlo schmatol hrubú palicu, ktorú mal stále na dosah ruky. Chlapec takmer nemal čas sklznúť zo sedla a dotknúť sa nohou zeme a už ho otec držal a nahnevane mával palicou.

"Nebite ho! Nebite ho!", vykrikoval sluha. "Posiela ho džowo gomčhen, a ešte tento dopis. Prečítajte si ho."

"Nesiem dopis od gomčhena", prikývol chlapec a trepal sa, aby unikol trestu, ale Phünccho mal ruku mocnú a držal úbohého Mipama za ruku a na chrbát mu ďalej dopadala otcova palica.

Mladý pútnik hľadajúci krajinu, kde sa majú všetci radi, vrhal na bývalého vojvodu pohľady prezrádzajúce skôr zúrivosť než priateľstvo a zo všetkých síl kričal:

"Pusť ma! Nemáš právo ma biť! Nie si môj otec. Počuješ, Phünccho, som synom Čänräziho."

Keď Phünccho počul tento nezvyčajný výrok, rozovrel od ohromenia ruku a Mipam to využil a ušiel. Nebol od otca ďaleko a už sa zase otočil, tvár sčervenenu hnevom, a znova ho oslovil a volal naňho menom /2/:

"Ach Phünccho, ty zlý človeče, ty si sa ma opovážil biť ... Môj otec ťa potrestá. Zbije ťa tisícom svojich rúk a prekláje jedenástimi ústami."

Bývalý bojovník už nevedel, ako to vlastne je. V duchu sa pýtal, či ten malý drzáň, ktorý sa vysmieva jeho autorite a s takým zápalom ho zapiera, nie je démon, ktorý oživil mŕtvolu jeho syna, keď zahynul v lese, a teraz ho v tej

klamnej podobe prichádza súžiť. Ešte sa nespamätal z ohromenia, keď sa na scéne tejto drámy zjavila Čangpal, ktorá začula krik dieťaťa.

Tá dobrá žena nezapochybovala ani na okamih, že je to pravý Mipam, skočila k nemu a nežne ho zovrela do náručia. Chlapec sa nebránil, ale keď ho chcela odvieť domov, znova sa prudko vzoprel. Nevráti sa k tomu Phüncchovi, ktorý ho zbil.

Čangpal tomu vôbec nerozumela. Nebolo to po prvý raz, čo jej muž trestal Mipama, vždy zaobchádzal rovnako aj s Dogjalom, všetci otcovia sa tak chovajú. Mipam, ktorý ušiel z domu a spôsobil im toľko starostí, si veru výprask zaslúžil. Bola nesmierne šťastná, že opäť vidí svoje dieťa, ale nemohla manželovi vyčítať, že mladého tuláka potrestal. Ako sa len mohol Mipam odvážiť volať svojho otca menom, kde sa v ňom vzala tá smelosť? Čangpal, však mala príliš veľkú radosť z toho, že znova uprchlíka našla, aby sa dlho zamýšľala nad tým či oným a dávala najavo prísnosť.

"Pod', zavediem ťa do lhakhangu a prinesiem ti tam čaj, tam ťa otec nebude biť, to ti sľubujem.

A silná matka nečakala na odpoveď, zodvihla syna zo zeme a odniesla ho v náručí. Mipam neprotestoval a len šepkal matke do ucha:

"Dostanem campu a buram s čajom?"

"Dostaneš", sľúbila Čangpal.

Phünccho sa ľahko nechal presvedčiť, že v lhakhangu nesmie syna prenasledovať. Nešli mu z hlavy synove čudné slová. Žiadne dieťa tak nikdy nehovorilo. Koho by napadlo vydávať sa za Čänräziho syna? Ved' je to ako rúhanie!

"Óm mani padme hüm!", odriekal vojvodca, aby sa ochránil proti hnevu "Pána s prenikavým zrakom", ktorý na seba zavše berie aj strašnú podobu, hoci je taký nesmierne dobrý. To sa Phünccho dozvedel od jedného svojho bratranca, ktorý bol v mníšskom ráde.

Mipamov otec nebol vôbec zbožný a obvykle dokonca ani neodriekaval "Óm mani padme hüm!" Jeho prudký temperament, ktorý ľahko vzplanul, ho nabádal, aby podľa zákona príbuznosti vzdával hold osobe, ktorá sa mu zdala mužnejšia než veľký Zlútovník. Silným hlasom tepal slabiky mantry Padmasambhavu: "Óm, guru Padma siddhi, hüm!"

Záverečné hüm, mystické zvolanie plné hnevu otriaslo domom keď ho vyslovil, a bolo obyčajne znamením, že je Phünccho opitý. Len alkohol v ňom vyvolával

prejavu zbožnosti.

Phünccho rozmýšľal o Čänräzim a v tej spojitosti si pred chvíľou spomenul na svojho bratracu cipu Šeraba. Nemal ho práve rád, a preto sa s ním ani neradil keď Mipam zmizol, ale všetci sa zhodovali v tom, že Šerab je učeník cipa a že sa veľmi vyzná aj v najzložitejších náboženských obradoch. V mladosti strávil niekoľko rokov v kláštore Mindöling ako žiak vychýreného lámu-cipu, preto bol vo svojom kraji naozaj veľmi známy. Tu bola vlastne príčina, prečo ho Phünccho málokedy navštívil - bol natoľko obdarený prirodzeným zdravým rozumom, že pochyboval o znalostiach svojho príbuzného a zároveň bol žiarlivý na jeho vplyv.

Teraz však išlo o vážne veci, lebo gomčenov dopis, ktorý si konečne prečítal, ho celkom zmiatol. Jöntän Gjamccho mu radil, aby Mipamovi nebránil, ak sa bude chcieť venovať náboženskému životu, a oznamoval, že rozoznal na jeho čele nápadné znamenie. To sa ale zhodovalo so zvláštnymi okolnosťami, ktoré sprevádzali jeho narodenie. A teraz sa to chlapčisko vyhlási za syna Čänräziho!

Phünccho nevedel, že chlapec má tú myšlienku od nädžorpu, ktorého stretol v lese. Gomčhen, ktorému o tom Mipam rozprával, považoval za zbytočné sa o tomto detaile zmieňovať v dopise. A tak bolo preňho v tomto Mipamovom výroku čosi znepokojivé. Je možné, aby bol Mipam skutočným tulku, ako tomu veril napriek všetkému, čo súdili lámovia z Čhökhoru? Ktovie, potom možno ešte nie je všetko stratené, ešte môže dúfať, že skončí svoje dni v blahobyte, aký prináleží otcovi vteleného lámu.

Áno, situácia bola vážna, a hoci si bol Phünccho obyčajne istý sám sebou a mal o svojom rozume dobrú mienku, cítil, že teraz potrebuje radcu. A taký radca bol v jeho blízkosti iba jeden - jeho bratranec-astroológ. Aj keď bol proti nemu zaujatý, predsa len si všimol úcty, akej sa tešil u všetkých ľudí tamojšieho kraja, a proti jeho vôli naňho pôsobila aj ich jednomyselná mienka o veľkých Šerabových vedomostiach. Šerab bol okrem toho jeho blízkym príbuzným, bol to syn strýka z otcovej strany, a podľa tibetského obyčaja teda hrat. Viac než ktokoľvek iný sa bude zaujímať o Mipama, ktorého úspech by mu, ako príbuznému, mohol priniesť nemalú česť i úžitok.

Zavolať Čangpal a nariadil jej, aby na druhý deň ráno nachystala niekoľko pekných kusov sušeného mäsa, dva tucty vajec a vrečko kvaseného zrna na varenie piva. Phünccho to všetko mienil odviezť ako dar svojmu bratrancovi, ku ktorému sa chystal zájsť.

Na druhý deň vysadol Mipamov otec na svojho najlepšieho koňa a vyšiel z domu. Mulica nesúca dary, ktoré chcel ponúknuť astrológovi, kráčala pred ním.

Cipa Šerab býval ani nie na deň cesty od Phüncchovho statku. Bol to veľký, bruchatý chlapík, divoký a ľstivý, muž dvoch žien, lebo staršiu ženu mal spoločne so svojím starším bratom. Ten bol dapom, rovnako ako Šerab, ale bol miernej povahy, zbožný a dobromyseľný. Žil v skromnom dome medzi poľami, ktoré mu patrili. Obrábal ich jeden z jeho synovcov, syn jeho sestry, a dával z ich výnosu strýkovi toľko, koľko potreboval. Nordzinma, žena dvoch mužov, žila dlho u svojho mladšieho, významnejšieho muža, cipu, ktorý bol o hodných pár rokov mladší než ona. Neskôr neocenil Šerab obetavosť svojej starej družky, ktorá svojou pilnou prácou dosiahla to, že ich dobytok i zem im dali toľko, koľko potreboval na obživu, keď študoval astrológiu, a ani nedovolil, aby sa s ním tešila z jeho blahobytu - oženil sa s vdovou oplývajúcou statkami, ktorú lákala česť byť ženou chýrneho cipu. Nordzinma sa cítila cudzo v Šerabovom dome, kde prv bývala paňou, no teraz už len zdvorilo trpenou osobou, a nakoniec odišla za svojím druhým manželom. Păma, druhá cipova manželka, ktorá bola povahou dosť podobná Šerabovi, ľstivá a žiadostivá zisku ako on, obratne spravovala jeho nevelké imanie a šikovne mu robila reklamu.

"Ráčte vstúpiť", povedala Păma host'ovi a ponáhľala sa podržať koňa za uzdu. "Máte za sebou takú dlhú cestu. Džowo cipa bude šťastný, keď vás uvidí ..."

Phünccho kráčal po kamenných, hrubo tesaných stupňoch skromného vonkajšieho schodišťa a niekoľko mladých chlapcov, Šerabových žiakov, sa ponáhľalo odstrojiť mulicu nesúcu dary pre ich učiteľa a zaviest' ju spolu s návštevníkovým koňom do stajne.

"Aci, nečakal som, že ma navštívite, adžo", zvolal Šerab, keď jeho bratranec vošiel do miestnosti. "Pekne sa posad'te a vypite si čaj."

Vtom už vchádzal asi desaťročný chlapec a vo výške ramien, ako to žiadala zdvorilosť, niesol veľkú medenú konvicu s čajom. Trochu ňou potriasol a potom nalial čaj do šálky s táckou na podstavčeku a strieborným víčkom. Păma to všetko postavila na nízky stôl pred hrubým vankúšom, kde sedel Phünccho.

"Zdravie slúži?", obrátil sa Šerab na bratranca.

"Darí sa mi celkom dobre", odpovedal Phünccho.

"A vám?"

"Veľmi dobre ..."

Chlapci vošli vedľa do kuchyne a priniesli Phüncchovu batožinu. Keď ich počul, vstal a išiel za nimi. Vybalil obsah vakov, vajcia a mäso dal na misy, ktoré mu Päma podala, kvasené zrnó vsypal do košíka a dal chlapcom znamenie, aby dary postavili pred svojho učiteľa.

Chlapci boli zvyknutí na tieto obrady a položili misy a košík na dlážku pred lôžko, kde Šerab sedel. Phünccho vyťahol zo svojho amthagu malú šerpu z bieleho tarlatanu, rozprestrel ju na svoj dar a povedal s predstieranou skromnosťou:

"Priviezol som vám niekoľko maličkostí, cipa la."

"Výborné veci, ste veľmi dobrý, adžo. Musela to byť pre vás veľká námaha dopraviť sem to všetko."

"Vôbec to nebolo namáhavé", namietal Phünccho zdvorilo.

"Tak si len sadnite a pustite sa do čaju", povedal Šerab.

Na Pämíne znamenie odniesli žiaci dary do kuchyne, okrem šerpy, ktorú zavesili na roh stola pred lôžkom učiteľa.

Vošiel zase iný chlapec s konvicou, obom mužom nalial do šialok a potom pospiatky vyšiel a nechal ich osamote. Obaja popíjali a nejaký čas mlčali. Potom prehovoril Phünccho:

"Prišiel som sa s vami poradiť, cipa la, vo veci naozaj neobyčejnej."

"Počúvam", odpovedal Šerab.

"Ide o Mipama ... jeho chovanie je naozaj nevysvetliteľné."

A Phünccho podrobne vyrozprával všetko, čo sa stalo, pričom niektoré veci často opakoval - ako chlapca našli ležať proti leopardovi, ako sa nechal zraniť, aby šelmu chránil. Potom hovoril o jeho zvláštnej mlčanlivosti, o jeho úteku, o tom, ako sa chlapec vrátil s dopisom od gomčena Jöntäna Gjamccha, ktorý sa ponúkal, že si ho vezme za žiaka a vzdelá ho vo vzácnej náuke buddhov. A nakoniec o ohromujúcich slovách, ktorými ho Mipam - jeho Phünccha! - zaprel a vyhlásil sa za Čänrăziho syna.

"Ale, ale", zvolal cipa, keď jeho bratranec skončil rozprávanie, "to je naozaj obdivuhodné, ak to všetko nie je len klam, ktorý si vymyslel nejaký zlomyselný démon."

"Mnísi z Čhökhoru sa asi zmylili", pokračoval Phünccho. "Mipam je naozaj tulku, ako to ukázali znamenia pri jeho narodení."

"Len aby to nebol vtelený diabol", povedal znova cipa. "Stávajú sa také veci."

Či Dukpa Künle neobjavil jednu z tých zlých bytostí u dobrých ľudí, ktorým všetky deti pomreli celkom malé? Zdalo sa, že len ich posledný syn vyrastie zdravý. Jasnoprivý Dukpa Künle rozoznal jeho pravú povahu a predpovedal, že jedného dňa zabije svojich rodičov, ak ho nezničia, kým toho ešte nie je schopný. Nariadil matke, aby dieťa hodila do jazera. Váhala, ale otec dubthobovi plne veril, schytil chlapca a hodil ho do vody, kde sa ihneď premenil na čierneho psa, ktorý rýchlo odplával."

"La, la, to je hrozné", pripúšťal Phünccho, "ale Mipam nie je démon, iba ak by bol sám mŕtvy a niektorý z nich vstúpil do jeho mŕtvolky a tak ju oživil ... Bolo by tiež možné, že nejaký zlomyseľný ngakpa alebo bönpö, ktorý zostarol a cítil, že sa blíži koniec, odhodil vlastné telo a preniesol svojho ducha do Mipamovho tela - buď ho zabil, alebo ho už našiel mŕtveho. Toto ma už napadlo, ale ja tomu neverím. Mipam nie je mŕtvy. Všetky tie príbehy o démonoch alebo šamanoch, ktorí sa vkradú do tela nejakého mŕtveho, patria minulosti ... Dnes sa už nič také nevidí ..." A vrátil sa k myšlienke, ktorá mu bola drahá: "Určite", ukončil reč, "je Mipam ozajstný tulku. Teraz ide o to, aby sme postupovali šikovne. Ako to urobíme, aby bol schopný dokázať svoju totožnosť a prevziať svoje kreslo? Mám ho poslať ku gomčhenovi? Títo pustovníci získavajú veľkú moc rôznymi praktikami, ktoré nikomu neprezradia. Džowo z Takkar rithö je považovaný za dubthoba. Mipam by sa mohol od neho naučiť, ako uplatniť svoje práva na následníctvo po Mipamovi rinpočhem a potom konečne mohol zasadiť na svoj trón v Čhökhoru."

"Nič z toho všetkého by sa Mipam nenaučil", prerušil ho prudko cipa. "Máte hlavu plnú pochabých myšlienok, adžo. Ľudia z Čhökhoru si svojho lámu zvolili. Je to už šesť rokov, čo bol slávnostne dosadený na trón. Dalajláma ho uznal za pravého tulku. Otázka následníctva je vyriešená. Ako hovorím, zaoberáte sa pochabými myšlienkami. Nemyslíte už na to a uvažujeme o rozumnom pláne."

Phünccho si ľútostivo povzdychol, ale prišiel požiadať o radu, preto sa patrilo, aby vypočul rady, ktoré mu dávali.

Šerab tesnejšie skrížil nohy, napriamčil svoju plnú hrud', narovnal si okolo ramien záhyby svojho zänu a obrátil sa s vážnou tvárou k bratrancovi.

"Keď ste mi rozprával tie zvláštne veci o svojom synovi, ukázala mi moja jasnozrivosť cestu, ktorá je preňho vhodná. Keď sa narodil, nepožiadali ste ma, aby som zostavil horoskop, a to bola chyba, ale vy ste bol vtedy taký pyšný na zázraky, ktoré ste so svojou ženou uvideli, či ste sa aspoň domnievali, že ste

opovrhol svojou vedou. Sme však príbuzní, napravím preto to zlo, ale v budúcnosti sa mi so všetkým zverte. Posielat' Mipama ku gomčhenovi by bolo absurdné. My všetci si ctíme džowo gomčhena, ale aký úžitok prináša gomčhen svojej rodine? Ako sa zdá, má váš syn čudnú povahu, a keby ho napadlo, že nastúpi na miesto svojho učiteľa a bude po ňom bývať v jeho chyži pod skalou, musel by ste ho celý život živiť. Túžite po tom?"

Phünccho nemusel nič hovoriť, bolo na ňom jasne vidieť, že mu také vyhliadky nie sú po chuti.

"Váš syn", pokračoval Šerab, "má zrejme sklon k náboženstvu ..."

"To som zrovna nepozoroval", odpovedal Phünccho, "ale džowo gomčhen si to myslí tiež."

"Na tom tak veľmi nezáleží", prerušil ho Šerab. "Máte staršieho syna, ktorý zdedí váš majetok, bude teda pre vás ct'ou, keď mladší syn bude nosiť mníšske rúcho. Aj tak môže dosiahnuť výnosné miesto. Čo by ste povedal tomu, keby som z neho urobil cipa?"

"Cipa ... no to nie je zlé", odvetil Phünccho. "Máte závideniahodné postavenie, čhöpa la."

"Ďakujem za ne svojím znalostiam", povedal cipa dôstojne. "Mipam bude musieť prejaviť veľkú chápacosť a vynaložiť veľa usilovnosti pri štúdiu, ak sa mi bude chcieť jedného dňa vyrovnat'. Pomôžem mu k tomu, lebo je to váš syn. Prived'te ho ku mne, postarám sa, aby ho náš láma Rinčhen Thinlä prijal do kláštora. Potom sa stane mojím žiakom a bude bývať u mňa, budem ho tu vzdelávať."

Phünccho v duchu zvažoval výhody a nevýhody tohto návrhu. Ak ho prijme, predovšetkým na seba uvalí nemalé výlohy. Gomčhen by sa pravdepodobne uspokojil s tým, že by sa staral Mipamovi o jedlo, a u pustovníka sa toho veľa nezje. Šerab je učiteľ iného druhu. Žije v hojnosti, rovnako ako jeho chamtivá manželka. Rodičia jeho žiakov mu musia dodávať spústu najlepších potravín a aj nejaké peniaze, ak chcú, aby sa Šerab zaujímal o štúdium ich chlapcov a ušetril ich hrubých manuálnych prác. Musia si nakloniť aj pani domu, ktorá vládne v kuchyni a pri rozdeľovaní jedla odmeriava deťom podľa darov, ktoré dostáva od ich rodičov. Pri istých príležitostiach jej musia bezpodmienečne ponúknuť bal puruku alebo hodváb na šaty, na košielku, či korálovú guľičku, ktorú si pridá k náhrdelníku. O tom všetkom bolo treba vážne uvažovať.

Na druhej strane pôsobí rodičom Mipamova podivná povaha nejednu starosť. To

bol dôvod k obavám, že chlapec nebude práve príliš spôsobilý pre poľné práce. Hoci je taký mladý, už má sklon k záhaľčivým potulkám, ako si všimli. Práve nedávno ukázal, aký je hnevlivý a drzý k otcovi - čo by sa stalo, keby bol naozaj schopný použiť násilie?

Vstup do mníšskeho rádu by tú otázku vyriešil. Keby mal Mipam dostatočné vzdelanie, mohol by zrejme byť prijatý do niektorého kláštora, kde je veľa gje, a tam by žil a nebol na ťarchu rodičom. Keby sa mu podarilo stať sa cipom, bolo by jeho postavenie ešte oveľa krajšie. Potom by mal výborné vyhliadky, že sa stane zámožným mužom. Pre otca by bolo nielen ct'ou mať učeného syna, ale mohol by aj dúfať, že s ním bude zdieľať jeho blahobyť. V Phüncchovej predstave sa vynárala bezstarostná staroba - bohaté jedlá hojne splachované pálenkou. Táto lákavá perspektíva veru stála za niekoľko obetí, ktoré by teraz musel priniesť.

Mipamov otec prestal uvažovať, bol rozhodnutý.

"Ujednané, cipa la", vyhlásil. "Do niekoľkých dní vám Mipama privediem. Dúfam, že pod vašim vedením rýchlo nadobudne potrebné vedomosti."

Šerab tlesol do dlaní. Vošiel chlapec s čajovou konvicou.

"Čchang", prikázal cipa a poslal chlapca pohybom ruky naspäť.

O niekoľko minút sa objavila Päma a niesla dve šálky. Každá mala na okraji na troch miestach kúsok masla. Boli to priaznivé znamenia privolávajúce úspech, a ich počet naznačoval, že majú muži postupne vyprázdniť tri šálky.

Päma postavila pred každého jednu, vyšla von a vzápätí sa vrátila s hlinenou fľašou, v ktorej bola pálenka. Najprv obradne naliala svojmu mužovi, ktorý mal ako cipa vyššie spoločenské postavenie než jeho bratranec, potom naliala host'ovi. Obaja šálky vyprázdnila a domáca pani ich v rovnakom poradí naplnila znova. Muži opäť vypili a nato sa pred každým znova objavila plná šálka. Potom Päma naliala po štvrtý raz a fľašu odniesla do susednej miestnosti. Obrad bol u konca - štvrtú šálku a ďalšie, ktoré prídu, budú môcť muži v klúde vychutnávať.

Cipova žena pochopila, že súkromný rozhovor oboch mužov skončil, vrátila sa a sadla si vedľa nich na podušku, dala si priniesť čaj a všetci traja sa priateľsky rozprávali, radi, že majú tú záležitosť za sebou.

Tak bolo rozhodnuté, že sa Mipam, chlapec túžiaci po univerzálnej láske, stane astrológom.

/1/ Zošitý prehnutý kus látky; vnútri sú obyčajne vložené tenké lístky papiera, na ktorých sú napísané posvätné texty alebo formulky s mystickým významom. Dĺžka tohto pása, ktorého konce sú zošité, je vypočítaná podľa postavy osoby, ktorej má slúžiť. Pri použití sa ovinie cez bedrá alebo o niečo vyššie cez chrbát a pod kolená - nohy sú skrížené v polohe, ako to vidáme na sochách Buddhu. Obtáča telo a poskytuje mu oporu, ktorá uľahčuje udržanie polohy nutnej pre meditáciu, ak trvá veľmi dlho. Hoci je v Tibete používanie "meditačného pása" dosť rozšírené, predsa len nie všeobecne. Niektorí duchovní učitelia ho dokonca neschvaľujú a svojim žiakom zakazujú.

/2/ Oslovit' rodičov menom je v Tibete prejavom krajnej neúcty.

III. Kapitola

Keď sa Phünccho vrátil domov, povedal svojej žene, ako sa rozhodol. Povedal to niekoľkými strohými slovami, ktoré nedovoľovali odpor. Čangpal však necítila potrebu niečo namietat'. Rozhodnutie, ktoré jej muž urobil, sa jej zdalo múdre, a hoci bola zarmútená, že sa bude musieť so synom rozlúčiť, vítala s radosťou, že z neho bude čhöpa.

Pred príslušníkmi mníšskeho stavu sa otvárajú početné cesty. Jedny výhodné hmotne, iné zas znamenité v duchovnom ohľade. Pod mníšskym rúchom je možné užitočne rozvinúť všetky schopnosti, ale ani úplný nedostatok vlôh dapovi nebráni, aby v kláštore neokúsil sladkosť vegetovania zbaveného akéhokoľvek úsilia. Tak uvažovala Mipamova matka, no o inteligencii svojho syna nepochybovala. Ten nebude podriemkávať v pozadí, bude z neho astrológ so sebavedomým výzorom, veľmi vážený, dobre platený ako cipa Šerab, ba možno ešte váženejší a lepšie honorovaný než on, lebo toho zvláštneho chlapca privábi vznešenejšia životná dráha. Čangpal ho v duchu videla, ako stúpa k neurčitým vrcholom a mizne v tajomnej dialke uprostred nadprirodzenej žiary, podobnej tej, ktorá osvetľovala izbu, kde sa narodil, tej, ktorú videla jedno ráno okolo jeho hlavy na kraji lesov - a čo nevedela - podobnej aj žiare, ktorá zaliala čistinu, kde sa na seba priateľsky dívali chlapec a leopard.

A tá dobrá matka sa oddávala dlhému snívaniu, vkladala doňho nesmierne nádeje i nekonečnú nehu, ktorú cítila k svojmu mladšiemu dieťaťu.

Medzi horami šiel na koni Mipam, s ním jeho otec a sluha, ktorý viedol mulicu so zásobami pre budúceho školáka a dary pre jeho učiteľa. Čangpal k nim pridala kus čínskeho hodvábu, aby ho ponúkli v jej mene Päme, čím ju prosila, aby matersky bdela nad jej synom.

Mipama sa však nepýtal nikto, čo hovorí zamestnaniu, ktoré mu vybrali. V Tibete volia životnú dráhu pre svoje deti rodičia. Malý chlapec prijal správu, že musí opustiť otcovský dom a žiť a vzdelávať sa u svojho strýka /1/, so zjavnou ľahostajnosťou. V skutočnosti táto predstieraná ľahostajnosť zakrývala plány, ktoré potajomky kul, a ktoré boli pravým opakom toho, čo zamýšľal Phünccho. Premýšľal, aké má vyhliadky na útek. Cipov dom stál neďaleko cesty, kade tiahli karavány obchodníkov mieriacich z Lhasy do Indie. Chodilo po nej aj veľa pútnikov. Niektorí tí veľkí určite navštívili blaženú zem, kde ľudia i zvieratá sú prevažne dobrí a chovajú sa k sebe priateľsky, myslel si chlapec. Niektorí z nich sa aspoň priblížili k jej hraniciam, alebo aspoň vedeli, kde leží. Bude trpezlivo čakať. Nebude sa pýtať hneď, počká, až bude starší, až bude skrátka vyzerat' ako vážny pútnik. Zatiaľ bude môcť striehnúť, až okolo tábora pôjdu karavány, bude sa môcť prikradnúť k ich táboru, až sa na noc zastavia blízko strýkovho domu. Bude počúvať, o čom sa pri večeri okolo ohňa rozprávajú, prehovorí aj on - bude sa pýtať nepriamo. Skôr či neskôr sa dozvie, ktorou cestou sa bude treba ísť a odíde. No tentoraz sa už nevráti. Kým sa chlácholil týmito snami, ožívala v ňom spomienka na dni, keď kráčal sám medzi horami, začínala v ňom plameň, ktorý mu spaľoval srdce. Ach, znova ochutnať tú radosť, keď je človek voľný, ísť preč od zlých ľudí, ísť k tým, ktorí vedia milovať ...

Nateraz bol rád, že opúšťa toho Phünccha, ktorý hovoril, že je jeho otcom a opovážil sa ho biť. Ani vo sne ho nenapadlo, aby sa na tú krajinu, kde vládne dobro, spýtal svojho strýka, učeného astrológa. Inštinktívne ho vylúčil z okruhu tých, ktorým možno dôverovať.

Šerab prijal hostí prívetиво, hoci sen z predošlej noci rušil jeho klud. Videl v ňom sám seba, ako leží na zemi vo svojom lhakhangu. Do miestnosti vošiel Mipam, neúctivo prekročil telo svojho budúceho učiteľa a zmizol v skrini s tormami, ktorej dvere sa samy otvorili a potom sa a ním zavreli. Naozaj zlý sen. Najmiernejší výklad, ktorý preň mohol astrológ nájsť bol ten, že Mipamova

veľkosť, v akomkoľvek zmysle, predčí tú jeho. Taká perspektíva sa mu nijako nepáčila. Už ľutoval, že svojmu bratrancovi sľúbil, že chlapca vezme k sebe, ale svoj sľub nemohol odvolať práve vo chvíli, keď dostával veľmi štedrú zálohu na honorár za vyučovanie. Päma práve spratávala, čo priviezol Phünccho: ryžu, múku a tučné, deň predtým zabité prasa. Ťažko by súhlasila, aby si to zas odviezol. Budúcnosť sa ohlasuje znepokojivými predzvestami, myslel si cipa, bude sa preto musieť mať na pozore, ale má ešte čas uvažovať o spôsobe, ako odvrátiť nebezpečenstvo. Ved' Mipam je stále ešte len dieťa.

Šerab, Phünccho a Päma hodovali dva dni. Mipam sa účastnil hostiny v kuchyni so svojimi budúciimi spolužiakmi a pozorne si ich prezeral. Boli štyria a líšili sa vekom i povahou. Rozprávali sa v neprítomnosti domácej panej, a tak nový príchodzí rýchlo nazrel do života, aký tu viedli. U cipa nebola o prácu núdza a podľa všeobecného zvyku, posväteného stáročiami praxe, mal vlastne vo svojich žiakoch sluhov. Lekcie boli krátke, Päma si vždy rýchlo školákov vyžiadala pre seba. Museli vodiť dobytok na pašu, rezať v lese drevo, chodiť k potoku po vodu, pred svitaním zakladať oheň, pripravovať ranný čaj, nosiť ho manželom k lôžku a hľadiť si mnohých iných prác.

Mipam zamyslene sedel. Ako s ním budú zaobchádzať až Phünccho odíde? Kládol si také otázky s trochou zvedavosti a trochou nepokoja, ale nakoniec to všetko prekryla veľká ľahostajnosť. Čo záleží na tom, čo potrvá len krátko? Nie je vari neďaleko domu cesta, ktorá beží doďaleka a možbyť vedie do krajiny, ktorú hľadá? Len po nej ísť ešte ďalej, než kde končia svoju púť obchodníci ... Utečie, tým si bol istý.

Keď Phünccho odchádzal od svojho bratranca, bolo medzi nimi ujednané všetko, čo sa týkalo Mipamovho vysvätenia. Cipa navštívi v tej veci predstaveného kláštora, ku ktorému sám patril, a láma bude určite súhlasiť s tým, aby bol chlapec prijatý.

Všetko bolo tak, ako predvídal.

Gönpa, ktorej členom sa mal Mipam stať, sa v ničom nepodobala bohatému kláštoru Čhökhor, kde, ako otec dúfal, mal zasadnúť na trón lámov-tulku.

Rabding-ce, stojaci vysoko nad Šartongom, Mipamovou rodnou dedinou, bola práve tou gönpuou, odkiaľ pred niekoľkými rokmi zostúpili dapovia a vykonávali u

Phünccha obrady, ktoré mali zaistiť jeho synovi podporu božstiev a spôsobiť, aby bol zvolený za predstaveného Čhökhoru.

Táto spomienka predsa len vrhla tieň na spokojnosť, ktorú Phünccho cítil v deň svätenia. Mipam by ani nebol dieťaťom, keby nemal radosť, že je stredobodom slávnosti, že si smie obliecť odev, ktorý sa veľmi líšil od šiat, ktoré nosil doteraz, a prijímať dary od priateľov svojej rodiny. Vedel tiež, že jeho nový titul príslušníka mníšskeho stavu mu dodáva dôležitosť a poskytuje výsady, ktoré predtým nemal. Bude mať teraz právo na čestné miesto, na vyššej stoličke než bola stolička jeho staršieho brata, ktorý zostal prostým laikom, a náčelník dediny, ktorý tvrdí, že je jeho otcom, sa ho už neodváži biť, lebo udrieť toho, kto nosí mníšske rúcho je ťažký hriech /2/.

V posvätnom odeve, ktorý mal Mipam v ten deň na sebe, vyzeral dosť groteskne. Vidiečania neradi utrácajú. Phüncchovi sa zdalo nanajvýš hlúpe dať mu ušiť kláštorné rúcho na mieru - chlapec rastie a na budúci rok by ho už nemohol nosiť. Musel ho však mať, keď mal byť vysvätený, a okrem toho sa patrilo, aby bol novic oblečený dobre, ak mala byť uspokojená aj ješitnosť jeho rodiny. V tom smere astrológ bratrancovi milosrdne vypomohol. Na deň, keď sa konal obrad, požičal Mipamovi svoj najkrajší odev - šamthab, töga a zän, tri predpísané časti mníšskeho hávu.

Nikto nenamietal, že cipa je tučný, vysoký muž a Mipam útlý chlapec - bolo celkom bežné, že novici pri takých príležitostiach mali odev svojho otca alebo priateľov, dospelých mužov. Tvar lamaistického odevu tomu trochu napomáha. Šamthab, kus látky, ktorého konce sú zošité, tvorí sukňu prepásanú na bruchu opaskom. Cezeň je vrchná časť sukne prehodená ako volán, tu dlhší, tu kratší, podľa toho, ako vysoko sa látka vytiahne alebo spustí. Ak sa látka preloží v prostriedku, skráti sa dĺžka o polovicu, a chlapec zahalený do dvojitej sukne môže nosiť šamthab dospelého muža. Töga, kazajka bez rukávov, ktorej dolný okraj sa zasúva pod šamthab a je zopnutý opaskom, sa tiež dá upraviť pre akúkoľvek postavu, a pokiaľ ide o zän, stačí ho ovinúť okolo tela raz či dvakrát navyše ako zvyčajne, a je obtočený okolo chlapca celou dĺžkou.

Tí dobrí ľudia sú zvyknutí na také úpravy a nevidia v tom nič smiešne. Úbohý Mipam bol až po krk v krásnom odeve svojho strýka a vyzeral ako chodiaca guľa z látky - dole vyčnievali dve široké topánky, v ktorých sa tratili chlapcove nohy, hore malá hlava zápoliaca s límcem kazajky a hrubým zänom, pričom stále hrozilo

nebezpečenstvo, že ju pohlť.

V chráme osvetlenom spústou lúčov na oltári, sedeli v radách dajov a uprostred nich knísavo kráčal Mipam, mieriaci ku kreslu lámu, predstaveného gönpy. Deň predtým mu odstrihli dlhé vlasy, takže láma len naznačil akoby ich strihal, a potom ich rozhodil do vzduchu /3/ ako obetný dar, odriekajúc pritom posvätné slová. Jeho gesto posväcovalo Mipamov rozchod so svetom laikov a vstup do sveta mníchov. Hlasno zazneli kotly, gjaliny, bubny a zvončeky rozvírené hudobníkmi s mohutnými pľúcami a mocnými rukami a touto vravou viedli chlapca najprv na jedno z čestných miest v čele zoradených mníchov, kde si mohol na chvíľu sadnúť, a potom na koniec radu. Bol posledný pri dverách, lebo bol prijatý do rádu posledný, a tam sa aj definitívne usadil na pruhu vypchatého koberca - nohy skrížené, hrud' vzpriamenú, a nesmierne hrdý. Cítil, že sa stal "niekým".

Slávnosť skončila hostinou, ktorú usporiadal Phünccho, a na druhý deň si Šerab odviezol Mipama k sebe - začal preňho život žiaka.

"Pod' sem, Mipam", volal cipa.

Mipam rýchlo dopil šálku čaju, vstal z kúska koberca, na ktorom v kuchyni sedel, a vošiel do izby, kde na lôžku sedel jeho strýko.

Cipa mlčky pozeral, ako pred ním, ako zvyčajne, jeho žiak padá na tvár, a potom dôležito povedal:

"Začneš sa učiť, počúvaj dobre." A nahlas pomaly predniesol: "Di kä. Di kä. Opakuj."

"Di kä", vraví Mipam.

"Dobre. Dakgi. Opakuj."

"Dakgi", hovorí chlapec.

"Di kä dakgi. Opakuj."

Mipam mlčí, díva sa divne na svojho učiteľa.

"Á, ty si to zabudol", povie cipa. "Počúvaj, začnem znova."

Než však mal čas vysloviť prvú slabiku, odriekal chlapec rýchlo:

"Di kä dakgi thöpa."

"Láma khjeno!", zvolal Šerab prekvapene i ustrašene. "Tolko ... tolko som ťa toho ešte nenaučil."

Spomenul si na svoj sen a myslel si, že ide o niečo nadprirodzené.

"... dü čikna" /3/, pokračoval chlapec, a tu zázrak končil.

Počas dní, ktoré predchádzali jeho prvej lekcii, sedával Mipam v kuchyni a počul, ako jeden z jeho kamarátov koktavo vyslovuje nezrozumiteľné slabiky. Mal výbornú pamäť, preto sa mu zachytili v hlave, a len čo učiteľ vyriekol prvé slabiky, uhádol, čo bude nasledovať a sám od seba pridal ďalších päť. To bola celá učenosť, ktorou nad ním jeho kamarát vynikal.

Cipa tým bol hlboko znepokojený, lebo na taký veľmi prostý výklad zázraku neprišiel.

"Chod', chod'", prikázal mu, "vráť sa do kuchyne, ane ti dá prácu ... Zajtra mi znova odrecituješ svoju úlohu."

Mipam sa uklonil a vyšiel von. Päma práve posielala dvoch chlapcov, aby v lese narúbali drevo.

"Chod' s nimi", povedala Phüncchovmu synovi, "prinesieš otep suchých konárov."

Na druhý deň predstúpil Mipam opäť pred svojho učiteľa.

"Hovor", prikázal cipa.

"Di kā dakgi thöpa dü čikna", odriekal chlapec.

Cipa ešte stále nevedel, ako došlo k včerajšiemu zázraku, ale už mal čas sa spamätať.

"Toto ide dobre", povedal, "si bystrý chlapec, poviem ti preto ďalšie štyri slová, ktoré sa naučíš, tvojim kamarátom dávam len dve. Zajtra mi ich povieš. Uvidíme, či si ich zapamätáš. Počúvaj!"

Mipam ho prerušil.

"Čo znamenajú slová, ktoré mám po vás opakovať?", spýtal sa pokojne.

Cipa stárpol. Nikdy, ešte nikdy, v žiadnej dobe nenapadlo niektoré tibetské dieťa, aby svojmu učiteľovi položilo takú otázku.

"To je ... to je náboženstvo", odpovedal netrpezlivo.

A zabudol, že mu nedal nové slabiky, ktoré sa mal naučiť, a poslal žiaka preč. Uvádza cipa do rozpakov.

"Teraz chod', ane ti dá prácu."

Mipam sa však nepohol, uprene sa díval na svojho strýka, s naliehavosťou, v ktorej Šerab postrehol aj výsmešný odtieň, ako si aspoň myslel. A vtedy sa astrológa zmocnil hnev.

"Zmizni!", zreval. "Zmizni, lebo ťa prerazím."

A pretože sa chlapec stále tváril, akoby sa nemal k odchodu, schytil prvý

predmet, ktorý mal na dosah ruky, ťažkú medený hrnček, do ktorej sa zlieva vychladnutý čaj zostávajúci na dne šálok, a hodil ho do hlavy drzého zvedavca. Mipam sa mu uhol. "Ó!", povedal len ticho, keď hrnček s hlukom dopadol na dlážku, a potom pokojne, bez pozdravu vyšiel z izby.

Šerab by sa bol rád zbavil svojho otravného žiaka, ale jeho žena s krikom protestovala, len čo sa o tom pred ňou zmienil. Súdiac podľa štedrosti, ktorú Phünccho prejavil pri prvých daroch, dalo sa čakať, že bude bohato odmieňať i lekcie, ktoré dáva cipa jeho synovi. Bola by veľká škoda zriecť sa toho a stratiť zároveň priateľstvo zámožného príbuzného, ktorý má v kraji veľký vplyv. Cipa veľmi prekvapovala šikovnosť, s akou si vedel Phünccho na účet podriadených znova nahromadiť imanie, o ktoré prišiel nevďačnosťou svojich vládcov, a rozpakoval sa znepriatelit' si muža, ktorý je schopný použiť túto šikovnosť na to, aby mu škodil. Na druhej strane ho však stále ťažil ten sen o Mipamovi. Ak jestvuje obava, že ho chlapec jedného dňa predčí a vytlačí z jeho miesta, potom bude lepšie, keď bude naňho čo najdlhšie pôsobiť svojím vplyvom, dozerat' na jeho chovanie, odovzdávať mu čo najmenej vedomostí, hlavne však bdieť nad tým, aby sa nemohol oboznámiť s tajnými obradmi mágie. Keby od neho Mipam odišiel, keby ho vyhnal, mohol by tieto vedomosti získať od iného učiteľa a použiť ich na to, aby škodil svojmu strýkovi. Skrátka, Mipam musí uňho zostať.

Mipam teda zostal na statku neďaleko pukušiteľskej cesty vedúcej do ďalekých krajov. Nechoval sa nijako spurne, len sa tvrdošijne vzpíeral rezat' v lese drevo s listím. "Konáre sú údy stromu", hovoril. "Keď ich režeme živé, zraňujeme stromy a pôsobíme im utrpenie." Päma nakoniec od neho nechcela nič iné, leby aby sa staral o dobytok, a o ten sa staral veľmi starostlivo. Ďalšia zvláštnosť: v tejto krajine, kde len svätí lámovia a niekoľko veľmi zbožných laikov je vegetariánsku stravu, nechcel Mipam ani za nič jesť jedlá z mäsa zvierat, lebo je kruté, vysvetľoval, zabíjať tvory, ktoré tak ako my sú rady nažive. Po niekoľkých chabých pokusoch premôcť jeho útlocitnosť, nechal ho Šerab a Päma na pokoji a viac naňho nenaliehali. Napokon, na striedmosti svojho stravníka len šetrili.

Mipamova striedmost' sa však týkala len mäsa. V skutočnosti bol maškrtný, veľmi maškrtný, a u strýka mu chýbali khabzä, buram a ďalšie sladkosti, ktorými ho zahrnovala jeho dobrá matka, ale nehovoril nič. Bol stále mlčanlivý, uzavretý,

nemal záľubu v hrách, ku ktorým sa ho jeho kamaráti snažili zľakať, nedával najavo ani zvedavosť, ani dychtivú túžbu po radovánkach, ktorých sa účastnili dospelí, keď sa astrológovi priatelia uňho zhromaždili, aby pili, hrali kocky a rozprávali veselé príhody.

Keď sedával v lese a strážil stádo, často myslel na časy, keď vodieval na pašu Phüncchov dobytok. Spomínal, ako sa na seba s leopardom priateľsky dívali, na svoje zranenie, na útek v horách, na stretnutie s nádžorpom, ktorý ho nazval synom Čänrăziho, a na vzrušujúcu zázračnú noc strávenú v pustovníkovej chyži. Ako dni ubiehali, tie obrazy sa pomaly vytrácali z jeho pamäti. Stále menej myslel na "krajinu, kde sú všetci priateľmi", jeho túžba utiecť postupne slabla, až napokon pohasla celkom.

Zato deň čo deň silnela jeho vôľa teraz sústredená na jediný cieľ - chcieť sa vzdelávať. Bohužiaľ metódy, ktoré používal cipa, a ktoré sú spoločné všetkým učiteľom, rýchlo k poznaniu nevedli.

Chlapci sa venovali domácim prácam a pritom si opakovali slová, ktoré im učiteľ poskytoval pri krátkej rannej lekcii, aby mu ich mohli na druhý deň odriekať, ináč boli bití. Tak sa pomaly predlžoval rad slabík, ktoré prednášali, až predstavovali obsah celej knihy, a potom začali ukladať do pamäti obsah ďalšej knihy. No stále nerozumeli ničomu z toho, čo odriekali.

Čítanie sa učili podobne. Najprv sa cvičili, aby spoznali tvary tridsiatich spoluhlások a znaky predstavujúce päť samohlások, potom sa pomaly oboznámili so skupinami pozostávajúcimi z dvoch i troch písmen písaných nad sebou. Potom sa učili písmená, ktoré predlžujú alebo ukončujú slová i písmená, ktoré menia zvuk za nimi stojacich spoluhlások alebo pred nimi stojacich samohlások. Keď toto štúdium skončilo, prehláskovali niekoľkosto strán, kým učiteľ uznal, že sú schopní vyslovovať slabiky priamo. Mnohí došli len sem a často ani netušili, že slabiky môžu byť zoskupené do slov, a že tie slová majú určitý zmysel.

O týchto nedoukoch si ľudia mysleli, že "vedia čítať", a preto sa tešili medzi vidiečanmi istej úcte. Človek, ktorý bol schopný pri čítaní náboženského textu zostavovať slová, bol považovaný skoro za učenca /4/.

V mestách, kde sídlili vzdelaní lámovia, úradníci a veľkoobchodníci, to tak nebolo, no horali z lesov, ako aj pastieri z trávnatých pustín boli veľmi nevedomí.

Mipam sa musel podriaďiť výchovnému systému, akým sa riadili v jeho kraji. Už nikdy ho nenapadlo spýtať sa svojho učiteľa na zmysel toho, čo sa má naučiť naspamäť, no aj tak sa Šerabovi nepodarilo obmedziť vzdelanie svojho žiaka tak, ako zamýšľal. Chlapec mal obdivuhodnú pamäť, ihneď a natrvalo si zapamätal všetko čo počul, či sa cipa pri vyučovaní obracal naňho, alebo odriekal posvätné slová či texty pri obradoch. Len čo vedel čítať, naučil sa rýchlo naspamäť všetky knihy, ktorých sa mohol zmocniť v knižnici svojho strýka.

Hoci sa Šerab ešte stále obával, že by ho mohol Mipam jedného dňa zatieniť, zvedla ho učiteľská ješitnosť k tomu, že predvádzal svojho zázračného žiaka po dedinách, keď tam vykonával náboženské obrady - modlitby za zomrelých, rituály prinášajúce zdar rodinám a ich statkom, zažehňavanie, uzmierovanie božstiev alebo spútavanie démonov. Pri takých príležitostiach mu jeho synovec robil náramnú česť. Mipam bol pre ješitného cipu obdivuhodným novicom - predčasnou dôstojnosťou svojho chovania, pôvabom svojich obradných gest a hlbokými basovými tónmi, ktoré už dokázalo vylúdiť jeho mladé hrdlo pri spievaní posvätných textov. Pokiaľ išlo o štúdium astrológie, cipa ešte stále oddaľoval okamih, kedy by mal začať. V duchu počítal s tým, že do jej tajov svojho žiaka nezasväťí, beztoho mu pôsobil len starosť.

Phünccho v tejto veci neprejavoval nepohodlnú zvedavosť, zatiaľ mu stačili lichotivé úspechy jeho syna. Mal plnú dôveru v učiteľa, ktorému za ne z presvedčenia d'akoval. Kým si so svojimi priateľmi vypil ďalší pohár pálenky, vyhlasoval pyšne: "Teraz je Mipamova budúcnosť zaistená, už si dokáže zarobiť na živobytie."

Po každom obrade, ktorého sa účastnil, Mipam naozaj dostával časť honorárov, ktoré platili vidiečania, pre ktorých sa konal. Vyplácali sa obyčajne v naturáliách: zrna,ampa, čaj a mäso, no niekedy aj trocha peňazí. Pamä si všetky tie potraviny brala pre svoju domácnosť a to najlepšie nechávala pre manžela a pre seba. Peniaze, ktoré žiaci dostali, museli dať Šerabovi - tie mal pre seba.

Jedna vec však cipu poriadne hnevala, lebo v jednom bol Mipam nenapraviteľný: nielenže pri jedle, ktoré dedinčania mníchom ponúkli, odmietal jesť mäso, ale pri odchode ho ani nechcel vziať so sebou. Odmietnuť stehno z vola alebo štvrtku tučného prasat'a, sa cipovi zdalo vrcholom hlúposti. Vždy to šikovne zariadil, aby chlapcov diel pridali k jeho, ale prefíkaní dedinčania často využili také

porušovanie bežných obyčajov a pridali oveľa menší kus, než by ponúkli sympatickému Mipamovi. To chamtivého astrológa a jeho nemenej chamtivú manželku dráždilo. A bolo by ich pobúrilo ešte viac, keby vedeli o čomsi inom.

Mipam bol rovnako chytrý, ako mal dobrú pamäť, a keď čakal, že dostane dar v striebre, vedel už nájsť spôsob, ako vziať nabok hostiteľa či hostiteľku, často aj oboch, jedného po druhom, a úlisnými, neodolateľne presvedčivými slovami im vysvetliť, že taký učený a zbožný chlapec ako on nesmie zostať bez striebra pre osobnú potrebu. Potrebuje papier, atrament na opisovanie náboženských spisov, čo je užitočné pre jeho vzdelanie, no aj všeobecne záslužné - a on im postúpi zásluhy, ktoré z toho plynú. Ane Päma, ako hostitelia iste vedia, nie je veru márnотratná a strava u cipa je chudobná pre cnotného chlapca, ktorý celý rok žije z karzä. Ak si má zachovať potrebnú silu pre sväté povolanie, je zaiste treba, aby si mohol občas kúpiť od kočovných obchodníkov nejakú maškrtu, prospešnú jeho zdraviu - sušené ovocie, kadnys alebo sirupové koláče. Tie potraviny by neboli na úžitok len jemu, ale tvorili by aj nevyhnutnú časť každodenných obradných darov prinášaných ochranným božstvám, ktorým každé ráno vzdáva hold. Jeho štedrý darcovia budú mať zaistený podiel na zásluhách spojených s touto bohoslužbou. Ten malý darebák vykladal svoje kšeftárske reči vážne a s presvedčivou vrúcnosťou, a mal sladký hlas a príjemnú tvár. Verili mu len napoly, ale pobavil tým hospodárov a dotkol sa srdc ich dobrých manželiek, ktoré by boli šťastné, keby mali takého roztomilého syna. Vždy mu potajomky strčili niekoľko drobných medených mincí, zavše aj trunku striebra. Chlapec hromadil striebro bez toho, aby o tom Phünccho alebo Šerab vedeli.

Mipamovi išlo na štrnásty rok. Jeho strýko ho ešte stále nezasvätil do žiadnych astrologických tajomstiev, ešte stále bol zdržanlivý, lebo sa bál, že by ho chlapec mohol predčiť. Nemal ho do nich zasvätiť nikdy. Osud jeho zvláštneho synovca spel vpred.

Prvý posol tohto osudu sa objavil raz večer pri cipových dverách vo veľmi všednej podobe obchodníka z Lhasy, Phüncchovho priateľa, ktorý sa so svojou dcérou vracal z návštevy u jedného zo svojich švagrov od hraníc Dukjü. Phünccho ho požiadal, aby tam kúpil kus hrubšieho hodvábu, čo bola zvláštnosť tamojšej výroby textilu. Mal v úmysle, že ho sám ponúkne svojmu bratrancovi Šerabovi, ale v čase, keď ho priateľ priviezol, bol veľmi zamestnaný vymáhaním daní, čo mal

ako náčelník dediny na starosti. Poprosil teda obchodníka, aby trochu odbočil zo svojej cesty a odovzdal cipovi jeho dar. Cchongpa Tändzin bol zámožný človek. Mal veľa mulíc, aby mohol dopravovať tovar, a okrem hlavného domu v Lhase mu patrili aj vývozné a dovozné sklady v Dangkare, Si-ningu a Pekingu, v Kalkate, a niekoľko obchodov v niektorých tibetských mestách. Šerab vrelo miloval statky tohto sveta a veľmi si vážil ľudí, ktorí ich mali, a preto prijal Tändzina s úctivou zdvorilosťou.

Mipam obchodníka poznal, stretol sa s ním niekoľkokrát u svojich rodičov, ale jeho dcéru ešte nikdy nevidel, lebo otca sprevádzala len celkom výnimočne. Babka dievčaťa vyslovila veľmi naliehavú túžbu ju vidieť, a to primälo Tändzina, že vzal dcéru so sebou, keď šiel prejednávať istú záležitosť s bratom svojej zosnulej ženy, tiež obchodníkom, ktorý žil so svojimi rodičmi, dedkom a babkou dievčaťa.

Dievčatko sa zo svojej prvej cesty vracalo očarené. Išla na koni s otcom a niekoľkými sluhami, jediná "žena" medzi nimi, a na tejto ceste nadobudla celkom nové predstavy o svojej dôležitosti - cítila, že sa stala skutočnou "dospelou osobou".

Volala sa Dolma, ako spústa Tibetčaniek, ale to jej nebránilo, aby nebola na svoje meno veľmi pyšná a nemyslela si, že sa na ňu bohyňa Dolma usmieva očami zvlášť pozornými a láskyplnými. Možno preto, že doma nemohla uspokojiť potrebu materinskej lásky, pripisovala dievčina svojej božskej patrónke city, ktoré by bola prebudila vo svojej pravej matke, ktorá zomrela niekoľko dní po Dolminom narodení. Tändzin mal svoju ženu úprimne rád a najprv sa nechcel znova oženiť, ale po troch rokoch samoty nakoniec žil vo voľnom zväzku s vdovou po jednom obchodníkovi, ženou schopnou, vážnou, ktorá mala dobrú povesť a vyznala sa v obchode. Vdova nemala deti, mala však sama pekný majetok a dedila aj po svojom manželovi. Týmto zväzkom spojili zároveň svoje obchodné záujmy - bolo to výhodné pre oboch. Navzájom sa ctili a viedli šťastný život. Ccheringma, druhá Tändzinova žena, nemala deti a veľmi si svoju nevlastnú dcérku zamilovala.

Hoci bol Tändzin veľmi dobrým otcom, v duchu ľutoval, že Dolma nie je synom, ktorý by ho mohol vystriedať v čele karaván, až pre starobu nebude vládvať znášať útrapy dlhých, neľahkých ciest, synom, ktorý by tiež nastúpil na jeho miesto až opustí tento svet. Proti tomu sa však dá nájsť liek, myslel si. Dolma prejavovala bystrú chápanosť, a život vedľa šikovnej nevlastnej matky bol pre ňu

dobrou školou. Zrejme bude môcť riadiť obchod v Tibete a jej manžel bude mať na starosti obchod s cudzinou a vedenie karaván. Tändzinovi išlo len o to, aby našiel zaťa, ktorý by si Dolmu neodviedol do svojej rodiny, ale bol adoptovaný v rodine svojho svokra a zastupoval jeho syna /5/.

Túžil dať Dolme milého a rozumného manžela. Musel byť z dobrej rodiny, ale zároveň by preňho muselo byť výhodné odísť z domu a dať sa adoptovať v rodine svojej ženy. Keď rozmýšľal o mužoch, ktorých by si mohol vybrať, napadlo ho, že by to mohol byť Dogjal, Mipamov starší brat. Čoskoro bude mať osemnásť, je to krásny chlapec, má úprimnú, príjemnú tvár a je bystrý. Tento zdatný lovec, večne sa túlajúci po horách, sa určite nebojí únavy z ciest. Pod zámienkou, že bude Dogjal zastupovať jedného z jeho ľudí, si mladíka vyskúšal. Ukázalo sa, že je to šikovný, silný chlapec, ktorý rýchlo chápe, čo je pri tomto zamestnaní potrebné, a svojou stále dobrou náladou si získal obchodníka úplne. S takým mužom bude Dolma určite šťastná.

Počas svojho pobytu u Phünccha sa obchodník snažil vyzvedieť, čo Dogjalov otec súdi o jeho zámeroch. Phünccho sa najprv rozpakoval dať na to súhlas. Dogjal bol jeho najstarším synom, a pri takých spojeniach sa obyčajne počíta s mladšími synmi, najstarší má byť pokračovateľom otcovho rodu. Náčelník dediny však mal ešte jedného syna, Mipama, ktorý mu bude robiť, ako všetko nasvedčuje, nemalú česť ako učený astrológ. Sekta, ku ktorej patril, nezakazovala príslušníkom mníšskeho stavu sobáš. Šerab bol ženatý, Mipam sa ožení tiež a postará sa, aby rod nevymrel a bude jediným dedicom otcovho majetku. Tändzinov zámer bol jednoducho výhodný pre oboch bratov - Phünccho teda privolil.

Pred cipovými dverami pomohol Tändzin svojej dcére z koňa, a potom sa o ňu už nestaral a prenechal ju starostlivosti hostiteľky. Tá malú Dolmu ihneď viedla do kuchyne a pripravila s jej pomocou pre hostí čaj s množstvom masla. Potom niekoľkokrát naplnila šálky oboch mužov a zostala s nimi v Šerabovej izbe. Prezerala si kus hodvábu, ktorý jej poslal Phünccho, a niekoľko drobných darčiekov, ktoré k tomu pridal obchodník. Na prosbu dobrej Čangpal vzal so sebou aj objemný balík khabzä, ktoré usmažila pre svojho maškrtného Mipama, ale cipova nemenej maškrtná žena sa ho zmocnila, len čo ho uvidela. Dala ihneď polovicu pečiva nabok pre seba, druhú narovnala na tanier a postavila na dosah ruky pred Tändzina a ponúkla ho, aby si poslužil, pričom sa trochu spoliehala na jeho

zdvorilosť, že ponuku príliš nevyužije.

Vedľa v kuchyni zostala Dolma sama. Sedela pri ohnisku a na nízkom stole mala pred sebou šálku čaju a vrečko campy.

Blížila sa chvíľa, keď sa Šerabovi žiaci vracali z práce na poli alebo v lese. Keď s ňou boli hotoví, radi sa zdržali vonku, hrali sa alebo rozprávali, ale Mipam sa k nim pridal málokedy. Okolie, v ktorom žil, naňho pôsobilo - uspávalo jeho ušľachtilé inštinkty a zvláštnu jasnovidnosť, ktoré zanechali na jeho detstve odtlačok takej obdivuhodnej originality. Určitá reputácia, za ktorú vdáčil svojej výnimočnej pamäti, štekľila teraz jeho detskú ješitnosť. Mipam myslel len na to, ako by ju zväčšil, a preto sa učil naspamäť texty stále väčšieho počtu kníh, aby ich mohol nahlas odriekať pred užasnutými dedinčanmi. Skoro sa presvedčil, že hlavne v tom spočíva poznanie jeho učiteľa a už pochyboval, že je ešte nejaké iné. Sledoval tajný cieľ, vyrovnat' sa svojmu strýkovi, a preto hnal stádo každý deň domov tak skoro, ako sa len odvážil, aby sa čo najrýchlejšie dostal ku svojim knihám a mohol si sadnúť k ohnisku a učiť sa ich text.

Aj v ten večer sa vrátil omnoho skôr než jeho kamaráti. Za súmraku bola kuchyňa skoro celkom tmavá. Mipam sa chystal rozdúchať oheň, aby tam bolo viac svetla /6/, a ako sa k ohnisku priblížil, náhle v žeravom popole zapraskala vetvička. Vyšľahol namodralý plamienok rozoklaný zlatými jazykmi, pretiahol sa, zakrútil, zavlnil ako závoj vo vánku a v tomto pohyblivom výjave rozoznal Mipam akýsi neskutočný príznak. Celkom ho to ohromilo. Na druhom konci miestnosti sedela spanilá princezná.

Z jej šiat, ušitých z tmavomodrého puruku, vystupovali široké rukávy dvoch košiel, spodnej z červeného hodvábu, a vrchnej zo zeleného, na hrudi jej visel dlhý korálový náhrdelník a na krku sa jagal zlatý prívesok zdobený tyrkysmi ... Je to naozaj princezná, či dokonca víla? Čo tu robí?

Mipam bojzливо spravil niekoľko krokov a ocitol sa tak pri druhom rohu ohniska. Medzi ním a tým zvláštnym zjavením už nebola žeravá clona, a on uvidel dievčatko s hrnčekom čaju v rukách.

Šerabov žiak pochopil, že ide o skutočné dievča, čo zrejme prišlo s hosťami, ktorých cipa práve prijal. Nemyslel si, že keď sa k nej priblíži, zmizne ako v rozprávkach, no neodvážil sa urobiť krok vpred. Malá "víla" postavila hrček na stôl a dala sa do smiechu.

"Ty si syn akhu Phünccha?", spýtala sa. Prichádzam od vás, tvoja matka ti poslala veľký balík khabzä, priviezla som ho v sedlovom vaku", dodala dôležito.

Vstala, podišla k Mipamovi, ktorý tam ešte stále stál bez hnutia, a prezerala si ho. Oheň sa rozhorel a ožiaril celú kuchyňu.

"Si škaredo oblečený", poznamenala Tändzinova dcéra s nepatrným úsmeškom. "Si naozaj syn akhu Phünccha?"

Mipam sebou urazene trhol. Jeho oblek bol špinavý, lebo si ho roztrhol na nejednom mieste o trne v lese, ale nikdy nevenoval pozornosť takým maličkostiam, lebo jeho spolužiaci neboli oblečení o nič lepšie. Kravy sa predsa nepasú v sviatočných šatách. Je to hlúpe, drzé dievča. Vedel, čo jej má povedať.

"Som Čänräziho syn", vyhlásil povýšene, a oddeľoval pritom každú slabiku.

Teraz zase bolo celé zarazené dievča. Uvažovala hodnú hodnú chvíľu a potom povedala:

"Kjabgön rinpoče je Čänräzi. Je to tvoj otec?"

"Môj otec je Čänräzi, ktorého obraz vídame v chrámoch. Má tisíc rúk a jedenásť hláv", odvetil vážne.

To bolo ešte zvláštnejšie. Dievča bolo ako omámené. Mipam jej teraz odplácal to, čo predtým povedala, a tajne sa bavil, ako poplietol to drzé dievča, kritizujúce jeho šaty.

"A kto si ty?", spýtal sa.

"Ja som Dolma", povedala slávnostne.

"To mi moc nehovorí", vysmieval sa chlapec. "V Tibete sú stovky dievčat, ktoré sa volajú Dolma."

"Žiadna nie je Dolma ako ja", odpovedala podráždene Tändzinova dcéra. Už sa zase spamätala.

Obe deti si hľadeli priamo do očí, stáli proti sebe, akoby sa vyzývali na súboj.

Aká teraz bola pekná, tá malá Dolma, keď jej líca zružoveli hnevom, aká bola pekná tá detská princezná so svojimi zelenými a červenými rukávmi, hebkými a ligotavými ako motýlie krídla, a s ozdobami, ktoré na nej svietili v žiare ohňa!

Bola naozaj príliš pekná, aby sa na ňu mohol niekto trvale hnevať, príliš krehká, aby sa ju niekto odvážil trápiť. A potom, Mipam nebol zlý.

"Tak ty si, Dolma, priniesla khabzä?", povedal zmierlivo.

"Khabzä je pre syna nämo Čangpal", odpovedala opatrne Dolma.

"Jej syn, to som ja", pritakal Mipam, "a bol by som rád, aby si jedla khabzä so mnou. Kde je?"

"Neviem", odpovedalo dievča. "Počula som, ako otec nariad'uje nášmu sluhovi, aby zaniesol všetky vaky do domu. Mám ho zavolať, alebo s ním prehovoríš sám? Volá sa Cöndub. Bude asi v stajni, kŕmi kone."

Keď Mipam počul, že vaky odniesli do domu a s nim aj ten, ktorého obsah ho zaujímal, tušil, čo sa asi stalo.

Batožina hostí bola obyčajne odložená na chodbe vedľa cipovho bytu. Dolmin otec tam zrejme vybalil darčeky, ktoré priniesol pre svojich hostiteľov pred očami astrológovej ženy, ktorá je strašne zvedavá. V tom prípade je osud khabzä spečatený. Šerabovho žiaka v tom utvrdilo množstvo predošlých skúseností. Dnes to však bude ináč. Zmieril sa s tým, keď mu brali maškrty, ktoré mu matka posielala, ale teraz chcel, aby si na nich pochutnala aj Dolma. Mala rada khabzä, všimol si nepatrný žiadostivý úsmev, keď o tom hovorila, aj zjavnú spokojnosť, keď povedal, že chce, aby jedla s ním. Nesklame ju. Bude chrúmať khabzä svojimi peknými zubami. Cítil, že má dost' sily, aby ho vzal nenásytnej ane, bude sa biť, keď bude treba, aby ich dostal naspäť. Khabzä ... išiel by pre ne na koniec sveta, len aby bola Dolma spokojná a usmiala sa naňho.

Mipam nemal ešte štrnásť rokov, ale pred chvíľou sa z neho náhle stal muž. Do jeho života vstúpila žena.

"Ane la, idem si pre khabzä, čo mi poslala matka, rád by som ich ponúkol Dolme", povedal Mipam. Prudko vošiel do Šerabovej izby a hovoril s neobvyklou istotou. Hlas sa mu zmenil, bol silnejší, vážnejší, tón slov, ktoré vyriekol, prezrádzal pevnú vôľu, skoro hrozbu. Chovanie chlapca, stojaceho smelo pred ženou svojho učiteľa zdôrazňovalo zmenu, ktorá sa s ním pred chvíľou stala.

Cipa a jeho žena sa naňho dívali mlčky, celí ohromení, ale Mipam už zbadal khabzä na tanieri pred Tändzinom. Uhádol, kde je zvyšok jeho zásielky - všetko sa zbehlo tak, ako predvídal.

"Neobt'ážujte sa, ane la", pokračoval stále tým istým rozhodným tónom, "vezmem si ich sám." A nečakal, podišiel k príborníku, otvoril dvierka, zobral pečivo a nastrkal si ho do vrecák.

Obchodníka tá scéna bavila. Ten malý rázny chlapec, hoci trochu nespôsobný, sa mu páčil. Videl v ňom budúceho švagra svojej dcéry, vzdelaného príbuzného, ktorý

si svojou smelosťou vydobyje vplyvné postavenie medzi mníchmi a bude robiť česť svojmu príbuzenstvu, ba prospeje mu aj ako ochranca.

"Aj tu je ešte khabzä", obrátil sa Tändzin na Mipama a so šibalským úsmevom ukázal na tanier pred sebou. "Môžeš si ich tiež odnieť."

"Je pre mňa veľkým potešením, že vám ich môžem ponúknuť, cchongpa la", odpovedal Mipam a uklonil sa pred hostom svojho strýka.

Vyjadroval sa teraz s najvyberanejšou zdvorilosťou, ale zvlášť zdôraznil slová "pre mňa", ktoré vo vete použil. Naznačoval tým, že to pečivo patrí jemu, že ho ponúka on.

Mipam teda odniesol do kuchyne khabzä, nepatrnú príčinu vážnych budúcich následkov, a pochutnával si na nich so svojou novou priateľkou.

Tändzin mal tej noci spať v izbe s cipom. Ane Päma mu postúpila svoje miesto a išla spať do kuchyne. Nechala oboch mužov, aby si pred spaním dopili posledný pohárik pálenky, a potom pri ohni rozložila vankúše a prikrývky pre malú Dolmu a pre seba. Mipam a jeho spolužiaci si v druhom kúte miestnosti rozťahli útržky kobercov a prikrývok, ktoré im slúžili ako lôžko, a čoskoro sa v dome rozhostilo ticho - všetci zaspali. Všetci okrem Mipama. Ten bdel a sníval. Jeho obrazotvornosť ho unášala do budúca, videl malú princeznú, ktorá už mala rysy veľkej dievčiny, a on sám rysy muža, dôležitého muža, lebo ináč si sám seba nevedel predstaviť. Stále však jasne nerozoznával, v čom je tá jeho "dôležitosť". V tom smere bola jeho vízia neurčitá, ale nech boli obrazy vynárajúce sa v jeho mysli akékoľvek, vždy s tým bola spojená sláva a bohatstvo. Ako žiadúci a logický dôsledok toho všetkého videl potom dospelú Dolmu, ktorá s ním žila v dome takom krásnom, aký si len dokázal predstaviť.

Noc sa míňala. Mipam nehybne ležal, oči upreté na úzke okno, ktorého roztrhanou papierovou tabuľou /7/ bolo vidno cíp oblohy s hviezdami putujúcimi ako pomalá procesia, a neúnavne sledoval stále ten istý sen. Začalo svitať a všetkými štrbinami biedneho obkladu sa vkrádala bledá žiara. Chlapci sa zobudili, zívajú, preťahovali sa s tichým vrčaním a vzdychaním zvieracích mláďať, nalámali vetvičky a rozložili oheň. Dvaja zašli s vedrami k potoku po vodu. Nechali za sebou otvorené dvere, ktorými vnikol do domu denný jas a súčasne s ním svieži, vlhký vzduch z lesov.

Cipova žena odhodila prikrývky, obliekla si šaty cez spodničku a košeľu, v

ktorých spala, a drmoliac zbožné formulky, strážila variaci sa čaj, aby bol na počesť jej host'a zvlášť dobrý. Teraz vstala aj malá Dolma, zatrepala zelenými a červenými rukávmi, obliekla si purukové šaty, upravila ozdoby, a keď bola s obliekaním hotová, spôsobne si sadla, zbožnými slovami ticho vzývala svoju patrónku Dolmu a čakala, až sa bude podávať čaj.

Mipam so zamyslenou tvárou zložil prikrývky a pomohol svojim spolužiakom pri niekoľkých prácach. Už nesníval, stačila mu noc, aby urobil rozhodnutie. A keď sa Mipam o niečom rozhodol, išiel vždy priamo k cieľu.

Po raňajkách ane Päma rozdelila chlapcom prácu - lekcie vraj dnes nebudú, lebo Šerab sa musí starať o host'a. Ľstivý cipa chcel pred priateľom svojho bratranca ukázať, ako dbá o Mipama, a ako so zvláštnou starostlivosťou dbá o jeho vzdelanie. Spoliehal sa, že sa to dozvie Phünccho a že mu za to hmatateľným spôsobom prejaví vd'ačnosť.

"Mipam", zvolal.

A keď stál chlapec pred ním, povedal:

"Dnes začne vyučovanie neskôr, budem ťa učiť po odchode kušo Tändzina. Zatiaľ si vezmi knihy a študuj, vonku ísť nesmieš."

"La so", odpovedal zdvorilo Mipam, vrátil sa do kuchyne a tlmočil žene svojho učiteľa, že má zostať doma. Ostatní školáci mali ísť do hôr žať trávu a rúbať drevo. Jedného z nich ane Päma poslala, aby namiesto Mipama vyhnal stádo na pašu. Potom do maželovej izby doniesla veľkú misu vareného hovädzieho mäsa, lebo chcela obchodníkovi pred odchodom ponúknuť výdatné raňajky.

Mipam zostal s Dolmou v kuchyni sám.

"Dolma", začal smelo, "rád by som si s tebou pohovoril."

"Hovor", odpovedalo dievča.

Mipam sa rozhlíadol, cítil sa nesvoj v tejto miestnosti, lebo domáca pani sa mohla každú chvíľu vrátiť. Odpudzoval ho aj všedný vzhľad kuchyne - to, čo chcel povedať, nemohlo byť povedané tu.

"Pod", prikázal pánovito a chytil Dolmu pevne za ruku.

"Kam?", spýtala sa.

"Pod", opakoval nervózne chlapec a vliekol ju ku dverám.

Dolma bola zvedavá o čo ide, bez toho, aby si toho bola vedomá, ocitla sa v moci jeho vôle a nebránila sa, keď ju viedol pod veľké stromy neďaleko domu. Tam jej Mipam pustil ruku, pozrel jej do očí a povedal:

"Dolma, myslel som na teba celú noc. Budeš mojou ženou. Som učený, bude zo mňa bohatý, významný muž. Omnoho bohatší a významnejší než je cipa Šerab, tvoj otec alebo Phünccho. Budeme bývať v prekrásnom dome, ktorý dám pre teba postaviť. Povedz áno."

Dievča bolo trochu udivené, ale nie príliš. Určite si nepomyslela, že ju dnes ráno Mipam požiada o ruku, ale stále čakala, že sa z priazne svojej mocnej patrónky stane hrdinkou zvláštnych udalostí, ktoré odlíšia jej život od života ostatných dievčat.

"Povedz áno", opakoval Mipam veliteľským tónom.

"Otec mi nedovolí, aby som sa vydala", odpovedala napokon. "Mám ešte len desať rokov."

"Pravdaže", odpovedal chlapec, "aj ja som ešte príliš mladý, aby som si ťa mohol vziať, ale za päť rokov budem mať skoro dvadsať, a ty budeš celkom dospelou ženou."

"To je pravda", odpovedala vážne Dolma.

"No, pochopila si", pokračoval Mipam, "ja budem vtedy oveľa učenejší než Šerab a možno už rovnako bohatý ako tvoj otec."

"A potom, ty si synom Čänräziho", povedalo dievča zamyslene.

Mipam sa nenazdal, že mu v tejto chvíli pripomenie jeho príbuzenský vzťah k božskému Pánovi nekonečného súcitu. Srdce sa mu náhle zovrelo. Približuje ho to tajomné príbuzenstvo k Dolme, alebo ho od nej vzd'ahuje? Nevedel, ale zdvihla sa v ňom úzkostlivá pochybnosť a obraz krásneho domu, kde mal žiť so svojou milovanou, akoby ustúpil do pozadia, akoby skoro zmizol z dohľadu.

"Áno", som synom Čänräziho", pomaly ticho pritakal. "Povedz áno."

Teraz už nerozkazoval, hlas znel skoro prosebne, lebo ho zovrela bázeň, hoci k nej nebol dôvod.

"Áno", povedala Dolma, ale vyslovila to bez toho odtieňa neoblomnej vôle, neochvejného rozhodnutia, ktorý by bol rád počul.

Prudkým pohybom vzal dievča do náručia a pritisol pevne k sebe. Dala sa do smiechu.

"Musíme sa vrátiť, otec musí odísť hneď po raňajkách, bude ma hľadať."

"Ty si videla tú veľkú misu vareného mäsa a pred odchodom chceš zrejme dostať svoj diel", podpichoval ju Mipam.

"Pravdaže chcem kúsok", odpovedalo dievča vážne. "Pod'."

Tentoraz išla prvá ona, Mipam za ňou. Temný nepokoj melanchóliou sfarbil očakávanú radosť.

Tändzin sa rozlúčil s cipom, a keď uvidel Phüncchovho syna s Dolmou, sedela už na koni. Položil mu ruku na rameho a srdečne povedal:

"Tvoj otec je na teba právom hrdý, Mipam. Tvoj učiteľ mi rozprával, aký si usilovný. Už sa ďalej a bude z teba veľký cipa, geše, ktorého bude každý chváliť a ctiť. Keď jedného dňa budeš chcieť študovať v Lhase, je ti môj dom otvorený. Pracuj ďalej tak dobre, určite budeš robiť česť svojej rodine i svojim priateľom."

Mipam jásal. Ešte nikdy nikto neocenil tak zreteľne jeho zásluhy, nikdy inokedy by mu nebola chvála taká vzácna ako v tejto chvíli. Ukradomky sa díval na Dolmu - dychtivo počúvala otca a oči jej žiarili radosťou.

"Ste veľmi dobrý, cchongpa la", odpovedal. "Urobím, ako hovoríte."

Obchodník vysadol na koňa, ktorého hostiteľka držala za uzdu a ešte ho kus cesty povedie /8/, a vyšiel z dvora.

"Kale šudän dža", zakričala Dolma na astrológa, keď sa jej koň chystal vyraziť, a potom sa sklonila k Mipamovi, ktorý stále stál vedľa nej:

"Áno, hovorím áno", zašepkala vrúcne. "Bude z teba veľký muž."

/1/ Šerab bol vlastný bratranec Mipamovho otca - "brat", ako hovoria v Tibete. Podľa domorodého spôsobu, ktorým sa označujú príbuzenské stupne, bol teda pre chlapca strýkom z otcovej strany (akhu).

/2/ Keď má mních podstúpiť telesný trest, vyzlečú ho z mníšskeho odevu a oblečú do laických šiat, až potom sa vykoná trest. Taký je predpis, ale v praxi sa zvyčajne uspokojia s tým, že musí vyzliecť zän, ktorý bol časťou prvotného odevu buddhistických mníchov v Indii. Všetci buddhistickí mnísi vo všetkých krajinách si ho ponechali aspoň ako obradný odev pri čítaní písem, meditácii a modlitbách.

/3/ Di kä dakgi thöpa dü čikna: "Tieto slová som už raz počul." To je bežný začiatok náboženských spisov, obsahujúcich kázanie Buddhu alebo jeho žiakov.

/4/ Celý predošlý text sa bude zdať nejasný každému, kto nevie, ako sa tibetské

slová píšu. Kým v západných jazykoch je každé slovo oddelené a tvorí samostatnú skupinu písmen, v tibetčine je každá slabika oddelená od nasledujúcej bodkou bez toho, aby naznačovala, ktoré slabiky sa majú spojiť, aby vzniklo slovo. Urobiť také zoskupenie je ponechané na dôvtipe čitateľa. Treba poznamenať, že v sanskrte nie sú oddelené nielen slová, ale ani samotné slabiky. Písmená sa radia jedno za druhým v rozmedzí celých viet. Ťažkosti, ktoré tento systém spôsobuje sú menšie, než by si mysleli tí, ktorí tieto jazyky nepoznajú.

/5/ Takéto kombinácie, prevzaté z čínskych mravov, sú v Tibete časté. Zať v takomto prípade odíde z vlastnej rodiny a stráca práva na dedičstvo po otcovi, ale dedí po svokrovi. Tento "odchod" z rodiny neznamena, že by sa spretrhali aj citové putá medzi mladým mužom a jeho rodičmi.

/6/ Používanie l&acaronp je v Tibete stále málo rozšírené. Bohatí ľudia používajú sviečky dovezené z cudziny. Knôt ponorený do oleja alebo masla v kovových alebo hlinených lampách slúži často ako zbožná obeť pred svätými obrazmi a zároveň ako osvetlenie miestnosti. V mnohých krajoch je však jedinou formou osvetlenia drevo horiace na ohnisku.

/7/ Rovnako ako v Číne, lepia aj v Tibete miesto sklenených tabúľ na okná papier.

/8/ Zvyčajný prejav úcty.

IV. Kapitola

Gj&acaronp, ktorého poddaným bol cipa Šerab i jeho bratranec Phünccho, sa rozhodol, že vo svojom paláci dá predčítať celý Kandžur, aby na svoju rodinu i statky prilákal blahobyť a uchránil seba i svojich príbuzných zloby démonov, ktorí zosielajú choroby.

Všetci d&acaronpovia z kláštorov na území podriadenom jeho moci boli zvolaní do paláca. Predčítanie sto&acaronsmich zväzkov, z ktorých sa Kandžur skladá, a rôzne obrady mali trvať mesiac. Podľa obyčaja bude gj&acaronp po celý čas živiť mníchov, starajúcich sa o jeho blaho, a pri odchode im nadelí malý darček ako honorár.

Žiadneho z dapov neošialila zdanlivá štedrosť sprevádzajúca pozvanie. Zo skúsenosti vedeli, že chamtiví správcovia si z potravín, skonfiškovanych dedinčanom a určených mníchom, vezmú najlepší diel. Mäso, ktoré im dajú, bude skazené a prelezené červami, a nájdu ich aj v polievke. Stará campa bude určite páchnuť potuchlinou. Ak sa budú chcieť najesť, budú si musieť, ako zvyčajne, vziať zásoby jedla so sebou. Závideniahodné obyčaje z Lhasy, kde mnísi vedú blahobytný život, sa v tomto údolí nezachovávali, a od tej doby, čo sa k svetskej moci dostal predstavený "žltých čapíc", vyzerali medzi mníchmi príslušníci "červených čapíc" ako ich chudobní príbuzní. Hoci miestny vládca vyhlásil, že je žiakom guru Padmasambhavu, s duchovnými synmi tohto slávneho učiteľa jednal dosť povýšene a dovoľoval si k nim to, čo by si nedovolil k mníchom so žltými čapicami, ktorí sa môžu odvolať k mocným lámom.

Hoci pozvanie bolo pre nich vlastne prácou, nemohli sa mu dapovia vyhnúť. Veľká pokuta, ktorú by im gjäpo naparil, by ich poriadne poučila, že sa sluší si takej cti vážiť.

Dapovia z Rabding-ce, kam patrili aj cipa a jeho žiaci, sa teda vypravili do paláca. Tam ich roztriedili: niektorí mnísi tvorili chór vnútri chrámu, kým iní takú výsadu nemali a boli umiestnení v krytej galérii pred dverami svätyne. Dapovia boli rozdelení podľa svojich "znalostí". Mníchov, o ktorých bolo známe, že sú učení, sa nikto nič nepýtal, tí zasadli priamo do lavice pokrytej kobercami a vyhradenej pre mníchov. Zato "malým rybám" - mladým novicom alebo starým vidiečanom v mníšskom odeve - predložili stránku z knihy určenej na čítanie. "Vieš čítať, alebo nevieš?" Ak vedeli, išli za tými "učenými" do chrámu, ak nie, mali miesto na galérii, kde od rána do večera celý mesiac opakovali len óm mani padme húm.

Chlapcom vôbec nevadilo, že musia sedieť na galérii. Mali tam akú-takú slobodu, nikto ich nestrážil tak prísne ako vnútri chrámu, mohli sa medzi sebou aj tlmene rozprávať a zasmiať sa. Zato mnísi v zrelom veku, vykázaní medzi týchto neskrotných uličníkov, túto pokoru niesli trpkou.

Mipam sa nemusel báť, že bude vonku. Keď ho skúšal tučný tajomník v krásnom rúchu z modrého kvetovaného hodvábu, neuspokojil sa chlapec len s čítaním predloženého textu, ale začal ho hlbokým hlasom spievať a modulovať ako keď lámovia recitujú v zbore. Keď ho tajomník počul, stratil svoju zvyčajnú istotu. Odkiaľ prichádza ten zázračný chlapec? Myslel si však, že keby sa spýtal,

utrpena by jeho dôstojnosť, prerušil preto predčasne vyspelého umdžä a ukázal mu len na dvere, čo bolo znamenie, že smie zasahnúť do spoločnosti "učených".

Jednotvárne, hlasné sedenia vyplnené predčítaním sa konali deň čo deň, jedno za druhým. Gjäpov príbytok znel hlukom niekoľkosto hlasov vrhajúcich ozvenám zmes filozofických teórií, podivných príbehov, múdrych predpisov a pravidiel disciplíny pre mníchov.

Mipam sa zúčastňoval hučania chóru, v čase jedla si pochutnával na maškrtách, ktoré mu poslala jeho dobrá matka a myslel na svoju budúcu ženu.

Bol tam už viac ako štrnásť dní, keď raz počas posledného oddychu pri potulkách okolo paláca zbadal Dolmu, ako sa hrá v záhrade s piatimi gjäpovými deťmi. Má vo zvyku sa objaviť vždy náhle a takým zvláštnym spôsobom? Phünccov syn mal stále hlboko v pamäti vrytý obraz malej víly, ktorá sa mu zjavila za clonou plameňov. Čo robí u gjäpa? Nemýli sa? Je to naozaj ona? Dievča ho tiež zbadalo, radostne vykričlo a bežalo k nemu.

"Mipam, ty si prišiel so svojim učiteľom čítať Kandžur?"

"Áno", odpovedal chlapec, vedomý si svojej dôležitosti.

Priblížili sa aj ostatné deti.

"Kto je to?", spýtal sa jeden z nich Dolmy.

Chvíľu uvažovala, jej roztomilá tvár dostala nadmieru vážny výraz a potom vyhlásila slávnostne:

"To je syn Čänräziho."

"Čo?", spýtal sa najstarší princ, zjavne veľmi prekvapený. "Vari sú ľudia, ktorí sa volajú Čänräzi? To som nikdy nepočul." A pretože to bol už veľký chlapec, starší než Mipam, dodal posmešne: "Je to syn Čänräziho, ktorý má sochu v našom lhakhangu?"

"Práve toho", odpovedala Dolma, stále taká vážna.

Mipam bol v rozpakoch. Keď dorastal, pochopil, že Phünccho, náčelník dediny, je naozaj jeho otcom. A zase naopak, viera vo výrok toho nädžorpu, ktorého stretol v lese, sa upevnila. Dozvedel sa, že niektorí z tých askétov sú obdarení jasnovidnosťou, ktorá im umožňuje rozoznať veci, skryté prostému ľudu. Ten, ktorý s ním hovoril, si bol veľmi istý tým, čo tvrdil, aspoň sa tak zdalo. Mipam je teda naozaj synom Čänräziho, ale zvláštnym, tajomným spôsobom, ktorý nevedel jasne pochopiť. Tieto úvahy nabádali Šerabovho žiaka k opatrnosti. Súdil, že sa nepatrí honosiť sa otvorene svojim zvláštnym synovstvom pred laikmi alebo

obyčajnými mníchmi. Tí nevedomci by z toho aj tak nič nepochopili a vysmievali by sa mu, to by bolo všetko, čo by tým získal. Teraz sa však nemohol vyhnúť slovám, potvrdzujúcim Dolmin výrok. Gjäpov syn sa ho pýtal už veľmi pánovito:

"Je to pravda? Si synom Čänräziho, ktorý je v lhakhangu?"

Dolma sa naňho uprene dívala, čakala, že potvrdí jej slová. Nemohol predsa poprieť, čo povedala.

"Som", odpovedal.

"Zázrak!", zvolal najmladší princ, deväťročný chlapec, a utekal čo mu nohy stačili do paláca, aby povedal matke tú obdivuhodnú správu, že syn nebeského Čänräziho je v ich záhrade.

Keď počula tú zvláštnu správu, ktorú jej syn oznámil, gjämo sa dala do smiechu, no toho to veľmi pobúrilo. Chcel jej dokázať, že je to pravda, a preto ju chytil za ruku a ťahal k oknu.

Nemal šťastie, lebo keď tam prišli, prebehli už deti na druhú stranu domu, a pretože už zas malo začať predčítanie, vrátil sa Mipam do chrámu. Gjämo pred sebou videla len prázdnu lúku a znova sa dala do smiechu.

"Čänräziho syn sa vrátil do Nub Dewačanu."

Malý princ nemal rád, keď sa mu niekto posmieval.

"Spýtajte sa Dolmy", odpovedal, "tá ho pozná."

Tändzin, Dolmin otec, bol hlavným splnomocneným obchodníkom samého gjäpa, ktorý, ako väčšina bohatých Tibetanov, laikov či príslušníkov mníšskeho stavu, dával peniaze do obchodu, aby z nich mal väčší úžitok. Tändzin, ktorý bol šikovný a mal v obchode šťastie, sa tešil dôvere svojho vznešeného tichého spoločníka, s ktorým udržiaval priateľské styky. Gjämo zase mala rada Dolmu a často ju k sebe zvala, aby nejaký čas strávila s jej dcérami.

Panovačný malý princ nezabudol priviesť Dolmu k matke, aby jej dosvedčila, že hovoril pravdu, a tá jej potom musela rozprávať o Mipamovi. Povedala jej, že je žiakom cipu Šeraba, že je veľmi učený, že ho niekoľkokrát počula o sebe hovoriť, že je synom Čänräziho, a že určite je, sama o tom vôbec nepochybuje.

Gjämo bola zvedavá, ako to vlastne je, poslala pre cipu a od neho sa dozvedela, že jeho žiak je synom jeho bratranca, náčelníka dediny menom Phünccho, a ten mu ho zveril, aby ho vzdelával. Poslala potom po Mipama, a hoci chlapca tá otázka nudila, nezdržal sa, aby znova nepotvrdil, že je Čänräziho synom.

"Ako to vieš?", spýtala sa posmešne zámocká pani.

Mipam postrehol v jej hlase a úškrne výsmech, a jeho hrdosť bola dotknutá. Núti ho k tomu, primäje ich teda, aby ho brali vážne.

S vážnou tvárou vyrozprával príbeh o svojom stretnutí s nädžorpom a každú udalosť vyšperkoval fantastickými detailami, ktoré si vymyslel. Napríklad že videl, že pútnikove nohy sa nedotýkajú zeme, z očí sa mu lialo svetlo, a keď hovoril, nadobudla jeho postava na chvíľu obrovské rozmery. Ách, teraz začínala krásna gjämo pozorne počúvať, už ju ani nenapadlo, aby sa mu posmievala. Mipam v duchu triumfoval. Udrel nevedomky na pravú strunu, lebo pani bola poverčivá a bola teraz ochotná, aj keď nie celkom, uveriť v Čänräziho otcovstvo - teda aspoň v tom, že Mipam nie je obyčajný chlapec. Pohostila ho čajom s maslom a drvenou ryžou, potom ho poslala preč, ale v myšlienkach sa ním zaoberala ďalej. Chlapec je zdvorilý a bystrý, jeho vážnosť, dôstojný výzor, o ktorý sa pokúšal, pani bavil a zároveň, bez toho aby si to uvedomila, jej nejako imponoval. Túžila ho k sebe pripútať - najpv bude milým pážat'om pre jej obsluhu a pritom bude robiť spoločníka deťom, neskôr z neho možno bude skvelý správca.

Gjämo nemala vo zvyku vykonávať svoje zámery až po dlhom rozmyšľaní, jej želanie sa muselo splniť bezodkladne. O niekoľko dní po rozhovore s Mipamom si znova dala poslať cipu.

"Mipam sa k vám už nevráti", oznámila mu. "Poslala som jeho otcovi odkaz, že zostane v mojich službách."

V Mipamovom kraji sa o takých rozkazoch nediskutovalo. U gjäpa bolo zvykom, že mu synovia predných ľudí kraja niekoľko rokov zdarma slúžili. Keď si náhodou zavolať dieťa niektorého vidiečana, jeho rodičia jásali. Nielenže im ani nenapadlo žiadať plat za jeho prácu, ale občas ho poverili, aby v ich mene ponúklo pánovi tučné prasa, kôš kvaseného zrna na pivo alebo nejaký iný vhodný dar. Nebol to veru hlúpy obchod. Chlapec, ktorý mohol priamo hovoriť s vládcom alebo jeho ženou, sa stával ochrancom svojej rodiny, bol pre ňu dokonca i zdrojom príjmov. Bolo dost' uchádzačov, ktorí sa dovolávali spravodlivosti alebo doprosovali priazne, ktorí sa obracali na príbuzných mladého sluhu a prosili ich, aby jeho prostredníctvom podali ich žiadosti, ktoré ináč nemali najmenšiu nádej, že by sa pri postupe, aký sa v tomto kraji zachovával, dostali obvyklou cestou ku gjäpovi. Za také služby sa samozrejme platilo. A ak sa stalo, že ich syn dosiahol mužný vek a zostal v paláci ako správca, tajomník, uvádzač návštev,

prvý komorník alebo vrchný kuchár, hoci stále ešte nedostával pravidelný plat, nemalý zisk, ktorý mu z jeho postavenia nepriamo plynul, stonásobne vyrovnal obeť, ktoré jeho rodičia priniesli. Okrem toho panovala u drobných ľudí istá márnivosť, keď pri svojom podivnom názore na veličiny tohto sveta, považovali postavenie zamestnanca, ktorý slúžil priamo pánovi, za omnoho vyššie než postavenie hospodára či dokonca vzdelaného mnícha. Také názory sú v Tibete celkom bežné - potom sa pravdaže napríklad zimpön dalajlámu díva povýšene na drobných pánov, akým bol vládca, ktorého poddaným bol aj Mipam.

Phünccho bol nadšený, keď sa dozvedel, že gjämin rozmar pozdvihol jeho syna na hodnosť osobného sluhu a spoločníka vládcových detí. Nepochyboval, že by si taký šikovný a "učení" chlapec ako Mipam vedel pre seba i svojho otca v paláci postupne vydobyt' postavenie oveľa výhodnejšie než je postavenie astrológa. Môže mať napokon niekoľko hodností naraz - Mipam môže byť cipom a zostať v mníšskom ráde, aj keď bude žiť u gjäpa. Stačí stráviť každý rok štrnásť dní v čase veľkých náboženských slávností v kláštore, aby zostal jeho členom.

Rovnako, ako sa chlapca nepýtali, keď z neho chceli mať astrológa, nepýtali sa na jeho názor ani teraz, keď mal byť pážaťom zámockej panej. Mipam sa navyše nehneval, že pôjde preč od učiteľa, ktorý ho zle živil a nič nové ho už neučil. A potom - v paláci občas uvidí Dolmu ...

Gjämo bývala vo veľkej sieni, kam svetlo prichádzalo lodžiou vedúcou do záhrady. Tmavomodrý strop, prehradený hrubými, načerveno natretými hradami, tmavý odtieň stien a nedostatočné osvetlenie z lodžie robili miestnosť dost' ponurou a niekoľko masívnych pilierov, navrchu zúžených a opatrených vyrezávanými hlavicami, jej dodávalo vznešený vzhľad svätyne. Oltár, na ktorom neustále žiaril žltý plameň veľkej striebornej lampy naplnenej maslom, len zdôrazňoval náboženský ráz toho miesta. Na čestnom mieste bol obraz Padmasambhavu, po každej strane s jednou zo svojich manželiek-víl: Ješe Cchogjä a Mandarou. Okolo týchto troch postáv boli rozostavené sošky rôznych božstiev, niekoľko lampičiek, ktoré sa navečer rozsviecovali, a strieborné nádoby, do ktorých sa nalievala čistá voda a kládli rituálne obeť.

Na druhom konci priestornej miestnosti boli štyri rady hrubých vankúšov, jeden na druhom. Boli rozložené na pódiu s vysokým operadlom z červeného lakovaného dreva - mal to byť akýsi trón, pred ktorým stál načerveno lakovaný stôl,

vyrezávaný, prelamovaný a zdobený zlatením. Oproti tomuto trónu pri protiľahlej stene ležali na zemi dva vankúše a niekoľko štvorcových kobercov, ktoré slúžili návštevníkom ako sedadlá. Nábytok dopĺňali načerveno lakované truhlice a skrine, zdobené kresbami predstavujúcimi rôznofarebné kvety. Po celej dĺžke steny jednej strany siene bola polica a na nej rad železných schránok vyrobených v cudzine. To bola nedobytná pokladnica panej. Každá schránka bola opatrená jej pečatou a naplnená striebornými mincami: indické rupie, čínske mince, tibetské trunky. Keď bola posledná voľná schránka plná, objednala gjämo z Kalkaty ďalšiu a pomaly ju plnila výťažkom z obetných darov od poddaných, i tým, čo získala v obchode, ktorý uskutočňovala prostredníctvom niekoľkých obchodníkov, do ktorých podnikov dávala peniaze. Nebolo tak vôbec treba viesť nejaké účtovníctvo. Čo sa dalo do schránok, to tam už zostalo - keď gjämo chcela kúpiť nejakú vec v Lhase, v Číne alebo v Indii, zariadila to tak, aby ju mohla zaplatiť tovarom, ktorý dostala ako dar.

Keď Mipama uviedli do gjäminej izby, musel sa premáhať, aby zachoval klud, ako to žiadala etiketa, lebo nič také krásne ešte nikdy nevidel. Ako cipov pomocník sa síce dostal k zámožným ľuďom, keď u nich konali náboženské obrady, ale prepych ich príbytkov v porovnaní s tým, čo sa tu vystavovalo, bol ako svetlo sviečky proti slnku. Tu teda bude žiť a podieľať sa na blahobyte s peknou gjämo. Už nebude vykonávať práce, ktoré mu ukladala chamtivá manželka jeho strýka cipu, už nebude jesť jedlá, ktoré rozdeľovala s takou nevlúdnu tvárou. Začne preňho krásny život. Mipam, unesený detským obdivom, si už nespomenul ani na les, svojho starého priateľa, ba zabudol aj na Dolmu.

Ako ubiehali dni, týždne a mesiace, chlapcove radostné nadšenie pozvoľna chladlo. Prácu mal ľahkú, gjämo ho nikdy nebila, a mal aj dostatok vyberaných jedál a plno maškrt, z ktorých si vždy zručne naberal. Začalo mu však byť smutno za slobodou, akú mal v lese, a všimol si tiež, že zabúda texty, ktoré sa s takou námahou učil naspamäť a ktorých znalosť mu vyniesla toľko pochvál - zabúdal, lebo si ich neopakoval. Čoskoro sa mu tiež znova drala na myseľ spomienka na Dolmu. Ešte než vstúpil do služieb gjämo, vrátila sa jeho mladá priateľka k svojmu otcovi a od tej doby ju nevidel.

Ťažila ho jednotvárnosť dní, ktoré boli jeden ako druhý, i zamestnania, pri ktorom musel denne vykonávať rovnaké úkony. Len čo sa jeho pani ráno zobudila,

prinášal jej raňajky skladajúce sa z campy, sušeného mäsa a čaju s maslom. Sluhovia nosili jedlo z kuchyne do miestnosti slúžiacej ako komora, ktorá susedila s izbou gjämo. Gjämo sa potom venovala pobožnostiam, rituálne obetovala vodu nešťastným jidagom trpiacim večným smädom a pripravovala obetnú mandalu guru Padmasambhavovi. Mandala bola široká strieborná misa, na ktorej boli v predpísanom poriadku narovnané rôzne potraviny. Boli tam čerstvé hrozienka, veľké kúsky sladkostí, surová ryža, rôzne druhy čerstvého i sušeného ovocia a pečivo. Gjämo to všetko pokropila pálenkou, odriekala obetné formulky a Mipam potom postavil mandalu na oltár pred sochu guru Padmasambhavu.

Bol opatrovníkom toho oltára, mal na starosť každé ráno naliat' čistú vodu do nádob zoradených pred sochami a pri západe slnka ich vyprázdniť. Keby voda zostala cez noc pre obrazmi božstiev, desilo by ich to - každá nádoba by v ich očiach nadobudla rozmer oceána a toto nečakané susedstvo by ich potom znepokojovalo a riadne si neodpočinuli /1/. Keď sa voda z nádob vyliala, obrátili sa hore dnom, a potom tam kde stáli, sa rozsvietila jedna alebo niekoľko lúčov. Stála tam ešte jedna večná lampa, ktorá u zbožných a zámožných ľudí horí dňom i nocou, ako to bolo aj u gjämo.

Keď sa zniesol večer, bolo treba zložiť mandalu a ostatné obeť, ktoré cez deň ležali na oltári. To bola tá pravá chvíľa, na ktorú čakajú takí maškrtníci opatrovatelia ako bol Mipam a vyberú si z nich, čo sa im hodí - zásobia sa maškrtami, ktoré potom chrúmu v prestávkach medzi raňajkami, obedom a večerou.

V paláci sa jedlo bohato, hlavne páni, len čo sa zobudili, hojne raňajkovali. Napoludnie sa v gjäpovej izbe podával obed, pri ktorom sa uňho schádzali žena i deti. Podľa tibetského zvyku nesedia rodičia a deti pri jednom stole. Vládca vždy sedel na tróne, aký bol aj v príbytku jeho ženy, len vyššom a širšom. Najstarší syn sedával vedľa trónu na vysokej hromade vankúšov, mladší vedľa brata na sedisku, ktoré bolo nižšie od jeho. Oproti trónu sedela matka v čele svojich troch dcér, usadených podľa veku na stupňovito umiestnených sedadlách. Každý mal pred sebou svoj stolík, na ktorý sluhovia kládli misy a nádoby s jedlom.

Každému členovi rodiny priniesli omnoho viac než mohol zjesť, aj keď boli poriadni jedáci. Keď bolo po jedle, prišiel muž zastávajúci úrad správcu domu a všetko, čo zostalo na misách a v nádobkách, vysypal do veľkej nádoby. Tieto zmiešané zvyšky tvorili kniežacie sölha, ktoré rozdelili a posielali ako

zvláštny prejav úcty významným úradníkom paláca alebo váženým návštevníkom. Dobrá gjämo, ktorá si Mipama obľúbila, mu často, ako zvláštny prejav priazne, po obede podala svoju krásnu striebornú misu, na ktorej zostala viac než polovica jedla. Chlapec musel poďakovať hlbokým úklonom a zhrnúť obsah jej misy na svoju. Keď mal voľno, mohol si to v komore hneď zjesť, ináč si tie chutné zvyšky schoval, aby mu ich niektorý sluha neukradol, keď bol zamestnaný službou.

Mipam si teda žil dobre, ako predvídal - priberal, dokonca aj ďalej sporil, lebo k nevelkým úsporám, ktoré si bez cipovho vedomia nahromadil, pridával teraz skoro denne drobné odmeny, ktoré dostával od žien túžiacich priblížiť sa ku kňaznej. A predsa nebol šťastný. Trpel, lebo bol ješitný. Chýbala mu sláva, akú mal medzi dedinčanmi, ku ktorým chodieval predčítať sväté knihy. V paláci ho nikto ani zďaleka nepovažoval za učenca. Kniežací mních, ktorý študoval v školách niekoľkých veľkých kláštorov, mu pri návšteve kňaznej nikdy nevenoval ani najmenšiu pozornosť. Jedného dňa sa Mipam posadil ku dverám svojej panej a veľmi hlasno začal odriekať nejaké filozofické pojednanie, ktoré sa kedysi naučil naspamäť - chcel udiviť mnicha a vynútiť si jeho obdiv. Nemal však so svojím nápadom úspech, lebo mních sa dal do smiechu a kňaznú podráždila drzosť jej pážata, lebo svojou recitáciou prehušoval jej hlas - prísne mu nariadila, aby prestal.

Mipam toto príkorie niesol ťažko a od toho dňa už peknú gjämo nemal tak rád. Nudil sa a bol by s radosťou odišiel z paláca. Ale kam by šiel?

Často pre také myšlienky nemohol ani spať. Spával v gjäpovej izbe, ktorá bola ešte oveľa väčšia než izba jeho ženy. Vo dne striedavo slúžila ako jedáleň a trónna sála, kde vládca udeľoval audiencie, v noci tam potom celá rodina spala.

Sluhovia, pridelení pre osobnú obsluhu panstva, každý večer do tejto siene prinášali kopy vankúšov a stavali z nich vysoké a široké lôžko pre manželov. Zo zvyšných vankúšov ustlali päť ostatných, nerovnako vysokých lôžok určených pre ich päť detí. Najstarší syn líhal na tri vankúše, mladší mal len dva. Na lôžku najstaršej dcéry boli tiež dva, ale trochu nižšie než mal jej mladší brat, a obidve mladšie sestry sa museli uspokojiť len s jedným vankúšom, a to ešte bol vankúš najmladšej zo všetkých najnižší.

S vankúšmi prinášali sluhovia aj prikrývky - jedny boli z jemnej skaderenej vlny napodobujúcej ovčie rúno, ostatné boli hodvábne, vypchaté vlnou. Prikrývky

manželov boli z čínskeho brokátu, jedny červené, druhé modré. Všetko to posteľné prádlo bolo síce nádherné, ale aj dosť špinavé, lebo špinavé ruky sluhov na ňom zanechali stopy, a keď ho prenášali, vliekli ho nedbalo po dlážke, ktorá bola často nasiaknutá čajom a maslom.

Mipam spával na prostom koberci zabalený do prikrývky, v šatách, lebo aj mladí princovia často ani nevyzliekli svoje krásne hodvábne obleky a unavení hrou padli na vankúše. Gjämo, ktorú obsluhovali slúžky, odložila vo svojej izbe šperky, vrchné rúcho a hornú časť svojho vysokého účesu, upraveného podľa módy kraja Cang. Obidva drevené rohy, na ktorých účes spočíval, boli pevne priviazané vrkočmi vlasov, takže mohli byť snímané len raz za mesiac, keď jej komorné umývali vlasy a znova česali. Tieto dve paličky, každá z jednej strany, dlhé asi štyridsať centimetrov, trčali šikmo nahor, a pani kvôli tomu musela nehybne spať na chrbte. Bola na to odmladi zvyknutá, a ako sa zdalo, nijako jej to nevadilo, a aj jej manžel spal s dôverou v susedstve svojej rohatej družky, ktorá mu jediným prudkým pohybom mohla vypichnúť oko.

Na oltári v kniežacej spálni, kde sídlil červený Amitábha, mystické božstvo nekonečného svetla a života, neustále horela lampa. Keď Mipam nemohol zaspáť, pozoroval svojich spiacich pánov vo svetle tejto lampy, alebo za jasných nocí v jase mesiaca, ktorý striebril papier v okne. Vždy vtedy náhle pocítil odpor k tým ľuďom natiahnutým na lôžku, ktorí nevedeli o svete a oddychovali alebo hlasno chrápali. Ťažko naňho doliehala podobná nechúť aj k vlastnej osobe. Čo tu robí, v ich izbe, pri ich nohách? Je to preňho ten pravý život? Nesníval o tom, že utečie "niekde inde", kde sa všetko líši od toho, čo ho teraz obklopuje? Vynárali sa mu spomienky na úžasnú úzkosť, ktorú prežil ako dieťa v pustovníkovej chyži uprostred lesa, a ako sa hodiny míňali, odvracal Mipam hlavu od pohľadu, ktorý ho plnil hnusom. Nehybne ležal a díval sa uprene pred seba.

"Mipam, prines mi pálenku!"

Chlapec sebou vždy trhol, keď začul hlas napoly spiaceho kniežat'a. Vždy musel rýchlo vstať a ísť pre fľašu a nefritový pohár, ktoré stáli na stole a kniežat'u naliať. Občas zase pani chcela pivo alebo alkohol. Aj princ-dedič sa snažil zobudiť, aby napodobnil rodičov a dal najavo svoju dôležitosť tým, že si uprostred noci dá priniesť nápoj, no Mipam mal šťastie, lebo hlboký spánok, ktorým spávajú mladí ľudia, nedovolil princovi skoro nikdy ukojiť tento rozmar.

Kňazná bola zbožná zvláštnym spôsobom. Obyčajné úkony lamaistickej pobožnosti, určené pre laikov, neuspokojovali jej ctižiadostivé túžby. Túžila byť zasvätená do zvláštnych cvičení, ktoré vykonávajú niektorí nädžorovia. Keď sa dozvedela, že slávny majster nädžorpa putujúci z khamského kraja k hore Khang Tise sa zastavil v Ňethangu a že sa tam zdrží, poslala k nemu posla s darmi a dopisom, v ktorom ho prosila, aby sa odchyľil zo svojej cesty a poctil ju dlhšou návštevou.

Takéto pozvanie nie je nič neobvyklé. Tibetskí pútnici, hlavne tí, ktorí patria k mníšskemu stavu, môžu so svojím časom nakladať ako sa im páči. Niekedy zostanú niekoľko rokov na cestách - za deň urazia nevelký kus cesty a zastavia sa, kde sa im zapáči. Neputujú priamo, často sa odchyľia z cesty, buď aby navštívili zaujímavé miesta, alebo aby zašli k pohostinným ľuďom, ktorí im ponúknu nocľah a u ktorých si kratšie či dlhšie odpočinú, alebo pre nich konajú náboženské či magické obrady.

Kušo Ješe Künzang, majster nädžorpa, prijal pozvanie s podmienkou, že nebude bývať v paláci, ale v oddelenom príbytku, kde bude môcť bývať s ľuďmi zo svojho sprievodu. V tomto sprievode bol tajomník, správca, dvaja žiaci starajúci sa o osobné pohodlie svojho učiteľa, kuchár, jeho pomocník a štyria sluhovia, ktorí sa starali o kone a batožinu, a vôbec vykonávali podľa potreby najrôznejšie práce. Jogín v Tibete nie je nutne askétom, ktorý sa honosí tým, že odvrhol všetky "statky tohto sveta". Kušo Ješe Künzang bol bohatý a chválil sa tým, že dosiahol istý stupeň oprostenia, takže sa na seba môže dívať s úplnou ľahostajnosťou či žije v hojnosti alebo v biede. Akokoľvek, isté bolo, že cestoval ako vznešený pútnik. Gjämo bola o tom všetkom riadne informovaná a cítila k majstrovi tým väčšiu úctu. Dúfala, že uňho získa zaujímavé vedomosti.

Pretože žiadne z obydlí, ktoré stáli vo vhodnej vzdialenosti od paláca, nevyhovovali podmienkam lámu, dal knieža narýchlo postaviť nové, lebo si rovnako túžobne ako jeho žena želal, aby bol majster jeho hosťom. Zrúbali stromy, pritesali fošne, asi päťdesiat robotníkov pozháňaných po dedinách priložilo ruku k dielu a čoskoro sa na malej planine v lese týčil dedinský domček s dvoma miestnosťami. Potom z paláca, vzdialeného asi hodinu cesty, priniesli dlhé kusy látky na potiahnutie stien, a hromady vankúšov a kobercov, ktoré mali slúžiť ako sedadlá a lôžka. Nábytok dopĺňalo niekoľko nízkych stolov, a jeden vyšší, ktorý bolo možné použiť ako oltár. Zadná miestnosť bola pre lámu, obaja jeho žiaci mali bývať v druhej, do ktorej sa vchádzalo priamo zvonku.

Niekoľko krokov od domca postavili chyžu, rozdelenú rovnako ako lámov príbytok na dve časti - jedna mala slúžiť ako kuchyňa a spálňa pre sluhov, v druhej, oddelenej hrubou priečkou, mal mať spoločné bývanie tajomník so správcom. Nakoniec pristavali prístenok pre kone.

Všetko to postavili za mesiac. Sám gjäpo všetko prezrel a potom poslal svojho tajomníka do Ňethangu, aby upovedomil lámu o tom, že je všetko pripravené na jeho uvítanie a že ho očakáva.

O niekoľko dní sa vydal kušo Ješe Künzang na cestu. Deň predtým, než mal doraziť k svojej improvizovanej rezidencii, poslal mu knieža nádherného, svetlohnedého koňa s čiernou hrivou, aby na ňom urazil posledný kus cesty. Obyčajne sa posielala vznešenému host'ovi koň na vystriedanie len na krátku vzdialenosť od príbytku hostiteľov, ku ktorým ide, ale gjämo naliehala na manžela, aby prejavil zvláštnu úctu majstrovi, od ktorého, ako dúfala, získa zázračné pokyny.

Kušo Ješe Künzang milostivo vyhlásil, že je spokojný so zariadením, ktoré preňho prichystali. Jeho správca prevzal rôzne zásoby zložené v chyži a určené pre lámu a jeho sprievod, a potom sa tam zariadili po svojom, lebo počítali s dlhým, príjemným pobytom.

Na tretí deň po svojom príchode zašiel Ješe Künzang do paláca. Už si riadne odpočinul a sedel teraz na krásnom koni, ktorého prednosti už ocenil počas celodennej jazdy. Je zvykom, že koňa, zapožičaného zo zdvorilosti, host' vráti do stajne jeho majiteľa len čo dorazí k hostiteľovi, no láma zliezol zo sedla a tak pánovito nariadil svojim sluhom, aby uviazali koňa pod prístrešok, kde boli aj jeho vlastné kone, že sa ho gjäpovi ľudia neodvážili odvieť.

"Kušo si asi ešte chce na tom koni zopárkrát vyjsť", povedala len gjämo, keď jej o tom rozprávali. Nech mu ho teda nechajú po celý čas, čo tu bude.

Knieža bol vo svojej ješitnosti polichotený, že hostí vo svojom dome slávneho lámu-nadžorpu. Len málo významných ľudí ho doteraz navštívilo, lebo to bol len nepatrný vládca, akých je v Tibete na tucty. Šľachta z Ü a Cangu sa naňho dívala zvsoka, alebo dokonca ani nevedela, že je vôbec na svete, a pokiaľ išlo o dalajlámových úradníkov, ktorí prechádzali jeho územím za svojimi povinnosťami, jednali s ním ako panovační a požadovační predstavení.

Hoci bol gjäpo rád, že je kušo Ješe Künzang jeho host'om, nijako zvlášť nestál o to, aby počúval diskusie o filozofických otázkach. Tento veľký, krásny muž,

vášnivý lovec, si o sebe nemyslel, že by mal sklony k intelektuálnym veciam alebo mysticizmu. Rád behal po horách za medveďmi alebo horskými kozami, v záhrade strieľal do terča, hrával so služobníctvom kocky a nehanbil sa ich obohrať, jedol hojne a rovnako tak pil, podliehal jednoducho chůtkam silného, zdravého tvora, no nebolo v tom nič nerestné.

Keď sa gjäpo domnieval, že už venoval lámovi dostatok času, ako to vyžadovala zdvorilosť, dal ho uviesť svojim komorníkom k manželke. Kňazná si pre túto návštevu pozvala k sebe mnícha a kázala mu viesť rozhovor tak šikovne, aby im nädžorpa prezradil niečo o tajných metódach, ktoré učí svojich žiakov. Ako väčšina jeho kolegov, bol aj kušo Ješe Künzang v tomto smere skúpy na slovo a obratne sa vyhol otázkam. Ubehol mesiac, láma ešte niekoľkokrát navštívil kňaznú a mních zase často zašiel do jeho tábora, aby sa s ním porozprával, ale ich pátranie pri týchto schôdzkach nijako nepokročilo. Gjämo však viac než inokedy túžila vykonávať zložité cvičenia, odlišné od tých, ktoré vykonávali prostí veriaci, a hoci bol mních v tomto úsilí oveľa vlašnejší než ona, začínal sa predsa len zaoberať myšlienkami, že by preňho bolo možno výhodné pripojiť ku svojim knižným vedomostiam aj praktické znalosti a mohol možno konať zázraky.

Pred desiatimi rokmi prešiel tým krajom láma so zvláštnymi spádmi. Hovorili o ňom, že pochádza z Dukjü a že sa vyzná v mágii. Všade kde sa zastavil, zanechal po sebe nejaké stopy. Keď bol u gjäpa, vyrástla na jeho pokyn na jednom z chrámových stĺpov huba, a okrem toho urobil pred svedkami na širokej, tvrdej čepeli tibetskej šable uzol. Huba pomaly uschla, no "zauzlená šabľa" stále visela v chráme.

V tom čase mních študoval v kláštore Sakja, preto nevidel, ako láma tie zázraky koná, dokonca ani nikdy nevidel toho lámu. Gjäpo lovil v susednom kraji, keď sa uňho tie zázraky diali, a jeho žena sa vtedy kúpala v údolí pri Phari-dzongu, kde vyvierajú teplé pramene. Priamo tie divotvorné zázraky nevideli, ale práve preto o to pevnejšie v ne verili.

Mních si teraz spomenul na Dukpovu slávu a sníval o tom, že sa mu vyrovná.

Museli zanechať okľúk. Mních prehovoril v tej veci s kňaznou, potom zašiel k nädžorpovi, ponúkol mu najprv darček a potom mu predniesol dvojtitú prosbu - obaja si želajú, aby ich poučil a riadil pri vykonávaní tajných metód.

"To nebude ľahké", vyhlásil vážne Ješe Künzang, keď vypočul svojho mníšskeho

brata. "Moje nanajvyš tajné učenie je hlboké a veľmi jemné, treba mať vyššiu inteligenciu, aby sme ho pochopili. Je skvelé a pevné ako diamant, je potrebný mocný zrak, aby nás nezaslepil jeho lesk, a statočné srdce, aby sme k nemu neprilipli. Napokon, mám veľa náuk, ktoré sa hodia pre rôzne povahy a rôzne ciele. Čo by ste si želali? Čo by chcela gjämo?"

Ako väčšina vzdelaných príslušníkov tibetského mníšstva, bol aj mních dost' skeptický k neobyčajným ultratajným znalostiam, ktoré väčšina nädžorпов vraj má, alebo sa nimi aspoň chváli, ale tento muž naňho zapôsobil mocným dojmom. Odpovedal teda, že si želá ovládať dych pri vykonávaní lunggomu, aby jeho telo bolo nezvyčajne ľahké a mohol bez opory sedieť vo vzduchu.

Pokiaľ išlo o kňaznú, myslí si, že chce niečo podobné. Keď išlo oňho, hovoril s istotou, ale keď začal o kňaznej, bol už jeho tón iný a výsmešná artikulácia menila zmysel jeho slov. Nepochyboval, že je schopný dosiahnuť svoj cieľ a zaslúži si preto lámovu úctu, preukazuje mu napokon česť, keď sa chce stať jeho žiakom. Čo sa týka kňaznej, je to len laik bez kláštorného vzdelania, samolúba žena mieriaca privysoko, ktorá si myslí, že má bohvieaké schopnosti.

Nädžorpa jasne čítal v myšlienkach svojho spoločníka a usmial sa. Bol to súhlas, povzbudenie, výsmech? Na čo sa vzťahoval nepreniknuteľný úsmev jeho budúceho učiteľa? Mních to nedokázal rozoznať, ale bez váhania si to vyložil vo svoj prospech.

"Najprv obaja musíte získať wangkuru", povedal láma. "Potom musíte pod mojím vedením tri mesiace vykonávať niekoľko cvičení. Po celý ten čas budete žiť ako pustovníci a neuvidíte ani denný jas, ani najmenšie svetlo. Neďaleko odtiaľto dajte postaviť chyžu, v ktorej budú dve dokonale oddelené a úplne tmavé miestnosti. Navštívím gjämo, aby som ju poučil, ako sa má pripraviť na život v ústraní, vám dám pokyny tu."

Vyjadroval sa veliteľsky. Teraz už preňho nebude mních kolegom a kňazná hostiteľkou, s ktorými hovoril s úctivou srdečnosťou. Stali sa jeho žiakmi, boli pred ním povinní padnúť trikrát na tvár symbolizujúc obeť a naprostú podriadenosť ducha, reči i tela. Ješe Künzang sedel so skríženými nohami na kope vankúšov a teraz vzpriamil svoju mocnú hrud' a upieral na zarazeného mnícha tvrdé, panovačné oči, podobné očiam, ktoré dávajú maliari strašným božstvám na freskách zdobiacich steny chrámov.

"Teraz choďte", prepustil nädžorpa svojho návštevníka. Mních vstal, vedel, čo

vyžaduje postavenie, v ktorom sa z vlastnej vôle ocitol, padol trikrát na tvár a potom so zopnutými rukami a sklonenou hlavou požiadal nädžorpu o požehnanie. Láma položil pravú ruku na hlavu svojho nového žiaka a ten sa vzdialil.

Mních bol spokojný len spoly. Kušo Ješe Künzang súhlasil s tým, že ho bude vyučovať, ale jednal s ním veľmi zvysoka. Keď úctivo požiadal o požehnanie, mohol mu veru nädžorpa oplatiť zdvorilosť zdvorilosťou, uvedomiť si, že má pred sebou koniec koncov učného muža, ktorý zaujíma medzi mníchmi vyššie miesto než on. Mal odpovedať na pokoru, ktorú jeho významný žiak prejavil a dotknúť sa na znamenie rovnosti hlavou jeho hlavy, alebo ho aspoň poctiť požehnaním udeleným oboma rukami ... Dotkol sa jeho vlasov len jednou rukou! To Kjabgön rinpoče jednou rukou žehná všetkých príslušníkov mníšskeho stavu, aj tých najnižších. Ten nädžorpa s ním jedná rovnako, možno mu nabudúce len pohladí hlavu strapcom zo stúh ako nejakému vidiečanovi alebo žene ... /2/ No teraz už nemohol cúvnuť, mal to pokorenie za sebou a teraz išlo o to, aby nieslo úžitok, aby sa od učiteľa, ktorého si sám vybral, naučil čo najrýchlejšie, ako získať nezvyčajnú moc, ktorú vraj má - však mu vyniesla slávu a majetok.

Gjämo prijala nädžorpovu odpoveď s nadšením. Konečne vybočí z rámca obyčajných náboženských úkonov! Pomyslenie, že sa uzavrie do cchamu, kam neprenikne svetlo, sa jej zdalo niečím úžasným. Čo bude robiť v tej tme? Mních povedal lámovi, že si jeho pani želá, aby vedela sedieť bez opory vo vzduchu. To je pekné, že jej pririekol taký úmysel, ale sama neverila, že by niekedy bola schopná takého výnimočného činu. Vlastne na tom netrvala, žiť dlho v ústraní medzi lesmi a potme plne uspokojovalo jej túžbu po zvláštnej náboženskej aktivite.

Ešte v ten deň oznámila manželovi svoj zámer. Knieža to trochu udivilo, vôbec nebol zbožný, a aby sa prispôbil obyčajom svojej krajiny, občas nechával čítať sväté knihy alebo konať obrady, aby on i jeho rodina stále prekyovali zdravím a jeho statky oplývali hojnosťou. Rovnako ako Mipamov otec, no nie tak vrúcne, niekedy zo seba dostal mantru Óm guru Padma siddhi hüm!, ale tu končili všetky prejavy jeho zbožnosti. Nebol však celkom neveriaci, vážil si tých, ktorí pestovali mystické úkony, ktorých zmysel sa pred nezasvätenými starostlivo tají, a preto privolil vo všetkom, čo si jeho žena priala.

Tá už na druhý deň poveria jedného zo správcov paláca, aby rýchlo začal so stavbou domca, pokyny že mu dá Ješe Künzang. Náčelníci dediny znova dostali

príkaz, aby poslali robotníkov na prácu, a kým na opustených poliach hynula úroda, stavali títo vidiečania pre svoju zbožnú kňaznú a jej ctižiadostivého mnícha domček, kde sa mali cvičiť v levitácii. Okrem príbytku pre oboch cchampov postavili dostatočne ďaleko odtiaľ chyžu, ktorá mala slúžiť ako kuchyňa, a rovnako ako u lámu, aj ako spáľňa pre sluhov.

Deň predtým, ako sa mali noví žiaci uchýliť do ústrania, uzavrel sa Ješe Künzang do miestnosti, kde mali bývať a starostlivo preskúmal, či niekde nezostala štrbina, ktorou by mohlo dovnútra vojsť svetlo. Takú skúšku už urobili niekoľkokrát jeho ľudia a upchali všetky štrbiny a medzery, ktoré našli. Majster nädžorpa zistil, že miestnosti vyhovujú, zapálil kadidlo a konal tajné obrady, aby zaviedol do domčeka priaznivo pôsobiace prúdy a prilákal určité božstvá. Zvonku bolo počuť len cengot jeho zvonca a vírenie jeho bubienka, nikto ho však nesmel pri obradoch vidieť.

Nástup kňaznej a mnícha do cieľ bol príležitosťou k inému obradu. V noci nakreslil láma celkom tajne symbolický kjanghor na biely bavlnený štvorec upevnený na dlážke svojej miestnosti. Pritom mu pomáhal len jeden jeho žiak. Na niekoľkých miestach kresby, predstavujúcej príbytky určitých božstiev, rozložil niekoľko symbolických predmetov a obetné dary. Boli tam lampičky, maličké vlajočky, tyčinky kadidla, zrno, voda, čaj a pivo v malých šálkach.

Na svitaní uviedli oboch budúcich cchampov k nemu do miestnosti, kde zostali sami so svojím guru, ktorý ich do všetkého zasvätil. Potom ich láma oboch viedol k obydlíu, ktoré bolo pre nich prichystané. Odriekajúc mantry, ponúkol majster nädžorpa kňaznú, aby vystúpila po schodoch vedúcich na krytý balkón, odkiaľ sa vchádzalo do miestnosti, kde mala bývať, a potom ju vyzval, aby vošla dnu. Bola to dlhá izba, kde bol len najnutnejší nábytok - vankúše ustlané ako lôžko, na ňom prikrývky a pred ním nízky stôl. Steny boli celkom potiahnuté súknom tmavej farby. Okienkom v dvojitych dverách si mohla brať jedlo bez toho, aby ju niekto videl a ona tiež nikoho nevidela. V jednom rohu miestnosti bola v podlahe vyrezaná diera prikrýta dreveným vekom, ktorá slúžila prirodzeným potrebám a odpad sa hromadil v jame vyhlúbenej pod domčekom.

Keď gjačo vošla do svojej miestnosti, zatvoril guru jej dvere a dal na ne svoju pečat'.

Rovnakým spôsobom uviedol mnícha do jeho miestnosti. Tá bola menšia než

miestnosť kňaznej, od ktorej bola oddelená hrubou priečkou. Nábytok bol usporiadaný rovnako ako u kňaznej, len vankúše a potahy neboli také pekné. Okienko v dvojitych dverách a otvor v podlahe boli rovnaké.

Rovnako ako u kňaznej, zapečatil Ješe Künzang aj mníchove dvere a potom sa vzdialil.

Teraz boli obaja pustovníci sami vo svojich tmavých celách, a nikto okrem ich gurua sa nemal dozvedieť, čo tam robia.

Mipam, určený pre obsluhu kňaznej, štyrikrát denne zaklopal na okienko jej cely, aby ju upozornil, že tam postavil podnos s jedlom. Čakal, až sa pani naje a opäť postaví podnos na dosku medzi dvojítmymi dverami s okienkom. Vždy niekoľkokrát zaklopala na vnútorné dvere. Mipam vzal podnos, dal ho sluhovi, ktorý ho zanesol do kuchyne, potom zase starostlivo zatvoril vonkajšie dvere a odišiel nie príliš ďaleko, alebo si sadol na verande, kde na kúsku koberca aj v noci spal.

Pri takej nenáročnej práci mal voľného času nazvyš. Túlal sa, sníval a aj sa zoznámil s oboma žiakmi lámu nádžorpu. Tí mu rozprávali o ich khamskom kraji a o Číne, kam sprevádzali svojho učiteľa, putujúceho na O-mej-šan. Mipam pozorne počúval, znova sa v ňom prebúdzali tuľácke túžby, a keď videl oboch mladíkov, ako veľkú časť dňa čítajú, vracala sa mu aj túžba po vzdelaní.

Keď jedného dňa vošiel ku svojim priateľom, zastihol ich v prudkej debate. Kušo Ješe Künzang sa preháňal na peknom svetlohnedom koni v spoločnosti svojho tajomníka a obaja mladíci, ktorí zostali sami doma, sa nebáli hovoriť nahlas.

"Vôbec nemáš pravdu", hovoril jeden z nich svojmu spolužiakovi.

"Nič si nepochopil z toho, čo autor hovorí", odvetil kamarát.

"Ty si nič nepochopil", odvetil prvý. "Čo tu tvrdíš, je pravý opak toho, čo učí."

"Zbytočne tu rečníme", skočil mu do reči druhý, "stačí, kde si prečítame, čo sa píše a uvidíš, že sa mylíš."

A mladý dapa vstal, priniesol knihu, otvoril ju, obracal listy a hľadal miesto, ktoré chcel nájsť, prečítal ho víťazoslávne a začal ho vysvetľovať, aby dokázal pravdu toho, čo tvrdil.

Mipam sa nestaral o to, o čo sa preli, jeho pozornosť upútala jediná vec. Tým dvom dapom kniha hovorila niečo zrozumiteľné, o čom mohli uvažovať, diskutovať, ako keď sa s nami niekto rozpráva. U cipu boli v knihách len zvuky, ktoré sa

učil odriekať naspamäť tak, ako išli za sebou. V tom bola celá veda, na ktorú bol pyšný, a ak toho jeho učiteľ vedel viac, nenaučil ho to. Prišla mu na um dávna spomienka. Nepýtal sa pri prvých lekciách, ktoré mu cipa dával, čo znamenajú slová, ktoré sa mal naučiť, a neprešiel učiteľ jeho otázku s mrzutosťou takou zrejmovou, že sa ho už jeho žiačik neodvážil nikdy na nič spýtať?

Pred Mipamom sa otvorili nové obzory. Dlho rozmýšľal a na druhý deň si vzal nabok jedného z mladých dapov a rozprával mu, ako bol vychovávaný u svojho strýka cipu, ako učiteľ neodpovedal na jeho otázku o zmysle toho, čo mal odriekať. Nakoniec mu povedal, že veľmi túži po tom, aby ako on rozumel tomu, čo hovoria knihy.

"Tvoj prípad nie je neobvyklý, priateľu", odpovedal vlúdne dapa, "väčšina čhōpov nerozumie tomu, čo číta. Možnože bol tvoj učiteľ jedným z nich, preto ho tvoja otázka pohnevala, a preto ťa nemohol poučiť. Ak sa chceš stať vzdelaným človekom, musíš sa naučiť gramatiku, rád ti za ten čas čo tu môj učiteľ bude začnem vysvetľovať jej základy, ale musím ho požiadať o dovoľenie."

Dapa oň požiadal a ľahko ho dostal, ba kušo Ješe Künzang ho vyzval, aby k nemu Mipama priviedol.

"Tak ty sa chceš dozvedieť, 'čo hovoria knihy'", privítal chlapca, keď pred ním trikrát padol na zem, ako bolo zvykom. "Ty si si myslel, že čítať je len vyslovovať zvuky. Kadekto tomu verí, no nie je to tak. V knihách sú síce miesta, ktoré sú písané v reči bohov alebo dákiní, a ktorým rozumejú len veľmi učení ľudia, zasvätení do tajomstva, ale väčšine našich svätých kníh sa dá porozumieť veľmi ľahko. Všetky tie diela, ktoré tvoria Kandžur, sú preklady veľmi starých kníh napísaných Buddhovými žiakmi a vytvorili ich naši locchawovia. To tiež znamená slovo Kandžur. Z týchto kníh sa dozvedáme, čo Buddha Šakja Thubpa kázal, a ako kedysi v Indii žil. Jestvujú aj preklady diel veľkých indických náboženských učiteľov, aj kníh, ktoré im priniesli mágovia. Okrem toho je veľa kníh, ktoré napísali múdri, učení lámovia našej krajiny o najrôznejších obdivuhodných náukách, ktoré ani India, ani žiadna iná krajina nikdy nepoznala, preto je Tibet naozaj krajinou náboženstva, ktoré má obsiahlejší pohľad na poznanie než je rozloha oceánu. Zdá sa, že si bystrý chlapec, a tvoja túžba po vzdelaní je chvályhodná. Až odtiaľto budem odchádzať, rád ťa vezmem so sebou. Potom sa budeš môcť naučiť gramatiku, syntax a všetko, čo treba, aby si

pochoпил, čo sa v knihách hovorí. Zatiaľ využívaj lekcie, ktoré ti bude dávať môj žiak."

Mipam znova padol na tvár, aby lámovi prejavil svoju vd'ačnosť. Nikdy predtým nepočul zaujímavejšiu reč, než bola tá jeho. Ako ináč by vyzerali teraz v jeho očiach knihy zabalené do "rúcha" a zovreté "doštičkami" /3/. Čo bol len mŕtvy papier a akási jednotvárna hudba, zjavilo sa teraz pred ním ako duch a život.

Ponáhľal sa, aby mohol vojsť do styku s tým fascinujúcim svetom, kde Buddha a mudrci k nám d'alej prehovárajú prostredníctvom písaného slova. Chcel sa stať učencom. Možno jedného dňa pripojí k vzácnemu oceánu tibetskej literatúry dielo, ktoré sám napíše.

Mipam prekypoval nadšením a na druhý deň v prudkom zanietení vypočul prvú lekciiu gramatiky.

/1/ Bázeň necítia osobnosti znázorňované sochami, ale samotné sochy. Tie sú všaj "oživené" akýmsi nezávislým životom. Tento "život" sa do nich vlieva istými obradmi a tiež tak, že sa do vnútra sochy vložia magické formulky alebo posvätné texty napísané na pruhu papiera alebo látky. Pruh je ovinutý okolo tyče v strede sochy od nôh k hlave (väčšina sôch sedí so skríženými nohami). Týmto posvätným alebo magickým textom sa hovorí "život" sochy. Treba poznamenať, že aj v Indii sú sochy božstiev "oživené" zvláštnym rituálom. Kým sa tento obrad nevykoná, nesmie byť socha predmetom kultu.

/2/ Je niekoľko odstupňovaných spôsobov, ako udeliť požehnanie:

- na hlavu sa kladú obe ruky
- požehnanie len jednou rukou
- na poslednom mieste je zväzok stužíek upevnený na rukoväti, ktorým láma ľahko prejde po hlave veriaceho.

Dotknúť sa hlavou hlavy iného je skôr pozdrav než požehnanie. Toto gesto je obvyklé len medzi lámami, medzi laikmi sa s ním nestretávame. Ak mních poprosí o požehnanie iného príslušníka rádu, ten sa dotkne hlavou jeho hlavy, aby tak dal najavo, že sa nepovažuje za niekoho vyššieho než on.

/3/ Tibetské knihy sú zložené z voľných listov, ktoré sa zabalia do kusa látky,

ktorému sa hovorí "rúcho". Balíček sa potom vloží medzi dve doštičky, často umelecky vyrezávané, a tie sa pevne stiahnu remeňmi alebo páskami.

V. Kapitola

Gjamo a jej mních mali byť v domci zatvorení tri mesiace. Okolo nich pokojne plynul život improvizovanej dedinky, žiadna zvláštna udalosť neodlíšila jeden deň od druhého. Kušo Ješe Künzang sa preháňal na krásnom koni a jeho tajomník ho sprevádzal. Správca stále číhal na nejaké obchody a mal dlhé porady so svojimi kolegami, ktorí boli v službách kniežat'a. Sluhovia veľkú časť dňa jedli, pili a potom v spánku trávili. A Mipam sa učil gramatiku.

A predsa sa jednej noci čosi prihodilo. Mipam spal na svojom obvyklom mieste na krytej verande, z ktorej sa vchádzalo do izby kňaznej, keď ho náhle zobudil zvláštny hluk. Ozývali sa temné rany opakujúce sa v dost' dlhých intervaloch. Bolo počuť bum ... bum ... Čo to je? Čo sa deje? Nikto ku kňaznej vojsť nesmel. Ani láma tam nikdy nevstúpil, len občas s oboma cchampami hovoril cez okienko. Aj minulý deň to tak bolo - dvere oboch miestností zostali zapečatené.

Bum ... bum ... Čo to môže byť? Je azda gjamo chorá, volá o pomoc? Trápi ju nejaký démon? Tie zlé bytosti s obľubou pokúšajú zbožných ľudí pri rozjímaní. Má volať o pomoc, zobudiť sluhov alebo upozorniť lámu? Chlapec sa nevedel rozhodnúť, čo má robiť.

Bum ... bum ... bum ... Rovnaký hluk bolo počuť aj z miestnosti mnícha. Už je to tak, budú tam démoni! Mipam bežal k domčeku, kde spal láma so svojimi žiakmi. Keď však prišiel k dverám, zastavil sa, nemal odvahu zaklopať. Nebude sa kušo Ješe Künzang hnevať, keď ho zobudí? Načúval v tú stranu kde bol cchamkhang. Všade bolo úplné ticho. Možno na takú vzdialenosť nebolo počuť tajomné búchanie pripomínajúce údery kladiva. Vrátil sa pomaly k domčeku, kde bola zatvorená kňazná a mních. Nebolo už počuť nič. Bude lepšie, keď sa nebude pliesť do vecí, ktorým nerozumie. Nech si láma chráni svojich žiakov sám. Mipam vystúpil na verandu, zabalil sa opäť do prikrývok, ale bol nanajvýš znepokojený a už nemohol zaspať. Až do svitania počúval a všímal si aj ten najmenší zvuk.

Mal pocit, že toho rána sluha akosi dlho nenesie jeho panej raňajky. Nemohol sa dočkať až začuje, ako si ich kňazná okienkom berie - potom bude vedieť, že je nažive. Keď prišiel sluha s raňajkami, doniesol ich Mipam kňaznej, počul, ako

berie podnos, a oddýchol si - žije. Za chvíľu počul obvyklé znamenie. Vzal podnos, ale neodvážil sa na svoju pani prehovoriť.

Zvedavý však bol. Táto jeho zdravá zvedavosť však pochádzala len z túžby dozvedieť sa, čo nepoznal. Nikdy sa dlho nezdržiaval bežnými vecami. Teraz by sa bol rád dozvedel, čo bolo príčinou hluku, ktorý počul z cchamkhangu, kde boli ubytovaní zbožní pustovníci. Len jediná osoba v jeho okolí mu mohla objasniť toto dráždivé tajomstvo - jeho priateľský učiteľ gramatiky. Spýtal sa ho na to.

"Samozrejme viem, o čo ide", odpovedal mladý dapa. "Gjämo a mních cvičia lunggom".

"Čo to je?"

"To je spôsob, ako získať obdivuhodné výsledky - dokážeme byť neobyčajne čulí, ísť niekoľko dní bez jedla, pitia, spánku a odpočinku, môžeme urobiť svoje telo také ľahké, že sa môže vznášať vo vzduchu, alebo sa posadiť na špičku jačmenného klasu bez toho, aby sa ohol."

"Alala! Jacchän!", zvolal Mipam. "To je obdivuhodné, nikdy som nepočul nič také zaujímavé. Dokáže sa aj môj bývalý učiteľ, strýko cipa, takto posadiť na jačmenný klas?"

"Nie. To dokážu len gomčhenovia a veľkí nádžorpovia."

"A čo pani kňazná a mních?"

"Asi nejdú za ničím takým ťažkým ... Len kušo Ješe Künzang vie, kam smerujú."

"Čo je to za metódu, že je pritom počuť bum, bum, bum? Čo robí taký hluk? Povedz mi to, ty to vieš."

Mladý dapa váhal, ale Mipam sa naňho díval takými prosebnými očami a bol taký milý, že mu nedokázal nič odprieť.

"Ukážem ti to, až bude kušo rinpoče preč", povedal.

S akou netrpezlivosťou čakal Mipam až láma vysadne na koňa a vydá sa na svoj obvyklý výlet! Len čo zmizol, bežal za svojím priateľom. Ten upozornil svojho spolužiaka, ktorý tiež bol priateľsky naklonený bývalému cipovmu žiakovi a bol ochotný strážiť pri dverách, aby nikto znenazdajky nevošiel a neprekvapil ich pri názornej ukážke. Mipamov učiteľ si sadol na vysoký, široký vankúš, skrížil nohy, až sa päťami dotýkal stehien, položil jednu ruku na druhú, spojil zdvihnuté palce a vo zvláštnom rytme niekoľkokrát hlboko vdýchol, potom náhle zatajil dych a vyskočil do vzduchu bez toho, aby zmenil polohu alebo sa o niečo oprel. Zvuk, ktorý sa ozval, keď znova dopadol na vankúš, pripomínal buchot,

ktorý v noci Mipam počul, len nebol taký dunivý.

"Aci!", zvolal chlapec, nanajvýš prekvapený.

Dapa sa znova hlboko nadýchol, zadržal dych a znova vyskočil.

Vyskočil tak päťkrát. Mipam bol ako vo sne.

"Je to možné, že by pani kňazná tiež takto skákala?", vyslovil nahlas, čo si myslel. Pochyboval o tom.

Dapa, ktorý strážil pri dverách počul, o čom Mipam premýšľa, a dal sa do smiechu.

"To nie je isté", povedal. "Kým dokážeme, čo ti kamarát ukázal, musíme veľmi dlho cvičiť, aj niekoľko rokov."

"Počul som predsa hluk", odvetil Mipam.

"Počuj, si bystrý chlapec a si dapa ako my. Rozpoviem ti naozaj pravdivý príbeh, ktorý sa stal v našom kláštore."

Jeden ješitný dapa, ktorý chcel stoj čo stoj vyniknúť, išiel k majstrovi nádžorpovi, aby pod jeho vedením cvičil lunggom. Nejaký čas býval blízko neho, sledoval jeho pokyny a potom sa vrátil do kláštora. Tam s vážnou tvárou požiadal, aby sa smel zavrieť do cchamkhangu postaveného v ústraní pre mníchov, ktorí túžia žiť odlúčene od sveta. Dovoľenie dostal. Neskôr bolo zvonku počuť hluk, ktorý robil, keď vyskakoval do výšky. Bum ... bum ... bum. Skočil, ako sa zdalo, toľkokrát, až to vzbudilo pozornosť. Zrejme bol neobyčajne mocný. Tí, ktorí ho počuli cvičiť sa tomu pred ostatnými čudovali, dokonca prejavovali obdiv. Mnisi žasli, ako rýchlo cchampa pokračuje a zhromaždili sa pri jeho cele, aby počuli ako skáče. 'Nakoniec ešte prerazí strechu a vyletí von', hovorili niektorí, lebo podľa toho hluku sa zdalo, že sa pri každom skoku musí dotknúť hlavou stropu. Čudovali sa tak horlivo, až šango nadobudol podozrenie.

Zázračný cchampa nemusel byť potme, stačilo, že ho nikto nemohol vidieť a ani on nevidel, čo sa deje vonku - okienko miestnosti bolo zalepené papierom. Šango sa s niekoľkými dapami ticho prikradol k cchamkhangu vo chvíli, keď sa pred svätými obrazmi na oltári rozsvetujú lampy - v tom čase začínal neviditeľný pustovník svoje cvičenia a údery sa za sebou hrnuli so zväčšujúcou sa rýchlosťou a intenzitou. Dal pokyn a jeden dapa rýchlo strhol papier z okna. A tu uvideli podvodníka - držal v rukách poleno a mocne búchal do vankúša, aby napodobnil hluk, aký vydáva telo dopadajúce z výšky.

Hneď ho vyvliekli z cely, zavreli do väzenia a na druhý deň mohol skákať do

sýtosti, lebo ho zavesili za palce a poriadne zbili palicou."

"Myslíte, že pani kňazná búcha do vankúša, že neskáče?", spýtal sa Mipam.

"To som nepovedal", odvetil dapa a tváril sa zrazu vážne. "Ver čo ti hovorím, a svoje úvahy si nechaj pre seba. Drž jazyk za zubami a nikomu nehovor o tom, čo robí tvoja gjämo, ani o tom, čo si tu videl či počul, ináč by ťa mohlo stihnúť všeličo nepríjemné."

Mipam prikývol. Potom sa obrátil na svojho učiteľa a spýtal sa:

"A dokážeš si sadnúť na špičku jačmenného klasu a neohnúť ho?"

"K tomu mi ešte veľa chýba", odvetil dapa.

"A čo kušo Ješe Künzang", pokračoval Mipam trochu váhavo, "ten to dokáže?"

"Dokáže", vyhlásili obaja žiaci naraz, a v prízvuku, aký dali tomu slovu, sa zračila hlboká úcta.

"Ách", povedal Mipam zamyslene, "a videli ste ho, keď tak sedel?"

"Nedovolí, aby sme ho pri tom videli", povedal učiteľ gramatiky.

"Ešte toho nie sme hodní", dodal vážne druhý mních.

"Ách!", znova povedal Mipam a už sa na nič nepýtal.

Mipam v gramatike veľmi pokročil, začínal už chápať zmysel toho čo čítal, videl žiaka lunggompu ako skáče vzpriamený ako lotos, no dlho nevidel Dolmu. Bolo to už viac než dva mesiace, čo sa gjämo uzavrela do cchamkhangu. Onedlho sa teda vráti do paláca a možno tam pozve aj dievča. Mipam aspoň dúfal.

Premýšľal aj o ponuke, ktorú mu dal kušo Ješe Künzang, a v duchu bojoval s túžbou zostať v blízkosti svojej malej priateľky. Život, ktorý viedol u svojho pána, ho stále viac ťažil. Až odíde láma so svojimi žiakmi, skončia aj lekcie, ktorým prisudzoval taký význam, a znova sa bude stretávať s mladými princami, bude ich musieť zabávať, hrať sa s nimi a behať za nimi po okolí. Nemárni tým svoju mladosť? Kam povedie taký prázdny život? Stane sa takto rýchlo tým dôležitým, bohatým mužom, ako sa chvastal pred Dolmou? Jej otec ju určite nedá niekomu bezvýznamnému a chudobnému. Má odísť ďaleko od nej, aby získal majetok a po svojom návrate postavil pekný dom, ako jej sľúbil? Možno keby išiel za kušo Ješe Künzangom, mal by veľké vedomosti i neobyčajnú moc. Aj keby si láma nedokázal sadnúť na špičku jačmenného klasu bez toho, aby sa ohol, on to bude určite vedieť. Už aby to vedel, a nebude sa skrývať keď bude chcieť vykonať taký výnimočný čin - vášnivo túžil po sláve dubthobov, ktorí okolo seba rozsievajú

zázraky. Až bude taký slávny, Dolma ho bude obdivovať, no jej otec, bohatý obchodník, bude chcieť striebro. Aj keď bude konať zázraky, dokáže si zaobstarať v krátkom čase takú čiastku, akú bude žiadať jej otec?

Ťažila ho tá nerozhodnosť, rozmýšľal o oboch cestách, ktoré sa podľa jeho mienky pred ním otvárali, lebo ešte nevedel, že si nebude môcť zvoliť, čo by chcel.

Keď raz popoludní vychádzal od svojho učiteľa a vracal sa k cchamkhangu, aby si urobil úlohu na krytej verande, ktorá mu slúžila ako izba, zbadal Dolmu. Sedela na zemi pri vchode do kuchyne a pila čaj. Poslali po ňu ešte skôr než dúfal? Mipam bol od radosti celý bez seba.

Dolma sa milo usmiala, tiež mala veľkú radosť keď videla, že ju víta s takým pohnutím a šťastím. Odvtedy, keď sa Mipamovi tak fantasticky zjavila v cipovej kuchyni, veľmi vyrástla. Bolo to teraz trinásťročná žieňa, ktoré sa už vyznalo v obchodných veciach a zdatne pomáhala svojej šikovnej nevlastnej matke.

V paláci mali mladučké princezné dlhú chvíľu a bez prítomnosti svojej matky sa nudili, a preto prosili otca, aby poslal po Dolmu, aby im robila spoločnosť. Gjäpo s radosťou súhlasil. Posol sa vydal s dopisom do Lhasy k Tändzinovi a obchodník privolil, aby si Dolmu odviezol.

Princezné i dcéra bohatého obchodníka boli veľké priateľky. Dolma mala rada aj mladšieho princa, ale starší sa jej nepáčil. Bol panovačný, tyranizoval svojich mladších súrodencov, dokonca i svoju veľkú sestru, ktorá už bola zasnúbená. Museli sa vždy hrať na to, čo on vybral, alebo ísť na prechádzku tam, kam sa chcelo jemu. Keď mu niekto odporoval, bol prchký. Jeho tri sestry sa ho báli a Dolma sa mu vyhýbala, ako len mohla.

Počas rozhovoru so svojou priateľkou sa Mipam nezabudol pochváliť vedomosťami, ktoré získal. Musela odprisahať, že nič neprezradí, a potom jej popísal aj cviky lunggomu, ktoré videl na vlastné oči. Dodal, že onedlho sa bude vedieť posadiť na jačmenný klas a steblo sa neohne.

"Ach, to by som rada videla!", zvolala Dolma obdivne.

"Uvidíš, a veľa iných, ešte väčších zázrakov", uistoval ju Mipam.

Ješitný Mipam vystavoval na obdiv znalosti, ktoré už mal a ktoré skoro získa, ale pritom sa v myšlienkach stále vracal k tomu, čo mu pôsobilo starosti. Ak sa má stať mágom, ako by chcel, musí mať učiteľa, ktorý by mu naznačil, ako to dosiahnuť. Takého učiteľa našiel, aspoň spočiatku ním môže byť kušo Ješe

Künzang, ale ten v tomto kraji nezostane. Má ísť za ním? Čo o tom súdi Dolma?
Mipam sa jej na to spýtal:

"Ísť s kušo Ješe Künzangom do Khang Tise, Bäjü a potom do Khanu, ach Mipam, to je všetko tak ďaleko!", zvolalo dievča, keď ho vypočulo. "Budeš na cestách niekoľko rokov, niekoľko rokov ťa nevidím. Môže sa ti stať niečo zlé - na cestách prepádajú pútnikov zbojníci, zlí hostitelia im nalejú otrávený čaj, démoni ich zhodia do priepasti ..." Úbohé dievča sa rozplakalo. Práve v nej skrsla obava, ktorá bola horšia než strach z nebezpečenstva, ktoré hrozí jej priateľovi. Nemohla sa zdržať, musela to povedať:

"Má kušo Ješe Künzang jum? /1/", spýtala sa.

"Pokiaľ viem, nemá", odvetil Mipam. "Jeho žiaci mi popisovali jeho príbytok v Khame, ale nikdy nespomenuli nijakú sang jum, ktorá by tam bývala."

"Potom asi manželku nemá", povedala Dolma. "Títo veľkí nädžorpovia, ktorí sa vyznajú v lunggome a rôznych tajných činnostiach, majú za spoločníkov bohov a čhökjongov. Vedia prinútiť duchov, aby im slúžili, a berú si za manželky dákiní. Až budeš učeným nädžorpom, ani si na mňa nespomenieš". Neprestajne plakala a bola nesmierne smutná.

"Dolma, nikdy, nikdy na teba nezabudnem!", protestoval Mipam vzrušene. "Ak sa stanem veľkým nädžorpom, budeš mojou ženou, to ti sľubujem, prisahám, náraka! Ak ak nechceš, neodídem. Zostanem u kniežat'a alebo požiadam tvojho otca, aby ma vzal k sebe, vyučím sa za obchodníka."

"U nás je už tvoj brat Dogjal", povedala Dolma. "Môj otec ho má veľmi rád, hovorí, že v obchodných záležitostiach je veľmi šikovný."

"Áno", odpovedal Mipam, "viem, že je u vás. Je k tebe dobrý?"

"Veľmi dobrý, ale on je o toľko starší než ja."

"No", povedal Mipam s úsmevom, "má dvadsať rokov, to predsa nie je starec."

"Nie je taký pekný a učený ako ty, Mipam."

"Vie menej, to je isté", pripustil Mipam. Lichotilo mu to.

"Mipam, nemohol by si ísť študovať do Lhasy, našiel by si tam rovnako dobrých učiteľov ako je kušo Ješe Künzang. Veľmi dobre sa pamätám, ako ti môj otec hovoril, že by si mohol bývať u nás."

"Áno, to by bolo iste veľmi pekné", odpovedal Mipam, "ale dovoľí mi gjäpo, aby som odišiel z jeho služieb?"

"Keby si chcel ísť s kušo Ješe Künzangom, musel by si tiež mať jeho

dovolenie", poznamenala Dolma.

"To nie je nevyhnutné. Môžem odísť v noci alebo pod nejakou zámienkou, buď pred lámovým odchodom alebo po ňom a pripojiť sa k nemu cestou. Onedlho by sme boli ďaleko odtiaľto a gjäpo by ma nechytí. V Lhase je to niečo iné, tam má priateľov a tvoj otec je jeho obchodníkom. Keby chcel, mohol by ma dať dopraviť naspäť a zbit'."

"Nechcem, aby ťa bili", vyhlásila Dolma rozhodne, také vyhlíadky ju poburovali.

Mipam neodpovedal. Vzal ruku svojej priateľky do svojej a myslel na šťastie mať ju takto stále blízko seba, no zároveň, akoby sa jeho myslenie rozdeľovalo nadvoje, videl sám seba ako ide na koni ďalekými krajinami, rozjíma o množstve nových vecí, je učený ako jeho dobrý učiteľ gramatiky a kušo Ješe Künzang. Srdce sa mu zovrelo, cítil, že bude trpieť, nech sa rozhodne pre čokoľvek, vždy bude ľutovať to, čo mu bude chýbať: Dolma, jeho milované dievča, alebo jeho ctižiadostivý sen.

Dolma ho vytrhla zo snívania.

"Mipam, musím sa vrátiť do paláca. Princezné i myslia, že som u susedov pri správcovej žene alebo u tajomníkovej dcéry, ale ak sa zdržím pridlho, niekoho za mnou pošlú. Len čo budem môcť, zajtra alebo pozajtra, prídem sa zase na teba pozrieť."

"Dolma, ako dlho ešte musíme čakať, kým sa budeme môcť vziať a byť stále spolu", šepkal Mipam a tisol k sebe svoju malú priateľku.

"Dva roky", povedalo dievča, "za dva roky budem mať pätnásť a ty osemnásť preč. Ale dva roky, to je veľmi dlhá doba."

"Veľmi dlhá", opakoval Mipam.

Ťažký smútok ťažil oboch priateľov. A neboli smutní len preto, že na seba budú musieť tak dlho čakať. Vkrádal sa do nich bezdôvodný strach. Čoho sa báli? Nevedeli by to povedať - keď si spočívajú v náručí, ešte nevedeli rozoznať, že ich rozochvieva strach z neistej budúcnosti, strach z vynárajúceho sa prízraku rozchodu.

Dolma sa nevrátila na druhý, ani na tretí deň. Mipam sa rmútil, ale neodvážil sa opustiť svoje miesto a vydat' sa až k palácu. Aj keď nemal čo robiť, musel zostať neďaleko cchamkhangu, aby mohol ihneď odpovedať, keby ho gjämo volala a

chcela mu dať nejaký príkaz.

Keď sa vzdialil, aby si vypočul výklad svojho učiteľa gramatiky alebo sa trochu prešiel, bol miesto neho na stráži niektorý sluha - tak ďaleko, aby mohol Mipama ihneď upozorniť, keby ho kňazná volala, lebo len on mal medzi všetkými sluhami právo chodiť na verandu cchamkhangu a hovoriť s kňaznou cez okienko jej dverí.

Nemohol sa teda vzdialiť nadhlo, a cesta od pustovne k palácu bola dosť dlhá. A potom, keby zašiel v tú stranu, určite by ho videli sluhovia alebo deti a žalovali by kňaznej, že odbehol. Mipam sa teda nudil a lámal si hlavu, ako by mohol Dolmu zase vidieť, keď zrazu, po týždni od ich schôdzky, k nemu dievča pribehlo celé zadychčané, ako bežalo.

Uvidela svojho snúbenca ako sedí na verande cchamkhagu a študuje gramatiku. Využila chvíľu, keď zdvihol oči od knihy a kývla naňho. Chlapec zbehol dole niekoľkými tichými skokmi ako mladý leopard.

"Schovaj sa tamto v húštine", povedal rýchlo svojej priateľke, "hneď prídem za tebou."

A kým ona išla naznačeným smerom, vběhol Mipam do lámovej kuchyne. Lámovi sluhovia ho mali radi, nemusel sa teda báť prezradenia, keď ho uvidia s Dolmou.

"Idem si do lesa čítať", povedal jednému z nich. "Buď tak dobrý a dávaj pozor, či nebude kňazná klopať na okienko. Keby ma volala, príď hneď pre mňa."

Sluha sľúbil, že bude pozorne počúvať a Mipam bežal za Dolmou.

Sadli si vedľa seba a zhovárali sa. Dolma rozprávala čo je nové v paláci. Život je tam teraz smutný. Najstaršia princezná, ktorá je zasnúbená s istým šapãom, vdovcom o dvadsať rokov starším než ona, je zo dňa na deň smutnejšia, lebo výhliadky na blízku svadbu ju nijako neočarili, hoci jej zaistí medzi starou lhaskou šľachtou významné postavenie a bude sa môcť krášiť krásnymi šperkmi. Druhá vládcova dcéra má byť predstavenou v jednom kláštore na konci provincie Kongpo, za Gjamdou, v susedstve kraja, kde bývajú obávaní Popovia. Dievča bolo späté s tou oblasťou rodinnými vzťahmi, lebo odtiaľ pochádzala jej stará mama, ale desilo ju, ako strašne obchodníci opisovali povahu tých Popov, vraj zbojníkov a ľudožrútov, a pomyslenie, že by mala žiť v ich susedstve jej naháňalo hrôzu. Aj ona často plače a Dolma sa rmúti, keď vidí, že sú jej priateľky nešťastné. Len tretia dcéra je trochu veselá. Rodičia ešte nerozhodli o jej budúcnosti, alebo jej aspoň o svojom rozhodnutí nepovedali, a ona ešte

nemá vek na to, aby sa o to starala. Mladší z princov bol uznaný za tulku Lhabcünpu, hoci už existovalo iné vtelenie, a skoro vstúpi do kláštora Mingöling, aby tam študoval.

Mipam poznal tieto podrobnosti, ale Tibet'anov nikdy neomrzí hovoriť o ľuďoch, ktorí majú vyššie spoločenské postavenie než oni. V ten deň boli deti kniežaťa na brehu rieky. Najstarší chlapec, ktorého Dolma nemala rada, si tento výlet vymohol, aby mohol v rieke chytať ryby. Spočiatku nechcel, aby s ním išli jeho sestry, ale najstaršia dcéra si sťažovala otcovi, vraj chce poriadat' piknik. Gjäpo v tom nevidel nič zlé a nariadil sluhom, aby tam deti odprevadili, postavili im stan a vzali so sebou potraviny na prípravu jedla. Mali stráviť pod šírým nebom celý deň, a keď sa to najstarší princ dozvedel, už proti tomu nenamietal.

Riečka, ku ktorej sa výletníci vypravili, pretekala pod horským výbežkom, na ktorom stálo dočasné obydlie kušo Ješe Künzanga a oboch cchampov. Dolmine družky išli na huby, aby si ich potom opiekli na masle s campou, a dievča to využilo a odbehlo. Vyšplhala kúsok po svahu a za chvíľu bola na planine, kde teraz bývali obaja pustovníci.

Pri predošlej schôdzke mal Mipam i Dolma starosti, aká bude ich budúcnosť, no teraz im ani neprišli na um. Boli prosto šťastní, že sú spolu, tešili sa z prítomnej chvíle, úprimne a prostomyselne ako dve deti, ktorými vlastne stále boli.

A práve v týchto bezstarostných okamihoch, keď človek žije ako rastlina, keď si neuvedomuje sily, ktorých je produktom, v takých chvíľach sa často zjavajú účinky minulých činov a zmenia ich život.

Ako sa steblo trávy, keď ho víchor vytrhne z rodnej hrudy, zachytí na trňoch kra, spadne do travín prémie, alebo zmizne, pohltené penivou vodou bystriny, tak aj plody minulých skutkov, ak sa stretnú s inými plodmi, alebo dozrejú, rozpútajú okolo nás nečakané víchrice, ktoré nás odklonia z ciest, o ktorých sme si mysleli, že patria len nám, a ženú nás za osudom, aký sme predtým nečakali.

Oboch priateľov trhlo, keď zrazu začuli podráždený hlas.

"Konečne som ťa našiel, Dolma", kričal ktosi za nimi.

"Ty si odbehneš a necháš moje sestry, aby ťa hľadali. A čože tu vysedávaš s Mipamom?"

Blížil sa k nim starší syn kniežaťa, ledva chytal dych, červený od hnevu.

Od chvíle, čo Dolma opustila princezny, uplynula už dlhá doba, ale ani Mipam, ani Dolma si to pri hovore neuvedomili. Vládcove dcéry sa vrátili k stanu s nazbieranými hubami a márne volali svoju priateľku, a sluhovia, ktorých za ňou poslali, ju v okolí tábora nemohli nikde nájsť.

Starší princ si myslel, že Dolmu možno napadlo ísť sa spýtať, ako sa vodí kňaznej, lebo k nej cítila veľkú náklonnosť. Mladý gjasä sa bál, aby nezaklopala na jej dvere alebo s ňou nehovorila, pretože oboje bolo prísne zakázané. Tiež sa mu nepáčilo, že dievča prejavuje takú nezávislosť, preto rýchlo vybehol po strmom chodníku cez les, ktorý viedol k cchamkhangu, a po ktorom prišla aj Dolma.

Čo objavil bolo horšie než si predstavoval. Najpr si myslel, že sa zašla do kuchyne spýtať sluhov, ako sa darí kňaznej, ale tam nebola, ani nikde v okolí cchamkhangu. Našiel ju až medzi kríkmi, kde sa skrývala s Mipamom a obaja boli tak zabratí do rozhovoru, že ani nepočuli, ako sa blíži. Neopustila teda nedovolené deti kniežat'a, aby sa išla spýtať na zdravie svojej ochrankyne, ale má tu schôdzku s tým synom dedinčana.

"Čo tu robíš? Nakopnem ťa a hneď budeš dolu", reval gjäpov syn.

Dolma bola taká vydesená, že sa neodvážila ani pohnúť a Mipam poznal mravy svojho kraja dost' na to, aby vedel, že akákoľvek hádka s pánovým synom je zbytočná. Vedel však, a nemusel o tom ani rozmýšľať, že nedovolí, aby jeho priateľka išla dole s tým hrubým chlapcom.

"Dolma hneď príde, kušo", povedal tak zdvorilo, ako len vedel, lebo ho hnevali hrozby, ktorými gjasä zahrnul jeho priateľku. "Je príliš vydesená, aby sa mohla vydat' na cestu, najprv si musí v kuchyni vypit' šálku čaju, aby sa trochu spamätala."

"Čaj!", zachechtal sa chlapec zlomyseľne. "Hľad', aby si už bola preč, a rýchlo, než ti jednu vrazím."

Dievča inštinktívne urobilo krok späť a skrylo sa za Mipama.

Ten neváhal ani okamih.

"Kušo", povedal pevne, "Dolmu bit' nebudete a ona s vami dole tiež nepôjde. Poviem kňaznej čo sa stalo."

"Ja že ju nebudem bit'! A ty sa opovažuješ takto hovoriť! No počkaj, ty chumaj dedinský, zbijem ju a teba tiež ..."

Chlapec nebol zvyknutý na odpor, rozčúlilo ho to, a než mu v tom mohol Mipam

zabrániť, chytil Dolmu za ruku a strhol ju prudko k sebe. Dievča sa nohou zaplietlo do koreňov stromov a s výkrikom spadlo.

Ako odpoveď na jej výkrik sa ozval výkrik útočníka, lebo Mipam ho zrazil prudkou ranou pästou do prs a o on sa skotúlal dolu kamenistým svahom. Keď vstal, tiekla mu z hlavy krv, ako sa zranil o úlomok skaly.

Hoci bol gjäsä o dva roky starší než Mipam a aj väčší, váhal s odvetou, lebo tvár jeho protivníka mala strašný výraz a vražedné ovzdušie obklopovalo skupinu troch mladých ľudí - dostal strach.

"Dám ťa zbiť palicou, že živý nevyviazneš", prehovoril priškrteným hlasom, ktorý znel dosť neisto, lebo chlapcom lomcoval hnev a ešte cítil ranu, ktorú mu Mipam uštedril.

Pomaly odchádzal a rukou si siahla tu na krvácajúci spánok, tu na čelo či boľavé bedrá. Náročky si rozmazal krv, aby jeho tragický výzor mal väčší účinok, lebo chcel, aby trest, ktorý jeho otec Mipamovi uloží, bol čo najtvrdší.

Mipam vykonal ten impulzívny čin s rýchlosťou blesku, a kým si mohol všetko rozmyslieť, stál pred nenapraviteľnou udalosťou.

Rovnako ako mnoho iných drobných feudálnych panovníkov v Tibete, vykonával aj gjäpo autokratickú moc v medziach svojho maličkého územia, a Mipam bol jeho poddaným. Určite dá kruto mučiť toho, kto sa odvážil udrieť jeho syna. Ak Mipam prežije toto trýznenie, môže čakať, že bude nadosmrti otrokom gjäpa i jeho potomkov.

Dolma si prvá uvedomila hrozivú situáciu.

"Mipam", povedala rozhodne, "musíš ihneď utiecť. Gjäpo je na love, vráti sa až pozajtra večer. Jeho tajomník a správca sú s ním. Ostatní nemajú priame rozkazy a nedohodnú sa, čo urobiť a nebudú ťa nijako zvlášť hľadať. Budeš im môcť uniknúť."

Vlna rozčúlenia, ktorá Mipama vykoľajila, opadla, teraz už uvažoval chladne.

"Máš pravdu", odpovedal, "musím hneď odísť. Gjäsä po strmom chodníku nezbehne tak rýchlo, a až príde do tábora, asi nebude môcť vysadnúť na koňa a vrátiť sa do paláca, lebo ho bolia kríže. Buď ho sluhovia ponesú, alebo preňho zhotovia nosítka. Sú len dvaja, ako si hovorila, budú mať teda čo robiť. Až prídu do paláca, už nebude dosť svetla, aby mohli niekoho hľadať po lesoch. Mám pred sebou celú noc a budem mať náskok ... Napokon, odrežem si hrubú palicu, a ak sa

ma niekto pokúsi zadržať, budem sa brániť.

Chlapcove oči boli opäť tvrdé a rozhodné. Potom zrazu prestal myslieť na seba a spýtal sa s úzkosťou v hlase:

"Ale čo budeš robiť ty, Dolma?"

"Ja pôjdem s tebou, Mipam", odpovedalo dievča.

Zdalo sa, že sa čuduje, ako sa tak môže pýtať. Je predsa prirodzené, že bude sprevádzať svojho priateľa.

"Kam pôjdeme?"

"Do Lhasy, k môjmu otcovi. Má ťa veľmi rád a nedovolí, aby ti niekto ublížil. A potom, v provincii Ü sú šapäovia a dalajláma, tam už moc tvojho kniežat'a nesiaha. Môj otec je bohatý, môže ponúknuť toľko darov, koľko bude treba, aby ťa chránili. Pod'."

Pustila sa vpred rýchlym, rozhodným krokom. Išla cez les, aby sa vyhla chyžiam kušo Ješe Künzanga, pustovníkov a ich sluhov. Nikto sa nesmie dozvedieť, že je Mipam na úteku, ani vidieť, ktorým smerom sa dal.

Mipam kráčal mlčky za ňou a spomínal na kušo Ješe Künzanga a svojho dobrosrdečného učiteľa gramatiky. Teraz odpadla otázka, o ktorej toľko rozmýšľal, už nebude môcť ísť s nimi, asi ich už nikdy neuvidí a ani sa nenaučí posadiť sa na špičku jačmenného klasu tak, aby sa steblo neohlo. Ale Dolma bola s ním, šplhala sa pred ním po príkrom svahu hory, vrtká, silná, zdalo sa, že riadi smer jeho krokov. Všetko je teda v poriadku, vedie ho jeho malá víla, pri nej bude šťastný kdekoľvek.

Slnko krátko predtým zapadlo a na les pomaly padal tieň. Mipam nechal snívanie, dohonil svoju priateľku a zastavil ju. Bol opäť sebaistý a mal už plán.

"Už sme dost' ďaleko od pustovne", povedal, "tu už nestretneme nikoho. Onedlho bude noc a v lese by sme zablúdili, musíme preto znova nájsť chodník a potom pôjdeme nepretržite až do svitania. Potom si nájdeme skrýš, kde po celý deň zostaneme, a za tmy opäť vyrazíme. Budú ma asi hľadať u môjho otca, a asi pošlú jazdca po ceste do Lhasy, lebo si budú myslieť, že sa vraciaš domov. Nesmieme ísť do Lhasy priamo, chytili by nás. Ak budeš mať dost' sily ísť ďalej, nájdeme nejakú bočnú cestu. Mám striebro, nosím ho stále so sebou, budeme si môcť kúpiť jedlo."

"Vydržím práve toľko čo ty", povedalo dievča hrdo, "a viem kam pôjdeme. Do

Šikace, k akhu Cöndünovi. Ty ho nepoznáš, je to obchodník, veľký priateľ môjho otca. Je veľmi milý, kedykoľvek príde do Lhasy, prinesie mi darčeky. Má syna, je starší než tvoj brat, a ešte dvoch mladších, jeden z nich je dapom v Tašilhümpe. Má aj dcéru. Mám ich všetkých veľmi rada. Musíme ísť k nemu."

"Nápad sa Mipamovi zdal dobrý, súhlasil s ním, a obaja pútnici sa znova vydali na cestu. Onedlho došli na chodník, ktorý stúpala k priesmyku, ktorý viedol na vyprahnuté planiny, ktoré sa rozkladajú medzi Phari a Kampou. Cesta bola dlhá a hrboľatá, a hoci sa ponáhľali ako vládali, k priesmyku došli, až keď už nebo bledlo v prvých zábleskoch svitania. Aj keď po tomto chodníku chodil málokto, uprchlíci usúdili, že z neho radšej zídu, aby sa vyhli nebezpečenstvu, že ich niekto uvidí, keby tade náhodou išiel. Kúsok pod priesmykom vytekal prameň, preto sa tam obaja išli napit' a potom prekročili horský výbežok a vošli do malej úžlabiny plnej skalných balvanov, kam z chodníka nebolo vidieť. Len čo si ľahli na zem, zaspali hlbokým spánkom.

Bolo to v šiestom mesiaci roka. Mipam a Dolma spali veľmi dlho, hrialo ich horúce slnko. Keď sa zobudili, bolo už popoludní. Obaja mali veľký hlad. Najradšej by sa vydali na cestu keď sa znesie večer, ale čo najskôr si museli zadovážiť jedlo. Počítali s tým, že nikoho nenapadne hľadať ich týmto smerom.

Mipam poradil Dolme, aby odložila šperky, aby nebola nápadná. Skryla ich na prsiach v záhybe odevu a potom znova vyrazili. Dvakrát chcel Mipam zísť do dedín, ktoré videli v diaľke a kúpiť alebo vyžobrať campu, ale opatrná Dolma ho od toho úmyslu odradila, vraj ešte bez jedla vydrží. Bude lepšie, keď urazia čo najväčší kus cesty bez toho, aby ich niekto videl.

V noci prišli k úpätiu skalného pahorku, v ktorého úbočí bol otvor jaskyne. Mipam videl, že je jeho priateľka vyčerpaná, preto sa rozhodol, že sa tu zastavia. Obaja vyliezli až pod kamennú stenu jaskyne a len čo sa vedľa seba posadili, zaspali hlbokým spánkom, rovnako ako predošlý deň.

Mipam sa zobudil prvý. Vychádzalo slnko, naružovo farbiac susedné vrcholky, zatiaľ čo údolie pod nimi bolo ešte zaliat sivastým, chladným svitom. Chlapec chvíľu nehybne ležal a sledoval, ako svetlo postupuje pozdĺž hôr, potom obrátil hlavu a strnul od úžasu. Pri opačnej stene jaskyne ležal láma, zahalený širokým zánom a díval sa naňho. Zdá sa mu to? Nie, láma nebol tieň, bol to skutočný človek, lebo prehovoril:

"Neboj sa, chlapče", povedal, "som pútnik ako ty."

Mipam vstal, pozdravil a omluvil sa:

"Prepáčte kušo, bola tma, keď sme sa sem prišli schovať, nevideli sme vás."

Zvuk hlasov zobudil Dolmu. Ani ona si hneď lámu nevšimla, posadila sa, zostala sedieť a dívala sa pred seba.

"Ach, Mipam, ja mám hlad", zastonala.

"Dnes ráno určite nájdeme niečo na jedenie", odpovedal Mipam. Dolma k nemu zdvihla hlavu a uvidela lámu, ktorý ešte stále ležal, zabalený až po oči do svojho tmavočerveného zänu.

"Prečo nechávaš to dievča trpieť hladom?", obrátil sa láma na Mipama. "Od utrpenia musíme bytosti chrániť, nie im ho spôsobovať. To by si mal vedieť, máš predsa odstrihnuté vlasy. /2/"

Táto nespravodlivá výčitka Dolmu ranila.

"On za to nemôže, nemáme so sebou zásoby. Ak nám môžete predať trochu campy, kúpime ju od vás."

"Nemám campu", odvetil láma. "Požiadaj o ňu svojho druha."

"Ja tiež nemám", namietol Mipam.

"Môžeš jej mať dostatok. Pre človeka, ktorý má v srdci lásku k bytostiam, sú všetky poklady sveta otvorené a môže si z nich brať koľko chce, aby zmiernil ich biedu. Rozkáže, a voda v potoku sa zmení v mlieko, kameň v maslo ... Naber si campu tam z tej skaly."

Pohybom hlavy ukázal na skalú, ktorá vyčnievala pri vchode do jaskyne.

Mipam sa neisto díval na lámu a Dolma sa chvela od strachu.

Teraz sa im zdalo, že ten muž, ktorý tu ležal vo svojom zäne, je väčší. Keby vstal, bol by to asi obor, a oči mu žiarili ako uhlíky.

"Musíš sa snažiť, aby si poznal sám seba", pokračoval čudný láma. "Udri do skaly."

Mipam poslúchol, lebo rozkaz znel tak veliteľsky, pristúpil ku skale, zovrel ruku v päst' a udrel. Zázrak! Ruka sa nestretla s tvrdým povrchom kameňa, ale sa vnorila do mäkkej hmoty, ktorá nekládla odpor a vnikla do nej tak hlboko, že mu siahala nad zápästie. Celý zdesený prudko vytrhol ruku a z otvoru začal vytekať tenký pramienok jemnej bielej campy.

"Vystri zän a nachytaj doňho campu", prikazoval znova láma. Mipam ho poslúchol a nabral takto dve de múky. Potom zázračný prameň sám prestal tiecť. Po otvore, z ktorého sa predtým sypala campu, nebolo ani stopy a skala bola opäť tvrdá a

nepreniknuteľná.

"Najedzte sa pri prvom potoku, na ktorý narazíte", povedal láma upierajúc na Mipama svoje žiarivé oči a dodal: "Si na správnej ceste, len choď ďalej a dosiahneš svoj cieľ."

Chlapec bol príliš rozrušený zázrakom, pri ktorom bol len nástrojom, a nebol schopný odpovedať, lebo cez jeho zovreté hrdlo by neprenikol ani najmenší zvuk. Zaviazal zän, takže vznikol batoh, v ktorom teraz mali campu, trikrát padol pred veľkým lámom na tvár, pozbieral všetku odvahu a hlboko sklonený sa k nemu priblížil, aby prijal požehnanie. Z plášt'a sa vynorili dve mocné ruky a položili sa na jeho hlavu. Potom sa láma znova zahalil.

Aj Dolma padla trikrát na tvár, no na ňu láma ani nepozrel.

Úctivo cúvajúc, obaja priatelia vyšli z jaskyne, a hoci sa kvôli nim stal zázrak, nijako ich to neupokojilo. Vyšli na chodník, a hoci si nepovedali ani slovo, pustili sa spoločne do behu.

Keď prišli k vode, uvaľkali si z campy niekoľko guľôčok - Mipam mal našťastie pri sebe v amthagu drevenú misku - ale nezdržovali sa dlho a jedli po ceste. Nejasne túžili, aby boli od čudného lámu a jaskyne čo najďalej.

"Kto to asi bol?", povedala Dolma nahlas, čo si myslela. Bola to otázka, ktorú si obaja mlčky kládli.

"Určite nejaký dubthob alebo boh", odpovedal Mipam. "Keď sme prišli do jaskyne, nebol tam, bol by som ho videl, aj keď bola tma. Bez neho by sme nemali čo jesť, bol k nám dobrý."

"Mipam, ved' ty si spôsobil, že sa zo skaly sypala campu, nie on", poznamenala Dolma.

"Dokázal som to len preto, že bol pri tom a chcel, aby sa to stalo."

"Ale bol si to ty", znova povedalo dievča.

"Áno ... ja", odpovedal Mipam a obaja išli po chodníku mlčky, pohrúžení do svojich úvah.

O tri dni prechádzali Kumou, dedinou na okraji rozľahlej pláne, vyprahutej a neobývanej, kade viedla cesta do Šikace, kde chcel Mipam kúpiť jedlo. Hoci zázračnou múkou šetrili, zostala im už len hrst' campy. Dolma ho však prosila, aby sa k dedinčanom nepribližoval, lebo by sa ho iste pýtali odkiaľ je a kam mieri. Chlapec chcel byť milým spoločníkom, a preto sľúbil, že sa v dedine nebude zastavovať, aj keď si myslel, že nie je práve prezieravé nezásobiť sa

jedlom, keď je na to príležitosť.

Obaja od obchodníkov často slychali, že kus od tejto cesty vytekajú pri úpätí hory teplé pramene. Začali ich hľadať, lebo tam chceli stráviť noc. Bolo síce leto, ale v tejto výške je nočný vzduch vždy chladný. Z prameňov vystupovala para a zďiaľky im ukázala, kde žriedla vyvierajú. Posadili sa na vlahnú zem, aby sa pred spaním najedli. Našťastie Mipam ešte cez deň pri potoku pripravil dve guľky z campy, lebo sírnatá voda prameňov nebola vôbec chutná.

"To sú už posledné, Dolma", oznamoval Mipam. "Zajtra ráno nebudeme mať čo jesť, a asi aj celý deň, ak neprídeme k nejakej dedine."

Dievča sa naňho akosi zvláštne pozrelo.

"Ale .. teraz už predsa vieš, ako získať campu, Mipam. Prečo by sme mali mať hlad?"

"Ako to?"

"Udrieš do skaly ako vtedy ráno", odpovedala bojzливо. "Urob to rovnako ako pred lámom."

"Ten zázrak som neurobil ja. Ako si to predstavuješ, blázonko? Ten láma, to bol dubthob, zľutoval sa nad nami. Len on má moc vykonať zázrak."

"Kto vie, Mipam, či to naozaj urobil on. Možno len videl, že to dokážeš, preto ti povedal, aby si udrel do skaly. Ach, Mipam, udri aj do tejto, pozri, tu je veľký hrbol, taký istý ako na tej skale v jaskyni. Udri do nej, Mipam, a bude sa z nej sypať campa, a keď budeš chcieť, vytryskne aj studená voda ... Udri do nej, Mipam."

Posadla jú túžba znova vidieť zázrak, presvedčiť sa, že jeho pôvodcom je Mipam a nie láma. Tri dni nemyslela na nič iné a teraz sa už nemohla ovládnuť. Chcela vidieť Mipama, ako koná zázrak.

Chlapec sa najprv smial tej príliš lichotivej mienke, ktorú si o ňom jeho priateľka utvorila, potom ho však jej naliehavé prosby začali unavovať. Chcel to ukončiť a dokázať jej, že sa mylí, a prudko udrel päťou do skaly. Kôža na ruke sa odrela o kameň a zaperlilo sa na nej niekoľko kvapiek krvi, no zo skaly nevytiekol ani prúd campy, ani čistej vody. Dolma si smutne povzdychla od sklamaní a Mipam užasol, keď zrazu cítil, že sa sám čuduje tomu nezdaru a že je z neho smutný, aj keď si myslel, že so svojou priateľkou nezdieľa vieru vo svoje magické schopnosti.

Na druhý deň vyrazili skoro ráno a zamierili do údolia, aby sa znova dostali

na cestu. Kým tam došli, stal sa ďalší "zázrak". Mipam, ktorý kráčal prvý, uvidel na zemi pred sebou malý kožený vak. Zodvihol ho a chcel Dolme ukázať čo našiel, ale tá sa chvíľu predtým zastavila a upravovala si podväzky, takže zostala o čosi pozadu. Nevidela ho, ako bral ten vak zo zeme. Bolo v ňom sušené, na prach rozdrvené mäso /3/. Asi ten vak stratil nejaký povesťník, ktorý šiel k prameňom alebo sa odtiaľ vracal. Aspoň takto si Mipam vykladal pôvod jedla, ktoré sa na ceste objavilo práve vo chvíli, keď ho najviac potrebovali. Aj tak sa však hlboko v jeho mysli úskočne plazili odlišné myšlienky a snažili sa dostať na povrch, objaviť sa v plnom svetle: "zázrak", bohovia, ktorí ich chránili, láskavosť záhadného dubthoba z jaskyne, ktorý išiel ďalej za nimi, alebo ... niečo ešte "zázračnejšie" - "Pre človeka, ktorý má v srdci lásku k bytostiam, sú všetky poklady sveta otvorené, môže si z nich brať koľko chce, aby zmiernil ich biedu." A aj tie slová, ktoré sa mu vryli do pamäti: "Musíš sa snažiť, aby si spoznal sám seba." Kým je vlastne? Niekým iným než mladým Mipamom, synom dedinského náčelníka, novicom, dapom a kniežacím sluhom? Je možné, že by bol niekým iným a nie tým Mipamom, s ktorým sa tak dôverne pozná? Niekým, koho nepozná? Vytvoril azda tento vak plný jedla, ktorý drží v ruke, silou svojej túžby ušetriť Dolmu utrpenia hladu - dokázal by potom rovnako vytvoriť a rozdať všetkým nešťastným niečo, čo by utíšilo ich utrpenie?

Dohonila ho Dolma:

"Uvolnil sa mi podväzok, Mipam, never, že to bolo preto, že by som bola unavená, môžem ísť rýchlo", snažila sa zdôvodniť svoje zaostanie.

"Pozri, Dolma."

"Dievča pozrelo na otvorený vak - videlo že je plný prášku zo sušeného mäsa a zbledlo vzrušením."

"Ty si ho vydobyl zo skaly alebo zo zeme", vyhrkla, akoby nebol možný žiadny iný výklad.

"Našiel som ho, Dolma. Asi ho stratil nejaký povesťník, ktorý tadeto išiel."

Dolma pokrútila hlavou. Neverila tomu a Mipam sa ju ani nesnažil presvedčiť, že sa mylí. Sám si už nebol istý tým, čo si vlastne myslí.

Cesta do Šikace už ubehla uprchlíkom bez významných udalostí. Tam podľa svojho plánu ihneď zašli k obchodníkovi Cöndüovi a ten ich veľmi srdečne privítal.

Dolma sama chcela všetko povedať, a keď ju ten dobrý človek vypočul a dozvedel

sa prečo ušli, vážne pokrútil hlavou:

"Tvoj mladý priateľ je dobrý chlapec. Nemohol znieť, že ti niekto ubližuje, ale spôsobil si veľké nepríjemnosti. Gjäsa dostal úder päťou, zvalil sa a zranil ... Ako by som to videl na vlastné oči. Ten surový nezdarenec si zaslúžil dostať prúčku, ale jeho rodičia sa na to budú dívať ináč."

Obrátil sa na Mipama a povedal:

"O tom čo bolo, je zbytočné hovoriť. Netráp sa tým, chlapče, sem pre teba nikto nepríde, tu si v bezpečí. Dolma sa zajtra vráti k otcovi. Asi mu už odkázali, že odišla z paláca, a určite bude celý nepokojný keď nevie, kde jeho dcéra je. Po mužovi, ktorý s ňou pôjde, pošlem Tändzinovi dopis, je to priateľ tvojej rodiny. Musíme sa ho spýtať na radu, ty zatiaľ zostaneš tu. U akhu Tändzina by si sa mohol stretnúť s ľuďmi svojho kniežat'a a potom by bolo všetko ešte zamotanejšie."

Na druhý deň zavčas rána si Dolma obliekla pekné šaty, ktoré jej požičala dcéra obchodníka Cöndüa, lebo jej šaty sa po ceste zašpinili, znova sa ozdobila šperkami, rozlúčila sa s Mipamom a vysadla na koňa.

"Do skorého videnia. Môj otec pre teba dá hneď poslať, aby si mohol v Lhase ďalej študovať", zavolala na svojho priateľa a odcválala.

No to sa stať nemalo.

O niekoľko dní priniesol tajomník obchodníka Cöndüa, ktorý sprevádzal Dolmu do Lhasy, Tändzinovu odpoveď.

V dopise Dolmin otec uisťoval Mipama o srdečnom priateľstve. Je mu vraj zaviazaný za to, že zabránil, aby gjäsa týral Dolmu, a pretože sa Mipam bude môcť do svojho kraja vrátiť až ktoviekedy, postará sa o jeho budúcnosť. Doporučoval mu, aby sa nad tou príhodou príliš nermútil. Aj keď je to celé nešťastné, získa si tu výnosnejšie postavenie, než by bola životná dráha v jeho kraji. Neradno však, aby teraz išiel k nemu do Lhasy, kým gjäpo jasne nenaznačí, aké má úmysly.

Tändzin tiež poslal svojmu priateľovi striebro s prosbou, aby kúpil Mipamovi nové šaty, aby vo veľkom meste u bohatých hostiteľov dobre vyzeral.

Keď ten dopis Mipamovi prečítali, bol trochu sklamaný, no chápal dôvody, ktoré uvádzal otec jeho priateľky. Nechcel sa postaviť proti svojmu vznešenému tichému spoločníkovi a povedať mu, že nevydá chlapca, ktorý napadol staršieho princa, keby k nemu knieža poslal svojich ľudí, aby Mipama zajali.

Ako sám povedal, treba čakať a sledovať, čo urobí knieža po tej potupe, ktorá stihla jeho dediča. To sa napokon čoskoro dozvedia. Aj gjämo už onedlho vyjde zo svojej cely. Má Dolmu rada, a ako sa zdalo, aj Mipama. Vie, že jej starší syn je surovec, lebo jeho sestry a brat si naňho často sťažovali. Nepochybne sa jej podarí utíšiť hnev svojho manžela, a mních a kušo Ješe Künzang sa pridajú tiež. Gjäpo sa najskôr obmedzí na to, že sa Mipam nebude smieť vrátiť do služieb kňaznej, vykáže ho z paláca a možno aj z kraja, a predstavený kláštora sa bude chcieť zapáčiť svojmu pánovi a vyškrtne Mipama zo zoznamu svojich dapov. Čo na tom záleží? Mipamovi nezáležalo ani na jeho postavení v paláci, ani na malom kláštore, kde vlastne býval len jeden týždeň v roku. Šťastnejší bude v Lhase. Tändzin to predsa hovorí vo svojom dopise: nešťastný úder päťou, ktorý zasadil princovi, mu otvorí výnosnejšiu životnú dráhu než je kariéra vládcovho sluhu alebo vidieckeho astrológa. Výnosná, to znamená, že bude veľa zarábať, a keď bude zarábať, bude si môcť vziať Dolmu. Musí mať len strpenie, o nič iné nejde.

Mipam sa teda podľa Tändzinovej rady nijako nermútil a o niekoľko dní sa dokonca cítil veľmi šťastný. Dolmin otec bol štedrý - za striebro, ktoré poslal po tajomníkovi, mu Cöndü ľahko zaobstaral dva obleky. Dal ušiť kompletný mníšsky odev - šamthab z cethangskej thermy, purukový töga, nevtieravo zdobený gjängabom, a široký zän z veľmi jemnej thermy. Mipam dostal aj cestovný mníšsky odev z tmavočerveného puruku, z ktorého polkruhového výstrihu vystupovala vesta zo zlatého brokátu, stiahnutá nad bokmi pásom rovnakej farby. Cöndü chcel prejaviť náklonnosť Dolminmu priateľovi a pridal mu k výbave dva páry topánok a klobúk. Dordže, jeho najstarší syn, mu ponúkol málu (ruženec) a misku zo vzácneho dreva, akú mávajú lámovia.

Trvalo veru dlho, kým sa Mipam zbavil ješitnosti. Bol pyšný na svoje predčasné vedomosti, bol pyšný, že mohol bez jedinej chyby sprevádzať strýka Šeraba, keď v dedine vykonával obrad, že vie naspamäť veľké množstvo textov, bol pyšný na hlboké basové tóny, ktoré dokázal vylúdiť z hrdla pri spievaní týchto textov, bol pyšný, že ho má Dolma rada, a teraz zas na svoje krásne odevy. Mipam bol vysoký, štíhly, pleť mal skoro takú svetlú ako Čiňan, tvár s výraznými žiarivými hnedými očami - aj keď nemal zrkadlo, predsa vedel, že je pekným chlapcom.

Prejavil zbožnú túžbu navštíviť niekoľko chrámov v Tašilhümpe, obliekol si teda mníšsky odev a vydal sa na cestu k veľkému kláštora. Kráčal odmerane, zahalený do krásneho nového odevu ako láma z dobrej rodiny.

Tašilhümpo, jeden z najslávnejších tibetských kláštorov, sídlo pančhenlámu a veľkej mníšskej školy, stojí pri upätí strmej hory, obohaný hradbami. Je tu dost' zámožných, bohato oblečených tulku, tak medzi jeho stálymi príslušníkmi, ako aj medzi žiakmi, ktorí sa tam vždy načas usídlia. Aj tak však Mipam trochu budil pozornosť. Všimol si to a bol veľmi spokojný.

Všimol si tiež, ako sú všetky časti kláštora bohato zdobené. Na všetkých stranách bolo vidieť obrovské gjäncchäny a pozlatené strechy pokrývajúce chrámy, zhromažďovacie sály i hroby veľkých lámov. Nemožno si ani predstaviť, aké množstvo vzácných predmetov bolo vnútri budov. Všetko samé zlato, striebro a drahé kamene, ba aj v dlažbe niektorých lhakhangov boli zasadené obrovské tyrkysy.

Aký úbohý sa zdal prepych, ktorý ho tak oslnil v paláci kniežat'a, keď videl túto nádheru, aký žalostný bol ten malý gjäncchän, ktorý sa týčil na jeho streche! Aká úbohá a smiešna bola tá krásna izba kňaznej, ktorú si viac ako dva roky deň čo deň prezeral s obdivom, ktorý sa miesil s bázňou. Spomenul si na poklad svojej panej v zapečatených schránkach narovnaných na hrubej polici pozdĺž steny. Ach, aký biedny to bol poklad, keď ho teraz porovnával so všetkým tým zlatom a striebrom, z ktorého boli zhotovené vázy, ohromné lampy, sochy a náhrobky s popolom zosnulých veľkých lámov. Aký naivný a hlúpy bol ten malý Mipam, keď si myslel, že ten nepatrný vládár, na ktorom závisel, je ktovieako dôležitý - veril, áno, naozaj veril, a ľudia z jeho dediny tiež, že nie je vyššej moci než je tá jeho. Akí len hlúpi boli všetci tí, medzi ktorými žil!

Mipam dochádzal postupne k logickému záveru, ktorým vyvrcholila jeho nová mienka o kniežati. Je to vlastne úbohý vládárík a chyba veľa, aby jeho moc bola taká strašná, ako si myslel. Nemusel sa teda ničoho báť, či bude v Šikace alebo v Lhase.

Keď Mipam dospel k tomuto záveru, ktorý mu vracal pokoj a zároveň príjemne prebúdza jeho pýchu, prezeral si ďalšie chrámy, dvíhal hlavu ešte vyššie, halil sa ešte elegantnejšie do svojho nového odevu, nedbalo podkryl aj zlaté súkno svojho tōga, a na všetkých a všetko upieral pokojný, ľahostajný a trochu povýšený pohľad svojich krásnych hnedých očí. Tamojších bodrých dapov to miatlo a považovali ho za významného tulku, ktorý putuje do Tašilhümpa, alebo ktorý práve vstúpil do niektorej kláštornej školy, a úctivo ho zdravili. Mipam odpovedal na pozdravy s milou zdržanlivosťou, a keď sa k nemu jeden z dapov

priblížil a požiadal ho o požehnanie, udelil mu ho so všetkou vážnosťou len jednou rukou.

Dordže, najstarší syn obchodníka Cöndü sa trochu usmieval nad tým, ako sa Mipam dôležite správa, ale úprimne sa s ním spriatelil a nezanedbal jedínú príležitosť, aby mu mohol preukázať nejakú príjemnú službu. Onedlho mal odísť do Číny s karavánou vezúcou tovar. Pred odchodom vykonal návštevu u niekoľkých mestských osobností, príslušníkov mníšstva či šľachty, ktorí mu povedali, čo má pre nich v Číne kúpiť, alebo mu zverili na predaj rôznych tovarov - dary alebo naturálie od nájomcov. K niekoľkým svojim bohatým klientom vzal aj Mipama, ktorý sa v ich domoch len viac a viac utvrdzoval v mienke, ktorú mal teraz o chudobe "boháčov" svojho kraja, hlavne o jeho vládcovi.

Blížil sa však deň, keď musel uznať, že ten celkom bezvýznamný vládca, na ktorom kedysi závisel, si vie nájsť spôsob, ako dosiahnuť svojho spurného poddaného a ohroziť jeho bezpečnosť.

Tändzin sa stále nič nedozvedel o úmysloch kniežata. Neodvážil sa vypytovať, ani nepriamo, lebo sa bál, že keby sa knieža do počul o jeho pátraní, vzplanul by v ňom znova hnev, ktorý sa možno už utíšil. Hneď po úteku mladých ľudí prišiel k nemu od kniežata posol, aby sa spýtal, či sa Dolma vrátila domov a či ju sprevádzal Mipam. Vtedy ešte mohol na obe otázky odpovedať záporne. Od tej doby o sebe gjäpo nedal vedieť.

Gjäpo chung-čung, "úbohučký" gjäpo, ako ho Mipam pohrdavo nazval, bol v skutočnosti zaujatý naliehavejšími starosťami, než bola snaha ihneď pomstiť urážku. Jeho palác sa totiž stal dejiskom skutočnej drámy.

/1/ Manželky lámov, adeptov tantrických náuk, ktorí sa môžu ženiť, a v niektorých prípadoch to majú dokonca prikázané, sa volajú sang jum (tajomná matka) alebo skrátene jum, matka. So slovom jum sa stretávame len vo vznešenej reči, v bežnom jazyku sa matka povie ama, či správnejšie ma. Keď títo lámovia majú byť zosobášení so svojimi manželkami, obyčajne sa nekonajú svadobné obrady. Ich zväzok je posvätený guruom lámu, ktorý každému z manželov udeľuje zvláštne zasvätenie. Obaja sú potom spojení posvätným putom, a kým obyčajné zväzky môžu byť zrušené rozvodom, ich manželstvo sa rozviesť nedá. Účel tohto manželstva je mystický, nejde o založenie rodiny.

/2/ Patrí teda k mníšskemu rádu. Laici nosia dlhé vlasy.

/3/ Tibetania drvia sušené mäso v drviči, až je z neho prach. Cestujúci sa chvália, že so sebou vezú mäso z celého jaka vo vrečku, ktoré je dlhé ako predlaktie. Tento prach sa rozmočí vo vode a zmieša s campou. Je to koncentrovaná potrava, nezaberá veľa miesta a vydrží neobmedzene dlho.

VI. Kapitola

Od tej doby, čo gjämo a mních vstúpili do temnej pustovne, radil im kušo Ješe Künzang, ako vykonávať predpísané cvičenia. Dorozumieval sa s nimi cez okienko vo dverách miestnosti. Pri vnútorných, stále zatvorených dverách, pošepky hovoril svoje rady a počúval dôverné správy, ktoré mu z druhej strany oznamovali jeho žiaci, či už išlo o pokrok alebo o ťažkosti, s ktorými sa stretávali.

Obdobie troch mesiacov, vymedzené pre ich život v ústraní, malo byť onedlho u konca. O desať dní vyjdú cchampovia zo svojich cieľ. Oči si za ten dlhý čas zvykli na tmú a nezniesli by náhly pohľad do prudkého svetla, oslepli by. Učiteľ, ktorý riadi takýto život v ústraní, obvykle prevrta v stene cchamkhangu prvý, celkom malý otvor. Potom si pustovník otvor postupne zväčšuje, rýchlejšie alebo pomalšie, podľa toho, ako jas pôsobí na jeho oči, a tak si pomaličky znova zvyká na plné denné svetlo.

Kušo Ješe Künzang začal tým, že v omietke, spájajúcej špáry medzi fošňami, prepichol dlhou ihlou maličkú dierku. Jeho dvaja žiaci potom dierku zväčšili, prevrtili ďalšie otvory, a na konci desiateho dňa boli už ich miestnosti celkom jasne osvetlené.

Nasledujúci deň pri východe slnka sa láma chystal rozlomiť pečate na dverách a vyzvať oboch cchampov, aby vyšli von. Podľa obyčaja na nich čakalo množstvo ľudí, ktorí niesli rôzne darčeky a prišli blahoželat.

Kušo Ješe Künzang sa tváril rovnako slávnostne ako v deň, keď kňaznú a mnícha zatvoril, rukami robil tajomné pohyby a vážnym hlasom vyslovoval slová, ktorým rozumel len on. Najprv sa objavila gjämo, potom mních. Kráčali neisto, lebo sa v tesných miestnostiach dlho skoro nepohybovali, a boli aj trochu otupení a poriadne špinaví, lebo sa už štvrt' roka neumývali.

Vysadili ich na kone, hudobníci zavírali paličkami na bubnoch, z gjalingov vylúdili nariekavo krikľavé tóny a potom sa dali za stáleho vyhrávania na pochod. Hneď za nimi išiel sprievod: uprostred kušo Ješe Künzang a jeho dvaja dočasní žiaci, ktorých viedol do paláca, kde sa malo podávať slávnostné jedlo.

Lámu čakali cenné dary, kňazná i mních mu tak chceli prejavit' svoju vďačnosť. Jeho sluhovia ich vzali a uložili do vakov svojho pána, láma potom oznámil kniežat'u, že má v úmysle na tretí deň odísť a pokračovať v ceste do Khang Tise.

Obaja nädžorpovi žiaci nezabudli využiť príležitosť, ktorá sa im naskytla počas pobytu v paláci, a od vládcových ľudí podrobnejšie vyzvedeli, za akých okolností musel ich priateľ Mipam utiecť. Jeden z dapov, ten, ktorý ho učil gramatiku, využil chvíľu, kedy mohol osamote prehovorit' so svojím učiteľom a poprosil ho, aby sa za uprchlíka prihovoril. Láma však nechcel o príhovore ani počuť.

"To je zbytočné", odpovedal. "Ten chlapec ide svojou cestou a nesmieme ho zdržiavať nejakými prekážkami. Bol by som ho rád vzal so sebou, ale mocné sily ho strhli inam. Nech ide, kam má ísť."

Dapa už nenaliehal, ale keď išiel večer mlčky za svetlohnedým koňom, na ktorom sa láma vracal k svojmu domčeku medzi lesmi, rozmýšľal o zmysle toho nejasného výroku a z celého srdca si želal, aby "cesta", po ktorej kráča jeho sympatický žiak, bola cestou šťastnou.

Druhý deň venovali prípravám na odchod. Na tretí deň na svitaní už boli osedlané mulice, ktoré niesli lámovu batožinu a láma vyšiel z domu v cestovnom obleku. Mních a tajomník kniežat'a prišli už pred svitaním s dvoma sluhami, aby niekoľko hodín sprevádzali majstra nädžorpu, ako prikazovala zdvorilosť. Tretí sluha držal za uzdu svetlohnedého koňa, ktorý mal na sebe krásne, striebrom vykladané sedlo. Ješe Künzang naňho kývol, aby zaviedol koňa pred schodíky domčeka, aby mohol vysadnúť do sedla. Sluha zaváhal, otvoril ústa, chcel niečo povedať, ale potom ich zavrel, nepovedal nič a len sa spýtavo pozrel na mnícha a tajomníka, ale tí rozpačito odvrátili hlavu. Jeden z lámových sluhov mu vzal uzdu z rúk a priviedol koňa k svojmu pánovi.

Jazdci sa nedali po strmej cestičke, kade utekal Mipam s Dolmou, ale zamierili k hlavnej ceste a potom pomaly stúpali k horským planinám a nechávali za sebou zelené údolie a bystriny s krištáľovou vodou. Krátko predpoludním láma nariadil,

aby sa zastavili. Sňali zo zvierat bremená, vybrali z vakov zásoby, postavili na tri veľké kamene kotlík s vodou na čaj, zapálili pod ním drevo a potom sa všetci dali do jedla. Keď sa najedli, pristúpil mních s tajomníkom k lámovi, v rukách khata, aby sa s ním rozlúčili, popriali mu šťastnú cestu a prijali jeho požehnanie. Ješe Künzang im vlúdne požehnal, každému tiež poviesil na krk khata, dal každému zungdü a potom zamieril k svetlohnedému koňovi. Sluha, ktorý ráno držal koňa za uzdu, ho držal aj teraz. Kým došiel láma ku koňovi, predstúpil pred neho tajomník, úctivo sa uklonil, cez obe ruky khata, a rozpačito povedal:

"Keď kušo dovoľí, vezmeme so sebou späť gjäpovho koňa."

"Akého koňa?", spýtal sa láma. "Pravdaže si vezmite svoje kone."

"Kušo, hovorím o svetlohnedom koni, ktorého vám gjäpo požičal."

"Požičal?", zahrnel kušo Ješe Künzang. "Zbláznili ste sa? Gjäpo mi koňa ponúkol. Myslíte si snád', že je to príliš veľký dar za poctu, ktorú som mu preukázal tým, že som bol jeho host'om?"

Nešťastný tajomník, ktorý mal takú neľahkú úlohu, cúvol k mníchovi a hľadal uňho oporu, ale ten sa tváril, akoby nerozumel.

Jeden z nädžorpových ľudí spor rýchlo ukončil - rovnako ako pri odchode, vytrhol uzdu z rúk gjäpovho sluhu a doviedol koňa k lámovi. Ten sa ihneď vyšvihol do sedla a išiel ďalej so svojou nevelkou družinou, zatiaľčo ostatní stáli ako skamenení.

Bol to veru žalostný návrat ku gjäpovi. Tajomník vedel až príliš dobre, ako ho jeho pán prijme, a v mníchovi bola tiež malá dušička, aj keď sa spoliehal, že jeho mníšsky stav zmierni účinky gjäpovho hnevu.

Všetko sa zbehlo navlas tak, ako predvídali. Keď tajomník oznámil gjäpovi, že neprivedli naspäť svetlohnedého koňa, zahrnul ho nadávkami, zavolať aj mnícha a vyčítal mu, prečo nevyužil, že bol žiakom kušo Ješe Künzanga a nevyhovoril mu to. Potom uložil veľkú pokutu trom nešťastným sluhom, ktorí ich sprevádzali, a nakoniec s mnohými hrozbami prikázal tajomníkovi, aby sa na druhý deň pred svitaním vydal na cestu, rýchlo dohonil lámu a koňa mu vzal.

O niekoľko hodín vyrazil smutný tajomník z paláca a s ním dvaja sluhovia. Na cestu im svietil strácajúci sa mesiac. Všetci traja vysadli na mocné kone a dúfali, že dohonia lámu, ktorý mohol za deň uraziť len malý kus cesty, lebo mulice s batožinou sa pohybovali pomaly.

Hoci sa snažili zo všetkých síl, lámov sprievod uvideli až vo chvíli, keď už

prekročil hranice územia, ktoré patrilo ich gjäpovi. Ješe Künzang so svojimi žiakmi, tajomníkom, správcom a sluhom išli napred, preto ho dohonili až navečer, neďaleko malého statku, kde sa chystali utáboriť. Kone všetkých šiestich cestujúcich boli už v stajni statku.

Tajomníkovi sa zdalo ťažké začať vyjednávať. Báľ sa majstra nádžorpu, myslel si, že keby ho podráždil, bol by schopný poštvat' naňho hrozných čhökjongov, svojich zvláštnych ochrancov, ktorí by nedovolili, aby niekto obťažoval a zdržiaval ich verného vyznávača. A ak nemá čhökjongov, možno má kušo Ješe Künzang vo svojej moci zotročených démonov, sluhov neviditeľných, no nebezpečne čulých. Veľký nádžorpa má veľkú moc, môže rovnako pomôcť priateľom, ako potrápiť nepriateľov. Na tajomníkovom čele sa perlili kvapky potu a išiel zhrbenejší než inokedy. Ponúkol lámovi široký rozprestretý khata.

"Chápem", povedal láma zhovievavo, "ideš sa mi v mene svojho kniežat'a omluviť za hlúposť, ktorú si včera vyviedol, keď si chcel naspät' koňa, ktorého mi dal. Poslal mi po tebe okrem svojich omlúv aj nejaký dar?"

Tá posledná veta znela skôr ako tvrdenie než ako otázka.

Tajomník cítil čoraz väčšiu nevoľnosť, lebo veru nešlo o nejaké dary navyše. Mal mu svetlohnedého koňa vziať!

"Kušo rinpoče", začal, "gjäpo si myslí, že ste sa zmýlil. Zamýšľal ponechať vám toho koňa len na ten čas, keď budete jeho hosťom. Teraz si želá, aby ste mu ho vrátil. Mám ho zajtra ráno priviesť ..."

"Tak už dost", povedal láma a ukončil celú tú vec sebedovodne a neodvolateľne. "Dostal som toho koňa a nevrátim ho. Nie azda preto, že by som ho nutne potreboval, mám ich v stajni v Khame dvadsať, a omnoho lepších, a ako si videl, aj kone, ktoré som vzal na cestu, nie sú zlé, ale láma nesmie vrátiť laikovi dar, ktorý od neho dostal. Bolo by to voči nemu nemilosrdné, lebo by za ním išli všetky možné nehody. Obávam sa už teraz, aby neodbytnosť, s akou tvoj gjäpo vymáha naspät' koňa, ktorého mi ponúkol, nemala preňho neblahé následky. Pokiaľ ide o teba, buď opatrný a chráň sa nepríjemností, ktoré by ťa mohli postihnúť, keby si tvrdohlavo napomáhal jeho hriешnym úmyslom."

Keď láma predniesol túto krátku reč, vošiel do statku, kde mal večerať, a tajomník tu teraz stál pred dedinčanmi, ktorí vyšli pred dom, aby počuli, o čom sa tí dvaja zhovávajú, a teraz sa naňho nepriateľsky dívali.

Bolo zbytočné snažiť sa ešte raz prehovárať lámu, aby vrátil koňa, a pokúšať

sa ho odvieť násilím, bolo už vonkoncom nemožné. Okrem ľudí z nálezopovej družiny bolo na statku asi dvanásť mužov zvyknutých v pustatinách strážiť jaky a zručne vrhať laso. Keby sa mu napriek všetkej nepravdepodobnosti podarilo vyvieť koňa z dvora obohnaneho múrom a utiecť s ním, vrhli by po ňom ihneď mocní jazdci zo statku laso, strhli ho zo sedla a svetlohnedého koňa chytili. Ako ho už upozornil jeho kolega, tajomník Ješe Künzanga, majster ide na druhý deň k lámovi tulku, predstavenému susedného kláštora. Miesto, kde teraz boli, leží na jeho pozemkoch, má tu teda právo vykonávať spravodlivosť a môže dať zbit' palicou každého, kto by sa pokúšal o krádež. Tu nemôže robiť nič, dočista nič. Úbohý tajomník preplakal noc pri táborovom ohni, ktorý založili jeho sluhovia ďaleko od lámových stanov.

Na druhý deň pri východe slnka videl tajomník kušo Ješe Künzanga, ako tiahne ďalej a mizne na obzore obklopený svojou družinou. Išiel na svetlohnedom koni, ktorý bol pre gjäpa nenávratne stratený.

Nemožno si vôbec predstaviť, ako knieža zúril, keď mu tajomník oznámil, čo sa stalo. Jeho zbesilý krik spôsobil v paláci taký rozruch, že by si ktokoľvek mohol myslieť, že je tam zatvorený tiger.

Tajomníka uväznil a nariadil mu, že musí za trest ihneď kúpiť dva rovnako pekné svetlohnedé kone ako bol kôň, ktorého nedokázal lámovi vziať.

Bolo zbytočné sa ešte niekedy o to pokúšať, lebo kušo Ješe Künzang išiel ďalej, teraz ho chránili velitelia cangských dzongov, ktorí by sťažnostiam bezvýznamného gjäpa prikladali pramalú dôležitosť. O tom si bývalý majiteľ svetlohnedého koňa nerobil žiadne ilúzie. Pomsty sa však nezriekol. Keď sa nemožno pomstiť priamo, sú aj iné prostriedky, ako to urobiť, a najlepší z nich je mágia. Medzi jeho poddanými bol bönpö, ktorý bol v tomto umení považovaný za znalca. To bol človek, akého potreboval. Dal poňho poslať.

"Chcem sa pomstiť", povedal mu, keď prišiel. "Pomstiť sa niekomu, kto mi uškodil a ešte sa mi vysmieva. Hovoria, že môžeš rozkazovať démonom. Môžeš ich poslať, aby škodili môjmu nepriateľovi?"

Kúzelník sa z rečí sluhov o všetkom dozvedel ešte predtým, než bol uvedený do izby svojho pána. Tváril sa však, akoby nevedel, proti komu chce knieža jeho služby použiť.

"Poslať démonov proti nepriateľovi, to môžem, ó pane", odpovedal, "ale tak ako

medzi ľud'mi majú jedni postavenie nižšie a majú len veľmi obmedzenú moc, kým iní sú osoby významné, veľmi mocné, je to tak aj medzi bytosťami, ktoré sa od nás líšia. Niektorým z nich môžem prikázať, iné musím o pomoc požiadať. A podľa osobnosti vášho nepriateľa sa líši úroveň démonov, ktorých mám proti nemu poslať. Kto to je?

"Ty si o tom nepočul? Ten láma nädžorpa, ktorý bol mojím hosťom a ktorého som zahrnul darmi, mi ukradol môjho krásneho svetlohnedého koňa. Musí byť potrestaný."

"Ale, ale!", povedal kúzelník a stískal pery a vraštil obočie, "útočiť na veľkého nädžorpu ... to je vážna vec. Dajte na mňa, gjäpo, zrieknite sa toho úmyslu."

"Nepotrebujem tvoje rady", oboril sa naňho knieža. "Ak mi nemôžeš poslúžiť, môžeš ísť, zavolám niekoho, kto je schopnejší než ty."

"Nenašiel by ste nikoho, kto by bol schopnejší než ja, ó vládca", odpovedal šaman. "Chcel som vás len upozorniť. Ak chcete svoj zámer vykonať stoj čo stoj, budem musieť zaklínať tých najmocnejších démonov. Moc proti moci. Na nädžorpu, ktorý sa vyzná v mágii, sa neútočí slabými mi majin. A aký trest mu chcete vymerať? Smrť?"

Bönpo vyslovil tú otázku s príšerným prízvukom a jeho pohľad skúmal gjäpove srdce až do dna.

Knieža sa zachvel.

"Nie, smrť nie!"

"Vážnu chorobu? Nehodu?"

"Nehodu ... áno."

"Vážnu, však?"

"Hej, vážnu."

Kniežaťu bolo nevoľno, keď mal presne určiť podrobnosti. Kuť pikle proti nädžorpovi je nebezpečná hra. Tí často na dialku vedia o tom, čo sa proti nim kuje. Gjäpo sa rád posmieval tomu, čo sa o tom rozpráva, ale teraz sa do jeho vnútra pomaly vkrádal strach.

"Nemohla by sa tá nehoda týkať jeho majetku?", spýtal sa šamana. "Nieкто by mu napríklad ukradol koňa alebo by mu pri brodení cez riekú spadla batožina do vody. Ukradol mi koňa, keby prišiel o všetko, čo má so sebou, považoval by som to za dostatočný trest."

"Dobre, ó vládca", odpovedal lakonicky bönpö. "Nariad'te svojmu správcovi, aby mi dodal vola, budem ho potrebovať."

"Dnes večer s ním budem hovoriť."

"A ja sa dám zajtra ráno do práce."

Rozhovor skončil, bönpö odišiel do kuchyne dať si pivo. Hoci zachovával úplnú mlčanlivosť o rozhovore, ktorý mal pred chvíľou so svojím pánom, bolo dosť výrečné už to, že si ho gjäpo zavolať. Ihneď sa medzi ľuďmi v paláci i okolí šírila zvesť, že chce poslať démonov na kušo Ješe Künzanga a všetci sa triasli, lebo sa báli katastrofy.

Na druhý deň priviedol bönpö ku stromu vola a ponúkol jeho život démonovi, ktorého žiadal o pomoc. Potom ho zabil, stiahol z kože, rozštvrtil, a napokon mäso a zakrvavenú kožu dopravili s pomocníkom do kólne, ktorá stála dosť ďaleko od paláca a dostal ju k dispozícii /1/.

V tej kólne šaman tajne nakreslil na kožu zvieraťa tvár bytosti, ktorú vyvolával. Okolo nej potom rozložil v určitom poradí všetky časti zvieraťa - hlavu a srdce dal doprostred, okolo rozložil vnútornosti, ktoré tvorili to, čomu sa hovorí "stena magického kruhu". Pred týmito príšernými obetnými darmi odriekal rôzne zaklínacie formulky, a keď sa zniesol večer, odišiel do domu, kde bol teraz na príkaz kniežaťa ubytovaný. V noci mal démon vdychovať pach krvi a živiť sa jemnou podstatou obete. Na druhý deň bönpö podľa určitých znamení zistí, či obrad zapôsobil.

Po daždivej noci prišlo chladné, vlhké ráno. Šaman prišiel ku kólne. Pred vrátami bola kaluža blata a pod vrátami bola hlina na niekoľkých miestach rozrytá zvieracími pazúrami. Bönpö znepokojili už tieto podozrivé stopy, prezrádzajúce zásah kohosi cudzieho, ale keď otvoril vráta, vyrazil zo seba zdesený výkrik. Z obetí, ktoré tam predošlý deň položil, zostali len beztvaré zvyšky. Popod vráta sa podhrabali psy, vnikli dovnútra a hodovali. Veľké kosti, dokonale zbavené mäsa, ležali všade po zemi, a koža, na ktorej bola nakreslená magická tvár, bola roztrhaná a čiastočne zožratá - na lepkavom kúsku kože, prilepenom dole na stene, rozoznal bönpö oko tváre, ktorú nakreslil, a to strašné oko, celé od krvi, akoby sa uprene dívalo naňho.

Bytosť, ktorú privolať a ktorá podstúpila ten boj na jeho popud, bola v zápase porazená. Zrejme ju potrestal Ješe Künzang, ktorého upozornila jeho jasnozrivosť alebo neviditeľní ochrancovia. Psy boli len nástrojom, ktorý si vybral a oživil

svojou vôľou. Išlo vôbec o skutočné psy patriace do tohto sveta? Hnev, ktorý on, úbohý, opovážlivý šaman rozpútal v tejto démonickej bytosti, aby ju vrhol proti lámovi, sa teraz iste obráti proti nemu, lebo ju prinútil k tomu neblahému zápasu. Možno sa bude musieť báť aj hnevu majstra nádžorpu, ktorý vie o tom, čo sa proti nemu kulo. Pri tom vyratúvaní zabudol nešťastný bönpo na tretiu osobu, hroznejšiu než démon a nádžorpa, lebo bola bližšie.

Ako bol pohrúžený do svojich chmurných úvah, nepočul, že prichádza gjäpo, ktorý od samej úzkosti nemohol spať. Hneď ráno sa chcel presvedčiť, ako bönpo pokročil s obradmi. Videl, že dvere sú otvorené, preto vošiel dnu. Bönpo predtým od ohromenia výkrikol, no gjäpo teraz doslova zreval, keď uvidel zvyšky, na ktoré sa šaman ešte stále díval vystrašenými očami.

Knieža bol veľký, mocný a šaman tenký, vetčný starec. Jeho pán ho chytil surovo za ruku, hodil ho na zem, kopal ho a pritom mu neustále nadával.

"Ty mizerný ničomník, toto je tá tvoja moc! Ty hlúpy babrák! Ako si sa mohol opovážiť predom mnou tvrdiť, že sa vyznáš v tých rituáloch? Tu máš, hovädo jedno, tu máš." A znova ho častoval kopancami.

Robil taký hurhaj, až sa zbehli sluhovia, a ani oni nepochybovali, že láma nádžorpa prekazil pikle namierené proti nemu. Surovosť, s akou ich pán jednal so šamanom, v nich budila ešte väčšiu hrôzu. Bönpo síce nie je taký mocný ako kušo Ješe Künzang, ale určite má nejeden prostriedok, ako sa pomstiť tomu, kto ho urazí. Čo bude s kniežaťom a so všetkými jeho sluhami! Určite ich stihne trest uvalený na ich pána. Kričali, plakali, slúžky padali na tvár, nebolo počuť nič iné len: Ňingdze, pönpo la! Ňingdze, pönpo la! Ale ani jeden z nich sa neodvážil postaviť medzi knieža a úbohého starého šamana.

Konečne bol gjäpo unavený bitím a vyšiel z kólne. Niekoľko mužov rýchlo zdvihlo bönpa, odviedli ho nabok, posadili, a ženy mu priniesli pivo a čaj.

Bönpo sa mlčky napil, poďakoval tým, čo mu pomohli, postavil sa, pozrel smerom k palácu a povedal:

"Vidím, že sa k tebe blíži nešťastie, pönpo. Mal si protivníka, teraz máš protivníka a nepriateľa."

Po jeho odchode tí, ktorí stáli okolo neho, nedokázali vyriešiť jediné slovo, lebo im hrdlo zvieral des.

Vládca sa vrátil do svojho príbytku. Po paláci sa zatiaľ šírila správa o zničení bönpových obetných darov, ktorú roznášali sluhovia. Jedna z komorných o

tom povedala kňaznej, a malý chlapec, ktorý slúžil u mnícha, sa ponáhlal s novinou k nemu.

Na oboch pôsobilo ešte ústranie, v ktorom štvrt' roka žili. Ich myseľ bola otupená dlhým zaháľaním v tme, sami boli zabratí do spisovania výsledkov, ktoré im priniesol život v cele, takže venovali len malú pozornosť tomu, čo sa dialo mimo ich príbytok. Kňazná bola spokojná, že bola cchampou. Súdila, že to veľmi zväčší úctu, ktorej sa teší - či aspoň sa domnievala, že k nej majú všetci úctu. Myslela si, že sa povest' o tom, ako sa oddávala vyšším náboženským úkonom, rozšíri možno až do Lhasy. Zálúbne sa utápala v tých príjemných myšlienkach a usmievala sa od radosti.

Mních sa zaoberal smutnejšími myšlienkami. Videl, že ťažký život v ústraní, ktorému sa musel podrobiť, a pokora, akú musel preukazovať kušo Ješe Künzangovi, ho vôbec nepriblížili k vytýčenému cieľu - aby dokázal sedieť bez opory vo vzduchu, alebo získal schopnosť vykonať nejaký zázrak. Od tej doby, čo ho gjäpo zahrnul prudkými výčitkami kvôli svetlohonedému koňovi, zavrel sa vo svojej izbe, bol nevrlý a neustále rozmýšľal o svojom sklamaní.

Celkom nepochopil, čo mu jeho malý sluha rozpráva, ale zdalo sa mu, že ide o vážnu vec týkajúcu sa gjäpa. Chystal sa, že sa ho na to pójde spýtať, no vtom do jeho izby uviedli chlapca s prosbou od gjämo, aby k nej ihneď prišiel.

Zastihol ju, ako horko plače. Nemeškala a dala si zavolať všetkých, ktorí mohli o všetkom vedieť, a tí jej museli povedať všetky správy, o ktorých sa dopočuli. Dozvedela sa, ako jej muž poveril bönpa, aby pripravil obeť, aj že tú obeť nejaký protivník prekazil. Načo bola pripravená tá obeť? Kládla si také otázky, ale mních to uhádol hneď.

"Ide o svetlohnedého koňa. Gjäpo nemôže kušo Ješe Künzangovi odpustiť, že si ho nechal, a požiadal bönpa, aby proti nemu vyslal démona, ktorý by mu škodil."

Kjabsu čhio!", zvolala vládca žena, "sme stratení! Postaviť šamana proti takému dubthobovi, akým je kušo Ješe Künzang! Ten hneď vedel, čo gjäpo zamýšľa a dal lapit' a zabiť démona, ktorého bönpo vyvolal. Ako unikneme jeho hnevu?" A plakala dvojnásobne.

Aj keď bol mních zdanlivo pokojnejší, bál sa rovnako ako kňazná.

"Gjäpo musí vyslať posla, aby zaniesol kušo Ješe Künzangovi dary a poprosil o odpustenie. Musíte mu vysvetliť, že je to jediný spôsob, ako sa vyhnúť strašným nešťastiam."

"Pôjdem k nemu", povedala, "deti pôjdu so mnou, a vy tiež."

Bol by sa rád vyhol tejto povinnosti, no nemohol. Pani dala rýchlo priniest plnú krabicu khata a rozdelila ich svojim deťom, ktoré sa k nej zvedavo zbehli, lebo sa chceli dozvedieť nové podrobnosti o dráme, ktorá rozrušila všetkých obyvateľov paláca. Jeden z nich podala mníchovi.

"Pod'me", a všetci sa vydali na cestu, jeden za druhým. Keď sprievod išiel po chodbách, rýchlo sa zbíhali úradníci kniežacieho domu, pre ktorých gjämo tiež poslala, a pripojili sa k nej. Sluhovia, ktorých stretli cestou, išli vzadu, tých hnala páľčivá túžba dozvedieť sa, čo budú ich páni hovoriť a robiť.

Zástup vošiel do príbytku kniežaťa, vznešené osoby vstúpili dnu za kňaznou, kým služobníctvo, muži i ženy, sa hromadili pri dverách a zvedavo načúvali.

Gjäpo sedel vo svojom vysokom kresle a hral s jedným zo svojich dôverných priateľov kocky. Prekvapene sa pozrel na svoju ženu a na ľudí, čo vošli s ňou. Všetci sa hlboko uklonili. Gjämo ponúkla svojmu manželovi khata, a po nej deti i všetci ostatní zavesili šerpy na okraj stola pred kniežaťom. Gjämo kývla na mnícha, aby vystúpil dopredu.

"Vysvetlite všetko pönpovi."

Mních by v tej chvíli bol najradšej niekde inde, hoci aj v tmavej cele cchankhangu, kde sa tak nudil. Jednako začal svoju krátku reč. Najprv diplomaticky vyslovil ľútosť nad nezdarom obete, ktorú gjäpo objednal. Hovoril tie slová s veľkým premáhaním, lebo ako príslušník mníšskeho stavu mal opovrhovať krvavými obetami a bojovať proti nim. Nakoniec došiel k tomu, prečo vlastne prišli. Kušo Ješe Künzang je pravdepodobne podráždený. Zdá sa, že by nebolo pre knieža a jeho rodinu práve bezpečné, keby boli stále ohrozovaní prejavmi jeho hnevu, a bolo by teda vhodné upokojiť jeho hnev.

Gjäpo mu už ani nenechal čas, aby mohol vysvetliť, čo by mal urobiť, aby sa im to podarilo, vztýčil sa na tróne a prerušil akékoľvek prejavy zbesilým výkrikom.

"Phar gju! Všetci odíd'te! Urážate ma, staviate sa za človeka, ktorý ma okradol a pohanil. Odíd'te!"

Gjämo plakala, dcéry stonali, muži sa rozpačito dovolávali jeho súcitu. Ńingdže, kušo khjen! A všetci ho zdravili, svetskí hodnostári s klobúkom v ruke, mních s ďalšími dvoma, ktorí mali na starosti chrám, rozprestierali pravou rukou odev ako krídlo či plutvu.

"Chod' a požiadaj otca, aby vypočul mnícha", povedala gjämo a strkala dopredu

staršieho syna.

Mladík po nej šľahol zlomyseľným pohľadom, prišiel k otcovi, obrátil sa a díval sa do tváří prosiacich.

"Pönpo má pravdu, láma ho urazil, okradol. Ste blázniví a drzí, keď sa opovažujete žiadať svoje knieža, aby sa mu omluvil. Mäso rozložené v kôlni zožrali psy. To je celkom prirodzené, nebolo treba, aby sa do toho láma staral. Nikdy ste nevideli, aby psy vliezli niekde, kde je schované mäso a zožrali ho? Je to celkom obyčajná nehoda. Do toho, čo sa stalo, kušo Ješe Künzang vôbec nezasiahol. Ten hlúpy bönpo mohol predvídať, že pach krvi priláka psy, mal v kôlni strážiť, alebo tam niekoho poslať. Neobťažujte už pönpa!"

Chlapec mal osemnásť rokov, podobal sa otcovi, a bolo poznať, že bude rovnako silným a krásnym mužom ako on. Zvyčajne bol skôr mlčanlivý a ľahostajný. Jeho rozhodné chovanie mnohých udivilo, a knieža nadchlo. Gjämo pochopila, že by bolo márne na manžela ďalej naliehať, vyšla, a celý zástup za ňou. Keď sa mních chystal vyjsť z dverí, zavolať ho gjäpo naspäť.

"Ráčte ešte chvíľu počkať." A ukázal mu na vankúš oproti trónu. Gjäsä sedel na vysokom kresle vedľa otca.

"Lhačam kušo vám to nepochybne nariadila, aby ste sa u mňa prihovoric, nehovorme teda o tom, bolo by to jednoducho smiešne. Psy nevliezli do kôlne na lámov pokyn. Urobil som chybu, že som sa obrátil na toho starého, hlúpeho šamana. Je tu však niekto lepší než on. Poznáte kúzelníka kušo Zangkara. Býva za hranicami Dukjü, asi tri dni cety odtiaľto. Zajtra si príd'ite po dary, dám ich preňho pripraviť a odveziete mu ich v mojom mene. Poviete, že ho prosím, aby prišiel so všetkým čo potrebuje k dubthab dakpo. Nechcem počuť žiadne námietky. Vezmete si so sebou dvoch mužov, ktorí vás budú na ceste obsluhovať."

Nato ho prepustil.

Poslanie, ktorým bol mních poverený, sa mu ani zamak nepáčilo. Medzi ním a kušo Ješe Künzangom sú tajné putá, aké sa vždy vytvoria medzi mystickým učiteľom a tým, kto sa podriadi jeho duchovnému vedeniu, aj keď len načas. Pravdu povediac, cieľ, za ktorým vtedy mních išiel, i cvičenia, ktoré ho láma naučil, aby ho mohol dosiahnuť, nepatrili do čisto duchovnej oblasti, ale v Tibete sa výrazmi čhö alebo damnga - náboženstvo či doktrína - označujú rôzne odbory učení, z ktorých mnohé nemajú s filozofiou nič spoločné - ako napríklad učenie, ktoré sa týka tajných náuk, ktoré majú vzťah k mágii alebo k rozvoju

nadprirodzených fyzických i duševných schopností. Koho majster učil niektorý z týchto predmetov, o tom sa súdi, že je s ním viac-menej tesne spätý, a to nielen pre tento život, ale aj pre ostatné budúce životy. Je mu zaviazaný naprostou úctou a oddanosťou, ináč môže mať jeho konanie vážne následky. Mních poznal tieto názory svojich mníšskych kolegov a súhlasil s nimi. Myslel si, že by urobil lepšie, keby sa spoluvine, ku ktorej ho pán núti, vyhol útekom, ale opustiť tento kraj znamenalo zriecť sa pohodlného života spojeného s jeho úradom v paláci. Musel by tu nechať svoje statky, ktoré boli na území kniežat'a - pozemky, domy, vzácne predmety - a stať sa v nejakom vzdialenom kláštore neznámym, chudobným dapom. Zarmútený mních necítil v sebe dost' odvahy, aby niečo také podnikol.

O týždeň sa vrátil s ngakpom, ktorého sprevádzal jeden z jeho žiakov a sluha. Keď ho obyvatelia paláca zbadali, hneď vedeli, prečo prišiel.

Pomstychtivosť kniežat'a sa neutíšila, skôr naopak. Jeho starší syn sa domnieval, že kušo Ješe Künzang Mipamovi uľahčil útek tým, že mu poskytol azyl. Tým si vysvetľoval, prečo muži, ktorí ho prenasledovali, nenašli uprchlíka ani u jeho otca, ani v Lhase u Tändzina. Gjäpo mal rovnaký názor. Mal teraz na lámu o jednu sťažnosť viac. Mladíkovu túžbu po pomste neukojil ani trest uložený Phüncchovi. Hoci úbohý dedinský náčelník nemohol za vzplanutie svojho syna, bol nielen zosadený zo svojho úradu, ale bol mu zhabaný dobytok a viac než polovica pozemkov - všetko pripadlo kniežat'u. Znova bol skoro taký chudobný, ako pred dvadsiatimi rokmi, keď sa ako obeť svojej prostomyseľnej oddanosti vrátil kvôli pánovi z vyhnanstva a našiel svoj dom v troskách a polia v rukách chytrákov, ktorí sa prehrešili proti vernosti. Dobrá Čangpal bola viac než stratou majetku zarmútená tým, že nemala žiadne správy o Mipamovi. Čo sa stalo s jej mladším synom, okolo ktorého sa diali zázraky? Putuje azda kdesi ďaleko s družinou lámu nädžorpu, ako sa povrávalo? Alebo je chorý či mŕtvy? Dozvie sa to kedy?

Cipu Šeraba, ktorý bol Mipamovým učiteľom a navyše jeho strýkom, tiež postihol hnev kniežat'a. Aj keď neutrpel takú škodu ako Phünccho, predsa len musel predať kus pozemku a niekoľko ženiných šperkov, aby mohol zaplatiť pokutu, ktorú mu knieža uložil. Ane Päma neprestávala želiť za šperkami, ktoré jej manžel bez pýtania vzal. Bol to pre ňu zdroj trpkých výčitiek a život oboch manželov, kedysi pokojný, bol otrávený stálymi hádkami. Cipa zabúdala, ako štedro mu Mipamov otec platil za vyučovanie, a stále mu vyčítala, že mu zveril výchovu

chlapca, ktorý mu svojím konaním spôsobil toľko trpkých chvíľ.

A tak si obaja nevelmi múdri nešťastníci len zhoršovali následky nešťastia, ktoré ich postihlo.

Keď ngakpa prišiel, gjäpo mu rýchlo vysvetlil, čo od neho očakáva. Želal si, aby vykonal dubthab dakpo a usmrtil tak istého nepriateľa.

Hoci knieža predstieral, rovnako ako jeho starší syn, že nezdar bönpovej obete považujú za niečo prirodzené, v skutočnosti naňho táto udalosť zapôsobila mocným dojmom. Sám pre seba v tom videl pomstu Ješe Künzanga, rovnako ako jeho žena a mních. Teraz už nešlo len o to, aby sa pomstil za spôsobenú krivdu tým, že by zase on uškodil vinníkovi, ale aby sa chránil pred nepriateľom, ktorý ako kúzelník má veľkú moc. Majster nádžorpa zrejme vie o všetkom, čo proti nemu kul a neodpustí mu to. Kým bude Ješe Künzang nažive, nebude v bezpečí ani on, ani jeho rodina a majetok. Len lámova smrť mu môže vrátiť klúd. Keď toto všetko premyslel, rozhodol sa, že dá vykonať strašný dubthab.

Džowo Zangkar vypočul stručný prejav gjäpovej túžby, položil mu niekoľko otázok týkajúcich sa Ješe Künzanga a dozvedel sa všetko, čo sa vzťahovalo k lámovmu pobytu na planine v lese. Dal sa tam doviest', na niekoľko hodín sa zavrel v dome, kde láma býval, potom sa vrátil ku kniežat'u a presne určil, čo bude treba urobiť. Hlavne bude treba postaviť na tom mieste kamennú chyžu v tvare trojuholníka. Steny musia byť veľmi silné, hlboko v zemi, strecha z veľkých plochých kameňov, spočívajúcich na niekoľkých hrubých konároch. Až ngakpa vstúpi do tejto chyže, aby tam vykonal záverečný sedemdňový rituál, zamurujú za ním dvere. Jediný malý otvor, len čo by cezeň preletel šíp, bude upchatý kameňom, ktorý bude môcť ngakpa vybrať zvnútra, až príde chvíľa, keď bude treba vyslať oživený magický šíp, ktorého neviditeľný dvojník zasiahne vyhladnutú obeť priamo do srdca.

Gjäsä, ktorému mala nezmazateľná jazva na spánku po celý život pripomínať pád po skalnatom svahu i zranenie, ktoré pri tom utržil - následok úderu, ktorý mu uštedril Mipam - chcel, aby sa aj tento utečenec stal cieľom rituálu. Nech zhynie zároveň s lámom nádžorpom. Keď však toto želanie vyslovil, ngakpa naňho prísne pozrel a prikázal mu, aby mlčal. Gjäpo si ho potom dal zavolať a kúzelník vyhlásil, že je ochotný poskytnúť pomoc, ale len jemu. Nápad využiť dubthab ešte k ďalšiemu zámeru je smiešny a uráža božstvá, ktoré majú byť vyvolané.

Džowo Zangkar, ktorý sa narodil v Dukjü, nebol poddaným kniežat'a a hovoril s ním povýšene, lebo sa ho nemusel báť, naopak, vyžadoval úctu. Knieža pochopil, že mu nesmie v ničom prekážať, ak nechce, aby mu odoprel vykonať dubthab. Omluvil sa za syna, vysvetlil, že svoju žiadosť vyslovil len preto, že nepozná zvyky a rituály, a ngakpa sa vzdialil.

Síce len tí, ktorí sú zasvätení do tejto veci, poznajú rituály, ktoré sa konajú v takých chyžiach, no všetci Tibet'ania vedia, načo tieto chyže slúžia. Už samotná stavba chyže bola čímsi znepokojivým, ale po tom všetkom čo sa tu zbehlo, nebolo pre nikoho z domácich tajomstvom, na koho tie strašné rituály mieria, a robotníci, zvolaní na rozkaz kniežat'a, sa to dozvedeli, len čo prišli. Úbohí horali sa chveli hrôzou pri pomyslení, že svojou prácou vytvoria jeden z prvkou nutných k úkladom, ktoré majú zahubiť slávneho lámu nädžorpu, ktorý má nepochybne veľkú tajnú moc. Posielali ich vlastne na smrť. Pokúsili sa prosiť raz správcu, raz mnícha, aby boli ušetrení tej nebezpečnej práce. Obaja mali rovnaký názor ako tí, ktorí o pomoc prosili, boli rovnako zarmútení ako oni, ale nakoniec aj tak povedali, že oni sami nemôžu rozkaz zrušiť. Kňazná nechcela robotníkov vôbec prijať, aj ona vedela, že nedokáže prehovoriť svojho manžela, aby sa zriekol pomsty. Prosili i gjäsä, aby sa za nich prihovoriť, ale ten sa im vysmial a ešte sa im vyhrážal. Vraj mu pramálo záleží na tom či zomrú, lebo on má medzi svojimi poddanými hromadu takých ako oni, takže nestratí skoro nič.

Dvaja dedinčania ušli. Jedného chytili v lese a zbili palicou až sa zbláznil, druhý mal väčšie šťastie, unikol a nikto ho už v kraji nikdy nevidel.

Chyžu postavili za desať dní. Vnútri bola len úzka cela, ktorá nebola ani taká dlhá, aby si tam človek mohol ľahnúť. Kúzelníci, ktorí vykonávajú tieto rituály, naozaj nespia celý týždeň, čo sú tam zavretí, len občas si zdriemnu, pričom stále sedia so skríženými nohami.

Keď robotníci odišli, usadil sa ngakpa so svojím žiakom a sluhom v domci, kde predtým býval láma, a nikto sa nesmel priblížiť k čistine, uprostred ktorej, neďaleko domca, stála trojuholníková chyža.

Kým opustil Zangkar palác, kde dovtedy býval, naposledy sa zišiel so svojím hostiteľom. Spýtal sa ho, či si ešte stále želá, aby vykonal dubthab, a gjäpo odpovedal, že áno. Potom sa knieža spýtal kúzelníka, či nechce niečo, čo by mohol potrebovať. Povedzme nejaký predmet, ktorý patril lámovi. Nemôže mu,

bohužiaľ, dať jeho odev, ba ani kúsok odevu, lebo Ješe Künzang tu nenechal nič, čo mu patrilo.

Džowo Zangkar sa zatváril s pohrdavou povýšenosťou a odmietol akúkoľvek zmienku o čomsi takom.

"Také rekvizity sú vhodné pre tých, ktorí majú len malú osobnú moc", povedal. "Ja ich nepotrebujem."

Gjäpo ho dal s poctami odprevadiť až na koniec chodníka, ktorý viedol k čistine. Tam ngakpa prepustil svojich sprievodcov a zatvoril sa v dome. S pomocou svojho žiaka tam pripravil množstvo rituálnych koláčov, zvaných tormy, rôznej veľkosti a tvaru. Do jedných mal ngakpa zaviesť silu kúzelníkov, ku ktorých duchovnému rodu patrilo, druhé budú obsahovať jemnohmotnú energiu, ktorá bude vyživovať tajomné sily v tormách, z ktorých každá bude mať jedno z mien: Láma, Jidam, Dákiní, Čhökjong, a budú predstavovať tie osobnosti, ktoré budú pri obradoch vyvolané vo svojej strašnej, hnevlivej podobe. V prostrednej torme, v tvare trojuholníka, bude Mahákála, nedefinovateľná bytosť, ničivá sila, ktorú ngakpa vyvolá a prinúti ju, aby sa vtelila, no vypustí ju až vtedy, keď bude ochotná oživiť šíp, ktorého neviditeľné predĺženie, nezanechávajúce stopu, malo zasiahnuť vyhladnutú obeť.

Všetky tieto tormy kúzelníkov žiak narovnal v miestnosti na ploché kamene slúžiace ako oltár.

Zangkar si so sebou vzal nejaké zásoby a vstúpil konečne do svojej cely, ktorá bola viac než spolovice v zemi, a jeho žiak s pomocou sluhu zamuroval vchod. Potom sa žiak uchýlil do domca, kde mal nepretržite odriekavať magické ochranné formulky, aby od svojho majstra odvrátil nepriateľské sily, ktoré by boli schopné mariť jeho dielo, a chránil ho pred hnevom Mahákálu, ktorý sa určite bude brániť, až ho bude kúzelník nútiť, aby vstúpil do chyže a vnikol do tormy, kde má byť uväznený. Ak by žiak musel na chvíľu prerušiť odriekavanie formuliek, buď aby sa najedol alebo vyspal, vystrieda ho kúzelníkov sluha, ktorý bol príslušníkom mníšskeho stavu. Taká ochrana je nutná, lebo tí, ktorí vykonávajú rituály, ako je strašný dubthab, vystavujú sa vážnemu nebezpečenstvu, ak sila ich koncentrácie zoslabne, alebo keby v čase venovanej zasväteniu nenadobudli dostatočnú moc, aby čelili bytostiam či tajným energiám, ktoré k sebe priťahujú.

Gjäpo sa vydal na lov, aby zahnal netrpezlivosť, ktorá ho sužovala, a aj

preto, že sa nesmel priblížiť k miestu, kde sa vykonával dubthab. Rozhodol sa, že sa vráti, až dubthab skončí, a potom sa na druhý deň od kúzelníka dozvie, či sa objavili znamenia zvestujúce priaznivý výsledok. Knieža bol v tom smere úplne neznalý, nemal ani potuchy, aké to sú znamenia, ale počul, že sa medzi tormami často objaví hlava zabitého nepriateľa, alebo že z nich tečie krv, oznamujúca jeho smrť.

Gjäsä sa tváril spurne, odmietol otcove pozvanie, aby ho sprevádzal na lov. Nepáčilo sa mu, ako sa knieža choval k ngakpovi. Myslel si, že by sa gjäpa naňho nemal tak slepo spoliehať. Ved' predsa pri obrade je potrebný nejaký predmet, s ktorým ten, koho chceme zasiahnuť, prichádzal do styku, alebo niečo iné z jeho osoby: vlasy, odrezky nechťov, ... To vie predsa každý. Džowo Zangkar však vyhlásil, že sa bez toho zaobíde. Urobil to preto, že má o sebe vysokú mienku, alebo sa bojí na majstra nádžorpu zaútočiť a len chce knieža oklamať a predstiera dubthab, o ktorom vie, že nemôže mať účinok?

Mladík o tom dlho premýšľal. Stále tiež ťažko niesol, ako hrubo ho ngakpa odbyl, keď žiadal, aby bol pri dubthabe usmrtený aj chlapec, ktorý ho napadol. Deň predtým, keď mal Zangkar otvorom chyže vystreliť šíp a tým obrad ukončiť, čosi chlapca napadlo.

Vystrelenie šípu je napokon hlavnou, naozaj podstatnou časťou rituálu, myslel si. Všetko, čo ngakpa v chyži potajomky robí, smeruje k tomu šípu, až ten zabíja. Keby to mohol zariadiť tak, aby šíp zasiahol a prerazil predmet patriaci lámovi, zomrel by ich nepriateľ naisto, a rovnako by to bolo s Mipamom. V tej chvíli sa rozhodol. Nemal nič, čo by patrilo lámovi, iba khata, ktorý mu dal Ješe Künzang keď odchádzal. Nádžorpa držal stuhu dost' dlho v ruke a modlil sa, aby bol šťastný, kým mu ju prehodil okolo krku. Postačí to? Nevedel to určite, no nič lepšie nemal. Ak to ngakpa myslí úprimne, každopádne to podporí jeho podnik, a ak nie, bude to mať účinok bez jeho vedomia. Pokiaľ ide o Mipama, to bude ľahké. Po jeho úteku priniesli do paláca jeho prikrývky a jednu z jeho viest. Tá vesta sa teraz hodí. Vedel kde ju nájde - bude zbalená s prikrývkami v rohu miestnosti susediacej s izbou kňaznej, tam Mipam odkladal šatstvo, kým ešte býval v paláci.

Keď sa zniesla noc, prešiel gjäsä okľukou cez les, aby sa vyhol chyži a domcu, a zamieril na okraj čistiny. Už z diaľky videl svetlo prenikajúce malým, nedokonale uzavretým otvorom chyže, kde ako ohnivý bod žiariaci v tme, horela

oltárna lampa. To svetlo mu bolo spoľahlivým sprievodcom, keď vypočítaval smer, ktorým poletí šíp, až ho nakoniec vystrelí zo svojej cely. Priamo oproti otvoru našiel ker a na ňom pod listím rozložil stuhu od nádžorpu a Mipamovu vestu. Šíp nemal v ceste žiadnu prekážku, bude teda nutne musieť prejsť cez ker a preletieť tenkým khatom z jemného hodvábu i vestou, ktorá leží pod ním. Lístie a niekoľko trsov vysokej trávy ich dokonale krylo.

Keď gjäsä skončil tieto prípravy, vrátil sa do paláca. Na druhý deň pred večerom sa opäť vydal okľukou k miestu, kde stál minule. Vedel, že šíp bude vystrelený za súmraku a že kúzelníkov žiak a sluha hneď potom vyburajú zatarasovaný vchod do chyže. Kým budú takto zamestnaní, bude mať dost' času, aby sa pozrel, či sa šíp dotkol khatu a vesty, a vráti sa s nimi rýchlo do paláca bez toho, aby ho niekto spozoroval. Tma, ktorá pod stromami rýchlo hustne, mu to uľahčí.

Gjäsä sa krčil v hústine a čakal až slnko začne zapadať. Zo svojej skrýše mohol ľahko pohľadom obsiahnuť celú holú čistinu, na ktorej stála zlovestná trojuholníková chyža. Na opačnej strane čistiny terén prudko klesal a prechádzal do strmej skaly bez porastu. Tou medzerou medzi stromami mohol gjäsä sledovať dráhu slnka, klesajúceho k hrebeňu hôr, ktorý v diaľke pretínal obzor. Keď sa blížila rozhodujúca chvíľa, vylazil sa z hústia a dostal sa až na okraj lesa. Stále mal na mysli, že musí zostať bokom od smeru, ktorým poletí šíp. Uprene sa díval na žiarivý bod, označujúci otvor a čakal. Pohasol posledný lúč slnka, červený kotúč zapadol v diaľke za vrcholy zasnežených hôr a gjäsä, celý rozochvený, postúpil o krok vpred, aby lepšie videl. Vyletel šíp, no vzápätí ho privítal náhly závan vetra, vychýlil z priameho smeru, a šíp sa zabodol mladíkovi priamo do srdca. Gjäsä vykrikoval a padol mŕtvy.

Jeho krik začul kúzelníkov žiak i sluha, ktorí stáli každý po jednej strane chyže, pripravení vyslobodiť svojho pána z väzenia, len čo bude šíp vystrelený. Bežali tým smerom, odkiaľ zaznel výkrik, a zakrátko našli telo vládovho syna.

Zdesení bežali k chyži, vykrikovali tú strašnú novinu a v náhlivosti búrali stenu, za ktorou bol zatvorený džowo Zangkar. Kričali tú správu aj jemu, ale on neodpovedal.

Napokon bol otvor dost' veľký, aby sa ním dalo preliezť a kúzelníkov žiak skočil dnu. V žiare oltárnej lampičky sa mu zjavil jeho učiteľ - nehybne sedel so skríženými nohami, oči rozšírené a na krku bolo vidno stopy obrovskej ruky,

ktorá ho zaškrtila.

/1/ Bönisti, ktorí sú vyznávačmi starého náboženstva, vyznávaného v Tibete pred tým, než sa jeho obyvatelia obrátili na buddhizmus, nesmú konať obrady spojené s krvavou obeťou v blízkosti lamaistických chrámov - a v paláci bol chrám.

VII. Kapitola

Uprostred balíkov s tovarom pripraveným pre Čínu sedel vo svojom obchodíku Cöndü a s ustaranou tvárou znova a znova čítal dlhý dopis, ktorý priniesol posol od jeho priateľa Tändzina.

Tändzin mu oznamoval, že Mipama hľadal akýsi úradník z Lhasy, spriaznený s kniežat'om, ktorého syna chlapec udrel. Prišiel vraj k nemu tajomník toho úradníka a vypytoval sa na uprchlíka, a pretože sa nič nedozvedel, povedal mu, že jeho pán dá pátrať, kde by sa Mipam mohol skrývať.

Tändzin mu tiež písal o tragických udalostiach, ktoré sa stali na gjäpovom dvore a ktorými vyvrcholili pokusy, ktoré mali spôsobiť smrť Ješe Künzanga. Dozvedel sa tie správy od toho tajomníka, ktorý ho navštívil, a ten ich zase mal od kniežacieho posla, ktorý priniesol do Lhasy dopis pre gjäpovho príbuzného. Posol sa zdržal dva dni v úradníkovom dome čakáním na odpoveď, ktorú mal priniesť kniežat'u, a za ten čas toho veľa narozprával.

V kniežacom paláci boli všetci zdesení. Obaja dukpovia, ktorí prišli s džowo Zangkarom, ešte v noci ušli bočnými cestami, lebo ich ktosi upozornil, že ich knieža chce dať zbiť palicou. Telo svojho pána vzali so sebou. V kroví oproti trojuholníkovej chyži sa našla Mipamova vesta, na ktorej ležal khata. Nikto si nevedel vysvetliť, ako sa tam dostala, ale knieža, šialený hnevom nad záhadnou smrťou svojho syna, v tom videl znamenie, že Mipam mal podiel na kúzlach, ktoré priviedli gjäsä na miesto, kde predsa nemal čo robiť, a ktoré riadili vražedný šíp práve tam, kde stál. Gjäpo sa takými nezmyselnými myšlienkami neprestajne zaoberal a sníval len o pomste. Chcel stoj čo stoj, aby našli toho, koho nazýval vrahom svojho syna, mali ho k nemu poslať a on ho dá na smrť umučiť.

Tändzin súdil, že je nevyhnutné, aby Mipam odišiel z krajiny.

Cöndü zmýšľal rovnako. Vysokí úradníci z Lhasy alebo Šikace sa o chlapca

starat' nebudú. Gjäpo, ktorý ho prenasleduje, nie je v ich očiach nijako dôležitý, a keby sa dozvedeli o žalostnom konci dubthabu, mali by asi málo chuti udržiavať styk s niekým, koho božstvá alebo mocný kúzelník zjavne prenasledujú svojím hnevom.

Priateľ či príbuzný, ako ten úradník, o ktorom Tändzin píše, však bude horlivejší. Nebolo ťažké nájsť Mipamove útočisko. Márnivý mládenec sa chcel ukázať v nových šatách, a v Tašilhümpe i v meste vzbudzoval pozornosť. Mohli by ho chytiť, až bude prechádzať nejakým odľahlým miestom, alebo si nájsť spôsob, ako sa ho zmocniť priamo v dome jeho hostiteľov, ktorých pozornosť by odvrátili inde, a potom by ho poslali s ozbrojenou strážou k jeho pánovi. Cöndü si tiež nesmel znepriatelit' vládcu, hoci nepatrného, lebo by tým utrpel jeho obchod.

Mipam teda musel rýchlo odísť.

V Tändzinovom dopise však išlo aj o čosi iné. Dolma sa chcela stoj čo stoj s Mipamom rozlúčiť. Chápala, že musí odísť, ale tvrdohlavo trvala na tom, že je rovnako nevyhnutné, aby so svojím priateľom obetovala lampu na Čänräziho oltári /1/, aby bol na svojej ceste chránený pred akýmkoľvek nebezpečenstvom. Sloboda, ba aj Mipamov život je ohrozený len kvôli nej, myslela si, lebo on zabránil, aby ju gjäsä bil, ba možno i zabil. Bol to zlý chlapec, poznala ho dobre, bol schopný ju v záchvate hnevu zhodiť zo skál okolo chodníka, ktorým by s ním musela ísť, keby sa medzi nich nebol postavil Mipam.

Horlivo uvádzala nové a nové dôvody, aby mohla splniť, čo volala svojou povinnosťou. Tvrдила, že ak spolu neobetujú lampu v presvätom chráme pred Čänräziho sochou, postihnú Mipama tie najstrašnejšie nehody. Keď Tändzin videl, že sa celá chveje, a znepokojený bledosťou jej tváre videl, že nemá d'aleko k mdlobám, nedokázal jej nič odoprieť. Sľúbil jej, že Mipama opäť uvidí - len kde sa tí mladí zídu, aby ich nikto nevidel? Žiadal svojho priateľa Cöndüa o radu. Za nič na svete sa nesmie Mipam zjaviť uňho v Lhase.

"A ja zas nechcem, aby Dolma prišla sem", povedal si Cöndü v duchu. "Bude sa rmútiť, bude plakať ako doma u otca, vzbudí to okolo nás pozornosť a ľudia sa budú vypytovať, čo sa jej stalo. Napokon, Mipam na ňu nemôže čakať, hrozí mu vážne nebezpečenstvo, lebo ten zúrivy gjäpo túži len po jeho smrti."

Cöndü si v rozpakoch zavolať svojho staršieho syna Dordže, ktorý, ako vedel, dokáže v ťažkej situácii vždy nájsť nejaké riešenie, a okrem toho, poznal jeho náklonnosť k Mipamovi. Keď k nemu mladík prišiel, len mu podal Tändzinov dopis.

"Mipam musí odísť zajtra pred východom slnka", povedal Dordže, keď prečítal dopis. "Až sa rozodní, musí už byť ďaleko za mestom."

"Kam pôjde?"

"Pôjde so mnou do Číny, o tri dni sa vydám na cestu. Zostane tam tak dlho, ako bude treba, aby sa na tú mrzutosť zabudlo."

Dordže dost' dlho premýšľal a potom sa opäť obrátil na otca.

"Vymyslel som plán, povedzte mi, čo o ňom súdite. Ak dovolíte, odíde Mipam s Thinläom, ktorý mal, ako zvyčajne, sprevádzať moju karavánu. Nejaký kus cesty sa bez neho zaobídem. Thinlä je muž rozvážny a bytrý, dokonale pozná kraj, povedie nášho mladého priateľa po málo používaných cestičkách, ktoré miera od cesty vedúcej z Gjamdy k Čangthagu. Obaja ma dohonia niekoľko dní cesty na sever od Nakčhukhy. Vyrazia skôr než ja a pôjdu rýchlejšie, lebo so sebou nebudú mať ťažné zvieratá. Budú mať teda dost' času, aby mohli ísť okľukou a dostihli ma, a ani sa kvôli nim nebudem musieť zdržiavať. Takto bude Mipam od nás už teraz preč a nebudete s ním mať starosti. On bude v bezpečí, a nikto si nebude myslieť, že sa otvorene staviate proti tým, ktorí chlapca hľadajú, čo by sa určite stalo, keby ste ho pred očami všetkých vypravil so svojou karavánou."

"To je výborný plán", odpovedal Cöndü. "Úplne ho schvaľujem, ale zabúdaš na Dolmu. No, na tom tak veľmi nezáleží. Napíšem jej otcovi, že sme s Mipamovým odchodom nemohli otáľať, lebo chlapcovi hrozilo vážne nebezpečenstvo. Skrátka, želanie dievčaťa nedokážeme splniť. Nech sama obetuje Čänräzimu lampu a hoci i Džowovi, keď bude chcieť, účinok bude rovnaký. Ja dám zapáliť lampu v každom lhakhangu v Tašilhümpe a ponúknem čaj všetkým mníchom kláštora, aby za zásluhy, ktoré takto získam, došiel Mipam do Číny v zdraví a bol tam šťastný. Napíšem to akhu Tändzinovi a ten to povie svojej dcére. Prinesie jej to útechu."

Dordže sa usmieval.

"Ste najlepší človek na svete, otec. Všetko, čo chcete urobiť, je znamenité. Mipam bude veľmi potrebovať, aby ho Könčo sum chránili, ale ak si Dolma zaumienila, že ešte musí vidieť svojho ochrancu, potom nič z toho, čo navrhujete, jej útechu neprinesie. Počítal som aj s tým. Mipam i Dolma môžu ísť každý sám do Gandänu, ktorý leží skoro na ceste do Gjamdy, a tam obetujú lampu Čänräzimu a uctia si aj hrob Dže rinpočheho. V Tibete niet posvätejšieho miesta. Až Tinklä pôjde cez Lhasu do Gandänu, nemusí sa ukazovať v Parkore. Skoro ráno alebo navečer obídu mesto a prevezú sa cez rieku na pramici, ktorú nájdú

neďaleko Dečhenu. Mipama určite ešte nestrážia, stačí, keď ihneď odíde z miest, kde ho asi budú hľadať. Teraz láskavo hneď napíšte akhu Tändzinovi. Keď posol hneď vyrazí, bude mať pred sebou ešte pol dňa, takže bude môcť uraziť pekný kus cesty. Nech ide ostrým cvalom až neskoro do noci, potom bude mať pred Mipamom dostatočný náskok, aby mohol navštíviť Dolminho otca a ten zas, aby mohol poslať dcéru v stanovený čas do Gandänu, kde sa stretne s Mipamom."

"Výborne", súhlasil Cöndü. "Povedz Goringovi, že okamžite pôjde do Lhasy. Nech sa naje, dá čiernemu koňovi ovsu a osedlá ho, ja zatiaľ napíšem dopis. Mipamovi nehovor nič, prehovorím si s ním až po jedle."

Sluha sa vydal s dopisom na cestu a nedlho potom zasadol Mipam s Dordžem a ostatnými obchodníkovými synmi v jeho izbe k bohatému stolu.

Keď bolo po obede, mládenci odišli za svojou prácou. Mipam nemal čo robiť a chystal sa na prechádzku, Cöndü ho však zadržal.

"Neodchádzaj, Mipam, musím s tebou hovoriť."

"La so", odpovedal chlapec.

"Zajtra pred svitaním odtiaľto odídeš. Choď a priprav si batožinu. Dordže ti dá prikrývky, potraviny a jeden zo svojich oblekov z hrubého súkna. Nesmieš si na ceste zašpiniť svoje nové šaty."

"Ach, pôjdem do Lhasy. Akhu Tändzin po mňa poslal", zvolal Mipam radostne.

"Nie", odpovedal Cöndü, "pôjdeš do Číny. Gjäpo po tebe pátra a chce ťa dať zabiť. Teraz choď za Dordžem."

Opäť bolo o Mipamovom osude v pár minútách rozhodnuté, a zase bez neho.

Jeho otec a cipa Šerab rozhodli, že z neho bude mních-astroológ a nepýtali sa, čo tomu hovorí. Gjämo ho vzala od jeho učiteľa, aby jej slúžil, a tiež sa ho nepýtala. A teraz ho posielajú do Číny a nemôže si vyberať.

Dordže nebol taký stručný a všetko mu podrobne vysvetlil. Mipam sa od neho dozvedel podrobnosti z Tändzinovho dopisu, ktoré sa týkali dramatickej smrti staršieho gjäpovho syna i skonu kúzelníka. Povedal mu tiež, že asi uvidí Dolmu. Táto nádej mu dodala odvahu.

Dobrodružstvo putovania ho lákalo samo osebe. Cesta do neznámej krajiny, jazda na koni po odľahlých cestách s odvážnym spoločníkom, potom vzrušujúci život v karaváne tiahnucej pustinami, kde sa občas objavia zbojníci - to nebolo nič, čo by sa mu nepáčilo. A nakoniec Čína, kde sa robia obchody, hromadia peniaze, ... Tam naňho čaká šťastie. Mohol by niekde nájsť niečo lepšie? Ubehne rok, dva a

vráti sa na krásnom koni v čele karavány s tovarom. Na smiešnu príhodu, pre ktorú musel utekať, sa zabudne - koniec koncov nikoho nezabil, ani neokradol. Už teraz to videl, ako zosadá z koňa pred domom akhu Tändzina a najprv ho požiada o prístrešie pre zvieratá a tovar. Až si ich obchodník v klúde prezrie a odhadne ich cenu, podá mu na druhý deň široký khata, dlhý aspoň dve dompy, a povie: "Akhu Tändzin, to všetko je pre vás, nie je pre mňa ťažké získať raz tolko. Žiadam vás o Dolmu ..." Akú budú mať krásnu svadbu!

Keď Thinlă sedlal na Cöndüovom dvore oba kone, vial slabý, ale ostrý vietor a nebo bolo jasné a plné hviezd. Pod drevené sedlá starostlivo naskladal prikrývky, ktoré čiastočne chránia chrbát koňa pred otláčením a v noci slúžia jazdcom ako lôžko, potom prehodil cez sedlo prikrývku a pritiahol ju remeňmi, ktorými sú zviazané vaky s tovarom a zásobami, ktoré musia byť rozložené rovnomerne po oboch bokoch koňa. Ešte raz prezrel postroje, ktoré deň predtým pripravil, zubadlá, uzdy. Všetko bolo dobré, pevné, no nič prepychové, čo by pútalo pozornosť. Mipam mal na sebe hrubý oblek z tmavočerveného nambu, už trochu ošumelý, ale pohodlný. Thinlă bol oblečený podobne. Budú sa vydávať za príbuzných - strýko so synovcom cestujú za obchodom.

Cöndü a Dordže im popriali šťastnú cestu už deň predtým. Obchodník dal Thinlăovi striebro, aby mohli zaplatiť výdaje spojené s cestou, okrem toho v Tändzinovom mene daroval Mipamovi stopäťdesiat sangov striebra, aby mu uľahčil jeho začiatky v Číne - vedel, že jeho priateľ nebude proti tomu nič namietat'. Keď sa takto dôkladne postaral o utečencove pohodlie, usúdil Cöndü, že bude lepšie, ak ich nechá odísť bez toho, aby sa s nimi znova lúčil, lebo nechcel naňho upútať pozornosť tých, ktorí ho možnovidia, ako odchádza z domu.

Mipam došiel do Gandănu bez jedinej príhody. Thinlă sa rozhodol, že obídu Lhasu za súmraku. Zo svätého mesta zahliadli len zlaté strechy Potaly lesknúce sa v posledných lúčoch zapadajúceho slnka. Onedlho potom pohltila tma mesto, ktoré zostalo ďaleko za nimi. Strávili noc medzi dedinčanmi na úpätí pahorka, kadiaľ viedla cesta do Gandănu, a na druhý deň u nich nechali kone a peši vystupovali ku klášturu.

Hore, trochu bokom od cesty, na úpätí trávnatého svahu sa krčil maličký stan, postavený na úzkej plošinke. Bola v ňom Dolma so slúžkou, ktoré prišli deň predtým. Sluha, ktorý ich sprevádzal a napoludnie sa mal pre ne vrátiť, odviedol

zatiaľ kone na pašu.

"Mipam, prišla som ti popriať šťastnú cestu a obetovať lampy, aby sa ti nestalo nič zlé", povedala prosto Tändzinova dcéra, ale hlas sa jej chvel vzrušením.

"Som rád, že ťa opäť vidím, Dolma", odpovedal chlapec, tiež rozrušený, neschopný nájsť slová, aby vyjadril čo cíti.

Vzali sa za ruky a pomaly vystupovali ku kláštoru. Thinlä išiel niekoľko krokov za nimi a niesol nádobu s rozpusteným maslom do lúčok v lhakhangu. Služka, ktorá prišla s Dolmou, ho pripravila už skoro ráno a chystala sa, že svoju mladú pani odprevadí, ale Thinlä rozhodol, že musí strážiť stan. Nechcel Mipama ani na chvíľu opustiť, aby mu mohol pomôcť, keby sa stalo niečo nepredvídané.

"Všetko čo ťa postretlo zlé, som ti spôsobila ja", povedala Dolma smutne svojmu priateľovi. "Bol by si celkom v práve, keby si mnou opovrhoval."

"Nebol by som v práve", namietal chlapec, "a ty vieš dobre, že tebou nebudem môcť nikdy opovrhovať. Nermúť sa, možno nám nakoniec budú všetky tie útrapy na úžitok. Ja aspoň pevne dúfam."

"Áno ... tebe sa všetko podarí, Mipam."

"Tebe tiež, Dolma. Čo je na úžitok mne, bude na úžitok aj tebe, musíme mať všetko spoločne."

"Som veľmi smutná, Mipam."

"Aj ja, Dolma, ale nechcem stratiť odvahu. Tam v Číne ...".

Išli od jedného chrámu k druhému a Mipam sa zveroval svojej priateľke s plánmi, ktoré si predsavzal. Opisoval jej svoj víťazný príchod k jej otcovi, veľkú odmenu, ktorú mu bude môcť ponúknuť, aby súhlasil s ich svadbou, a nakoniec stavbu vysnívaného pekného domu a roky, roky šťastia.

Vzal z Thinläho rúk nádobu a po troške nalieval roztopené maslo do lúčok horiacich na oltári. Potom Dolma i on padli zbožne na tvár.

U Čänrädziho sochy uvideli dapa, ktorý pripravoval lampy a predával ich zbožným návštevníkom. Mipam a Dolma mu dali striebro a požiadali ho, aby rozsvietil stoosem lampičiek. Dapa bol rád, že si zarobí a rýchlo ich rozostavil na oltári. Obaja mladí ľudia trikrát padli na tvár, potom každý vzal do rúk rozsvietenú lampu, dlho ju držal vo výške pred sebou a v duchu vyslovoval svoje želanie.

Dolma prvá postavila svoju lampu na oltár, Mipam ju ešte držal. Jeho priateľka

sa k nemu priblížila a zašepkala s vierou:

"Čänräzi ťa vypočuje a splní ti želanie, si predsa jeho syn." Keď Mipamovi pripomenula jeho mystický synovský vzťah, ktorým sa v myšlienkach už dávno nezaoberala, spontánne, bez vedomej vôle zdvihol lampu vyššie a z hĺbky jeho bytosti vytrysklo toto želanie:

"Kiež by som bol jeho synom!"

Náhle sa plameň lampy zväčšil a na zlomok sekundy ožiari chrám, sochu s mnohými rukami i mladého prosebníka. Dolma zdesene cúvla a dapa prekvapene pozrel na Mipama. Podišiel bázlivo vpred a povedal:

"Čänräzi vypočul vaše želanie. Ešte nikdy som nevidel podobné znamenie. Kušo je tulku?"

"Áno", odpovedal Mipam. Stále ešte neuvažoval, ovládala ho neznáma sila, nad ktorou nemal moc.

Vtedy zopäl dapa ruky s rozťahnutými prstami, sklonil hlavu a poprosil mládenca o požehnanie. A Mipam mu požehnal, stále ako vo sne.

Dolma mala v očiach slzy.

"Mipam, Mipam", zašepkala, "ty nikdy nebudeš obchodníkom, bude z teba láma nádžorpa, väčší než kušo Ješe Künzang, ale ja budem tvoja jum, však?"

"Áno, Dolma", odpovedal Mipam zamyslene.

Mičky došli k uctievanému hrobu Congkhapu, a pretože ho zbožne obchádzali aj iní veriaci, pridali sa k nim. Mipama sa zmocnilo vzrušenie, ktorého príčinu nechápal. Vkrádalo sa doňho, odpúťovalo ho od všetkých jeho starostí, rozptyľovalo plány, ktoré si predsavzal - ktosi iný začínal mať moc nad jeho duchom i telom.

Vedľa hrobu slávneho zakladateľa sekty "žltých čapíc" boli úzke dvere, ktorými sa vchádzalo do tmavej svätyne, skrytej pred očami návštevníkov čiernym závesom visiacim kúsok za dverami. Obaja zamierili v tú stranu. Mipam prekročil prah a zmizol v tmavom otvore. Dolma išla niekoľko krokov za ním a tiež sa chystala vojsť dnu, no vtom sa z jedného zänu vynorila ruka brániaca jej vstúpiť a hlas neviditeľného strážcu drsne povedal:

"Ženám nie je vstup dovolený."

Dolma cúvla. Nijako ju to neprekvapilo, vedela, že do niektorých lhakhangov zasvätených Džikčhemu ženy nesmú vojsť. Keď Mipam videl, že za ním Dolma nejde, chystal sa, že hneď vyjde zo svätyne, no zdržal sa a prezeral si strašnú

dvojicu, ktorá tu stála s prepletenými údmi, ovenčená lebkami a mnohými nohami drvila ľudské bytosti i zvieratá.

Mipam už videl ne jeden z týchto symbolických obrazov. No keďže nechápal ich zmysel, neupútali jeho pozornosť, a ani v tejto chvíli nepátral po význame fantastických postáv "Otca" a "Matky", ktoré sa pred ním hrozivo týčili.

Pohrúžený do akéhosi tranzu, vnikal do iného sveta, kam za ním nemohli ísť jeho myšlienky - zostal v ňom len nejasný pocit, že stojí na pokraji tmavej priepasti a že sa do nej každú chvíľu zrúti.

Dapa, zahalený do plášt'a, obchádzal ako bez tvará larva uprostred temnoty, ktorú svit lampy horiacej pred "Veľkým Strašným" akoby skôr zväčšoval než rozptyľoval. Pretože tu Mipam stál už dlho bez pohybu, videl v tom mních prejav hlbokkej vďačnosti, i pristúpil k nemu a podával mu rozsvietenú lampičku. Tento pohyb čiastočne narušil kúzlo, ktorým bol mladík obklopený. Mipam vzal lampu, zdvihol ju pred sochou Čänräziho, ale v duchu už nevyslovil žiadne želanie.

Postavil lampu na oltár, vedľa položil trochu striebra a vyšiel, skoro sa tackal.

Vonku naňho čakala Dolma. Jej brokátové šaty sa na slnku trblietali, skvosty na hrudi sa jagali - to svetelné zjavenie bola tá istá krásna víla, ktorú po prvý raz videl v plameňoch ohniska. Mipam pocítil čosi ako tranz, srdce mu začalo prudko biť, hnalo ho to v ústrety drahej milej, ktorá skoro bude jeho ženou. Áno, čoskoro. Odvráti zlý osud, ktorý akoby veštila tá podivná strnulosť, ktorá sa ho zmocnila. Jeho sen sa uskutoční! V Číne získa majetok a vráti sa na krásnom koni. Karavána, mnohé balíky tovaru, usmievajúci sa akhu Tändzin, to všetko sa pred ním javilo ako rýchly sled obrazov, ktoré prekryvali okolné veci. Ach, akú budú mať krásnu svadbu!

"Dolma, ty plačeš?"

"Prečo si ma tu nechal samu? Dapa mi nedovolil vojsť do svätyne. Čo si tam robil tak dlho?"

"Tak dlho? Nebol som tam dlho, dapa mi dal lampu a tú som obetoval. Je to lhakhang Dordže Džikču."

"Áno, viem, lebo tam ženy nesmú. Ach, Mipam, odídeš d'aleko, tak d'aleko. Kedy sa vrátiš? Je mi tak smutno, Mipam ..."

Temná obava znova zatienila utečencovu myseľ.

"Skôr ja mám byť prečo smutný, Dolma. Z teba sa už stalo veľké dievča, jediné

diet'a veľmi bohatého muža, známeho obchodníka. Mnoho synov iných obchodníkov či dokonca mladých šľachticov ťa bude chcieť, budú posielat' poslov, aby prehovorili s tvojím otcom, zatiaľčo ja ... Keby mi v Číne neprialo šťastie, keby som tam nenadobudol majetok, keby ma tvoj otec nechcel za zaťa ..."

"Prijme ťa s radosťou, Mipam." A dodala vážne, zrejme presvedčená, že má na otca veľký vplyv:

"Poviem mu, že ťa milujem."

Mladík pokrútil zamyslene hlavou.

"Pokiaľ ide o mňa, Mipam, buď úplne kludný", pokračovala Dolma, "povedala som ti už, že budem tvojou ženou a budem na teba čakať. Ak nie je súdené, aby si bol mojím mužom, odstrihnem si vlasy a vstúpim do kláštora. Prisahám ..."

Zaváhala. Prísaha musí mať nejakého úctyhodného svedka. Koho si zvolit'? Obrátila hlavu ku kláštoru, no zdal sa jej nepriateľský. Čänräzi odpovedal zázrakom na želanie svojho syna, no na ňu nepozrel, z príbytku Džikčhu, kde bol Mipam tak dlho, bola vyhostená.

Zahľbala sa, obrátila sa k viere svojich predkov, k viere v bönistických bohov, ktorú buddhizmus nedokázal z Tibetu vytlačiť.

"Ak si ťa nebudem môcť vziať, odstrihnem si vlasy, stanem sa ani", povedala znova. "Pholha! Molha!"

Dolma prisahala pri ochranných božstvách svojich predkov zo strany otca i matky. Obracala sa podvedome k bývalým drobným ochrancom svojho rodu, aby strážili jej prosté šťastie, šťastie ženy-laika pred neurčitým nepriateľom, ktorého tušila v ohromnom kláštore, rozloženom víťazne na hore ožiarenej slnkom, symbole ideálu, kam nesmela.

Thinlä sa priblížil k obom mladým ľuďom.

"Cchawo", obrátil sa k Mipamovi, volal ho s úsmevom vymysleným menom, pod ktorým mladík cestoval so svojím sprievodcom. "Je čas, aby sme sa vydali na cestu."

Pohybom hlavy ukázal na slnko, ktoré stálo uprostred svojej dráhy.

Museli vyraziť. Služka zbalila stan, a bolo vidieť aj Tändzinovho sluhu, ako vedie kone z paše.

"Naše kone sú v statku na úpäť hory", povedal Mipam Dolme, "pôjdeme s Thinläom dole peši."

"Aj ja", povedala Dolma.

Svoju ruku skryla do jeho a mlčky pomaly zostupovali po ceste. Všetko, čo si mohli povedať, bolo povedané, ale čím bližšie boli k údoliu, tým pevnejšie sa ich ruky zvierali.

Z vrcholka hory ich pohľadom sledoval starý láma sediaci v tráve.

Thinlä bežal napred, zašiel k statku pre kone a priviedol ich rýchlo na cestu. Nadišla chvíľa lúčenia. Mipam zovrel Dolmu do náručia, uprene sa na ňu díval, akoby si chcel navždy vryť jej obraz do svojej mysle, a potom jej pomohol do sedla.

"Šťastnú cestu a veľa zdravia a šťastia, Mipam", zašepkalo dievča s plačom.

"Nezabudni na mňa."

"Do skorého videnia, Dolma, vrátim sa čo najskôr."

A mládenec priblížil ústa až k uchu svojej priateľky a dodal tichúčko:

"Nemohol by som bez teba žiť." Vyslovil tie slová s prízvukom vášne, aký Dolma ešte nikdy nepočula.

Tändzinov sluha išiel napred. Kôň jeho mladej panej i kôň slúžky išli za ním, nebolo ich treba viesť.

"Kale phe, kale phe, kušo", zdvorilo pozdravili obaja Tändzihovi sluhovia, obracajúc sa k Mipamovi.

"Kale phe", opakovala Dolma ako ozvena.

Všetci traja sa dali cvalom na juh. Mipam stál uprostred cesty a díval sa, ako sa vzd'alujú. Dolmine brokátové šaty trblietajúce sa v slnku a jej dlhé červené rukávy bolo vidno na zaprášenej ceste, kým sa dievča nezmenilo len na farebný bod, pomaly zanikajúci medzi nebom a žltou zemou. Mipam stál bez pohnutia a díval sa za tým, čo jeho oči už nemohli vidieť.

"Kušo", povedal ticho Thinlä, celkom zabudol, že teraz je strýkom mladého muža.

"Phaša sangän! Ten gjäpo!", vykrikol Mipam zúrivo to strašné zakliatie.

Prudko skočil do sedla, päťami udrel koňa do slabín a ostrým cvalom sa pohol na sever.

"Navedel som, cchawo, že máte byť zaťom akhu Tändzina", povedal Thinlä úctivo.

"Veľmi dobrý svokor, bohatý obchod mu rozkvitá, nemá iné deti len tú peknú dcéru - zať bude dedičom ... ách!" Sluha si mľaskol, aby zdôraznil, akú tomu prikladá cenu. "Za rok sa budete môcť vrátiť, váš gjäpo sa upokojí, pravda ak ho neodnesú démoni, ktorí ho prenasledujú. Kým budete cestovať, prinesie vám to všeličo

dobré. Určite sa vám to zapáči, uvidíte. Ja som bol s obchodníkmi v Darcende, Pekingu a v Ta Chüre. Videl som veľké mestá, veľké. Lhasa je popri nich len dedina. Bola tam spústa rôzneho tovaru ... veci, ktoré v Tibete nikto nikdy nevidel. A ako sme tam dobre jedli! Však uvidíte, cchawo. Nevieť kam pôjdete, až prídeme do Číny, ale nudieť sa tam nebudete, to vás uistujem. A potom sa zase zídete so svojím dievčaťom. Muž nemôže zostať doma ako žena, musí vidieť kus sveta ... to je život, pravý život ..."

Bodry Thinlă rozprával, aby svojho spoločníka rozveselil, ale aj preto, že si s radosťou spomínal na svoje cesty. No Mipam ho nepočúval.

Kým prišli do Medo Kongkaru, odbočil Thinlă z cesty vedúcej do Gjamdy a pustil sa cez hory proti prúdu rieky Kjičhu. Krajina bola pustá, cesty nezreteľné, jazdci prešli niekoľkými priesmykmi. Mipam si so záujmom prezeral kraj, ktorým prechádzali, lebo bol taký odlišný od jeho.

V ďalších dňoch jedli vždy na brehu potoka. Mipam so svojím "strýkom" vždy hľadali vzácny suchý jačí trus, aby mohli rozložiť oheň a v kotlíku na troch veľkých kameňoch si uvariť čaj. V noci obaja spávali v malom stane, ktorý im dal Cöndü. Bol to pre Mipama celkom nový život a mladík nebol k jeho čaru vôbec ľahostajný.

Jeden večer sa Thinlă rozhodol, že budú táboriť v klúkatej rokline, hlboko vrytej do úbočia hory.

"Cchawo, dnes nepostavíme stan, ani nezaložíme oheň, kone priviažeme blízko seba a predné nohy im zviažeme retiazkou /2/. V tomto kraji nie je bezpečne, lebo cez hory občas prechádzajú džakpovia číhajúci na ceste na karavány. Netreba, aby nás tu zbojníci videli, mohli by nám ukradnúť kone."

Začínalo sa dobrodružstvo, očarujúce, vzrušujúce. V tú noc spal Mipam málo. Od tej doby čo opustil Dolmu, bol po prvý raz veselý.

Jazdci prišli k miestu, kde holá, udupaná zem prezrádzala, že tade od dávnych čias tiahnu veľké stáda.

"Cesta", poznamenal Thinlă.

Mipam pohľadom preletel pustý kraj, ktorý sa rozprestieral okolo.

"Dordže nás predbehol, alebo je ešte vzadu", povedal. "Ako sa to dozvieme?"

"To bude ľahké", odpovedal Thinlă. "Ak už tadeto cchongpön prešiel, nemôže byť príliš ďaleko, a pretože bolo posledné dva dni krásne počasie, budú sa dať dobre poznať stopy zvierat."

Thinlă zliezol s koňa, vzal ho za uzdu a pomaly kráčal a díval sa na zem, starostlivo prezerajúc terén.

"Vidím tu len samé staré stopy", prehovoril po chvíli.

"Najčerstvejšie sú stopy karavány, ktorá mala so sebou jaky. Kušo Dordže má so sebou mulice. To nebol on."

Ešte chvíľu kráčal a pozorne prezeral cestu v celej jej šírke.

"Nič", vyhlásil napokon. "Cchongpön tadeto ešte nešiel. Máme náskok. Budeme musieť čakať, preto sa utáboríme na prvom vhodnom mieste, ktoré nájdeme."

"A čo keby tadeto už predsa len išiel", namietol Mipam.

"Nešiel", tvrdil pokojne Thinlă. "Ale ak by aj šiel, zastaví sa, keď uvidí že neprichádzame, a niekoho pošle späť, aby nás hľadal."

"A čo keď je ďalej než si myslíš, čo keď nás nenájde a my zostaneme sami?"

Thinlă sa dal do smiechu.

"To nie je práve pravdepodobné, a aj keby to tak bolo, bolo by zbytočné nejako sa preto trápiť. Po tejto ceste by sme nemohli ísť, vedie celkom pustými krajinami a museli by sme so sebou mať veľké množstvo jedla, aby sme tade mohli prejsť. My však máme so sebou len toľko, aby sme sa mohli bez dlhých pôstov pustiť inou cestou, je ďalej na východ, a stretli by sme sa na nej s pastiermi, ktorí tam pasú stáda. Máme striebro, mohli by sme si u nich kúpiť potraviny."

A kam by sme prišli po tej ceste?"

"Do Čerku. Veľa obchodníkov, Tibetánia i Čiňania odtiaľ miera do Dangkaru, kam ide aj kušo Dordže. Pridali by sme sa k niektorej karaváne, alebo by sme cestovali sami. Išiel som veľakrát po tej ceste."

"A čo Dordže? Veľmi by ho znepokojilo a bol by som nešťastný, keby nás nenašiel."

"Znepokojilo ... áno, asi by ho to trochu znepokojilo, ale prečo by mal byť nešťastný? Na to nemá dôvod. A nie je ani veľa dôvodov na znepokojenie. Náš mladý cchongpön ma pozná z čias, keď bol ešte celkom malým chlapcom. Keď mal deväť, vzal som ho so sebou - bola to jeho prvá cesta s karavánou. Dobré vie, že v Čhangthangu nemôžeme zablúdiť, keď som s vami ..."

"Áno ... áno ...", prikývol Mipam zamyslene.

Bol trochu dotknutý, trochu mrzutý. Veril v Dordžeho priateľstvo. Je naozaj také plytké, ako mu ho Thinlă vykreslil? Keby Mipam nedostihol karavánu, málo by sa jeho priateľ staral kde je, nestaral by sa oňho ani toľko ako o stratený

balík tovaru alebo o zabehnutú mulicu. Na balíku či mulici by mu záležalo viac, poslal by sluhov, aby ich hľadali, ale jeho by nechal blúdiť v púšti, s ním by si hlavu nelámali ... Vie, že je so skúseným Thinklám, to stačí, aby spal spokojne.

Bol v tom najskôr kus múdrosti. Mipam však bol príliš náhle vytrhnutý zo svojho zeleného kraja s milými vieskami a vrhnutý do týchto divých pustín, kde viali silné vetry. Bol by si asi prial, aby bola jeho osamelosť sprevádzaná ohľaduplnejšou sympatiou. Bol sám, celkom sám ... Náhle pod svojím hrubým odevom z nambu pocítil chlad, no nebolo to tým, že vzduch v týchto vysokopoložených krajoch je štiplavo ostrý. Mipam si začínal zvykať na ľahostajnosť okolia a osamelosť, ktorá je sprvu bolestná, no potom sa mení v blaženosť.

Obaja jazdci išli ešte viac ako hodinu k pásmu pahorkov, ku ktorým sa vinula cesta. Na ich úpäť našli vodu. Usadili sa tam a čakali, až tade potiahne cchongpön. Keď sa zniesol večer, postavili stan, uviazali pri ňom kone a zaspali. Dúfali, že na druhý deň uvidia, ako sa k nim blíži karavána.

No nešla tade ani na druhý, ani na tretí deň.

Hoci mal Thinklä pokojnú povahu, začínal sa nad tým oneskorením s údivom pozastavovať, už ho to znepokojovalo. Aby trochu zabudol na svoju netrpezlivosť a šetril zásoby, ktoré im ešte zostali, išiel hľadať domu. Priniesol jej značné množstvo, ba našiel aj trochu trusu, ktorý tu po sebe zanechali kjangovia, a na mieste, kde táborili karavány, dostatok suchého jačieho lajna, ktoré im bude niekoľko dní slúžiť ako palivo.

Keď sa vracal k Mipamovi, ktorý strážil pasúce sa kone, premýšľal, aké dôvody by mu mal uviesť, aby vysvetlil Dordžeho oneskorenie, no sám si kládol otázku, či predsa len neprehliadol stopy, že už tade prešiel. Ďalšie pátranie nemohlo priniesť rozhodujúci výsledok. Od tej doby, čo prišli na okraj cesty, spustil sa dvakrát silný lejak, ktorý pôdu rozmočil a zmazal väčšinu stôp, ktoré tam po zvieratách zostali. Thinklä sa v duchu rozhodol, že počkajú ešte dva dni, a ak sa Dordže neobjaví, pôjde s Mipamom na východ, aby sa dostali k táborom dokpov a došli do Čerku.

Mládenec sa usmieval a s roztržitým výrazom schvaľoval, čo rozhodol jeho dočasný "strýko". Zjavne ho nepočúval - lákali ho iné hlasy. Začalo naňho pôsobiť čaro Čhangthangu. Mipam znova nadväzoval tie tiché hovory s neviditeľnými bytosťami, ktoré očarovali jeho detstvo v himalájskom lese.

"Cchawo", povedal Thinlä rozpačito, keď už čakali štvrtý deň, "nemôžeme tu dlhšie zostať, potraviny sa už skoro celkom minuli, musíme vyhľadať dokpov, aby sme sa znova zásobili. Kušo Dordžeho zdržalo niečo nepredvídané. Pochopí, že sme už dlhšie nemohli čakať ... A mal som aj zlý sen. Osedláme kone a vydáme sa na cestu."

Odísť znamenalo vzdať sa všetkej nádeje, že dostihnú Dordžeho pred príchodom do Číny, a pretože neprichádzal, nezostávalo nič iné, len sa pustiť za Thinläom.

"Podme", prikývol Mipam. Thinlä zašiel pre kone, každý si osedlal svojho, priviazal si za sedlo vak s palivom a vyrazili. Vrátili sa kus cesty, a potom Thinlä zmenil smer. Zdalo sa, že si je celkom istý kade má ísť, hoci po ceste nebolo ani stopy. Mipam dôverčivo išiel za ním.

Od chvíle, keď opustili cestu vedúcu cez Cchädam do Číny, uplynuli dva dni. Na tretí deň dopoludnia uvideli niekoľko čiernych stanov. Bol najvyšší čas. Aj keď si dobre vymerali zásoby potravín, zostala im len hrst' campy a trocha čaju. Dokpovia ich prijali vlúdne, každému dali veľký hrček šo, ale nechceli im predať ani čaj, ani campu, sami vraj majú málo.

"Uvidíme zajtra", povedal Thinlä Mipamovi, "azda nájdem spôsob, ako sa s nimi dohodnúť."

Keď sa zvečeriло a pastieri zohnali stádo, ženy podojili dzomo a di, uvarili mlieko a naliali pútnikom niekoľko pohárov. Potom Thinlä pomohol Mipamovi postaviť stan a poradil mu, aby išiel hneď spať, lebo na druhý deň musia vyraziť skoro ráno. Len čo sa Mipam zabalil do prikrývok a zaľahol, s hlavou opretou o sedlo, zaspal hlbokým spánkom. Thinlä, ktorý sa tváril, akoby ešte niečo narovnával vo vreciach s batožinou, mohol vyjsť zo stanu bez toho, aby ho mladík spozoroval.

Keď sa na druhý deň Mipam zobudil, bol už jeho druh vonku, prikrývky i vaky mal pripravené, len ich naložiť na koňa. Mipam sa trochu hanbil, že spal tak dlho, náhlivo zvinul svoj nevelký stan, obul sa, zapol pás, ktorým si sťahoval odev a nasadil si na hlavu klobúk - bol s obliekaním hotový. Obaja obvyklými slovami zdvorilo pozdravili dokpov: "Dlhý život, pevné zdravie!", vyšvihli sa do sediel a odcválali medzi pastvinami.

Takto išli skoro do poludnia. Keď míňali potok, vyzval Thinlä Mipama, aby sa zastavili a najedli.

"Budeme s jedlom skoro hotoví", poznamenal Mipam, "zjeme ba namočenú vo vode,

nič iné nemáme. Ako závidím našim koňom, ktoré majú hojnosť trávy! Škoda, že sa nemôžeme pást ako ony. Myslíš, že si budeme môcť čoskoro nakúpiť jedlo?"

Thinlä neodpovedal, len sa čudne usmieval.

"Urobme si oheň", povedal nedbalo a otvoril vak s čiwou, ktorý si dal naplniť u dokpov.

Mipam sa chcel spýtať, načo majú zakladať oheň, ved' im nezostala ani štipka čaju, ale bol mu nápadný zvláštny výraz tváre jeho pseudostryka, a preto mlčal. Podarilo sa vari šikovnému Thinläovi kúpiť od svojich včerajších hostiteľov trochu čaju a niekoľko hrstí campy? Zvedavo sa díval na veľký kožený vak, ktorý Thinlä pomaly rozväzoval. Nevytiahol však z neho ani čaj, ani campu, ale veľký zakrvavený balík. Thinlä ho položil do trávy, a keď rozviazal aj handru, v ktorej to bolo zabalené, ukázalo sa, že je v ňom baranie mäso, nasekané na kusy.

"Ách", zvolal Mipam smutne, "ty si zabil barana?"

"Nezabil, o to sa postaral jeden z dokpov, ja som ho len rozrezal na kusy. Musel som ho tým darebákom draho zaplatiť, lebo videli, že už nemáme čo jesť. Skrátka, máme teraz jedla na niekoľko dní. Bol už najvyšší čas, už ste poriadne zoslabol cchawo. Upečieme si teraz poriadny kúsok, to nás posilní."

Mipam bol celý zronený. Súcit, ktorý mu v mladosti bránil jesť mäso, v ňom hodne oslabil. V kniežacom paláci bolo mäso hlavným pokrmom, a keďže si Mipam nemohol dať pripraviť zvláštne jedlá, musel ho jesť, ináč by sa bol skoro stále postil. Mních nejedával jedlá z mäsa každý ôsmy, pätnásť a tridsiaty deň v mesiaci. Riadil sa zvykom niektorých vznešených lámov, ktorí nie sú úplnými vegetariánmi. Mal však zvláštneho kuchára, ktorý priamo od kniežacieho správcu dostával zásoby surových potravín. Mipam nič také žiadať nemohol a jedol väčšinou zvyšky, ktoré jeho páni nechali na misách. V týchto zvyškoch bolo vždy mäso, a pretože Mipam mal stále hlad, jedol aj to. To pečené mäso však pochádzalo zo zvierat už zabitých. Cítil hrôzu keď si pomyslel, že by malo byť zviera zabité kvôli nemu. A predsa sa to stalo.

"Ach, Thinlä, ako si len mohol ...", začal.

Jeho druh ho prerušil.

"Viem dobre, že ste príslušníkom mníšskeho stavu a že nikomu nesmiete prikázať, aby zabíjal. Myslíte, že som taký hlúpy, aby som to nevedel? Čakal som preto trpezlivo až zaspíte, aby som si mohol prehovoriť s dokpami. Zabili barana, rozrezali sme ho na kusy a zabalili do vreca, ani ste nič nepostrehol.

Môžete kľudne jesť, nič vám v tom nebráni. Vy za to nemôžete. Poznám obyčaje, a verte, viem, čo robiť."

Thinlă sa naparoval, bol pyšný, že tak dokonale pozná nástrahy lamaistickej kazuistiky a že sa v tomto prípade zachoval tak taktne.

Mäso sa opekalo na žeravom popole a šírila sa z neho lákavá vôňa. Mipam jasne chápal, aké iluzórne dôvody jeho spoločník uvádza, no trápil ho prázdny žalúdok. Jedol, a pretože mäso zvierat chovaných na pastvinách Čhangthangu má výbornú kvalitu, chutilo mu.

Mipam znova vysadol na koňa. Bol smutný, no telo tým výdatným jedlom pookrialo. Jeho optimistické nadšenie, s akým sa díval na túto cestu i na všetko ostatné, čo z toho vzíde, za posledné dni trochu pohaslo, ale teraz sa znova prebúdzalo a bolo mocnejšie než inokedy. Neľutoval, že nedostihol Dordžeho a jeho karavánu, uchvacovala ho nečakanosť tejto cesty, opájalo ho, že je skoro sám, len s Thinlăom. Mipam nebol z tých, ktorým pôsobí radosť žiť v stáde.

Rovnako ako pred niekoľkými dňami, aj dnes sa Thinlă zastavil na okraji širokého pása stvrdnutej zeme, kde tráva rástla len tu a tam, tvoriac osamelé škrvny, lebo ju v raste neustále zdržiavali nové a nové stáda, ktoré po nej dupali.

"Cesta", povedal, "teraz už všetko bude ľahšie."

Častejšie stretávali dokpov a Thinlă stále s rovnakým taktom a znalosťou pravidiel, ktoré treba zachovávať, obnovoval zjedeného barana bez toho, aby dal Mipam rozkaz zabíjať, alebo videl, čo sa pri tom deje. Jedol len plod toho činu, no udržiavalo to jeho telo pri sile a dávalo duchu dostatočnú bdelosť, aby chápal ohavnosť svojho konania a opovrhoval ním.

Vznešený askét Milaräpa, duchovný otec sekty Kagjü, sa skoro rok živil varenou žihľavou, lebo nemal poruke nič iné a nechcel prerušiť meditáciu a vyjsť z pustovne a zásobiť sa jedlom. Na sklonku toho obdobia s pocitom zúfalstva zistil, že sa ťažko udrží na nohách, ba že nie je ani schopný uvažovať a rozjímať. Vtedy mu priniesli mäso a pivo. Niekoľkokrát sa poriadne najedol a jeho rozumové schopnosti sa znova vzkriesili, ponoril sa do hlbokého rozjímania a dosiahol duchovné osvietenie.

Mipam poznal tento príbeh, bol preňho veľkým tajomstvom, zarážajúcim protikladom. Videl v tom čosi pohoršujúce, čo sa hodilo mnohým mníchom, ktorí nemajú súcit so všetkými bytosťami. Nebol si príliš istý, či by slávny Milaräpa

neprejavil vyššiu cnosť, keby bol zanechal meditácie, ako v nich pokračovať len za cenu toho, že sa zriekol súcitu a dal ľuďom nehodný príklad. Tiež si nebol celkom istý, či meditácie, ku ktorým takto dochádzame, nie sú iba lopotnou námahou ducha točiaceho sa len okolo svojej osi neblahým rozumovaním, ktoré len prekáža hlbokému vhladu, ako hovorieval jeho učiteľ, žiak Ješe Künzanga. Pokiaľ išlo oňho, cítil, ako v ňom po dobrom jedle z pečeného barana koluje príjemné teplo. Išiel ďalej, rozjarený a veselý, no stále rovnako prísne odsudzoval zbabelý súhlas, ktorý dal jeho duch k zločinu, ktorý mu vlastne zaistoval tú zmyslovú rozkoš.

Obaja jazdci sa zastavili na týždeň v Čerku. Thinlä tam mal medzi obchodníkmi známych a väčšinu času trávil na schôdkach, zatiaľčo Mipam sa túlal vonku, alebo sníval v miestnosti, kde spoločne bývali. Výsledkom týchto schôdzok bolo rozhodnutie, že pôjdu s karavánou tiahnucou do Dangkaru, pohraničného mesta, kam mieril aj Dordže.

Mipam tú správu prijal bez nadšenia. Zapáčila sa mu zvláštna atmosféra Čhangthangu a inštinktívne sa bál, že prítomnosť mnohých ľudí poruší ticho a klud, ktoré si zamiloval. Vôbec však nenamietal, nechcel Thinläovi odporovať, keď sa tváril tak spokojne. V deň odjazdu zistil, prečo je taký spokojný. Jeho bystrý duch využil pobyt v Čerku na obchodovanie. Keď sa karavána vydala na cestu, viedol so sebou tri jaky a na nich mal naložený tovar.

Cesta trvala dvojnásobne dlho, lebo chôdza veľkých chlpatých zvierat bola veľmi pomalá. Obchodníci vyrazili vždy na svitaní, po čase sa na niekoľko hodín zastavili a varili čaj, potom znova tiahli ďalej a napoludnie sa utáborili a zostali na mieste až do druhého dňa, aby sa zvieratá mohli napáť.

V spoločnosti týchto neotesaných mužov, ktorí sa každý večer opili pálenkou a potom vyvádzať, sa veru nedalo snívať. Mipam bol obrátený do svojho vnútra, snažil sa predvídať budúcnosť a kuť plány. Čo bude robiť v Dangkare? Akým obchodom sa bude živiť? Lebo obchod bola cesta, po ktorej mal ísť - všetky ostatné cesty boli teraz preňho zatvorené. A predsa ... predávať, kupovať, zarábať striebro - je to život, ktorý stojí zato, aby bol prežitý, zaslúži si také úsilie? Na to bola len záporná odpoveď. Bola tu však Dolma ... Dolma, ktorú môže dostať len vtedy, keď bude mať veľa striebra, tovaru, krásnych koní. Musí sa teda stať obchodníkom.

Niekoľko dní predtým, než prešli okolo krásneho jazera Tosu, spýtal sa Mipam

Thinläho, či tí dvaja cchongpönovia, ktorí vedú karavánu, bývajú v Dangkare. Thinlä odpovedal, že pochádzajú z Darcenda, z khamského kraja, ale že majú sklady na niekoľkých miestach, medzi iným aj v Dangkare.

"Všetky tie jaky asi patria im. To od nich si si najal jaky, ktoré nesú tvoj tovar?", spýtal sa ešte Mipam.

"Oni si kúpili jaky, a ja som si tiež kúpil tri", odpovedal Thinlä.

"Čo s nimi budeš robiť? Ponesú ti zase tovar, až sa budeš vracat' do Šikace?"

"Naspät' pôjdem s kušom Dordžem. Povezie tovar na muliciach, ako teraz. Jaky idú príliš pomaly, aby stačili karaváne mulíc."

"Máš len tri jaky, to nie je veľa. Obchodníci s ktorými ideme, ich budú môcť využiť, iste ich od teba kúpia, keď budeš chcieť, ale bojím sa, milý Thinlä, že ti za ne veľa nedajú. Využijú to, že sa ich musíš stoj čo stoj zbaviť."

Thinlä neodpovedal a rozhovor uviazol.

Na tretí deň Mipam náhodou hovoril s jedným sluhom, ktorý slúžil u obchodníkov.

"Nepovedieme jaky naspät', budeme mať pri návrate len veľmi málo tovaru", povedal muž. "Cchongpönovia potiahnu po ceste do Nakčhukhy a povedú zo Zilingu stádo krásnych mulíc, ktoré potom predajú v Lhase."

A podarí sa im predat' jaky, neprerobia? Je v tejto ročnej dobe veľký dopyt po zvieratách pre karavány?"

"Dopyt je veľmi slabý, lebo v teraz tiahnu s karavánami mulice a kone, tak pôjde aj môj pán, ale väčšinu kúpia mäsiari, tí za ne slušne zaplatia."

"Ako to, oni tie jaky na konci cesty zabijú?"

"Skoro všetky. Aj keď môj pán pri predaji čosi prerobí, nebude strata taká veľká, ako keby si jaky z Čerku do Dangkaru najal. Doprava tovaru ho takto bude stát' veľmi málo. Keď bude mať šťastie a bude veľký dopyt po mäse, neprerobí možno vôbec nič a bude mať dopravu zadarmo. Robia to všetci obchodníci, ktorí sú dost' bohatí, aby mohli zaplatiť nákupnú cenu, tak je to najvýhodnejšie."

Muž začal hovor o niečom inom, ale prestal, lebo Mipam bol myšlienkami niekde inde a neodpovedal.

Mladík bol ostrasený nečakanou správou, ktorá mu prezradila, aký osud čaká zvieratá putujúce pred ním. Všetko čo ho obklopovalo, pre jeho oči zmizlo. Rozoznával už len vlniace sa stádo ťažkopádnych jakov s hustou čiernou srstou, namáhavo nesúcich ťarchu svojich bremien - bola to akoby čierna rieka, tečúca

pomaly a ticho zelenavou trávou osamelého Čangthangu, pod veľkým, jasným, dokonale ľahostajným nebom. Videl, ako úbohé unavené jaky dochádzajú k cieľu a túžia po odpočinku, po blaženosti svojich druhov, ktorí ležia na horských pastvinách a prežúvajú. Videl odplatu, akú im chystá ľudský nevďak - dlhý nôž, ktorý vniká do ich bokov, aby prebodol srdce, krv tryskajúcu z čiernej srsti alebo strašné udusenie, papule a nozdry zviazané remeňom /3/.

Hrôza! Hrôza! A tí muži, ktorí so spevom a písaním kráčajú vedľa žalostného sprievodu nevedomých odsúdených, nechápu a nepochybne nikdy nepochopia ohavnosť svojho konania.

"Akhu Thinlä!", zvolal zrazu Mipam.

Thinlä, ktorý išiel o čosi vpredu pred svojím domnelým synovcom, zastavil koňa, obzrel sa, potom obrátil koňa a pripojil sa k mládencovi. Mipamov hlas mal zvláštny prízvuk, volanie vyzeralo ako úzkostlivý výkrik.

"Čo je? Ste chorý?", spýtal sa znepokojene, keď videl, aký je Mipam bledý. V mládencových očiach bol des, ruka držiaca uzdu sa chvela.

"Čo urobíš so svojimi jakmi?", spýtal sa Mipam, ktorý neodpovedal na jeho otázku.

"Ja, kušo ... so svojimi jakmi?".

Mipam ho prerušil:

"Predáš ich mäsiarovi a ten ich zabije, rovnako ako ostatní. Viem všetko, odpovedz."

"Ale ... ja ... keď nenájdem kupca, ktorý mi za ne slušne zaplatí, budem musieť ... Robí to každý."

"Prečo si mi to vtedy nepovedal?"

"Nechcel som, aby ste sa tým trápili, máte všelijaké myšlienky .. Sú to iste dobré, záslužné myšlienky ... Vy ste mních, ja len laik ... Ale uistujem vás, kušo, že by som to bol všetko dobre zariadil, nebol by ste si nič všimol. Ó, nie som taký hlúpy, viem ako sa jedná s mníchmi. A čo to bolo za hlupáka, ktorý vám to vytáral? To bol nejaký naničhodník, ktorý nepozná móresy."

"Mič! Koľko chceš za svoje jaky, kúpim ich."

"Prečo by ste odo mňa kupovali jaky? To nie je rozumné."

"Mám striebro, zaplatím ich vopred už dnes večer, keď budeš chcieť."

"Prečo by ste utrácali striebro, budete ho potrebovať. Čo budete robiť s jakmi?"

"Koľko?", spýtal sa Mipam drsne.

"Keď to musí byť. Za každého som zaplatil tridsať sangov."

"Určite ich chceš predat' drahšie. Musíš niečo zarobiť, mäsiar by ti dal viac."

"Ach, vy ste svätý láma, teraz tomu rozumiem. Odpusťte, ak som vám nepreukazoval dostatočnú úctu, ale som len laik, len mi na."

"Keď ti dám za každého jaka o päť sangov viac, budeš si možno myslieť, že to nie je dosť veľký zárobok. Chceš viac? Ale nezabudni, že to, čo ti dám, zmenší čiastku, ktorou môžem zachrániť ďalšie zvieratá."

"Vy chcete kúpiť ešte ďalšie jaky?", zvolal Thinlä. "Kušo, to nie je rozumné, všetky tak či tak skúpiť nemôžete."

"Nemôžem, bohužiaľ", odpovedal mladík vážne, "ale musíme preukazovať toľko dobra, koľko môžeme."

Thinlä začínal cítiť čosi ako hanbu.

"Nechcem viac než tridsať sangov, ktoré som sám dal", povedal. "Kiež by som za zásluhy spojené s týmto dobrým skutkom výhodne predal tovar, ktorý som priviezol."

"Dobre", povedal Mipam a obrátil koňa. Chcel byť sám.

Stádo putovalo pomaly ďalej, v ústrety smrti.

V ten deň večer, keď Thinlä zo zvierat skladal posledné bremená, potulovali sa okolo dva jaky, už bez nákladu, a dívali sa na Mipama, ako rozkladá svoj nevelký stan. Mladíkovi sa zazdalo, že v ospalom pohľade tých veľkých chlpatých zvierat rozoznáva záblesk vedomia, tajné znamenie vystupujúce z hlbín ich zatemnenej duše.

"Thinlä", zavolať, uviaž na rohy oboch týchto jakov kúsok povrazu, spýtaj sa, komu patria a kúp ich pre mňa."

Ten sa už neodvážil nič namietat'. Chovanie jeho mladého druha sa mu zdalo nanajvýš pochabé, ale v Tibete každý čin vykonaný zo súcitu, budí u ľudí inštinktívny pocit obdivu - aj u najhrubších vidiečanov alebo obchodníkov ženúcich sa len za hmotnými záujmami. Nadarmo nebol Čänräzi s tisícom rúk, ochotných prísť na pomoc - ten symbol nekonečného súcitu, zvolený za zvrchovaného pána a ochrancu krajiny snehu.

V stane sa Mipam vrhol na trávnatú zem a vzlykal od zúfalstva, keď premýšľal o svojej chudobe. Netrápil sa preto, že je príliš chudobný, aby mohol dostať Dolmu, plakal, že nemá dosť striebra, aby zachránil pred bolesťou a smrťou tie

úbohé tvory, ktoré sa pásli okolo neho.

/1/ "Obetovať" lampu znamená zažať ju na počesť niektorej osobnosti lamaistického panteónu, rovnako ako v iných krajinách zapalujú sviečky pred sochami svätcov. Lampy sú kovové alebo u chudobných hlinené. Majú tvar čaše stojacej na nožičke. Je v nej priehlbinka, kam sa strčí knôt a lampa sa naplní maslom alebo olejom. Niektoré lampy sú maličké, iné obrovské, bývajú medené, bronzové, strieborné, dokonca aj z masívneho zlata.

/2/ Sú to dva železné krúžky spojené krátkou retiazkou. Krúžok sa otvorí, aby mohol obopnúť prednú nohu koňa, a potom sa zase zatvorí. Takto spútaný kôň, ktorého predné nohy sa skoro dotýkajú, sa môže pohybovať len pomaly, poskokmi, nemôže bežať, takže zlodeji, keby sa ho znenazdajky zmocnili, by s ním nemohli rýchlo ujsť.

/3/ Zvieratá, ktoré Tibetania na jatkách zabíjajú, sa obyčajne takto udusia. Tibetanom sa to zdá "súcitnejšie". Okrem toho považujú za výhodnejšie, keď krv zostane v mäse. V pohraničných krajoch sa však zviera často zabíja dlhým nožom alebo šablou, ktorá mu prebodne srdce.

VIII. Kapitola

Mipam išiel ďalej, ale bol smutný, a to nielen nad žalostným osudom jakov, ktoré mal pred očami. Trápili ho sklňujúce vidiny, ktorých zdrojom bola spoločná bieda katov i obetí. Vynorila sa v ňom spomienka na tragické hlasy, ktoré ako nevinný malý pútnik začul jednej noci, keď ležal uprostred lesa v pustovníkovej chyži. Spomenul si na leoparda, ktorého chránil, na útek z otcovského domu, keď vtedy išiel hľadať krajinu, kde všetky bytosti žijú v priateľstve. Vyvrcholením toho zázračného detstva bol ten veľký mladý muž, budúci obchodník, ktorý teraz tiahne s drsnými mužmi k centru obchodu. Ľutoval v tej chvíli sám seba, bolo mu smutno nad tým duševným úpadkom, a zase sa ho zrazu zmocnil temný hnev, keď zistil, aké významné miesto zaberajú v jeho duchu hmotné starosti, keď pristihol sám seba, že cíti stále väčší nepokoj čo bude robiť, až

príde do Číny.

Cöndü mu o tom nič nepovedal a jeho samého zmiatol ten nečakaný odchod. Okrem toho bol všetkými myšlienkami sústredený na Dolmu, takže ho ani nenapadlo, aby sa spýtal, ako sa má správať. Dordže mal asi v úmysle usmerňovať jeho prácu užitočnými radami, a Cöndü, ktorý mu dal na cestu značnú čiastku, spoliehal na to, že ju bude vedieť šikovne použiť, zaistiť si obživu a položiť základy, na ktorých by vybudoval svoj podnik. Dostal stopäťdesiat sangov striebra, to bola čiastka, s ktorou mal začať obchodovať. Veľa obchodníkov, z ktorých sa stali veľmi zámožní ľudia, začínalo s menšími čiastkami. Pochopil, že ho Cöndü nezamýšľala vziať do svojich služieb. Chcel mu pomôcť, aby si vybudoval nezávislé postavenie. Pravdepodobne počítal, že zakrátko nejaký cchongpa prinesie Tändzinovi pri návrate z Číny striebro, ktoré Mipamovi v jeho mene požičal. Požičal - nedal. Tak si musí vysvetľovať úmysel obchodníka Cöndü, a ak sa spláca pôžička, je treba pridať aj úroky. Nebol teda Tändzinovi dlžný len stopäťdesiat sangov, ale stopäťdesiat plus úroky, aké sa medzi obchodníkmi zvyčajne platia. Koľko? To presne nevedel, najmenej však päťdesiat sangov ročne, možno aj sedemdesiatpäť alebo možno ešte viac. A on mal len niekoľko trunkov, zvyšok "pokladu", ktorý si ušetril ako malý chlapec, ukryl do pása a na úteku z rodného kraja vzal so sebou. Časť už utratil, keď išiel s Dolmou do Šikace, a potom v Gandäne, keď obetoval v chrámoch lampy.

Začal sa ironicky smiať. Bol to zúfalý smiech, ale neľutoval svoj pochabý, milosrdný skutok. Čím bol sklúčenejší, tým väčšiu lásku cítil ku zvieratám, ktoré zachránil. Zatúžil ich zovrieť do náruče, a keby bol v tej chvíli zomieral hladom a biedou, opustený v pustatinách uprostred svojich veľkých jakov, ktoré sa tu pásli, šťastné, pokojné a ľahostajné k jeho utrpeniu, neschopné pochopiť jeho obeť, aj v takej smrti by našiel trpkú radosť.

Necúval ani pred takým koncom, bol pyšný, že je toho schopný. Ale je naozaj nutné umierať takto? V sedemnástich rokoch sa nájde kdejaký spôsob, ako sa zachrániť, nemusí to byť len striebro. Mal si predsa ešte vydobýť Dolmu, slúbil jej svoju lásku a krásny dom, kde by žili so svojím šťastím, je jej povinný tým všetkým.

Hoci zvyčajne vedel tak prenikavo nazrieť do svojho vnútra, teraz nerozoznával jasne, že na svoju mladú priateľku myslí skôr ako na povinnosť, ktorú má splniť, než ako na slasť, po ktorej túži jeho srdce i telo.

Zovrel päste a zdvihol hlavu.

"Dokážem to", povedal nahlas. Prijal podmienky zápasu. Ešte nevedel, čo bude robiť, ale cítil, že je schopný zvíťaziť.

Nasledujúce dni šiel Mipam na koni mlčky a v hlave spriadal plány. No nie také, ktoré sú dobré podľa bežnej múdrosti ľudí. Také nie sú vhodné, keď ide o život Čánráziho syna. Jeho riadili iné vplyvy, ich pôvod sialhal hlboko do tajomnej minulosti - to, čomu tibetskí mudrci hovoria "sila dávných skutkov".

Krátko pred príchodom do Dangkaru tiahla karavána okolo kláštora. Keď ho Mipam uvidel, náhle pocítil nejasnú túžbu. Mocne ho vábil pokojný vzľad kláštorných domčekov, neodolateľne ho lákalo zastaviť sa pri nich. Stráviť večer v hostinci plnom hlučných obchodníkov, ktorí budú oslavovať príchod a bez konca piť pálenku, sa mu zrazu zdalo čímsi ohavným, príliš hrozným, aby to mohol zniest'. Popohнал koňa a klusom došiel k Thinläovi.

"Počuj, ty pôjdeš s karavánou ďalej. Len čo v Dangkare zložia zo zvierat náklad, vezmeš k seba obidva jaky, ktoré som kúpil, tie, čo sú na rohoch označené zárezom. Zoženieš pastiera a ten ich bude strážiť s tými troma, ktoré som kúpil od teba. Nech ich vodí na pekné pastviny! Ja sa tu zastavím, nechaj mi tu stan a zvyšok zásob, ty si už v meste jedlo zaobstaráš. Odpočiniem si pri kláštore. Ak nebudem pozajtra v Dangkare, príď mi sem povedať, či už prišiel Dordže."

"Ste chorý?", spýtal sa Thinlä. "Potom by vám bolo lepšie v izbe, kam by vám priniesli dobrú večeru, než zostať v noci vonku sám."

"Nie som chorý, som len trochu unavený a nechcem mať okolo seba hluk."

Thinlä si už odvykol naliehať a snažiť sa, aby tvrdohlavý "synovec" uznal jeho názor. Urobil o čo ho žiadal, slúbil, že sa postará o jaky a že sa na tretí deň vráti, ak za ním Mipam nepríde do Dangkaru - a odišiel s karavánou.

Mipam bol pevne rozhodnutý, že prespí neďaleko kláštora pod svojím malým stanom, ale trochu sa bál o koňa. Zbojníci sa neodvážia tak blízko k mestu, ale hemží sa to tu zlodejmi a je nebezpečenstvo, že by mu niekto mohol koňa ukradnúť. Prečo by sa neobrátil na mníchov? Niektorý z dapov mu možno dovolí, aby uviazal koňa v stajni. Bude to preňho aj zámienka, ako sa dostať do gönpy. Veľmi po tom túžil. Pozrel na svoj odev. Bol síce v dobrom stave, ale zaprášený a vyblednutý od slnka. Nevyzeral ako žobrák, ale ako cestujúci prichádzajúci zďaleka. Bol naozaj cestujúcim, ale bolo by vhodné, aby sa zdal niekým iným.

Vyzeral na to? Usúdil, že nie. Zaviedol koňa za terénnu vlnu, kam nebolo z kláštora vidieť, rozviazal vak a vytiahol z neho svoj krásny polomníšsky odev, aký má na sebe láma, keď cestuje. Obliekol sa, staré šaty schoval do vaku a znova vysadol na koňa. Vedel, že teraz je oblečený dobre a ku kláštoru išiel sebavedome. Keď sa blížil k jeho múrom, pozdravili ho zdvorilo dvaja dapovia, ktorí išli rovnakým smerom a pýtali sa ho, či ide do gönpy navštíviť niektorého mnícha.

"Nepoznám nikoho vo vašom kláštore", odpovedal Mipam, "dúfam len, že mi niekto dovoľí, aby som tam nechal na noc koňa, sám budem spať v stane.", ukázal pohybom hlavy na stan zbalený do balíka a upevnený za sedlom. Obaja dapovia sa dívali na pekne oblečeného cestujúceho so zjavnou úctou.

"Ale pravdaže, kušo", povedal jeden z nich, "nájdeme už nejaké miesto pre vášho koňa. Náš gegän bude určite rád, že vám môže preukázať takú službu. Chcete ho o to požiadať? Dovedieme vás k nemu."

"Ste veľmi láskaví", odpovedal Mipam zdvorilo. "Pôjdem s vami."

Zostúpil z koňa, vzal ho za uzdu a kráčal s dapmi.

"Odkiaľ prichádzate, kušo?", spýtal sa starší mních.

"Zo Šikace. Išiel som cez Čerku s karavánou. Mám v tej karaváne jaky", dodal nedbalo, "ale nie je to moje hlavné zamestnanie. Mal som sa stať cipom, ale radšej som sa venoval štúdiu filozofie."

"La, la so, kušo", povedali obaja mnísi naraz a ich úcta k tomuto cestujúcemu vzrástla.

Ľudia, ktorých stretávali v uliciach gönpy, sa ho už na nič nepýtali, videli, že ide s dvoma mníchmi z kláštora, a podľa odevu videli, že sám patrí k mníšskemu stavu.

Gegän býval v domčeku, ktorý patril k palácu lámu tulku, ale stál na dvore osamote a mal zvláštny vchod. Mipam nemusel vonku dlho čakať. Jeden z mníchov, ktorí ho sem zaviedli, sa onedlho vrátil s ďalším a Mipamovi oznámil, že dajú koňa do stajne a batožinu uložia na bezpečné miesto. Okrem toho ho gegän zve, aby si uňho vypil trochu čaju. Mipam poďakoval, vybral z vaku khata a vošiel do domu.

Keď ho uviedli do lámovej miestnosti, ponúkol mu khata, zdvorilo mu prejavil vdáčnosť za láskavosť, ktorú mu preukázal, aj za pozvanie hostiteľa, sadol si a vypil čaj a zjedol trochu campy.

Rovnako ako jeho dvaja žiaci, spýtal sa aj gegän, odkiaľ Mipam prichádza, aký je cieľ jeho cesty, a pýtal sa aj na mnohé iné veci a mládenec si musel vymýšľať rôzne príbehy, aby utajil, čo prezradiť nechcel. Keď Mipam osamel, prezeral si miestnosť, kde ho ubytovali. Bola dlhšia než širšia a na každom konci stál kchang. Dvere boli uprostred miestnosti medzi dvoma širokými výklenkami vyplnenými drevenou prelamovanou prepážkou, namiesto okenných tabúľ tu mali priesvitný papier. Inventáru sa dlho venovať nemusel, lebo tam nebolo vôbec nič.

Mipam si rozložil prikrývku na kchangu a ľahol si. Nemohol zaspať, v duchu sa zaoberal kopou rôznych vecí. Nepremýšľal už len o svojej budúcnosti v Číne, myslel na budúcnosť celkom blízku - že pri východe slnka tu už bude vlastne prítomnosť, ktorej bude musieť čeliť. Tým, že vošiel do gönpy a prijal tam pohostinstvo, si hlúpo prirobil problémy. Na tretí deň bude musieť podľa zvyku prejaviť hostiteľovi vd'ačnosť malým darčekom a zaplatiť za ovos a seno, ktoré jeho kôň zožral. A on striebro nemá. Niekoľko trunkov, ktoré mu zostali, nestačí na útratu. Čo bude robiť? Čo vymyslieť, aby sa dostal z tejto kritickej situácie? Kládol si také otázky, no problém nevyriešil.

Lampa zhasla, s otvorenými očami zostal potme. O chvíľu si všimol, že v papieri napnutom na okne, oproti ktorému ležal, je niekoľko trhlín. Kým bola miestnosť vnútri osvetlená, nevšimol si ich, ale teraz tými malými otvormi prenikalo slabé svetlo, lebo bola jasná noc. Jedna trhlinka tvorila rámik okolo hviezdy a v inej, o niečo nižšie, tancovali žlté mihotavé záblesky, ktoré akoby vychádzali zo vzdialenej lampy.

Nebol teda sám v tejto časti budovy, ako si myslel, a na druhej strane úzkeho dvora tiež niekto býval. Toto susedstvo, o ktorom dovtedy nevedel, ho zároveň posilňovalo i sklúčovalo. Bol namrzený, že sa v myšlienkach zaoberá hmotnými starosťami, v ktorých sa ocitol, cítil sa, akoby ich vyslovil nahlas a niečie zvedavé uši ich mohli počuť, ale ináč bolo v tom svetielku čosi priateľské. Jeho mihotavý svit sa podobal podmanivému volaniu ... "Pod', pod'!", hovorilo svetielko, pomaly ho hypnotizovalo, vábilo sladkou, stálou, neodolateľnou mocou.

"Potrebujem sa nadýchať čerstvého vzduchu", napadlo nejasne Mipama. Vstal, obliekol si staré šaty a vyšiel von. Oprel sa o rám dverí a zhlboka vdychoval chladný nočný vzduch. Prečo ten sused tak veľmi dráždi jeho zvedavosť, pýtal sa v duchu. Udivovalo ho to.

Svetelná hra oproti vysielala stále svoje lákavé volanie, rozlievala vlny po

popieri zakrývajúcom okná malej budovy, ktorá bola navlas taká ako dom, v ktorom býval.

Mipam tomu zvodu podľahol. Myslel si, že možno zblízka nájde nejakú štrbinku, ktorou bude môcť nazrieť do miestnosti. Potichu prešiel dvor a priblížil sa k oknu, ktoré sa mu zdalo najmenej osvetlené. Keď k nemu prišiel celkom blízko, zastavil sa a prezeral si nepreniknuteľnú papierovú clonu. Rozhodol sa, že ju špičkou nechta pretrhne a pozrie sa na ten čarovný krúžok, ktorý akoby mu chcel vyvábiť srdce z hrudi. V tej chvíli čísi pokojný, príjemný, ale energický hlas vyslovil jediné slovo:

"Vojdi!"

Mipam sebou netrhol, ani ho to nijako neprekvapilo. Jeho vedomie bolo vo zvláštnom stave. Trochu sa to podobalo pocitu, aký máme vo sne, keď bez prekvapenia prijímame najfantastickejšie udalosti. Navyše nejasne očakával, že sa čosi stane. To čosi pred chvíľou nastalo: "Vojdi!", počul. Vošiel teda.

Miestnosť, v ktorej sa ocitol, bola priestorná a asi ležala medzi dvoma dvormi, lebo oproti dverám, ktorými vošiel, bolo vidieť iný vchod a po oboch jeho stranách na konci každého kchangu tiež bolo okno. Okná i dvere vyzerali veľmi zanedbane, neboli starostlivo zalepené neporušeným papierom, ako bol papier, ktorý dráždil mládencovu zvedavosť, ale bol na mnohých miestach potrhaný, visel v zdrapoch nadol a štrbinami bolo vidno veľké nebeské priestory a temné plochy, najskôr budovy. Na kchangu pri jednom z tých žalostných okien sedel starý mních v roztrhanom záne. Na stene za ním visela veľká thangka znázorňujúca Džampájanga a dole pri kchangu stálo hlinené, pri hornom okraji rozbité ohrievadlo. V slabo ožiarenej miestnosti, tam, kde sedel starec, nebol jediný kus nábytku.

Kázal Mipamovi aby vošiel, čakal teda prirodzene, že sa v miestnosti s niekým stretne, hlavne však čakal, že tam hneď uvidí lampu, ktorej svetlo upútalo najskôr jeho pozornosť a potom ho tak zvláštnym spôsobom zaujalo, lampu, ktorá ho sem vlastne priviedla. Nikde ju tu však nevidel, a predsa tu bolo jasno.

Mladíka to dost' zmiatlo. Pozdravil a snažil sa povedať niekoľko slov na omluvu, hoci nevedel celkom presne, za čo sa má omlúvať. Len čo však urobil krok smerom k mníchovi a vyslovil prvé rozpačité slová, starec ho prerušil:

"Posad' sa."

Zastavil nočného návštevníka a pohybom ruky mu pokynul, aby zostal pri

dverách, ktorými vošiel.

Mipam si sadol.

Starec sa naňho mlčky díval a Mipam mlčal tiež, lebo nevedel čo by povedal.

"Prečo sa tvoj duch zmieta ako voda Kōkō-nūru, keď sa priženie búrka", náhle povedal mních. "Vlny, ktoré si v éteri rozvlnil, sa ma dotýkali až tu. Čo na tom, že sa musíš zajtra priznať gegānovi, že nemáš, čo by si mu ponúkol za jeho pohostinstvo? On sa tým trápiť nebude, je to človek bohatý. Ty sa budeš tým priznaním cítiť pokorený, bude ťa to mučiť. Prečo si sa tak vystatoval, prečo si sa prezliekol a chcel vyzerat' ako dôležitý muž, prečo si sa tešil, keď si zistil, že sa ti to podarilo? Chvíľa prinášajúca radosť pominula, chvíľa, ktorá prišla po nej, ťa sklúčuje. Ty sám si stratil jasnú pohodu svojho ducha, keď si v ňom vyvolal radosť i žiaľ. Odkiaľ prichádzaš?"

"Mipam otvoril ústa, chcel povedať, že prichádza zo Šikace, ale vráskavá ruka jeho spoločníka sa napoly vynorila z roztrhaného zānu a naznačila mu pokojným, vladárskym pohybom, aby mlčal. Ten zvláštny starec sa naňho chvíľu uprene díval, a potom akoby sa jeho zrak obrátil k niečomu v jeho vnútri - díval sa dovnútra ako buddhovia namaľovaní na múroch chrámov.

Mipam sa ledva odvážil dýchať.

"Zachránil si pred smrťou päť jakov, preto teraz nemáš striebro, plakal si, že si ich nemohol zachrániť viac. Čānrāzi bol tiež zúfalý, že nemôže zbaviť bolesti všetky bytosti."

Zdalo sa, že Čānrāziho meno pôsobí na jasnovidca ako kameň, ktorý si cestujúci na ceste nevšimne a o ktorý zakopne - ihneď postrehne všetko, čo obklopuje prekážku, ktorá si vynútila jeho pozornosť.

"Čānrāzi", zašepkal, "ktosi ťa nazval Čānrāziho synom. Vidím ho v lese, bol si ešte celkom malý. A ... čo to máš za jazvu na ramene? Priateľ leopard ... díval sa na teba ... Chod' synak, chod' spať. Okrem dobroty je všetko márne."

Mipam bol veľmi vzrušený, trochu ho desila starcova jasnovidnosť. Trikrát padol na tvár, ako padáme pred veľkými lámami, a vyšiel z miestnosti. Neodvážil sa vyriečiť jediné slovo.

Zdalo sa mu, že dvor, cez ktorý mal prejsť, je tmavší než keď pred chvíľou vyšiel zo svojej miestnosti. Obrátil sa k jasnovidcovmu príbytku - lampa, ktorá ho tak tajomne priťahovala, už nesvietila.

Mipam napokon zaspal, únava zvíťazila nad starosťami, ktoré ho sužovali, i nad

vzrušením, ktoré pred chvíľou cítil. Nespal dlho, na svitaní sa zobudil. Ihneď mu na um prišla myšlienka na odchod, ale už pri nej necítil takú úzkosť. Zrazu vedel, ako rozuzlí všetky tie starosti, akoby to riešenie našiel v spánku. Musí v kláštore počkať, až preňho príde Thinlä, ako mu kázal. Thinlä bude mať so sebou striebro, požičia mu koľko potrebuje, aby od hostiteľa mohol dôstojne odísť. Krásne mníšske odevy, ktoré mu dal Cöndü ušiť v Šikace, sú dostatočnou zárukou. Dá ich Tinläovi a ten ich predá. Zo striebra, ktoré utŕži, si vezme čo mu patrí, a zvyšok mu vráti. Nič jednoduchšie.

Bolo to dokonale premyslené, no záviselo to skôr na gegänovi než na ňom. Pod akou zámienkou zostane v gönpe do druhého dňa? Keď o tom rozmýšľal, otvorili sa dvere a vošiel dapa, ktorý ho deň predtým zaviedol do tejto miestnosti. Za ním išiel mladý novice a niesol veľkú konvicu, vrečko campy a ohrievadlo so žeravým popolom, aby čaj zostal teplý.

"Iste ste unavený, kušo", povedal dapa. Prekvapilo ho, ako sa zdalo, že zastihol Mipama ešte na lôžku. "Máte za sebou dlhú cestu?"

Mipamovi zrazu blysko hlavou, ako predĺžiť svoj pobyt v kláštore.

"Mal som v noci horúčku, točí sa mi hlava. Táborili sme cestou v mokradiach. Zvieratá tam mali hojnosť dobrej trávy, no mne to, myslím, ublížilo. Ďakujem za čaj. Campu nepotrebujem, mám vo vaku svoju, aj sušené mäso mám so sebou. Onedlho mi bude lepšie a potom sa vydám na cestu."

"Netreba sa ponáhľať, kušo. Len zostaňte ležať, buďte pekne v teple."

Novic uvidel púzdro, v ktorom bol hrnček ich host'a /1/, otvoril ho, vybral hrnček, nalial doňho čaj, podal mládencovi a odišiel.

"Ako bude moja lešť pôsobiť?", pýtal sa Mipam v duchu. "Za chvíľu budem musieť povedať, že mi je horšie, aby som nemusel odísť, ako som povedal." Netrápil sa tým dlho, dapa, ktorý predtým priniesol čaj, sa vrátil.

"Kušo, gegän vám odkazuje, že dnes nemáte odchádzať. Keď máte horúčku, musíte si odpočinúť a poriadne jesť. Ak budete chcieť, pošleme niekoho do Dangkaru, aby upozornil vašich priateľov, že dnes neprídete."

"Ach, tisíckrát vd'aka", zvolal Mipam, "gegän je veľmi láskavý. Určite mi to prospeje, keď si odpočiniem. Včera popoludní som bol veľmi unavený a bolela ma hlava, preto som chcel spať v klúde pod stanom, namiesto aby som strávil večer so svojimi druhmi obchodníkmi, ktorí sa chystali oslavovať svoj príchod. Zajtra už budem celkom zdravý. Cestou ma sprevádzal jeden zo sluhov cchongpöna Cöndü.

Keď dnes neprídem, príde zajtra po mňa, a keď nenájde môj stan, bude sa na mňa určite pýtať tu v gönpe. Poďakujte za mňa gegänovi."

Len čo bol Mipam zase sám, vstal s pocitom radosti. Nalial si čaj, ušúlal si z campy guľku, vybral z vaku sušené mäso a dal sa s veľkou chuťou do jedla.

Názory Tibetánov na diétu chorých sa celkom líšia od názorov Číňanov, ktorí veľbia prísnu diétu, zatiaľčo ich západní susedia pevne veria, že hojná strava má výborné účinky. Mipam sa teda mohol poriadne najesť a nemusel sa báť, že vzbudí podozrenie, že chorobu len predstiera.

Okolo poludnia sa prišiel dapa spýtať, či mu je lepšie a či by chcel obedovať s gegänom, alebo si radšej želá, aby mu jedlo priniesli. Mipam povedal, že už mu je oveľa lepšie a s radosťou prijme gegänove pozvanie. Keď vychádzal, pozrel sa na domček na druhej strane dvora. Dvere boli zatvorené a zdalo sa, že tam nikto nebyva. Tak sa mu to aspoň celé popoludnie zdalo, keď sa díval cez škáry v papieri. Nepostrehol ani najmenší pohyb, najmenší hluk, ktorý by prezrádzal, že tam niekto je.

"Kto tam býva?", spýtal sa.

"Nikto", odpovedal mních. "V oboch miestnostiach vedúcich na tento dvor sú vždy ubytovaní hostia, ktorí prišli na návštevu k lámovi, jeho správcovi alebo ku gegänovi."

"Nikto", opakoval si Mipam znepokojene. Zdalo sa mu azda o tom neobyčajnom stretnutí z predošlej noci?

Keď vošiel k svojmu hostiteľovi, bolo na Mipamovej tvári poznať, že je rozrušený. Gegän si myslel, že sú to ešte známky horúčky, na ktorú sa sťažoval.

"Áno", povedal, ako sa tak díval na mládenca, "je vidieť, že ste chorý. Je to zrejme následok únavy a potom toho táborenia v mokradiach. Ale to prejde, len veľa jedzte, niet lepšieho lieku na horúčku."

Mipam sa dal s chuťou do jedla. Či bol chorý alebo zdravý, veselý či smutný, vždy mal hlad, nech prežil akokoľvek veľké vzrušenie, nikdy tým neutrpela jeho ohromná chuť do jedla.

Keď bolo po obede, vošiel ku gegänovi akýsi mních v krásnom kláštornom odeve a v súkennej, striebrom pretkáwanej veste. Mipam sa dozvedel, že to je ňerpa lámu tulku a že sa volá Pändzor. ňerpa sa dopočul, že je u gegäna priateľ cchongpöna Tändzina, a pretože obchodníka poznal, bol zvedavý na jeho mladého priateľa.

Mipam znova vysvetľoval, že jeho starší brat žije u Tändzina, že obchodník je

starým priateľom jeho otca a že on sám má v úmysle obchodovať v Číne. Potom sa rozhovor stočil na obchod všeobecne. Mipam sa v ňom nevyznal, ale práve preto, že nevedel nič o tradičných metódach obchodníkov, vykladal o metódach iných, vymyslených, a všetci sa veľmi čudovali. Pretože bol od prírody výrečný a hovoril s istotou, jeho poslucháči ho obdivovali bez toho, aby mu rozumeli, a usúdili, že z neho bude geniálny obchodník, ktorý bude mať vo všetkom úspech.

"Prišiel by ste ku mne láskavo na chvíľu, kušo", spýtal sa ňerpa, keď vstal a chystal sa odísť do svojej izby.

"S radosťou", odpovedal Mipam.

Keď sedeli v jeho pohodlnej izbe, ňerpa povedal:

"Mám tu určité množstvo tovaru, ktorý dostal do daru môj láma a niekoľko hodnostárov tohto kláštora. Zverili mi ho, lebo vedia, že sa vyznám v obchode. Chcel som ho dať jednému obchodníkovi zo Zilingu, aby ho predal, ale to, čo ste nám práve vysvetlil, budí vo mne veľkú dôveru. Myslím že ste šikovnejší než on a utržite za tovar viac. Pozrel by ste sa naň láskavo?"

"Pozriem", prikývol Mipam - prezrádzalo to obzretnú zdržanlivosť seriózneho obchodníka.

Ňerpa ho zaviedol do priestornej miestnosti, kde bolo veľa rôzneho tovaru: potraviny, látky, koberce.

"Čo by ste z toho mohol predat?", spýtal sa Pändžor, zjavne považoval Mipama za bystrého obchodníka.

Mipam o tom nemal potuchy, ale chránil sa to priznať.

"Nemôžem tých vecí brať veľa, lebo chcem na svoju budúcu cestu vziať čínsky tovar. Pozrite, vezmem si namhu, niekoľko balov puruku a therry, tri či štyri koberce a maslo, ak chcete, a potom sa u vás zásobím campou a sušeným mäsom. Zaplatím vám to, až vám priveziem striebro za predaný tovar. Poponáhľam sa, aby som sa vydal na cestu. Obaja cchangpövia, s ktorými som cestoval, vezú množstvo tovaru, musím ich predbehnúť, lebo nechcem ponúkať svoj tovar, keď už oni svoj budú mať predaný."

"Výborne, skvele ste všetko premyslel, kušo", schvaľoval Pändžor.

Obaja využili zvyšok popoludnia a chystali náklad, ktorý mal Mipam vziať so sebou. Dohadovali sa o cenách, ktoré sa Mipamovi zdali stále privysoké, skoro dvojnásobné, ale nakoniec sa dohodli, že na tretí deň Mipam privedie jaky a tovar odvezie.

Všetko bolo dohodnuté, Pändžor pozval svojho nového spoločníka, aby si spolu zajedli a spečatili tak svoju dohodu. Po jedle Mipam víťazoslávne odišiel do svojej izby. Už nebol chudákom ako predošlý deň, už mal základ, na ktorom vybuduje svoj majetok. Cítil, že je toho schopný.

"Dolma", zašepkal, "keby si ma videla, bola by si na mňa hrdá."

Dolma bola ďaleko, nablízku však bolo tajomstvo, ktoré stále viac upútavalo jeho myšlienky.

V tej miestnosti oproti, kam vošiel minulú noc a kde mu starý mních pripomenul príhody z jeho života, ktoré v tejto gónpe nikto nepoznal, vraj nikto nebýva. Bol to teda sen. Len sa mu zdalo, že naňho lampa zvláštne volá, že prešiel dvor, chcel nazrieť do miestnosti, kde žiarilo svetlo, a potom ten nečakaný rozkaz: "Vojdi!" To všetko bol len sen. Bolo to zvláštne, ale nie je to nič nemožné, niektoré sny po sebe zanechávajú taký živý dojem, akoby išlo o skutočné udalosti. A predsa ...

Díval sa trhlinami v papieri na oknách a znova uprene pozoroval nevelkú budovu, ktorá stála oproti. Čakal, že sa okná osvetlia, no zostávali tmavé.

Vyšiel teda von, prešiel dvor a zastavil sa pri dverách, ktorými predošlý večer vošiel, ale všade bolo ticho. Odvážil sa strčiť do dverí - otvorili sa. Vnútri bola tma, ktorú trochu miernila slabá žiara, ktorá sem vnikala otvorenými dverami. Obe okná i dvere s roztrhaným papierom, ktoré vtedy boli práve oproti mladíkovi a viedli von na druhú stranu budovy, by museli tiež prepúšťať podobnú žiaru a tvoriť jasnejšie škvrny v okolitej temnote. Pred sebou však videl len tmavú stenu. To už nebol klam vyvolaný tmou, to bola skutočná stena, ktorá sa tiahla od jedného konca miestnosti k druhému. Nikde ani stopy po otvore.

Mipam vyšiel von a chcel sa presvedčiť, či nevošiel do nejakej inej budovy, aj keď to nebolo možné, lebo žiadna iná tu nebola. Úzky dvor bol po celej šírke vrúbený z jednej strany miestnosťou, v ktorej býval, z druhej tajomnou miestnosťou, kam predošlý večer vošiel a kam sa pred chvíľou vrátil. Ako je možné, že sa tá miestnosť líši od izby, ktorú videl? Bolo veľmi pravdepodobné, že bola v skutočnosti taká, ako ju videl teraz. Predsa nezošalel, pamätal sa podrobne na stretnutie so starým mníchom i na miesto, kde sa udialo. Potom ... potom to naozaj bol len sen.

Dobre teda, snívало sa mu to, ale také sny nám posielajú priateľské božstvá. Jeho sen mu pripomenul myšlienky, ktoré mával v detstve, aj jeho obdivuhodnú

cestu medzi horami, keď išiel hľadať krajinu, kde všetky bytosti žijú v priateľstve.

Prečo vtedy poslúchol nädžorpu, ktorého stretol v lese, prečo sa vrátil k otcovi? Ktovie kam by sa bol dostal, či na tomto, alebo niektorom inom svete, keby nebol opustil túto cestu. Teraz je obchodníkom - musí byť obchodníkom, bohatým obchodníkom.

Na druhý deň popoludní priviedol dapa do Mipamovej miestnosti Thinläho.

"Práve mi povedali, že ste mal horúčku, kušo, ani neviete, ako ma to zarmútilo", povedal sluha obchodníka Cöndüa.

Mipam sa usmial.

"Darí sa mi veľmi dobre, Thinlä, môžeš byť pokojný. Prišiel Dordže?"

"Je v Dangkare už dva dni."

"A už vieš, prečo sme sa s ním nestretli na ceste do Nakčukhy?"

"Musel odísť zo Šikaze neskôr, ako mi vravel, myslím, že kvôli vám. Všetko vám vysvetlí."

"Thinlä, vypime si trochu čaju, ňerpa nám ho ponúkne, a potom s tebou hneď odídeme do Dangkaru. Musíme tam najat' veľkú miestnosť a zajtra sa sem vrátim so svojimi jakmi pre tovar. Stal sa zo mňa cchongpa."

Thinlä si však skôr myslel, že má jeho druh horúčku a že blúzni.

"La, la so", povedal zmierlivým tónom, akým hovoríme s chorým.

Mipam pochopil, čo si Thinlä myslí a dal sa do smiechu.

"Uist'ujem ťa, že sa mi darí veľmi dobre. Pod' sa pozrieť na ňerpu i na tovar, ktorý mi zveril, ale najprv mi musíš požičať trochu striebra. Budem musieť ponúknuť nejaké darččky gegänovi, ktorý ma hostil, aj dapom, ktorí ma obsluhovali a starali sa o môjho koňa. Nemám už skoro nič. Dám ti do zálohy mníšsky odev, ktorý mi dal ušiť akhu Cöndü, je celkom nový a výbornej kvality, predáš ho, a z toho, čo zaň utrížiš, si vezmeš čiastku, ktorú mi požičiaš, a ja si vezmem zvyšok."

"Požičiam vám toľko striebra, koľko potrebujete, kušo, nemusíte mi dávať do zálohy nič, vrátite mi to, až budete chcieť", odpovedal Thinlä celý zmätený. Vedel, že od tej doby, čo spolu jednali o predaji jakov, díva sa naňho Mipam ako na človeka zistného a nedôverčivého.

Siahol pod odev, kde mal cez prsia uviazaný váčok, vytiahol z neho niekoľko strieborných prútov a podal ich Mipamovi.

"Odvážime ich u ňerpu, ak nemáš váhy", povedal Mipam. "Pod'me k nemu."

Pändžor sa s Thinläom stretol minulý rok v Cöndüho obchode a rozepamätal sa naňho. Keď teraz videl, že Thinlä sprevádza Mipama, o to pevnejšie veril tomu, čo mladík rozprával o svojich priateľských vzťahoch k bohatému cchongpönovi, Thinläho zamestnávateľovi, a bol rád, že ho napadlo poveriť host'a predajom svojho tovaru.

Dangkar bola celkom malá opevnená osada ležiaca ako predná hliadka na konci čínskej provincie Kan-su, na okraji rozsiahlych pustatín severného Tibetu. Mnoho veľkých tibetských obchodníkov tam malo svoje domy, bývali v nich počas svojho pobytu v meste a zároveň im slúžili ako sklady. Okrem týchto súkromných príbytkov boli v Dangkare spoločné domy, postavené pre obchodníkov pochádzajúcich z toho istého kraja. Uzatváralo sa tu dost' obchodných zmlúv a okrem toho bol niekoľko kilometrov odtiaľ Si-ning, dôležité opevnené mesto a najväčší trh v severnej oblasti, kde sa predával tibetský tovar a odkiaľ sa dovážal do Tibetu rôzny čínsky tovar.

Hoci bolo v Dangkare stále dost' veľké množstvo prichádzajúcich i odchádzajúcich Tibet'anov, vzhľad mesta bol predsa len čínsky. Mipam sa so záujmom díval na obchody vrúbiace úzku ulicu, v ktorej sa ocitol, keď prešiel pod klenbou brány v múre hradieb. Čo tu bolo rôznych predmetov, ktoré obchodníci ponúkali a šikovne stavali na obdiv, aby zvädzali okoloidúcich! Mipam nevidel trh v Lhase, a trh v Šikace sa mu nezdal zďaleka taký zaujímavý ako tento rad obchodov široko otvorených do ulice. Bolo tu doslova všetko čo bolo na sklade, takže tvorili obrovský výklad.

Mipam z koňa pozoroval tváre obchodníkov sediacich za pultom i tváre ľudí, ktorých stretával. Zdalo sa mu, že Číňania sa veľmi líšia od jeho krajanov. Boli útlí, štíhli vo svojom tesnom odeve, veľmi bieli, vážni, vyzerali, akoby rozmýšľali o úskokoch. Pripadali mu záhadní, znepokojujúci - sú to asi hrozní protivníci na poli obchodu. A práve im bude musieť ako obchodník čeliť. Začínal tušiť, že sa pri svojom zamestnaní stretne v Číne s mnohými ťažkosťami.

Uvítanie, aké mu pripravil Dordže, Mipama trochu sklamalo. Čakal, že prejaví srdečný záujem, že sa bude vypytovať na jeho zdravie, čo ich cestou postretlo, myslel si tiež, že sa mu, ak nie omluví, teda aspoň vysvetlí, prečo neprišiel do Nakčhukby, kde naňho čakali, ale Dordže sa zo všetkého najskôr spýtal:

"Prečo si sem neprišiel s Thinläom? Čo si robil v gönpe?"

"Patrím predsa k mníšskemu stavu, Dordže", odpovedal Mipam s úsmevom, "hlavne v gönpe je moje miesto."

Zdalo sa, že sa Dordžemu žart príliš nepáči.

"Prišiel si do Číny, aby si sa hral na svätého lámu?", odpovedal nevlúdne, narážajúc na Mipamove slová. "A čo ťa to napadlo kupovať tie jaky, utratil si pritom striebro, ktoré ti dal môj otec. Čo sú to za rozmary?"

"To s tými jakmi je moja vec", odpovedal Mipam chladne. "A čo sa týka tých stopäťdesiat sangov striebra, ktoré mi požičal tvoj otec v mene akhu Tändzina, vrátim ich, len čo budem môcť. To je všetko, čo si mi chcel povedať, Dordže?"

Dordže nebol zlý, len mu vadilo Mipamove čudné chovanie, ale nehneval sa za to naňho.

"Sadni si, budeme jesť a pritom sa porozprávame. Si mladý nerozumník, to je všetko. Zajtra dám do poriadku tvoje záležitosti."

"Už som sa o tom postaral", odpovedal Mipam pokojne. "Ale povedz mi, čo sa stalo, že som ťa nezastihol na ceste do Nakčukhy? Čakali sme na teba s Thinläom štyri dni."

"Stalo sa niečo nepríjemné", povedal Dordže a na tvári sa mu znova objavil mrzutý výraz. "Deň po tvojom odchode si zavolať môjho otca istý šľachtic. Je to jeho tichý spoločník aj zákazník, však si so mnou uňho bol. Gjäpov bratranec, ktorý s ním má dobré styky, mu poslal dopis, v ktorom ho prosil, aby sa na teba povypytoval. Ten šľachtic ťa videl a vedel kde si. Zapáčil si sa mu, nič zlé ti neželal, ani nechcel spôsobiť nepríjemnosti môjmu otcovi, ale ani sa kvôli nám nechcel rozkmotriť s vládnym úradníkom. Môj otec nemohol poprieť, že si uňho býval a povedal tomu svojmu zákazníkovi, že si odcestoval. Pýtal sa, kam si odišiel. Otec tvrdil, že nevie, ty sám si vraj pri odchode nemal určitý cieľ, ale šľachtic sa tým nenechal oklamať. Ihneď pochopil, že pôjdeš so mnou, a povedal to otcovi. Otec to poprel, ale potom si povedal, že nie je radno klamať takému priateľskému človeku, skôr či neskôr sa dozvie, že bol oklamáný. Mohol by v hneve prerušiť obchodné styky s otcom, vybrať si striebro, ktoré u nás má ... chápeš. Chcel som teda dokázať, že tvoj odchod nemá nič spoločné s mojím a vydal som sa na cestu až za desať dní. Vedel som, že na mňa nebudeš môcť tak dlho v tom pustom kraji čakať. Nevedel som čo budeš robiť, ktorou cestou sa pustíš, ale bol s tebou Thinlä a striebra si mal tiež dosť, nebol teda dôvod, prečo by som

sa mal o teba báť. Napokon, došiel si šťastne, ako som predvídal."

Mipam počúval ten dlhý výklad mlčky.

"Chápem", povedal prosto, keď Dordže dohovoric.

Rozhodli sa veru rýchlo, keď išlo o obchodné záujmy a osud uprchlíka prenasledovaného smiešnym despotom, ktorý si želal jeho smrť. Dali chlapcovi sprievodcu a striebro, to bolo veru náramne ušľachtilé. Začínal im prekážať, preto ho jednoducho odstránili a nechali v pustine. "Nebol dôvod, prečo by sa mal oňho báť", myslel si Dordže.

"Chápem", povedal znova Mipam.

Ešte chvíľu mlčal a potom sa veľmi pokojne, no chladne obrátil k Dordžemu.

"Obchod je zaujímavá vec, myslím, že budem mať úspech. Už som začal. Nebudeš sa musieť o mňa starať a tvoj otec sa nebude cítiť nesvoj pred svojím spoločníkom a úradníkom z Lhasy alebo odinakiaľ. Už zajtra začnem obchodovať. Mám nejaký tovar ... Nemárnil som v gönpe čas, ako si myslíš. Teraz ťa opustím, musím si najat' miestnosť, kde budem môcť zložiť balíky."

"Odkiaľ máš ten tovar? A čo to vôbec je?"

"Všetko sa dozvieš, ukážem ti ho pozajtra."

"Ty teda nechceš zostať tu? Môžem ti uvoľniť niektorú miestnosť v dome."

"Nie, ďakujem, bude lepšie, keď budem sám, aspoň sa skôr zapracujem."

"Ako myslíš. Príď na obed alebo večeru, až budeš chcieť."

"Prídem, a nie raz, tým si môžeš byť istý."

Rozlúčili sa priateľsky, no Mipamove prirodzene milujúce srdce sa rmútilo nad tým, čo považoval u svojho priateľa za zradu. Počítame toľko, sme takí rozumní, keď máme niekoho naozaj radi?

Thinlä čakal na Mipama a ihneď ho doviedol do dvoch hostincov, kde bývali obchodníci prechádzajúci cez mesto. V jednom z nich mladík našiel priestornú miestnosť akú hľadal. Thinlä mal zatiaľ zájsť za strážcom jakov, zohnať ich do húfu a na druhý deň odvieť do gönpy.

Keď odišiel, Mipam uviazal koňa v stajni, požiadal, aby mu dali sena a ovsu a odniesol sedlo do miestnosti, kde si už uložil batožinu.

Mal radosť že je sám, že si sám všetko riadi. Už nie je malým chlapcom, ktorý je na niekom závislý, ktorý musí stále len poslúchať. Teraz bude konať podľa svojho - odrazu sa z neho stal muž, obchodník, ktorý musí zarábať striebro, aby sa uživil, aby splatil dlh, ale aj našetril, keď chce obchod rozšíriť a

zbohatnúť. Nebude to bez ťažkostí a bojov, ale také vyhliadky sa mu páčili. Dolma bude naňho pyšná.

Mipam sa spýtal hostinského, kde je garpönov dom a zašiel k nemu. Predstavil sa ako muž, ktorý začína obchodovať, má už nejaký tovar a rád by sa spýtal na čínskych obchodníkov zo Zilingu, lebo s nimi chce urobiť výmenný obchod. Povedal, že sa chce vydat' medzi okolité pastierske kmene a vziať so sebou malý náklad čínskeho tovaru. Čo o tom garpön súdi?

Hoci bol Mipam vysoký a mal smelý výraz, takže vyzeral o dva či tri roky starší, garpön si myslel, že je príliš mladý, aby sa mohol tak zrazu, bez všetkej prípravy, stať cchongpönom. Obyčajne je každý zamestnaný u niektorého obchodníka, tam sa vyučí, iba ak by sám bol synom alebo príbuzným obchodníka. Mipam bol elegantne oblečený a hovoril s veľkou istotou, dalo sa teda usudzovať, že má striebro. Garpön bol skôr naklonený jednat' s ním úctivo. Pozval ho na čaj a poučil ho o všetkom, čo chcel vedieť. Keď potom prišli aj iní obchodníci, podávalo sa aj pivo a muži začali hovoriť o obchode.

Mipam sa počas reči nedbalo zmienil o svojich priateľských vzťahoch s Tändzinom z Lhasy a s obchodníkom Cöndüom zo Šikace.

Jeho rodina je asi veľmi bohatá, mysleli si obchodníci, a kto je v Tibete bohatý, má právo, aby si ho ľudia veľmi vážili.

Jeden z cchongpöv sa Mipama spýtal, aké zamestnanie má jeho otec.

"Je dôstojníkom, gjarpönom", odpovedal mladík, spomenul si, že občas Phüncchovi dávali tento titul na pamäť bojov, keď viedol statočných mužov ozbrojených šípami. Gjarpön je šľachtic, alebo niekto, komu k tomu len málo chýba - Mipam sa ozdobil aureolou urodzenosti.

"Prečo chcete byť obchodníkom?"

"Aby som bol veľmi bohatý."

"Prečo vám tak ide o to, byť veľmi bohatý?"

"Aby som dostal bohaté dievča, ktoré mám rád", priznal Mipam so smiechom.

Smiali sa tiež, lebo si mysleli, že sa tento syn z dobrej rodiny zahľadel do dcéry nejakého šapäho alebo iného veľmoža z Lhasy alebo Cangu, a nikto netušil, že ide o dcéru ich kolegu Tändzina.

Mipam teda vstúpil do radov dangkarských obchodníkov a na druhý deň sa vrátil do kláštora.

/1/ Tibetania mávajú zvyčajne osobný hrnček, z ktorého im nikto nesmie piť. Na cestách ho majú schovaný v púzdre opatrenom remeňmi a cestujúci ho nosí krížom cez prsia. Ak má sluhu, ktorý ho sprevádza, potom púzdro s hrnčekom nesie on.

IX. Kapitola

Mipam so svojím spoločníkom Pändžorom stáli na veľkom dvore, pozdĺž ktorého boli postavené stajne, a dohliadali na nakladanie tovaru.

"Určite vás, kušo, nenapadlo, keď ste pred štyrmi dňami vchádzal do tejto gönpy, že tu začnete ako cchongpön", zažartoval ňerpa.

"Na to som veru nemyslel", odpovedal Mipam. "Len som vedel, že sa tu musím zastaviť. Vaša gönpa ma prit'ahovala, keď som s karavánou išiel okolo. Neviem však celkom isto, či sa to týkalo môjho obchodovania. Možno išlo o niečo vyššie než je obchod."

Mipam mal na mysli ten zvláštny "sen", ktorý sa mu sníval, a znova túžil za bieleho dňa uvidieť miestnosť, kam vtedy v noci vkročil.

"Váš kláštor akiste navštevujú bohovia alebo bodhisattvovia, kušo", obrátil sa na svojho spoločníka. "Cítil som, ako prechádzajú okolo mňa, keď som tu spal. Som príslušníkom mníšskeho stavu, a hoci teraz obchodujem, viem, že žiadna vec na tomto svete nemá cenu. Treba sa na ne dívať ako na obrazy videné vo sne."

"La, la so, kušo, to je pravda. Rozumiete náboženstvu. Až jedného dňa nahromadíte majetok, dáte si v niektorom kláštore postaviť krásny dom a tam budete pokojne žiť a čítať sväté knihy."

"Som šamar, teda sa ožením a budem žiť so svojou jum a rodinou, ale iste budem mať svoj dom v niektorom z našich kláštorov, možno v Mindölingu, aby som sa tam mohol občas uchýliť do ústrania."

"La, la so, kušo. Vo vašej sekte sú mnísi, ktorí sú veľmi učení v náboženských veciach, a tí majú veľkú duchovnú moc. Aj v tomto kraji sú takí."

"Tam som býval, však?"

Mipam uázal rukou smerom, kam bol teraz obrátený chrbtom.

"Práve za múrom, pri ktorom stojí tá malá, stará budova."

"Je tam úzky dvor a sú tam oproti sebe dve miestnosti?", spýtal sa Mipam a

snažil to miesto popísať presnejšie.

"Áno, jedna sa opiera práve o tento múr, ktorý ju oddeľuje od miestnosti vedúcej sem, druhá stojí oproti nej, ako ste povedal. To sú byty pre našich host'ov."

Pändžor počas reči tiež ukázal na malú budovu a múr, o ktorom hovorili. Mipam sa obrátil a celkom mechanicky sledoval pohľadom gesto svojho spoločníka.

Na prahu schátraného domu, ku ktorému sa teraz obrátil, stál starec v roztrhanom záne. Mipam ho ihneď spoznal. Bol to jasnovidec, ktorý s ním vtedy v noci hovoril. Teda sa mu to nesnivalo.

"Kto je ten dapa?", spýtal sa rýchlo svojho spoločníka.

"Úbohý blázon, ktorého tu náš láma z milosrdenstva necháva a živí", odpovedal Pändžor ticho. "Nevieme ani kto to je, ani odkiaľ prišiel. Hovorí len zriedka, a ešte veci, ktoré nedávajú zmysel. Nikdy nevychádza zo svojej miestnosti a nikdy si nesvieti. To je jedna z jeho mánií. Hovorí sa, že vie osvetliť všetky veci svojím duchom. Úbohý človek. Práve rozmýšľam, čo ho asi viedlo vyjsť von. Všetkým už zase zmizol."

Thinlä a jeho pomocník už boli skoro hotoví s nakladaním tovaru na jaky. Mipam podišiel k nim.

"Ešte chvíľu sa tu zdržím, mám tu nejakú prácu", povedal Thinläovi. "Bol to dobrý nápad, že si vzal so sebou toho muža, budete sa môcť vrátiť do Dangkaru bezo mňa."

"La so, kušo."

Mipam sa vrátil k Pändžorovi.

"Rád by som si prehovoril s tým starým dapom."

"Načo? Čo vás na ňom môže zaujímať?"

"Nechcete mi to dovoliť?"

"Len ho navštívte, ak vám na tom záleží, kušo. Upozorňujem vás len, že ak vám vôbec odpovie, budú to samé nezmysly. Ale je veľmi pokojný, nikdy sa nerozčúli. Nemusíte sa ho báť, ešte nikdy nám nevyviedol nič zlé. Mám ísť s vami?"

"Nie, ďakujem. Pôjdem radšej sám."

"Ako si želáte."

Pändžor odchádzal z dvora trochu nepokojný. Náhly rozmar jeho spoločníka sa mu zdal bizarný. Prečo chce hovoriť s tým starým bláznom? Nie je azda aj on pomätený? Potom by bolo nanajvyš neopatrné zveriť mu tovar. Možno ale ide o

niečo iné. Kto vie, či mladého cchongpöna nenapadlo niečo, čo sa týka totožnosti úbohého pomätenca, či nechce pri reči zistiť, či nejde o osobu, ktorú má na mysli. To je celkom možné - a táto myšlienka Päндžora upokojila. Pokiaľ išlo o jeho majetok, práve sa vzd'aloval na chrbtoch Mipamových jakov, aby čelil nástrahám sprevádzajúcim obchod.

Mipam otvoril rozhegané dvere žalostného obydlia, na prahu ktorého pred chvíľou videl tajomného dapu, a vošiel dnu. Bol znova v prostredí, ktoré videl vo "sne". Na oknách viseli zdrapy papiera a trhlinami bolo vidno strechu stajne. Zodpovedalo to tmavým líniam budov, ktoré videl vtedy v noci. Na stene visel nezarámovaný obraz predstavujúci Džampäjanga, patróna vzdelaných, a dole pri kchangu stálo ohrievadlo, ktoré bolo na hornom okraji rozbité. Na kchangu sedel starec zahalený do svojho roztrhaného odevu a mlčky sa naňho díval. Obraz bol presne taký ako nočná vízia, len dve drobnosti boli iné. Izba, ktorú videl, bola menšia než miestnosť, ktorú si prezeral vtedy v noci a bola oproti vchodu prehradená stenou. Znova sa stretával s rovnakými zvláštnosťami ako pred dvoma dňami, keď skúmal túto miestnosť v noci. Tie ho vtedy priviedli na myšlienku, že jeho rozhovor s pustovníkom bol len sen. V jasnom dennom svetle videl teraz zreteľne, že v stene, na ktorú v noci narazil, nie je ani najmenší otvor a že oddeľuje dapove obydlie od izby, v ktorej vtedy predsa videl pustovníka a hovoril s ním.

Čo znamená ten prelud?

"Prečo sa nechávaš znepokojsť vecami, ktoré sú celkom bezvýznamné?", povedal pomaly starec.

"Kušo", odpovedal Mipam, "poznávam vás, to vy ste ma volal, keď som trávil prvú noc v tejto garpe. Poznávam aj vašu izbu ... neprišiel som z tejto strany, a predsa som vás videl, videl som vašu izbu, ako vidím teraz vás a ako vidím ju. Boli tu dvoje dvere oproti sebe. Zo dvora, kde som stál, sa dalo vojsť do dverí, ktorými som prišiel teraz. A predsa je medzi nimi stena ... pevná stena a žiadny priechod. Kušo, vysvetlite mi to, veľmi vás prosím, nič z toho nechápem, zošalel by som."

"Zošalel ... ja som šialený. Ňerpa ti to vravel. Čo chceš od blázna?"

"Kušo, viem že nie ste blázon. Vy ste dubthob. Vysvetlite mi ..."

"Čo ti mám vysvetľovať? Kto je schopný pochopiť, nepotrebuje vysvetlenie, a ten, kto to schopný pochopiť nie je, nepochopí, nech sa mu to hocako vysvetľuje."

Už si zabudol, že si jedného dňa ponoril ruku do skaly, ktorá bola pevnejšia než táto stena a sypala sa z nejampa? Campa v skale! Ale, ale, to hádam nie! Len blázon by si mohol myslieť čosi také. Si teda blázon ako ja, uveril si, že držíš v ruke campu. Ale zjedol si ju a nasýtil sa - to stačí."

"Ako to všetko viete, kušo?" Vtedy v noci ste mi pripomenul veci, ktoré som robil ešte ako dieťa ..."

"Bytosti majú svoju minulosť na sebe i v sebe, len to vedieť prečítať."

"Akými znakmi je to na nich napísané? A ako môžeme vidieť do ich vnútra?"

"Ako môžeme vidieť cez stenu, synak?"

Mipam sa strhol.

"Cez stenu, hovoríte ... To je ono. Videl som vás cez stenu, keď som bol v druhej miestnosti. Ale to je nemožné! Zrakom nemožno preniknúť stenu."

"Všetko čo vidíme, vidíme cez niečo. Môžeme vidieť cez hmlu či cez preludy nášho ducha. Prečo nie cez stenu, ak v hlave nemáme vopred myšlienku o existencii nepreniknuteľnej prekážky? Musí medzi našimi očami a vecami vzniknúť spojenie, ak sa majú objaviť obrazy? Nevidíš rôzne tvary aj keď máš oči zatvorené? Nevidíš ich aj vo svojich snoch? Čo však nevidíš, to si ty sám, no na tom jedine záleží."

"Kušo, viete vyčítať z mojej tváre udalosti môjho minulého života, viete teda, čo podnikám. Povedzte mi, podarí sa to?"

"Budúcnosť! Ty chceš poznať budúcnosť, ty si myslíš, že je v tebe zaznamenaná, ako je v tebe zapísaná minulosť. V tejto minulosti je naozaj skrytý zárodok budúcnosti. Gju jestvuje, ale nie mnohonásobné kjen, ktoré budú zárodok formovať, posilnia ho alebo oslabia, vytvoria z drobného semena mocný strom alebo mladý výhonok zničia v okamihu, keď preráža zem a vzpína sa k svetlu. Budúcnosť existuje, ale len v príčinách, ktoré ju môžu splodiť, rovnako ako existuje strom v semene. Je nekonečné množstvo možných kombinácií týchto príčin. Zahrnujú v sebe sily pochádzajúce z nášho sveta i sily, ktoré vychádzajú z iných svetov. Ako by mohol ten, kto patrí k určitému svetu a ktorého myšlienky sa obmedzujú na veci tohto sveta, predvídať vpád cudzích síl, ktorých povaha a činnosť sa líši od všetkého, čo je schopný spoznať? Vieš, akú podobu má budúcnosť, keď sa na ňu dívam? Podobá sa tancu prachu rozvíreného za suchých dní pozdĺž ciest ... Pokojne leží na ceste, jestvuje, je pripravený odpovedať na podnet, ktorý ho uvedie do pohybu. Zafúka vietor a čiastočky prachu sa zdvihnú,

putujú tancujú, jedna sa blíži k druhej, narážajú na seba, tvoria skupiny, neurčité kresby, ktoré sa rozptýlia, než máme čas rozoznať, čomu sa podobajú. Sú to nepodarené náčrty toho, čo by mohlo byť, a čo nebude, lebo nejaký nepredvídaný náraz rozprášil zoskupenie čiastočiek, ktoré sa organizovalo. Obrazy budúcnosti, ktoré môžeme pozorovať, sú len pravdepodobnosti, nikdy nie istoty."

"Myšlienky, ktoré starec vyslovil, boli príliš zložité, aby ich Mipamov rozum pochopil. Mladík sa domnieval, že učení cipa a ešte skôr dubthob môžu neomylné predpovedať osud jedinca i všetkého, čo podniká. Tento prostomyselný názor bol odvodený z iných názorov, platných v jeho okolí. Vrátil sa s obavou ku svojej otázke:

"Kušo ... a môj obchod?"

"Tvoj obchod ... zdá sa, že bude prekviatať. Budeš ho vedieť dobre viesť ... Bude prekviatať ... Si spokojný?"

"Áno, samozrejme, kušo, ale ešte jednu otázku ... Posudzujte ma s pochopením, kušo. Ráčte mi povedať ..."

Zarazil sa rozpačito.

"Dievča, na ktoré myslíš, však? Už dlho, dlhú dobu sa vaše cesty stretávajú, aby vám priniesli šťastie i nešťastie. Počas svojich minulých životov ste veľakrát išli spoločnou cestou. Rozišli ste sa, a potom ste sa znova zišli, a teraz sa opäť vrátila na tvoju cestu. No tí, s ktorými putujeme, nejdú vždy rovnakým krokom. Jeden ide pomalšie, dostane sa na krížnu cestu, oneskorí sa v hostinci, ktorého dvere vedú na cestu, alebo je unavený a sadne si pod strom, a ten druhý sa ponáhľa a predstihne ho ... Vpred, vpred, mladý obchodník. Pred tebou je stena, ktorej kamene sú tvoje myšlienky, obklopuje ťa hmla vytvorená z planých výmyslov. Ha, ha, ... som blázon, chlapče. Blázon ako všetci cchongpovia, ktorí veria, že vidia cez steny, blázon ako všetci otupení ňerpovia, ktorí vyhlásia za nezmysel všetko, čo nedokážu pochopiť. Ha, ha, ha!"

Mipam sa cítil nesvoj, starcov podivný smiech ho znepokojoval. Pri lúčení padol na tvár a vyšiel z izby. Nepochyboval, že starý dapa má nadprirodzenú moc, ved' mu to dokázal tým, že uhádol jeho minulosť, ale nevysvetlil mu ten zázrak, ako mohol vidieť cez stenu z jednej miestnosti do druhej a rozprávať s niekým, kto bol za ňou. Ani mu nechcel povedať nič presné o jeho úspechu v obchode a svadbe s Dolmou. Všetko čo povedal, bolo nepochopiteľné. Má veriť Pändžorovi,

ktorý ho upozornil, že bude počuť len nezmyselné reči? Mipam mal v sebe pokoru, akú vyvoláva múdrosť, a preto mal skôr sklon veriť, že jeho chápanosť nie je taká veľká, aby pochopil zmysel dubthobových slov. Necítil napokon príliš veľkú túžbu im porozumieť. Len čo vyšiel z dvora a opäť kráčal k príbytku svojho spoločníka, všetky jeho myšlienky sa znova sústredili na obchod a na Dolmu. Stena, ktorá mu zakrývala jeho pravú podobu, bola opäť o čosi hrubšia, hmla o čosi hustejšia.

Čomu hovoríme šťastná náhoda, je skôr metafora. Mipamova vrodená predvídavosť, neomylnosť logických záverov a jeho neúnavná energia mu rýchlo priniesli úspech. Uplatňoval v obchode schopnosti, ktoré by mohol využiť pri vyššom bádání, lebo keďže stále ešte nepoznal svoju pravú osobnosť, uspokojoval sa ešte stále s tým, že žil v stáde slepých bytostí, namiesto toho, aby sa od nich odlúčil.

Veľmi rýchlo sa naučil po čínsky do takej miery, že mohol touto rečou hovoriť. V tom čase už prejavil väčšiu odvahu a vzal si do služieb čínsko-tibetského miešanca menom Taši, kúpil niekoľko mulíc a rozšíril svoju činnosť.

Za jedenapol roka poslal Tändzinovi dvestopäťdesiat sangov striebra, čím splatil aj s úrokmi tých stopäťdesiat sangov, ktoré mu obchodník požičal, keď odchádzal z Tibetu. Posol zároveň priviezol Dolme a jej nevlastnej matke dva kusy krásneho čínskeho hodvábu.

Mipam chcel zostať v Dangkare čo najdlhšie, lebo to mestečko, ležiace na okraji veľkých tibetských pustatín, sa mu páčilo. V prestávkach medzi obchodnými cestami si vždy zašiel na koni na breh Kökö-núru a žil tam niekoľko dní pod malým stanom. Vždy skoro zabudol, že je cchongpönom. Venoval sa tam spomienkam z detstva, ktoré sa ináč neodvážili objaviť v jeho mysli, celkom zaujatej obchodnými prepočtami. Ležal vo vysokej tráve alebo na nafialovelých a ružovkastých kamienkoch, lesknúcich sa ako striebro, a s úsmevom vítal obraz malého Mipama. S pohnutou nehou počúval slabý a vzdialený hlas blúznivého chlapca, ktorý vyslovoval svoje túžby a detinské sny. Keď sa potom tie voľné dni, ktoré si doprial, chýlili ku koncu, lúčieval sa s tým drahým drobným príznakom, rozplývajúcim sa bez boja, a do Dangkaru sa opäť vracal chytrý, pracovitý cchongpön túžiaci po zisku a tešiaci sa už veľkej vážnosti u svojich druhov - čudovali sa, že mladík, ktorý ešte nemá ani dvadsať, vyniká takou šikovnosťou a vytrvalosťou.

Len čo mal Mipam dost' prostriedkov, aby mohol bývať vo svojom, odišiel z hostinca, lebo stále si nemohol zvyknúť na nepríjemný hluk a hurhaj a mal rád aj určité pohodlie, a okrem toho si myslel, že vlastný dom mu dodá dôležitosť a jeho obchod tým len získa.

Keď bol v meste bol na predaj domček, kúpil ho na úver. Nebol to síce ešte ten "krásny dom", ktorý sľúbil Dolme, ale napokon by tu jeho mladá manželka mohla žiť a nemusela by sa cítiť práve nešťastná. K domčeku, stavanému na čínsky spôsob, patril aj obchodík lemujúci ulicu, vedľa boli dvere, ktorými sa vchádzalo do nekrytej chodby vedúcej na dvor. V pozadí dvora stála skromná budova s jednou miestnosťou na prízemí a jednou na poschodí, ktorá mala po celej dĺžke drevený balkón. Obe strany dvora boli zastavané. Bola tam stajňa a kuchyňa, a veľa studňa.

Obchod Mipam prenajal jednému Číňanovi a sám býval v dome na konci dvora. Tovar mal na prízemí a tam aj prijímal ľudí, s ktorými obchodoval, byt mal na poschodí.

Počas svojho pobytu v Dangkare sa Mipam vyhýbal spoločnosti. Všetok čas, ktorý nezabrali obchodné záležitosti, venoval štúdiu. Správca Tändzinovho skladu ho učil viesť účty a písať po tibetsky obchodné dopisy, jeden Číňan ho zas učil čítať a písať základné znaky svojho jazyka, ktoré potreboval pri obchodnej korešpondencii.

Mipam dojednal niekoľko obchodov s jedným tibetským vládcom z okolia Pajenrongu a pri tej príležitosti sa nepriamo zoznámil s bielymi cudzincami v Dangkare. Už počul, že v meste bývajú čhilingovia a že tam hlásajú náboženstvo, ale bol skoro stále na cestách, a počas svojho krátkeho pobytu v Dangkare kvôli samej práci skoro nevychádzal z domu, takže nemal príležitosť sa s nimi stretnúť.

Tí cudzinci boli protestantskí misionári - jeden Angličan, pán Peary, asi päťdesiatročný pán, jeho žena, pôvodom Holand'anka, a mladý Austrálčan, ich asistent. Okrem siene pre bohoslužby a kázania, mala misia aj lekársku poradňu a chlapčenskú školu, kde boli žiaci bývajúci v internáte, aj externisti. Bol medzi nimi aj syn vládcu Pajenrongu, osemnásťročný mladík menom Tobdän. Ani jeho otca, ani chlapca nikdy nenapadlo, že by sa chceli obrátiť na kresťanskú vieru, ale vládca usúdil, že pre jeho syna bude prospešné, keď sa bude vzdelávať západným spôsobom a keď sa dostatočne naučí po čínsky. Keď bude mať Tobdän takú výchovu,

získa výnosné postavenie v úrade čínskej správy, ktorý dozerá na tibetský kraj Amdo. V misionárskej škole boli žiaci vyučovaní zadarmo. Keď chcel byť žiak prijatý do internátu, stačilo, aby priniesol v naturáliách dostatočný príspevok do spoločnej kuchyne. Tieto výhodné podmienky sa vládcovi páčili a tí dobrí misionári si zas mysleli, že si budú domorodci misiu ináč vážiť, keď medzi ich žiakmi budú synovia z dobrých rodín, a niektorý z nich sa možno obráti na kresťanskú vieru - v tom smere však tí dobrí ľudia boli na veľkom omyle.

"Navštívte občas Tobdäna, až sa vrátite do Dangkaru", požiadal vládca Mipama. "Bude rád, že má takého spoločníka ako ste vy. Hoci ste mladý, je z vás už muž, a v obchode si počínate veľmi šikovne. Budete mu vzorom."

Tak sa stalo, že Mipam zašiel do misie.

"Čo si želáte?", spýtal sa ho čínsky vrátnik.

"Prichádzam navštíviť syna vládcu Pajenrongu, volá sa Tobdän."

"Čo vás vedie k návšteve?"

"Čo ma k nej vedie? No, chcem ho navštíviť. Jeho otec ma požiadal, aby som ho navštívil."

"Kto ste?"

"Som tu vari v Potale u dalajlámu a vy ste jeho dōňner?", spýtal sa Mipam ironicky.

Starého Čiňana sa tá výsmešná veta dotkla a so zápalom odpovedal, lebo myslel, že to zapōsobí:

"Ste v misii ŧen-fu Pearyho."

"To viem", odpovedal Mipam a nijako ho to nedajalo, "ja predsa nechcem, aby ste ma k nemu uviedol. Chcem len navštíviť jedného tibetského chlapca, ktorý sa volá Tobdän. Poponáhľaj sa, starký, nemám čas, zājdi pre Tobdäna, alebo mi povedz, kde ho nájdem."

Vrátnik váhal.

"Dobre, priateľko", ukončil Mipam rozhovor, "zostaň si teda tu, nájdem Tobdäna za chvíľu. Ak je taký vysoký ako jeho otec, bude ŧažké ho ukryť."

"Zavolám ho", vykrikol Čiňan a zdržal netrpezlivého návštevníka, ktorý už vychádzal z vrátnice, "počkajte tu".

Nechal mladého cchongpōna v malej miestnosti, ktorej steny boli pokryté nápismi reprodukovajúcimi v čínskej a tibetskej reči biblické texty, ktorým ten, kto nie je poučený o súbore príslušných náuk, nemōže rozumieť. Mipam ich

roztržito preletel pohľadom, potom sa zastavil pred obrazom predstavujúcim sprievod ľudí, ktorí sa rôzne bavili - pili, hrali kocky, išli na koňoch v spoločnosti žien. Všetci veselo vchádzali do veľkej brány, za ktorou stáli rôznofarební diabli, tí ich chytali a vrhali do mora plameňov. V inom sprievode, ktorý nebol taký veľký, stojene kráčali muži i ženy a mierili k úzkej bráne, za ktorou bolo veľmi strmé schodište vedúce na vrchol hory.

Mipam videl na dverách vidieckych chrámov fresky znázorňujúce podobné scény, ale veriaci, uberajúci sa k raju, sa netváрили tak smutne, a miesto toho, aby vystupovali po strmých schodoch, išli pohodlne po krásnej dúhe. Hoci sa Mipam príliš nevyznal v učení, ktoré hlásalo jeho náboženstvo, predsa len vedal, že tieto obrazy sú dielom nevedomých obracajúcich sa k iným nevedomým.

"Zaujímá vás ten obraz, mladý priateľ?"

Mipam sa obrátil - za ním stál cudzinec. Bol to tučný muž s dobráckou tvárou, bacuľatou, červenkastou, lemovanou vlasmi, ktoré boli žltavé ako slama, a oči ... oči ... Mipam skamenel od údivu: boli to bledomodré oči podobné očiam veľkých psov, ktoré v pustinách strážia stany dokpov.

"Zaujímá vás ten obraz, mladý priateľu?", opakoval cudzinec vlúdne svoju otázku a zaliečavo sa usmieval.

"Nie", odpovedal Mipam a stále sa uprene díval do tých neobyčajných cudzincových očí.

Pochopil, že ten muž, s ktorým sa rozpráva a ktorý vyzerá ináč než ostatní ľudia, je asi šen-fu, domáci pán. Mipam chcel vyzerat' ako zdvorilý, dobre vychovaný mladík a s veľkým úsilím odvrátil pohľad od predmetu, ktorý ho tak fascinoval. Úctivo mu vysvetlil, čo ho sem priviedlo.

"Som v obchodnom styku s Tobdänovým otcom. Požiadal ma, aby som navštívil jeho syna a počas svojho pobytu v Dangkare ho trochu zabavil. Prichádzam ho pozvať, aby u mňa povečeral."

"V obchodnom styku? Vy ste teda cchongpa. U ktorého obchodníka ste zamestnaný?"

"Sám som cchongpön a mám vlastný obchod", povedal Mipam tónom, akým by asi vyhlásil, že je cisárom vesmíru.

"Ach, prepáčte, ste ešte veľmi mladý na majiteľa obchodu. Ste ženatý?"

"Nie som."

"Z ktorého kraja pochádzate?"

"Môj kraj leží veľmi ďaleko odtiaľto, južne od Lhasy."

"Ach ... Myslím, že Tobdän ešte nie je voľný, hodina čínštiny ešte neskončila. Zatiaľ si pod'te ku mne vypit' šálku čaju. Odkážem Tobdänovi, že je tu priateľ jeho otca."

"Ste veľmi láskavý."

"Tadeto, pod'te za mnou."

V jedálni, kam Mipama uviedol, sedela pani Pearyová a pán Simon a práve sa chystali piť čaj. Na stole stál malý hrnček s mliekom, malá cukornička a malý tanier, na ktorom boli malé krajčeky chleba natreté maslom. Všetko sa Mipamovi zdalo nezvyčajne malé. Ani pani Pearyová nebola veľká, ale výšku u nej nahrádzala šírka. Vlasy, ktoré mala podľa čínskej módy starostlivo sčesané hladko dozadu, tvorili na hlave akúsi bledožltú čapičku a jej oči sa zdali ešte bezfarebnejšie než oči jej manžela.

Pán Simon bol mladý, veľký, štíhly, lebka pokrytá vlasmi skoro čiernymi a hnedé oči dávali jeho tvári úprimný, normálny výraz, ako Mipam s úľavou zistil. Keď mladíka pozvali, aby si prisadol, prisunul inštinktívne svoju stoličku ku kreslu toho muža, ktorý vyzeral ako človek - cítil, že je s ním akosi rasovo spriaznený. Dvojica Pearyovcov patrí iste do triedy mi majin.

Pani Pearyová podala Mipamovi malú šálku čaju, potom mu ponúkla mlieko, ale to energicky odmietol, a nakoniec cukor, po ktorom siahol s radosťou.

"Náš host' je už majiteľom obchodu", povedal pán Peary, obracajúc sa na ženu a pána Simona. "Je v stálom obchodnom styku s vládcom Pajenrongu, otcom nášho žiaka Tobdäna. Prišiel ho navštíviť. Zastihol som ho, keď čakal na vrátnici. Veľmi ho zaujímal obraz predstavujúci rozdielne osudy hriešnikov, uberajúcich sa k pekle, a veriacich, ktorí vďačne vítajú odpustenie, ktoré získali od Könčha, a kráčajú teraz posilnení jeho milosťou."

"Váš obraz nie je pekný", odpovedal Mipam, "a tie schody, po krajoch porastené trňmi, tiež nie. Naši maliari to vedia znázorniť oveľa lepšie. Za dobrú cenu by som vám mohol dodať celkom pekný obraz. Ľudia, ktorí kráčajú k raju, by sa tvárili šťastne a išli by si po širokej dúhe a viedol by ich pekne oblečený láma. V Tibete tiež vidáme také výjavy, sú namaľované na bránach chrámov, ale len na vidieku, a ani tam nie sú vystavené vnútri chrámu."

"Prečo?", spýtal sa pán Simon, ktorý sa o všetkom rád poučil.

"Lebo predstavujú názory nevedomých. Tí, ktorí poznajú náuku vedia, že peklo i

raj sú len a len v našej mysli. Zbavia sa ich tým, že ich zo svojej mysle vyhladia."

Mipam tu opakoval krásnu vetu, ktorú počul od svojho učiteľa, kušo Ješe Künzanga. Bol by asi v kaši, keby mal vysvetliť čo znamená, súdil však, že má určite hlboký zmysel, keď je prevzatá od lámu takého učeného ako je Ješe Künzang. Hoci zostával preňho aj teraz tajomnou bytosťou, vychádzala z neho presvedčivá sila, ktorá Mipama pritahovala. Počul spievať mystické piesne Milaräpu:

Sem rangnä chung,
sem nangla thim.

Mimovoľne zašepkal melódiu. Zdalo sa, že to pána Simona zaujíma, no pani Peryovej akoby dochádzala trpezlivosť a len ťažko sa premáhala.

"To sú nesprávne názory", vyhlásila napokon. "Peklo a raj je strašná skutočnosť. Tí, ktorí popierajú ich existenciu, sa o tom jedného dňa na svoje nešťastie presvedčia. Könčo vydal svojho jediného Syna na smrť, aby nám boli naše hriechy odpustené a my sme mohli vojsť do jeho raja. Tí, ktorí neprijmú jeho dar na tomto svete, budú večne horieť na onom."

"Ach", zvolal Mipam, "to je ohavné. Je kruté vydať niekoho na smrť. Ja som zachránil päť jakov pred smrťou, zabránil som, aby neboli predané mäsiarovi, a bol som veľmi smutný, že som nemal dost' striebra, aby som ich mohol kúpiť a zachrániť viac. A potom, mýlite sa, nemôžeme zostať večne v pekle, ani v raji, lebo aj tam musíme jedného dňa zomrieť, rovnako ako tu, a len čo zomrieme, narodíme sa znova tam, kam nás zavedú plody našich skutkov. Čo ste to hovorila o Könčovi? Könčo nemá syna. Könčo nie je osoba, je to názov, ktorým je zároveň označovaný Buddha, jeho učenie i mníšsky rád. Preto my hovoríme Könčo sum."

"Könčo nie je to, čo hovoríte", opravila ho pani Pearyová. "Je to stvoriteľ nebies, zeme - všetkého, čo je. Jeho Syn prišiel na svet, aby spasil hriešnikov ..."

"Omyl, omyl, čam kušo", protestoval Mipam. "Nie ste Tibetanka, viem predsa lepšie než vy, čo znamenajú slová mojej reči."

"Musíme mu dať knižky, aby si ich prečítal a pochopil. Artur, daj mu aj evanjelium svätého Jána."

"Áno", odpovedal pán Peary.

Potom tá dobrá pani na Mipamove veľké prekvapenie zanôtila zvláštnu pieseň s

tibetskými slovami, no melódia v sebe nemala pranič tibetské.

... "Join! Join!" (Pridajte sa!)

"Speváčka prerušila na okamih pieseň a anglicky vyzvala svojho manžela a pána Simona, aby spievali s ňou.

Poslúchli, pán Peary ochotne, jeho asistent zjavne príliš nadšený nebol a radšej by sa bol rozprával s Mipamom.

Keď sa rozospievali naplno, zjavil sa na prahu Tobdän. Pani Pearyová mu panovačným gestom naznačila, aby nevchádzal, ale Mipam, ktorý nemal veľké pochopenie pre spev, ktorým ho častovali, a nepoznal zdvorilosť západnej zvyklosti, vstal a išiel k chlapcovi.

"Ty si Tobdän, ani sa nemôžem zmýliť, tak sa podobáš svojmu otcovi. Ja som Mipam, cchongpön z Domo. Tvoj otec ma požiadal, aby som ťa navštívil. Vezmem ťa dnes večer k sebe, povečeriame spolu."

Peary a Simon prestali spievať, ale pani Pearyová s neotrasiteľným kludom dokončila cirkevnú pieseň.

Mipam ich všetkých veľmi zdvorilo pozdravil, poďakoval za vlúdne prijatie a vyšiel s Tobdänom z jedálne. Keď išli cez dvor k východu, pribehol za nimi pán Simon.

"Pán Peary ma poveril, aby som vám dal brožúrky, o ktorých hovoril. Počkajte ma chvíľu", povedal Mipamovi.

Vošiel do nevelkej budovy a vzápätí sa vrátil držiac v ruke maličkú knižku a niekoľko potlačených listov.

"Objasnia vám to naše sväté náboženstvo", povedal a podal ich Mipamovi.

"La so", odpovedal Mipam.

"Musíte sa zas na nás prísť pozrieť. Rád by som sa s vami porozprával."

"La so", povedal opäť Mipam. "Ste veľmi láskavý."

Obaja mladí prešli bránou a ocitli sa na ulici.

Tobdän sa dal do smiechu.

"Sú to zvláštni ľudia, však, kušo?"

"Naozaj, zaujímaví. Ešte nikdy som nevidel čhilingov. A aké majú čudné oči! Zdá sa však, že vidia jasne, tak ako my. Tie oči im nevybledli pri nejakej chorobe, sú prirodzene biele ako oči psov, ktoré chovajú dokpovia. Tí ľudia vyzerajú, ako by im z očí vyliezal syr. Je to strašné."

"Pekné to veru nie je", prikývol Tobdän.

"A prečo zrazu začali spievať?"

"Oni sa tak modlia k svojmu pholha. My v škole musíme tiež každý deň spievať."

"A ty vieš spievať ako oni?"

"Viem."

"Nie je to také krásne ako naše gurmy."

"Vôbec to nie je krásne."

Potom začali o čomsi inom a túlili sa ulicami, až došli k mipamovmu domu.

"Tu bývam", oznámil svojmu druhovi, "dom aj obchod patria mne."

"La so", ocenil to Tobdän. "Ste bohatý muž, kušo."

"Nie, zatiaľ nie, ale som mladý a neskôr zbohatnem", odpovedal Miam a uviedol Tobdäna do svojej izby.

Pristúpil k zaskleným dverám, ktoré boli otvorené na balkón, a tlesol do dlaní. Z kuchyne mu odpovedalo dvojité hlasné "la so" a o chvíľu vošiel do izby jeden z jeho sluhov. Mipam mu prikázal, aby dal priniest' zo susednej čínskej reštaurácie niekoľko jedál, ktoré pridajú k polievke a varenému mäsu, ktoré pripraví kuchár doma.

Od chvíle, čo sa Mipam dozvedel, aký osud čaká jaky privedené z Čerku - bol to vtedy preňho mravný otras - znova sa stal vegetariánom, aj keď nie takým prísny ako v mladosti. Styky s obchodníkmi i zákazníkmi ho nútili, aby ich pozval na obed, a obed bez mäsa je pre Tibet'anov niečím nepochopiteľným, s výnimkou nemnohých lámov alebo veľmi zbožných laikov. Mipam sa teda zmieril s tým, že bude predkladať svojim hosťom mäso, a pretože odvtedy čo ho ochutnal, naň maškrtne myslieval, podľahol pokušeniu a jedával s nimi.

Nemohlo to byť ináč, keď išlo o Tobdäna. Ponúkol mu varené baranie a momo.

Syn pajenrongskeho vladára bol milý chlapec, veselý, bezstarostný, dobrý, sem-tam aj ušľachtilý, ale aj dosť samopašný. Rád pil silné nápoje, ktoré vyvolávajú príjemný pálivý pocit keď stekajú do žalúdka, mal rád hru i vzrušenie, ktoré vyvoláva, ale nadovšetko miloval ženy. Hneval sa na svojho otca, že ho dal do internátu k misionárom. Vážil si všetko čo sa tam učili, a pretože si bol vedomý, aké je to užitočné a že bude raz mať výnosné miesto, bol dobrým žiakom, ale myslel si, že by mohol chodiť do školy ako externista, keby mu jeho otec prenajal byt v meste, a jeho sloboda by nebola ničím obmedzovaná.

Zámožný, nezávislý Mipam mohol byť, podľa jeho mienky, vhodným pomocníkom pri vymýšľaní bojových lstí, aby sa vyhol dozoru manželov Pearovcov.

"Nesmieš mi hovoriť kušo, nie som oveľa starší než ty a naše spoločenské postavenie je rovnaké. Hovor mi Mipam", vyzval mladý cchongpön host'a. Tobdäna povzbudila dôvernosť, ku ktorej ho toto oslovenie oprávňovalo, vypil po obede niekoľko pohárikov pálenky, aj keď jeho hostiteľ také nápoje nepil, a prešiel v rozhovore na predmet, na ktorom mu záležalo najviac.

"Ty nemáš v dome ženu?"

"Nie som ženatý."

"Ja nemyslím čam, myslím ňingdu, ako majú ostatní cchongpönovia."

Mipam bol k týmto veciam rezervovaný, nemusel sa ani premáhať, jednoducho bol ľahostajný, ale hanblivý nebol. Dal sa do smiechu.

"Keď odchádzam na cesty, beriem so sebou sluhov a žena by tu zostala s tovarom sama. A to je pokušenie, málokto odolá. Mala by asi iného priateľa, ten by ma zastupoval, keby som nebol doma, a z môjho puruku by mohol mať nakoniec šaty môj zástupca. Nie, Tobdän, sklad cchongpöna, ktorý je na cestách, potrebuje pevné závory na pevné dvere, bez ženy vnútri."

"Určite máš pravdu. Ale pozývaš si k sebe ženy, keď si tu? Vidíš, ja musím stále klamať šen-fua, aby mi neprišiel na stopu. Nevieš si predstaviť, aký je zvedavý a zlomyselný. Posiela za veľkými žiakmi starých, škaredých Číňanov, ktorí tvrdia, že majú rovnaké náboženstvo ako on, aby od neho vymámili striebro. Sám ich potom špehuje. Je to márne, nakoniec sa vždy dozvie, kam kto ide. Počuj, priateľu, však by som mohol vodiť ženy k tebe? Šen-fu nebude taký nedôverčivý, keď mu poviem, že si ma pozval na obed, a ak sa jeden z jeho Číňanov dozvie, že s nami obedovali ženy, poviem, že prišli za tebou."

"Nie je to hlúpy plán, ale mne nevyhovuje. Nechcem tu mať ženy. Nikdy nie sú spokojné s darčekom, ktorý dostanú, a vždy sa snažia, aby si k tomu ešte niečo vzali."

"Máš o ženách peknú mienku."

"Len takú, akú je dobré mať."

"Ako to teda robíš? Chodíš za nimi?"

"Nelákajú ma. Zdajú sa mi škaredé a hlúpe."

"Uistujem ťa, že sú aj pekné. Môžem ťa zoznámiť s veľmi peknými ženami."

"Márne by si sa namáhal, kamarát. Mám v srdci obraz taký pekný, že všetky dievčatá, ktoré by si mi ukázal, by sa mi zdali ohyzdné ako opice."

"Ale! A kdeže je tá tvoja kráska?"

"V Tibete. Až budem mať dost' striebra, aby mi ju jej otec dal, bude mojou čam."

"Ach, to je vážne, bohaté dievča z dobrej rodiny ... Ale to ti predsa nemôže vadiť, tu si sám. Ty šetríš, však? Tvoj budúci svokor toho chce príliš veľa. Všetci otcovia sú takí. Mám staršiu sestru a môžem ťa uistiť, že ju jej manžel nedostal zadarmo."

Rozhovor sa stočil inde, a keď sa znášal večer, rozlúčil sa Tobdän so svojím hostiteľom, lebo sa musel vrátiť do misie pred zotmením.

Mipam sa vydal znova na cesty. Rozvážal tovar, do Dangkaru sa vrátil zase s iným tovarom, ten potom ponúkal v iných krajoch, ... a tak ubiehali mesiace. Pretože jeho priateľ býval v misii, zoznámil sa bližšie s maželmi Pearyovcami a občas ho navštívil pán Simon.

Snažili sa mu dokázať, že lamaistické názory sú bludné a absurdné, a Mipam na tie výklady odpovedal tým, že ukazoval hlavne na rozpory medzi niektorými z ich teórií a skutočnosťou. Keď mu vykladali o láske, ktorú chová Boh k svojim tvorom, pripomenul im všeobecnú úzkosť bytostí vydaných napospas chorobám, starobe a smrti. Popisoval prírodné drámy, kde slabší slúžia za potravu silnejším - hmyz vtákovi, srnec leopardovi - rozprával im o úzkosti stromu s koreňmi v zemi, keď cíti, ako sa ho chytá liana, ako rastie a zvierá ho, alebo ako machy tkajú okolo jeho nehybných konárov rubáš, ktorý ho zadusí. Ak sme pred terajším životom neprežili životy iné, kde je potom spravodlivosť či božská dobrota keď uvážime, že niektorí ľudia sa rodia slepí, chorí alebo tupého ducha. Kto sa baví tým, že ich vyvoláva k životu v takej podobe?

Manželia Pearyovci odpovedali len s veľkými ťažkosťami, lebo im chýbali argumenty. Boli vohnaní do úzkych so svojimi názormi, ktoré sa zdráhali kriticky skúmať. Všetko čo Mipam uvádzal, sklzávalo po ich mysli ako dážd' po lesklých listoch zeleného duba, a keď tvrdošijne opakovali svoje výroky, ktoré nikdy neodpovedali na jeho námietky, len to mládenca vzd'alovalo od ich náboženstva, ktoré nepozná súcit.

Pán Simon mal pre všetko väčšie pochopenie, aspoň sa Mipamovi zdalo. Prit'ahoval ho a budil v ňom sympatie. Príhoda, ktorej bol svedkom, túto inštinktívnu náklonnosť ešte posilnila.

Jedného dňa sa Mipam vrátil z výpravy k dokpom a priviezol náklad masla. Dve hrudy chcel ponúknuť pani Pearyovej, z vd'aky za tých pár šálok čaju, ktoré mu

občas ponúkla, keď prišiel pre Tobdäna. Zastihol manželov Pearyovcov a pána Simona v hovorni, kde prijímali domorodcov, ktorých nechceli púšťať do jedálne. Ich návštevníkmi boli traja Číňania, dvojica stredného veku a starec, mužov otec. Pani Pearyová bola celá rozčúlená, hovorila autoritatívne a trochu podráždene.

"To je pohanská povera", práve hovorila. "Ak chcete, aby ste boli pokrstení a zmyli tak svoje hriechy, musíte sa jej zriecť. Spáliť tabuľky svojich predkov a sošky nepravých bohov, ktoré máte doma, a potom tu môžete obedovať so staršími našej cirkvi, Číňanmi, ktorí sú vykúpení krvou Kristovou a je im prisľúbené nebo."

Manžel počúval so sklopenou hlavou, žena plakala, starcova vrásčitá tvár sa sťahovala.

Zdalo sa, že zápasí sám so sebou.

"To by sme teda mali", pokračovala pani Pearyová. "Zajtra k vám prídu dvaja starší, ktorí budú dohliadať, ako pálite sochy, a potom s nimi poobedujete v misii, budete s nami jesť mäso."

Pohla sa, chcela vstať a Číňanov prepustiť, ale starec zrazu prehovoril.

"Nie."

"Čože? Nie? Odmietate zničiť predmety svojho modlárstva či odvrhnúť smiešnu poveru? Ak je vaša tvrdohlavosť taká veľká, že odmietate ponúkanú spásu, prijímajú vaše deti a vykonajú, čo som povedala."

"Nie", opakoval starec a narovnal zhrbený chrbát. "V tejto krajine je pánom otec. V mojom príbytku nebude nikto páliť tabuľky, v ktorých sídlia duchovia mojich predkov, ani sochy bohov, ktorých uctievali. To by bola vražda. Tí, ktorí by z mojej rodiny jedli mäso a tým podporovali mäsiarov, budú vyhnaní z môjho domu. Syn, ktorý má v srdci tak málo súcitu s úbohými, trpiacimi zvieratami, by bol schopný zabiť otca i matku, keby sa mu to hodilo."

"Nemusíme nutne jesť mäso, aby sme boli kresťanmi", povedal pán Simon zmierlivo.

"Nie je to nevyhnutne treba, keď ho nejeme zo zdravotných dôvodov alebo preto, že nám nechutí", odpovedala pani Pearyová. "Tu u týchto ľudí je to však povera, že sa zvieratá nemajú zabíjať, a tá sa prieči poriadku stanovenému Pánom."

"Nemôžeme to tvrdiť s úplnou istotou", dovolil si mierne namietat pán Simon.

"Je písané: 'Hľa, dal som vám každú bylinu dávajúcu semeno, ktorá je na tvári

celej zeme, i každý strom, na ktorom je ovocie stromu, nesúce semeno. To všetko vám bude za pokrm./1/' Nie je tam ani zmienka o mäse."

Nevhodný prejav Austráľčanovej vzdelanosti podráždil pani Pearyovú, ktorá sa k nemu prudko otočila a zahrnula ho prívalom anglických slov.

Starý Číňan a jeho syn sa na nich mlčky dívali, žena stále plakala a Mipam, ktorý v ruke držal balíček s maslom pochopil, že nie je vhodná chvíľa ponúkať dar a rozmýšľal, ako by sa zdvorilo vytratil. Pohybom ruky upozornil pána Pearyho, ktorý sa najprv márne pokúšal zastaviť prudkú výrečnosť svojej ženy a nakoniec bezvládne klesol do kresla. Ukázal na balíček, položil ho do výklenku okna, prstom ukázal na pani Pearyovú, aby naznačil, že je to pre ňu, a potom nadvihol klobúk a vyšiel z dverí.

Jeho odchod prebudil vydesených poslucháčov pani Pearyovej. Pán Simon povedal niekoľko anglických slov, vstal, súcitným kývnutím pozdravil starého pohana, ktorý mal také nežné srdce, a odišiel. Podľa jeho príkladu vstali aj Číňania, najprv otec, potom poslušné deti.

"Zabúdate, čo sme vás celý rok učili, zabúdate na milosť, dar večného života, nebo, ktoré vám malo byť krstom otvorené!", volala pani Pearyová.

"Pôjdem za svojimi otcami, kam išli oni", odpovedal pokojne starec.

"Ale vy", naliehala misionárka, obracajúc sa na dvojicu, ktorá mlčala.

"Povinnosťou syna je poslúchnuť svojho otca", odpovedal muž. Žena nepovedala nič, len jej ruka sa chytila cípu odevu manžela - pána a vodcu.

Mipam sa na dvore zastavil, lebo zozadu sa k nemu blížil pán Simon, vracajúci sa do svojho bytu.

"Ten Číňan má pravdu", povedal Mipam. "Je kruté usmrcovať nevinné zvieratá, aby sme ich zjedli, to je diabolské dielo. Prečo k tomu nútiť ľudí, ktorí sa tomu vďakabohu vždy vyhýbali? To je iste zlé."

"Áno", zašepkal pán Simon.

"Vy to chápete, povedzte to teda tým Číňanom, práve prichádzajú."

Trojica sa pomaly uberala k východu.

Syn zanovitého pohana sa priblížil k Austráľčanovi a bojzливо sa ho spýtal:

"Sien-šeng, mám vrátiť tú látku, ktorú ste si ku mne dal, aby som vám z nej ušil oblek?"

"Prečo?", spýtal sa pán Simon začudovane.

"Naozaj budete chcieť, aby som vám ušil ten oblek aj keď sa nedám pokrstiť, aj

keď už nebudeme chodiť do kostola?"

"Ale pravdaže, priateľu. A ušijete mi aj ďalšie obleky, až budem potrebovať", vrelo ich uistoval mladý misionár. "Ste dobrý krajčír a správny muž, prečo by som teda ďalej nebol vašim zákazníkom?"

Číňan sa naňho vd'ačne díval a jeho žena, ktorá už neplakala sa detsky usmiala.

"Povedzte mu, že aj vám sa zdá nesprávne jesť mäso a že jeho otec má pravdu, keď mu je ľúto zvierat", vyzýval Mipam pána Simona po tibetsky.

"Niekedy dovidenia, cchongpön la", povedal pán Simon a prešiel popod oblúk do záhradky, na ktorej konci býval - zmizol.

"Poviem vám to teda sám, čo vám nechcel povedať", obrátil sa Mipam k Číňanovi. Vzal starca pod pazuchu.

"Dobre si odpovedal tej panej s bielymi očami, stary. Zvieratá trpia rovnako ako my, je zlé ich zabíjať, a dobre robíš, že nedovolíš, aby sa v tvojom dome jedlo mäso. Naši svätí lámovia ho nejedia, a keď ho my ostatní hriešnici jeme, vieme, že sa podobáme dravej zveri a že sa od nás buddhovia odvracajú."

"Áno, áno, vidím, že to chápete", odpovedal starec. "Jednoducho je koniec." Nepovedal, čomu je koniec.

Otec prešiel bránou misie, za ním išiel jeho syn, žena kráčala za svojím manželom.

Obraz pána Simona smutne sa vracajúceho do svojho osamelého príbytku sa Mipamovi vynáral v mysli po celý zvyšok dňa. Myslel si, že misionár je vydaný na pospas ťažkému názorovému sporu a hnevu manželov Pearyovcov. Pán Simon má nepochybne dobré srdce, hovoril si Mipam, ale nemá odvahu ísť za ušľachtilými pohnútkami, ktoré občas cíti. Bojí sa Pearyovcov? Môžu mu škodiť? To mladý cchongpön nevedel, ale jeho vynaliezavý duch postupoval krok za krokom, až napokon dospel k záveru, že pán Simon je nešťastný a opustený, aspoň v tejto chvíli.

Pre súcitného Mipama bol odtiaľ len krôčik k snahe prejavit' mu svoju náklonnosť a pomôcť mu, ak bude môcť. Keď sa zotmelo, vrátil sa do misie, ale tentoraz sa nepýtal na Tobdäna, ale rovno vošiel do Austráľčanovej záhradky a odtiaľ do jeho bytu.

Pán Simon sedel v kresle pri stole v malej miestnosti, ktorá mu slúžila ako

pracovňa. Zrejme nič nerobil, lebo ani nerozsvietil lampu, a v izbe už bolo príliš šero, aby mohol čítať alebo písať.

"To ste vy!", bol veľmi prekvapený obchodníkovou návštevou.

"Neruším vás?"

"Nie, nie ..."

Obaja sa na seba mlčky dívali. Keď Mipam vychádzal z domu, zdala sa mu návšteva niečím celkom prirodzeným, no teraz bol v rozpakoch. Či môže povedať tomu cudzincovi: "Ste nešťastný, prichádzam vám ponúknuť svoje služby." Možno, že napokon pán Simon ani nie je nešťastný, možno v tom bude vidieť aj drzosť, že uňho niečo také predpokladal a že si mu to dovolil povedať.

"Prečo ste prišiel?", spýtal sa vlúdne Austrálčan. Jeho hlas bol priateľský, ale bol v ňom nádych únavy a smútku. Mipam už neváhal ani okamih.

"Od chvíle čo som vás opustil, ... po tej hádke s pani Pearyovou kvôli Číňanom, myslel som stále len na vás. Myslel som si, že ste možno smutný a sám, a prišiel som ..."

Myslel si, že bude môcť urobiť niečo, čo by zaplašilo misionárov smútok, ale teraz sa zarazil, nevedel, ako by to vyjadril.

"Ste dobrý, veľmi dobrý, cchongpön la", odpovedal Austrálčan celý dojatý.

"Spôsobil ste mi svojou návštevou veľkú radosť ... viac než radosť. Sadnite si."

Znova mlčali.

"Vy si nerozumiete s manželmi Pearyovcami, však?", povedal Mipam. "S pani Pearyovou asi menej než s jej manželom. Čam Pearyová nie je ani trochu súcitná, vy áno ..."

"To vy nemôžete chápať", povedal ticho Simon.

"Áno, môžem to pochopiť. Čítal som príbeh o Ješu Mašikovi v knižke, ktorú ste mi dal. Hovorí sa tam, že jedného večera, keď bol Ješu hrozne smutný, išiel do záhrady. Ľudia, o ktorých si myslel, že sú jeho priatelia, ho opustili. Asi nezmýšľali ako on, a tak je to aj u vás a manželov Pearyovcov. Keď sa niečo také stane, ide každý svojou cestou a nestará sa o toho, koho opustil. Aj jeho otec ho opustil, čítal som to v tej knihe. Ješu bol iste dobrý človek, aj keď niekedy tvrdil veci veľmi nesprávne. Hovoril - hovorí sa to v tej knihe - že jeho pholha, ktorého volá svojim otcom, živí vtáky. To nie je pravda. Vtáky, rovnako ako ostatné divé zvieratá, sa musia namáhať, aby našli potravu, a keď príde zima, mráz a sneh, zahynie veľa vtákov od hladu. Pholha nechal zabiť aj Ješu,

nechránil ho. To od neho nebolo pekné."

Pán Simon sa musel usmiať. Bizarná logika, s ktorou mu Mipam vykladal evanjelium mu objasnila, čo asi cítia domorodí poslucháči jeho nedeľných kázni.

Energický Tibetan úprimne navrhoval, čo sa mu zdalo rozumným riešením:

"Ak sú manželia Pearovci takí nepríjemní, odíďte inde, a ak už neveríte v Jušuve náboženstvo, opustite ho. Len sa s tým netrápte."

Mladý misionár na okamih zatvoril oči, zdalo sa, akoby stále sústredenejšie pozoroval nejaký obraz, ktorý videl vo svojom vnútri.

"Cchhongpön la", povedal ticho, "prišiel ste ma navštíviť, lebo ste si myslel, že som nešťastný a sám. Mám vari zradiť toho, koho všetci opustili ..."

"Chápem", povedal pomaly Mipam.

Nadvihol klobúk, pozdravil a vyšiel von.

Pán Simon sa oprel laktami o stôl a vložil hlavu do dlaní. Možno plakal, ale nebolo nikoho, kto by ho videl.

/1/ Genesis I, 29.

X. Kapitola

Mipam ďalej udržiaval priateľské styky s Pändzorom, svojím prvým spoločníkom, ktorému ďakoval za ľahké a šťastné začiatky svojej obchodnej dráhy. Nerpa vychvaľoval šikovnosť mladého cchongpöna pred správcami kláštorných statkov a tí si ho tiež vybrali za sprostredkovateľa a často ho poverovali predajom tovaru, ktorý im ponúkli ich veriaci, alebo ktorý prijali od nájomcov pozemkov patriacich gönpe.

A tak strávil občas Mipam jeden či dva dni v kláštore. Dychtivo využíval tieto príležitosti, aby navštívil starého pustovníka, obyvateľa príbytku, kde sa diali zázraky. Kedykoľvek k nemu prišiel, vždy sedel na rovnakom mieste na kchangu, zahalený do svojho roztrhaného zänu. Márne Mipam naliehal, aby mu smel dať nový odev a trochu pohodlnejšie zariadiť žalostnú izbu, starec tvrdošijne odmietal akýkoľvek dar.

"Blázon, ozajstný blázon", horovali dapovia, keď sa dozvedeli, že nechce nič prijať, a ich súcitné slová zneli trochu pohrdavo. A všetci sa zvedavo pýtali,

čo asi vedie mladého, inteligentného cchongpöna, aby vždy trávil toľko času u toho pomäteného starca. Čo si rozprávajú pri tých návštevách? Keby sa ich boli účastnili, boli by asi skoro presvedčení, že nevyliciteľná pomätenosť úbohého dapu sa preniesla aj na jeho mladého návštevníka.

Mipam sedával u kchangu a jasnovidec naňho často ani neprehovoril, dokonca sa zdalo, že si ani nevšimol, že je uňho. Mipam mu rozprával, ale starec akoby ho nepočul a mladík musel odísť bez toho, aby hostiteľ povedal jediné slovo, alebo aby naňho pozrel. Inokedy mu naopak starec dával rady alebo ponaučenia, ktoré sa chcel dozvedieť - vždy ich vyslovil skôr, než sa na ne spýtal. Či hovoril alebo mlčal, vyžarovala z neho ukludňujúca sila. Mipam ju jasne cítil - riadila jeho myšlienky, objasňovala mu temné problémy, ktorých riešenia sa nemohol dopátrať, dvíhala závoje, za ktorými vždy zazrel neurčité obrazy života, ktorý sa veľmi líšil od života, aký viedol teraz. V takej chvíli mladík pozoroval Mipama-cchongpöna objektívne, ako cudzinca, ktorý sa od neho oddelil, ale Mipama, ktorý tu zostal, ktorý sa díval, ako sa jeho dvojník oddeľuje, toho poznával len ťažko. Hlboko vzrušený vždy sa rýchlo odvrátil od čarovnej moci tých zmätených vidín, padol mlčky na tvár a odchádzal od starého dapu, z ktorého tváre ani na okamih nezmizol neprítomný výraz.

Podnikavý Mipam nezanedbal jedinou príležitosť, aby mohol rozšíriť počet svojich zákazníkov. Len čo zistil, že sú v tomto kraji rôzni cudzinci, ktorí hlásajú dvojaké Ješuove náboženstvo, jedno "so sochami" a druhé "bez sôch", premýšľal, ako zistiť, čo by im mohol dodávať. Jeho šikovnosť, výrečnosť a neochvejné sebavedomie pôsobili rovnako na cudzincov ako na domorodcov a šikovnému obchodníkovi z toho plynuli slušné zisky.

Styky s protestantskými i katolíckymi misionármi prinášali Mipamovi nielen úžitok, ale aj potešenie, že môže zblízka pozorovať chovanie a skutky ľudí, ovládaných celkom iným duchom než Tibetania. Bol od prírody zvedavý, premýšľavý a nikdy ho toto pozorovanie neomrzelo, vždy ho podľa okolností buď rozveselilo alebo zarmútilo. Vlastne sa často mýlil, keď išlo o city, podľa ktorých sa belosi riadili, pozoroval ich činy či slová, a pretože nechápal pojmy, ktoré sú na Západe bežné, dochádzalo uňho k náhlym výbuchom - posmechu alebo znechutenia. Komická stránka týchto prejavov, ktorú sám nedokázal rozoznať, neunikla tým, ktorí boli príčinou toho všetkého. "Ten hlúpy pohan!", hovorievali s pohrdavým

súcitom. "Tí zlí hlupáci!", myslel si Mipam.

Východ a Západ sa nepriateľsky premeriavali.

Mipam sedel v Dangkare vo svojej peknej izbe a cez otvorené okno sa díval do slnka, ktoré sa schyľovalo k zubatým múrom mesta. Bez zjavnej príčiny bol melancholický. Videl v duchu trávnatý Čhangthang, ktorý sa tiahne za týmito valmi, rozsiahly, pustý, videl aj cesty, ktoré ho brázdia a vedú na juh k Lhase. Onedlho nastane čas, aby sa vydal na cestu cez tie pustatiny, aby si išiel pre odmenu za všetko to úsilie. A hoci jeho majetok ešte nebol taký veľký, ako o tom detsky sníval, keď utekal z Tibetu, predsa len stačil, aby mohol hrdo predstúpiť pred Dolminho otca. Bol už mužom, ktorého by hocikto rád prijal za zaťa, a chytrý obchodník, ako je Tändzin, určite spozná podľa úspechu, ktorý má už ako mladík, aký úspech bude mať neskôr. Bude lepšie, keď už nebude otáľať. Už sú skoro štyri roky, čo sa rozlúčil so svojou priateľkou vtedy po púti do Gandänu. Mal pred sebou jediný cieľ: zarábať. Preto mu tie roky rýchlo ubehli. Zato Dolme, ktorá len trpne čakala, sa asi zdali dlhé. Áno, poponáhľa sa.

Taši, jeho prvý sluha, pomaly vnikol do jeho obchodných záležitostí a mohol teda za jeho neprítomnosti konať miesto neho obvyklé cesty, a jeho verný spoločník Pändzor, muž nanajvyš bystrý, by mu iste rád poradil, čo má robiť. Nezdrží sa tam dlho. Možno by bolo dobre, keby ani nemieril k domovskému údoliu, kde žijú jeho rodičia. Gjäpo by ho tam mohol dať chytiť a ukojiť na ňom svoju pomstychtivosť - musel pomstu dlho odkladať. Mipam počítal, že jeho matka Čangpal i Phünccho prídu na jeho svadbu do Lhasy. Pevne sa rozhodol: na druhý deň sa začne chystať na cestu. Najprv sa pôjde rozlúčiť s pánom Simonom. Nevidel ho od toho večera, keď ho zanechal v jeho potemnenej izbe so spomienkou na toho Ješu, o ktorom sa v knihe píše, že ho jeho priatelia opustili, a ktorého pán Simon nechcel opustiť, aj keď nemohol uveriť, že všetko čo učil, je pravdivé.

Svätý muž tento pán Simon, myslel si Mipam. Keby poznal vznešené učenie, ktoré hlásajú naši múdri gomčhenovia, určite by sa priblížil k duchovnému osvieteniu, a možno by získal aj to oprostie, ktoré sa podobá prebudeniu zaháňajúcemu zlý sen. Mipam rozmýšľal, že si bude musieť pred odchodom pohovoriť s ňerpom Pändzorom. Pôjde tiež do kláštora požiadať o požehnanie starého dapu, ktorého v hĺbke srdca považoval za svojho gurua a ... Prečo by nevzal pána Simona k tomu starcovi, ktorý číta myšlienky? Ten už bude vedieť, čo mu má povedať, o čom ho

poučiť, čo mu ukázať, aby spoznal správnu cestu a zbavil sa ťaživého smútku - hlavne to je treba. Mipam je len hlúpy obchodník, nemôže pánu Simonovi nijako prospieť, to dokáže len dubthob. Bude tú schôdzku od zajtra pripravovať. Mipam bol zaujatý svojimi skutkami súcitu, keď zrazu vošiel do izby sluha.

"Cchongpön la, prišiel nejaký muž, posielala ho Tobdän, ktorý je v škole u čhilingov. Prosí, aby ste mu požičal pár topánok a podväzky. Vraj ich Tobdän potrebuje."

"Topánky pre Tobdäna? Načo?"

"Neviem, kušo."

"Nech ide hore."

"La so."

Za niekoľko minút bol k Mipamovi uvedený akýsi Tibetan. Usmieval sa, bolo vidno, že to, čo ho sem priviedlo, nie je vôbec tragické."

"Kušo, posielala ma sem Tobdän. Prosí vás, aby ste mu požičal pár topánok."

"Robíš si žarty? Čo je to za vtip. Tobdän má predsa dost' svojich."

"Pravdaže, kušo, má ich vo svojej izbe v škole, lenže on tam nie je. Prosí vás o topánky, aby mohol prísť k vám. Jeho topánky mu ukradli."

"Ukradli mu topánky ... Kde?"

Úsmev na Tibetanovej tvári sa zväčšil.

"Je u jednej ženy, kušo."

"Tak! A tá mu ukradla topánky ... To je naozaj zvláštne. Myslím, kamarát, že mi tu rozprávaš bajky, aby si sa dostal k topánkam a nemusel za ne platiť."

"Ó", protestoval Tibetan, "som poctivý muž. Som zriadencom u správy solného monopolu, môžem si topánky kúpiť kedy potrebujem. Tá žena neukradla Tobdänovi topánky, vzal mu ich čhiling."

"Ako to? Ak bol Tobdän u nejakej ženy, určite tam s ním nebol čhiling."

"Bol. Nie však z toho istého dôvodu ako Tobdän. Prišiel preňho, lebo ho chcel odvieť domov. Ach, čo mu všetko povedal! A čo hovoril jeho priateľke! Obaja vraj budú uvrhnutí do ohňa a budú naveky horieť. Kričal a kričal! Nordzinma je smelá, tá sa smiala, ale Tobdän zúrila. Zbiehali sa ľudia, a keď sa dozvedeli o čo ide, smiali sa tiež. Keď čhiling videl, že si z neho robia žarty a Tobdän že ho nepočúva, schmatol jeho topánky aj s podväzkami, ktoré boli vnútri. Zabudol som povedať, že aj pás mu odniesli ... Tobdän vás prosí, aby ste mu požičal aj pás ..."

"Jacchän!", zvolal Mipam, "to je naozaj fantastické. A ako si sa to dozvedel?"

"Bol som, kušo, u susedky Tobdänovej priateľky. Pili sme pivo a dvere boli otvorené. Videli sme toho starého čhilinga, keď vchádzal do dvora. Išiel s ním Číňan a ten ukazoval na izbu Nordzinmy. Dlho sa tam nezdržal, asi sa bál Tobdäna, lebo títo Číňania nie sú statoční ako my. Moja priateľka hneď všetko pochopila. 'Chce prekvapiť syna toho pajenrongskeho vládcu', vraví, 'pokúsim sa ho dostať sem, a ak ho tu budem môcť chvíľku zdržať, upozorníš toho mladíka, aby zmizol.' Vyšla von, postavila sa pred čhilinga, usmiala sa, prehovorila naňho, pozvala ho, aby išiel k nej, pýtala sa, či prišiel rozdávať knižky s príbehmi alebo pekné obrázky, ona by vraj chcela obrazy. Ach, to je pekné dievča, tá moja priateľka! Pozoroval som ju dierou v papieri, ktorým bolo zalepené okno. Keby som bol na mieste toho čhilinga, neodolal by som, ale on jej nadával, tak som vyšiel von, aby som mu na revanš povedal tiež niečo pekné, ale on ma nepočúval a vyvádza ako blázon. Vrhol sa na dvere izby, kde bol Tobdän, kopal do nich, tĺkol do nich päst'ou, až ich otvoril. A potom, ako som vám už povedal, začal sa vyhrážať ohňom a diablom. Išiel som sa pozrieť čo sa deje, a moja malá priateľka tiež. 'Čože', vraví, 'ved' nikomu nič zlé nerobia. Keby vaši rodičia nerobili to isté čo oni, nebol by ste sa narodil.' A vtedy sa všetci nahlas smiali, čhiling schytil topánky a pás, lebo ich mal práve poruke, a ušiel s nimi. Myslím, že už ani nevedel čo robí, taký bol rozzúrený. Keď vychádzal z vrát, videl som toho Číňana, ktorý ho priviedol, čakal naňho na ulici. Bežal som za ním a zbil som ho tak, že na to do smrti nezabudne. Ja ho naučím špehovať poctivých Tibet'anov. Potom som sa vrátil ku svojej priateľke. Tobdän všetkým čo tam boli ponúkol pálenku. Niektorí muži mu chceli požičať svoje topánky, aby sa mohol vrátiť k čhilingom, ale on je pyšný, zdali sa mu asi príliš obdraté. Požiadal ma, aby som ich zašiel požičať k vám. Nechce sa už vrátiť do školy, chce prísť sem."

"Dobre", povedal Mipam, lebo tá príhoda ho rozveselila. Potom sa obrátil ku sluhovi, ktorý neodolal, aby nezostal v izbe a nepočúval:

"Vezmi zo skladu pár nových topánok, podväzky a červený pás. Zanesieš to kušo Tobdänovi."

"La so", povedal sluha.

"Máte pravdu", vpadol do reči Tobdänov posol, "nemôžete mu požičať svoje topánky, také nosia len dapovia, aj pás máte ako mních - žltý /1/. To ma nenapadlo. Máte vari už vyššie zasvätenie?", dodal, vysvetľoval si tak, prečo

Mipam nechce ísť za svojím priateľom do domu ľahkej ženy.

"Áno", zaklamal Mipam, lebo uhádol, čo si posol myslí.

Asi za hodinu vošiel k Mipamovi Tobdän. Bol rozjarený, trochu opitý a zahrnoval ho prejavmi vďačnosti. Pri večeri mu znova rozprával o svojom dobrodružstve.

"Pán Peary ťa vyhodí zo školy", usúdil Mipam.

"Nevyhodí, som vladárov syn a on je rád, keď má v škole vznešených žiakov, ale ja už sa k nemu nechcem vrátiť. Som muž, Mipam, budem mať onedlho dvadsať a nemôžem pripustiť, aby so mnou zaobchádzali ako s uličníkom."

"Áno, áno", povedal Mipam zmierlivo, "ale ide aj o tvoje štúdiá. Tvojemu otcovi na nich veľmi záleží. Čo tomu povie?"

"Viem už obstojne po čínsky a veľmi dobre poznám náš jazyk. Myslím, že by som mohol dostať miesto druhého tlmočníka v jamene. Budem mať síce malý plat, ale pri takom zamestnaní možno počítat' s darmi od uchádzačov, ktorých žiadosti tlmočník prekladá. Prídu k vám aj ľudia, ktorí žiadajú o radu alebo vás prosia, aby ste odovzdali ich žiadosť mandarínovi. Keď človek patrí k úradníkovmu domu, nie je núdza o nejaký ten zárobok. Budem si môcť platiť byt aj učiteľa, aby som mohol pokračovať v štúdiách. Otec mi bude ochotne posielat' potraviny, to mu nevaďí. Požiadam ho tiež, aby mi poslal nejakého chlapca z nášho kraja ako sluhu ... Mipam, budem si žít ako ty, budem mať vlastný byt a sluhu, ktorý mi prinesie jedlo, kedy budem chcieť. Pozvem ťa, Mipam ... To bude krásne! Už mám dost' tej ich školy a toho zvona, ktorý nás zvoláva k jedlu aj keď nemáme hlad, a kážu nám ísť na lôžko, aj keď sa nám nechce spať. Nie, Mipam, nevrátim sa k čhilingom, a ty dokážeš, že si dobrý priateľ a pôjdeš so mnou k otcovi a všetko mu vysvetlíš, aby sa nehneval a dal mi striebro na zariadenie bytu."

"Povie, aby si sa vrátil k nemu do Pajenrongu."

"Nie, budem mať miesto druhého tlmočníka. Viem to. Ide len o to, aby som ponúkol nejaký dar mandarínovmu tajomníkovi. Poznám sa s ním. Otec bude spokojný a hrdý na môj úspech. Starý Peary pukne od zlosti. Mipam, ty za mňa ponúkneš tajomníkovi dar, však? Neskôr ti zaplatím výlohy, ktoré s tým budeš mať."

Mladý lapaj bol výrečný. Mipam sa smial, nemal sklon k prísnosti.

"Dar mu ponúknem", sľúbil, "ale nemôžem ti sľúbiť, že pôjdem do Pajenrongu. Rozhodol som sa, že čo najskôr odídem do Lhasy a musím sa na cestu pripraviť."

"Cesta k môjmu otcovi ti nezaberie veľa času, nanajvýš týždeň. Okrem toho ťa

možno požiada, aby si mu v Lhase vybavil nejaké obchodné záležitosti. Nemôžeš odísť do Lhasy, kým ho nenavštíviš."

Lstivý Tibetan udrel na pravú strunu, magické slovo "obchod" pôsobilo na cchongpöna neodolateľne.

"Si chytrý, kamarát", poklepal mu Mipam priateľsky na rameno. "Pôjdem s tebou do Pajenrongu."

Mipam vyhovel aj ďalšej prosbe mladého hriešnika, ktorý sa už nechcel stretnúť s pánom Pearym, a na druhý deň zašiel do misie, aby popudlivému riaditeľovi oznámil, že sa Tobdän už nechce vrátiť do školy. Mal si zároveň vyžiadať jeho knihy a šaty.

Obchodník nemal veľkú radosť z poslania, ktorým ho poveril jeho pochabý priateľ, a pomyslenie, že si bude musieť vypočúť dlhé kázanie manželov Pearovcov o nemravnosti ich žiaka, ho nudilo. Cestou sa rozhodol, že sa obráti na pána Simona, ten bude určite ochotný odovzdať pánovi Pearymu tých pár slov, ktoré mu mal povedať. Ved' sa rozhodol, že Austrálčana navštívi a vyzve ho, aby s ním išiel do kláštora a zoznámil sa tam s jasnovidcom. Za týchto okolností mal teraz celkom prirodzený dôvod k návšteve. Takto sa bude môcť zmeniť o misionárskej schôdzke so starým dapom a pritom nebude vyzeráť, akoby prišiel len kvôli tomu.

Keď k nemu Mipam vošiel do izby, pán Simon práve niečo písal.

"Vítam vás, cchongpö la. Už dávno som vás nevidel. Bol ste na cestách? Obchody idú stále dobre?"

"Čím ďalej, tým lepšie, ďakujem. Áno, v poslednom čase som nebol v Dangkare. Musím vás niečím obťažovať. Asi viete, čo sa včera udialo medzi Tobdänom a pánom Pearym."

"Viem."

"Tobdän vedie trochu prostopašný život, ale nemôžem pochopiť, prečo sa pán Peary stará do vecí, ktoré sa ho netýkajú. Musím vám povedať, že všetci ľudia z mesta posudzujú jeho chovanie u tej ženy veľmi nepriaznivo. Nemal tam chodiť. A prečo odniesol Tobdänovi čižmy? Aký to malo zmysel? To môže urobiť len blázon. Skrátka, Tobdän sa už nechce vrátiť. O niekoľko dní s ním pôjdem do Pajenrongu. Povieme jeho otcovi všetko čo sa stalo, nech rozhodne, ako bude chcieť. Tobdän je muž, nemožno ho predsa strážiť a prikazovať mu ako malému chlapcovi."

"Pán Peary mal dobrý úmysel. Spôsob, akým to vykonal, bol zrejme trochu prehnaný. Chápem tiež, že sa Tobdän nechce vrátiť do školy. Je to škoda, bol to

dobry žiak."

"Myslím, že bude môcť študovať ďalej. Pomýšľa na isté zamestnanie, ktoré mu v tom nebude prekážať."

"Tým lepšie. Je to inteligentný chlapec. Chcel sa stať úradníkom."

"Chcem vás poprosiť, aby ste dal z Tobdänovej izby priniest' jeho šaty, môj sluha čaká na dvore, odnesie ich."

"Navštívte pána Pearyho a prehovorte si s ním o tom."

"Nerád by som sa s ním stretol. Zahrnul by ma výčitkami kvôli môjmu priateľovi, a to je zbytočné."

Pán Simon sa usmial.

"Zariadim čo treba."

Poslal pre čínskeho dozorcú, prikázal mu, aby zaviedol cchongpönovho sluhu do Tobdänovej izby a zbalil s ním jeho šaty a knihy.

"Chcete sa v Pajenrongu zdržať dlho?", spýtal sa pán Simon Mipama, keď vybavili všetko, čo sa týkalo Tobdänovho sťahovania.

"Nie. Len tak dlho, kým vybavím vec, kvôli ktorej tam idem. Pokúsim sa skôr pomôcť Tobdänovi, aby dostal miesto druhého tlmočníka v jamene, ktoré je voľné. Ak sa to podarí, vráti sa domov ako víťaz a zožne blahoželanie. Nevieť prečo tak silou-mocou chce, aby som ho sprevádzal. Nepotrebuje predsa nikoho, aby ho pred otcom obhajoval. Aj tak bude prijatý vlúdne. Ja potom odídem do Lhasy."

"To je dlhá cesta, cchongpön. Ja viem, že vám Tibet'anom sa nezdá ničím neobvyklým zostať na cestách štvrt' roka, ste veľkí cestovatelia."

"Pôjdem oveľa kratšie. Nepôjdem s karavánou. Nie je to obchodná cesta."

"Ach tak ..."

"Pán Simon, až sa vrátim, budem ženatý. Prídem vás navštíviť so svojou peknou ženou."

"A kto to je, cchongpön?"

"Dcéra cchongpöna Tändzina, ktorý tu má sklad."

"To je vraj veľký obchodník. Želám vám veľa šťastia. Už nebudem mať potešenie stretnúť sa s vami po vašom návrate ... Aj ja odídem."

"Kam pôjdete? A na ako dlho?"

"Najprv sa zastavím v Šanghaji. Kým som prišiel sem, začal som študovať lekárstvo, budem teda študovať ďalej, aby som sa mohol stať lekárom."

"To je veľmi krásne, byť lekárom. Prečo ste prerušil štúdiá?"

Zdalo sa, že sa pán Simon díva cez okno na kríky v záhradke, no v skutočnosti sa pred ním vynáral jeho vlastný obraz, akým bol pred niekoľkými rokmi, keď náhle zanechal štúdiá a stal sa prostým misionárom. Predstavoval si vtedy, že je lepšie zachraňovať duše než ošetrovať telá.

"Zrejme som sa precenil", odpovedal zamyslene. "Ja sám som len slepec, no myslel som si, že budem vedieť osvietiť ostatných. Dúfam, že budem mať väčší úspech v úlohe omnoho skromnejšej, keď budem mierniť utrpenie fyzické."

"To znamená, že už neveríte v náboženstvo pána Pearyho a že ho už nechcete hlásať", dokončil Mipam s prostoduchou, brutálnou logikou, ktorou sa vyznačoval. "A pretože ste dobrý, máte súcitiť s chorými a chcete ich liečiť. Za aký čas budete môcť dokončiť štúdiá?"

"Myslím, že asi za tri roky."

"Za tri roky sa sem teda vrátite?"

"Sem ... alebo inde. Nemôžem vedieť kam ma pošlú."

"Kam vás pošlú? Vy nebudete môcť ísť kam by ste chcel?"

"Asi nie, cchongpön. Patrím k misionárskej spoločnosti a tá ma pošle tam, kde bude lekár potrebný."

"Lekára potrebujú všade. Želal by som si, aby ste sa vrátil sem. Prečo chcete zostať v tej spoločnosti pána Pearyho, keď už neveríte v jeho náboženstvo?"

"To nie je náboženstvo pána Pearyho, cchongpön, to je náboženstvo Ješua."

"A vy nechcete opustiť Ješua, sám ste mi to povedal, ale Ješu nie je pán Peary a jeho priatelia. Napokon, ak neveríte v to, čo povedal Ješu ... Viem že v to už neveríte."

Mipam bol pevne presvedčený o správnosti toho, čo hovorí, a vracal sa stále k svojej myšlienke. Jeho prenikavý duch nechápal, že by niekto z citových dôvodov mohol robiť kompromisy.

"Viera, cchongpön, to je vo všeobecnosti niečo, na čom ani tak príliš nezáleží - ilúzia, ktorá vznikla z namysleného preceňovania našich schopností. Myslíme si, že sme uchopili niečo, čo sa nám zdá skutočné a spoľahlivé, a hovoríme, že veríme. Čo sme, my biedne bytosti obmedzeného, chabého ducha, aby sme sa mohli opovážiť hovoriť o presvedčení? Na čom by sme stavali? Môžeme pochopiť kto je Boh, aké má úmysly, prečo na svet prichádzajú bytosti, keď potom trpia a nakoniec zase miznú? Aká opovážlivosť, slepá smelosť myslieť si, že sme toho schopní! Ktovie v čo Ješu veril v hĺbke duše, ktovie čo si myslel v Getsemanskej záhrade

a na kríži? Ako by som mohol ja, biedny červ, skúmať výšiny, kde sa vznášal On, prečistý, presvätý, prevelký. Viem len, že miloval ľudí, že sa ich snažil naučiť, aby milovali jeden druhého. Viera neznamená veľa, cchongpön, láska je dôležitejšia. Málo záleží na tom, čo si snád' myslím o príčine utrpení tých, ktorí ma obklopujú. Trpia, to je isté, a ak sa snažím odstrániť aspoň čiastočne ich chorobu, počúvam len, k čomu ma nabáda moje srdce ... Nič viac o tom neviem."

Mipama to zároveň dojalo i zarmútilo. Obdivoval milosrdného ducha, ktorým bol pán Simon predchnutý, ale súčasne chápal, že pokora, ktorá v ňom je, mu zahradzuje cestu k vrcholom, ktoré duchovní učitelia jeho krajiny ukazujú svojim žiakom. Síce ani pán Simon, hoci je to človek ušľachtilý a svätý, ani on sám, ktorý sa zriekol svojich detských snov a stal sa obyčajným obchodníkom, nemôžu asi dúfať, že počas svojho súčasného života dosiahnu tieto vzdialené vrcholy. No môžu sa vydať na cestu. Iné životy, nespočetné iné životy budú nasledovať po tomto, v jednom zomrú, v ďalšom sa zrodia, a tak sa môžu povzniesť k Svetlu, podobní tým, ktorí pomaly vystupujú po stupňoch schodišťa. Pán Simon však nebol schopný počúvnuť volanie tých, ktorí nás nabádajú, aby sme striasli všetky putá. Jeho milujúce srdce bolo späté s jeho guru Ješúom, hoci v jeho učení rozoznával omyly, a Mipam, ktorý sa kedysi vydal do krajiny univerzálneho priateľstva, opustil túto obdivuhodnú púť z lásky k žene. Náklonnosť k tomu či onomu, vznešenému či detinskému - tá náklonnosť, zdroj bolesti!

Má rozprávať pánu Simonovi o dubthobovi z gönpy? Asi áno.

"Kým opustíte Dangkar, pán Simon", povedal Mipam, "bol by som rád, keby ste navštívil starého lámu, ktorý žije v gönpe. Je to mudrc, ktorý nemá žiadne potreby či túžby a ktorý vie čítať myšlienky. Nepoznáte naše náboženstvo. Stretli ste sa vždy len nevedomými dapami, ktorí sú rovnako zaujatí hromadením striebra ako my obchodníci. Bolo by dobre, aby ste sa dozvedel, čo učia naši učitelia, aby ste si o nás neodniesol do svojej krajiny nesprávne predstavy."

"Myslím, že sa nevrátim do svojej krajiny, ale zostanem v Číne ... V mojej krajine je dosť lekárov, tu budem užitočnejší. A potom ... chápem čo máte na mysli, cchongpön, je to dobrá myšlienka, hlboko sa ma dotkla, ďakujem vám, ale je to zbytočné, nechcem sa poučovať, pochopiť, niečo dosiahnuť. Je vo mne len jeden cit, milosrdenstvo, a ja nechcem iného sprievodcu."

Mipam pochopil, že akékoľvek naliehanie by bolo márne.

"Keď som bol ešte dieťa", prehovoril pohnutým hlasom, "raz v lese mi istý nädžorpa povedal, že som synom Čänräziho, veľkého Zlutovníka. Vy ste jeho synom, pán Simon."

"Všetci, ktorí majú súcit s nešťastnými, sú synmi toho istého Otca, cchongpön la", odpovedal Austrálčan a podľa západného spôsobu podal Mipamovi ruku.

Mipam sa už s pánom Simonom nemal nikdy stretnúť.

Tobdän dostal úrad po ktorom túžil a cesta oboch priateľov bola veselá. Vládca bol príjemne prekvapený, keď sa dozvedel, že jeho syn bol dosadený na úradnícke miesto, a Tobdän zase nezabudol porozprávať otcovi, ako mu Mipam k tomu úspechu dopomohol, keď mandarínovi ponúkol veľký dar.

Vládca mu veľmi srdečne prejavil svoju vďačnosť a bohato cchongpönovi výdavky vynahradiť - ponúkol mu dve krásne mulice zo Zilingu. Potom mu navrhol, aby ho sprevádzal do Lagrangu, odkiaľ mu oznámili, že dorazilo niekoľko koní a bolo by vhodné ich kúpiť. Mipam nedokázal odmietnuť a nepreskúmať obchodnú záležitosť, ktorá bude, ako sa zdá, veľmi výhodná. Dva či tri pekné kone s krásnymi mulicami, ktoré pred chvíľou dostal, to bude dar pre Dolminho otca, aby si ho naklonil.

Mipam teda odišiel do Labrangu, kde okrem dvoch koní nakúpil rôzny tovar za takú nízku cenu, že z neho bude krásny zisk. Vedel, že časť bude môcť predáť v Lan-čou. V tomto veľkom meste sa dá kúpiť množstvo čínskych i cudzokrajných predmetov, za ktoré bohatí lámovia zo vzdialených gönp bez handrkovania zaplatia trikrát toľko. Taký zdatný obchodník ako Mipam predsa musí využiť príležitosť, ktorá sa mu ponúka. Nakúpil rôzne veci, zorganizoval novú karavánu, odcestoval, predal, znova nakúpil, znova predal. Mal šťastie, vykonal ešte niekoľko takých ciest, ktoré mu priniesli zisk, a do Dangkaru sa vrátil až za štvrt' roka. Bolo už príliš neskoro, aby sa vydal na cestu cez Čhangthang. V tejto ročnej dobe sa uchylujú pastieri so svojimi stádami do slnečných kútov hôr, kde sú chránení pred vetrom. Jazdec neuvidí popri ceste jediný stan, takže sa nemôže zásobiť jedlom. Kone sa nemôžu pásť na pláňach pokrytých snehom a ich majitelia nikde nenájdu suché lajno, ktoré slúži ako palivo. Mipam musel cestu odložiť na jar.

/1/ Obuv príslušníkov mníšskeho stavu je skromnejšia než obuv laikov. Majú červené alebo tmavočervené čižmy, ktoré nie sú zdobené nášivkami zo zeleného súkna alebo pestrofarebnou výšivkou ako u laikov. Žltý pás je rozlišovacím znamením mníchov.

XI. Kapitola

V Tibete je pošta novotou len nedávnou. Zásielky sa dopravovali len po dvoch cestách spájajúcich Lhasu: s Čínou cez Čhamdo a s Indiou cez Himaláje. Medzi Dangkarom a stredným Tibetom poštové spojenie nebolo. Tibetania nie sú zvyknutí dostávať správy od svojich priateľov, ktorí sa vydali na cestu, a ich tiež ani nenapadne, aby im písali o tom, čo sa za ich neprítomnosti u nich deje.

Od svojho príchodu do Dangkaru Mipam raz videl Dordžeho, syna obchodníka Cöndüa zo Šikace, a dvakrát mu dal garpön dopisy od Tändzina a Dogjala, ktoré priviezli vodcovia ich karaván. V jednom z nich Tändzin ďakoval Mipamovi za to, že mu s hojnými úrokmi vrátil stopäťdesiat sangov striebra, ktoré mu Cöndü pri odchode zo Šikace v jeho mene požičal. Dolmin otec dával najavo šťastie a údiv nad tou zásielkou, ktorú nečakal, lebo mal v úmysle to striebro svojmu mladému priateľovi darovať. Potešilo ho to, lebo ten splatený dlh svedčí o tom, že sa Mipamovi darí dobre, a želal mu, aby mal aj v budúcnosti úspech. O Dolme nepísal nič ani v jednom z dopisov, iba že je zdravý. Z Dogjalovho listu sa Mipam dozvedel, že Tändzin si nechal len úroky a tých stopäťdesiat sangov striebra mu dal, aby ich poslal ich otcovi, Phüncchovi. Blahoželal svojmu mladšiemu bratovi, že sa tak rýchlo stal majiteľom obchodu. V jeho blahoželaní sa azda dala vycítiť aj mierna závišť, lebo on, starší, bol len zamestnancom, kým Mipam už bol nezávislý, čo je iste príjemné.

Dopisy boli dost' stručné, no srdečné, ale Mipam sa z nich nezvedel nič o neistej situácii, do ktorej gjäpo uvrhol Phünccha, keď sa mu chcel pomstiť za zločin, ktorý podľa neho spáchal jeho syn. Tändzin i Dogjal jednomyselne usúdili, že bude lepšie, keď Mipamovi nebudú spôsobovať starosti, lebo všetku pozornosť musí sústrediť na riadenie svojho obchodu, ak si má udržať úspech, ktorý sprevádzal jeho doterajšie podnikanie. Dogjal posielal rodičom zásoby i striebro, takže mali, čo nutne potrebovali, ale snažil sa, aby sa o tom gjäpo nezvedel. Myslel si, že by ho jeho konanie mohlo podráždiť a že by dal

zásielky zabaviť.

Keď Mipam dostal druhú zásielku z Lhasy, našiel v balíku s darmi od Tändzina aj lístok, ktorý tam vsunula Dolma. "Nevrátiš sa už čoskoro?", písalo dievča.

Nebolo ani pomyslenie, že by Mipam mohol žiť v Lhase. Nemal tam pevné postavenie ako v Číne, kde jeho obchod čoraz viac prekvital. Bol však už rozhodnutý zájsť na jar k Tändzinovi a požiadať ho o Dolminu ruku. Zimné mesiace využil na zväčšenie a skrášlenie svojho domu, aby v ňom mohol uvítať ženu.

Prišiel Nový rok, Mipam vo svojom dome pohostil priateľov a sám zase hodoval u nich. U zámožných Tibetanov trvajú tieto radovánky celý prvý mesiac roka. Mipam sa ich neúnavne zúčastňoval, až jedného dňa, na konci hostiny, narušila jeho klud správa taká nečakaná, že by skôr čakal smrť.

Obedoval u garpöna a medzi početnými hosťami boli traja pútnici, zbožní mešťania z Lhasy, ktorí vykonali púť na sväté miesta na čínskom území. Išli na horu O-mej, zasvätenú Küntu Zangpovi, z ktorej vrcholu je vidieť v priestore obraz Buddhu, a potom na Riwocengu, zasvätenú Džampängovi. Odtiaľ sa odobrali do Si-ningu a tam čakali na odchod prvých jarných karaván, aby sa s niektorou z nich vrátili do Lhasy. Garpönovi priatelia, ktorí poznali jedného z pútnikov, priviedli všetkých troch k svojmu hostiteľovi.

Pútnici sa od jedného host'a dozvedeli, že Mipam má priateľské styky s cchongpönom Tändzinom, starým priateľom jeho otca.

"Aj ja som Tändzinov priateľ", povedal jeden z nich Mipamovi. "Vy ste teda mladší brat Dogjala, ktorý si bude brat' Dolmu. Určite pôjdeme na jeho svadbu. Neprídete tiež? A neviete presne kedy bude svadba? Akhu Tändzin mi pred odchodom vravel, že bude v niektorý priaznivý deň v treťom alebo štvrtom mesiaci /1/.

Pýtal sa učeného astrológa, ale ten ešte nebol hotový so svojimi výpočtami, keď som z Lhasy odchádzal."

S Mipamom sa zatočil svet. Cítil, akoby sa mu pod nohami rúcal dom a strhával ho so sebou do závratného víru. Hlas jeho spoločníka i hlasy ostatných hostí sa náhle zmenili na rev bystriny, ktorá ním zmietala vo svojich letiacich vodách, vrhajúc ho mimo tento svet. Oboma rukami sa zachytil vankúšov, na ktorých sedel. Iskrička jasú, vznášajúca sa nad zmätkom jeho mysle ho primäla, aby sa vzbopil:

"Neviem, kedy bude. Brat mi už dávno nepísal."

Mipamov spoločník bol už poriadne opojený pivom a pálenkou, a len nejasne si všimol zmätok mladého cchongpöna. Nevedel, že mladík alkohol nepil, preto

usúdil, že je to prvý príznak opitosti. Všetci garpönovi hostia boli už viac-menej opití - návštevníci tak dávajú hostiteľovi najavo svoju spokojnosť, je to dôkaz, že boli štedro pohostení. To Mipamovi umožnilo, že mohol opustiť miestnosť a nevzbudiť prílišnú pozornosť.

Náhľivo sa vrátil domov. Už mal plán, už vedel čo urobí. Na druhý, najneskôr tretí deň odíde do Lhasy. Začal ešte len prvý mesiac roka, svadba má byť najskôr v treťom mesiaci. Ak sa poponáhľa, bude mať ešte dost' času, aby mohol zakročiť.

Bolo už neskoro večer a nebolo ani pomyslenia, aby sa vydal do kláštora. Nech by akokoľvek hnal koňa, prišiel by tam v čase, keď už sú brány zatvorené. Musel počkať do druhého dňa. Mipam zamýšľal zveriť dozor nad svojimi obchodnými záležitosťami svojmu spoločníkovi Päндžorovi, čo chcel napokon už prv. Ako tichý spoločník, bude ňerpa dbať, aby obchod jeho priateľa neutrpel škodu. Taši, starší zamestnanec, zostane v Dangkare a najme si pomocníka, ktorý s ním bude vykonávať nevyhnutné cesty. Kázang, mladší sluha, bude sprevádzať Mipama do Lhasy. V gönpe sa určite nájdu dvaja, traja dapovia, ktorí sú zvyknutí na cesty v Čhangthangu a radi s ním pôjdu. Vezme so sebou obe krásne mulice, ktoré dostal od pajenrongského vládcu, aj obidva kone kúpené v Labrangu, nehovoriac o koňoch, na ktorých pôjde on a jeho ľudia. Pretože ich bude môcť takto striedať, urazia ostrým cvalom vždy veľký kus cesty. Veľká časť Čhangthangu bude ešte pokrytá snehom, ale nájdu tam už miesta obrátená k slnku, kde sa sneh roztopil. A potom, zajtra bude mesiac šiesty deň v prvej štvrtine, a skoro dva týždne im teda bude svietiť na cestu, takže budú môcť konať aj nočné pochody, ktoré udržiavajú kone v pohybe a chránia ich pred mrazom. Musí sa poponáhľať, ktovie, aké zúfalé rozhodnutie môže urobiť Dolma, keď od neho nemá správy. Už ju v duchu videl s odstrihnutými vlasmi, ako v mníšskom rúchu skladá prísahu. Ako si vyčítal, že Tändzinovi nepovedal o svojich úmysloch! Chcel počkať, až bude ešte bohatší, aby udivil toho významného obchodníka darmi, ktoré mu ponúkne, keď bude pýtať Dolmu za ženu. Pýcha a nedostatok odvahy mu zle poslúžili. Svadba s priateľkou z detstva mu v mysli utkvela tak pevne, že ju považoval za niečo nezvratné a nikdy ho nenapadlo, že by sa Dolma mohla vydať za niekoho iného. A už nikdy nepomyslel na to, že by si mohol obchodník vybrať za zaťa jeho brata Dogjala, ktorý žil u Tändzina a bol jeho najlepším pomocníkom. Teraz to však chápal. Tändzin Dogjala adoptoval a táto svadba by bola logickým vyvrcholením jeho rozhodnutia. Phüncco, ktorý bol na svojho syna taký pyšný, sa od neho odlúčil len preto, že

pomýšľal na túto svadbu. Ako je možné, že ho to nikdy nenapadlo! Ach, keby to bol pochopil ... určite by ... určite by ... Čo by vlastne mohol urobiť? To nevedel, ale obviňoval sám seba, že nekonal ako mal, a zmietať sa na vankúšoch svojho lôžka, kam sa vrhol, a tlmil zúrivé výkriky v dlhých rukávoch svojho odevu. Dolma! Dolma! Asi ho preklína že mlčí, že nekoná, preklína ho za jeho hlúposť ... Dolma! Dolma! Nechal ju samu, skoro opustenú, svoje dievčatko, svoju drahú milú, Dolmu ...

Ešte než sa rozodnilo, cválal už Mipam po ceste ku kláštoru. Keď tam dorazil, svietili ešte na blednúcom nebi hviezdy a na strešnej terase spoločnej siene duli novici do ulít a zvolávali mníchov k rannému zhromaždeniu. Brána ohrady sa otvorila a úzkymi uličkami, v ktorých bolo plno dapov náhliacich sa na zhromaždenie, došiel Mipam ku garpe, kde býval jeho priateľ. Ako mnoho kláštorných úradníkov, nemusel sa ani ňerpa zúčastňovať rannej bohoslužby, s výnimkou veľkých náboženských slávností. Mipam vedel, že ho zastihne v jeho príbytku.

"Čo vás privádza v túto hodinu?", zvolal prekvapene Pändžor, keď videl, že k nemu vchádza cchongpön. Prišiel ste včera večer? Spal ste tu?"

Hoci v miestnosti bolo šero, všimol si zmučenú tvár svojho priateľa.

"Čo sa deje?", spýtal sa chvatne. "Prihodilo sa vám niečo nepríjemné? Ste vari chorý?"

"Nič zlé, čo sa týka obchodu. Nie som chorý ... Zajtra musím odísť do Lhasy."

"Zajtra! V túto ročnú dobu! Čo tam?"

Mipam zaváhal. Má povedať Pändžorovi pravý dôvod svojej cesty? Musí mu udať nejaký pravdepodobný dôvod, aby ho jeho spoločník nepodozrieval, že robí niečo nekalé. Bude lepšie, keď mu povie pravdu.

"Zachováte ale tajomstvo, prísne tajomstvo?", spýtal sa.

"Jum čhenmo!", prisahal ňerpa.

"Otec dievčiny, ktorú si chcem vziať za ženu, ju hodlá dať niekomu inému."

"Ach tak!", oddýchol si Pändžor s úľavou. Báľ sa nejakej katastrofy týkajúcej sa obchodu, preto sa mu teraz tá vec nezdala až taká dôležitá.

"Mieril ste azda príliš vysoko. Nikdy ste mi nepovedal, o ktorú rodinu ide. Otec tej dievčiny je zrejme bohatý kuda."

"Je to obchodník Tändzin."

"Potom máte nádej, že dá prednosť vám pred kýmkoľvek iným. Hovoril ste mi, že

Tändzin je priateľom vášho otca."

"Áno, je."

"A vy ste obchodník ako Tändzin, máte úspech, vyznáte sa vo svojom odbore ...
Koho vôbec chcel za zaťa?"

"Môjho staršieho brata, ktorého adoptoval. Brat uňho žije už niekoľko rokov a stará sa mu o obchod."

"Dá mu niektorú inú zo svojich dcér. Či má len jednu?"

"Jednu, a nemá syna. Bol som blázon, myslel som na obchod, len na to, aby som nahromadil dosť majetku a mohol ho požiadať o jej ruku. Nikdy som nepochyboval o tom, že ju dostanem, bola to pre mňa hotová vec. Bohužiaľ, čakal som príliš dlho, mal som s Tändzinom prehovoriť skôr. Skrátka, zajtra odchádzam a prišiel som vás požiadať, aby ste sa za mojej neprítomnosti ujal riadenia obchodu. Starší pomocník, Taši, zostane v Dangkare, pozná moje zvyky a zákazníkov."

"Môžete sa na mňa spoľahnúť. V tejto veci môžete byť celkom pokojný."

"Som pokojný."

"Prajem vám, aby sa vám to podarilo, ale netrápte sa tým príliš, mladý priateľu. Jestvuje veľa milých dievčat a mnoho otcov, ktorí by boli šťastní, keby ste sa stal ich zaťom."

"Chcem len Tändzinovu dcéru."

"Pravdepodobne vám ju dá, ste výrečný, nemožno vám odolať ... Ale budete mať neľahkú cestu. Koľko so sebou beriete mužov?"

"Mám, bohužiaľ, len Kázanga. Myslel som, že by som tu u vás našiel dvoch, troch dapov, ktorí sú zvyknutí cestovať a ktorí by sa radi pozreli do Lhasy."

"Všetci dapovia by radi išli do Lhasy, ale vy potrebujete silných, spoľahlivých mužov. Dám vám jedného zo svojich ľudí a okrem toho poznám v susednej garpe dvoch mužov, ktorí budú šťastní, že sa budú môcť vydať na túto cestu. Ich láma je teraz v Mongolsku, môj kolega ňerpa, ktorý sa stará o jeho dom, im dá voľno a náš šango nebude nič namietat'. To by sme teda mali. A teraz sa naraňajujete."

Keď bolo po raňajkách, zašiel Mipam ku starému jasnovidcovi. Chcel ho požiadať o pomoc, poprosiť, aby použil svoju neobyčajnú moc a na diaľku pôsobil na Dolminho otca a primäl ho, aby mu dal svoju dcéru. Keď sa však ocitol pred starcom, neodvážil sa svoju žiadosť vysloviť - v prostredí, ktoré ho obklopovalo, sa také želania rozplývali. Hoci bol Mipam rozorvaný a ťažila ho

úzkosť, už o chvíľu cítil, ako ho zalieva vlna klúdu - neodolateľne pohlcovala jeho starosti, vzburu, bolesť, vôľu k boju, ba i Dolmin obraz bol čoraz bledší, zanikal a skoro zmizol - za zatvorenými viečkami videl, ako ten nehmotný prílív dostihol jeho malú vílu oblečenú ako v deň ich prvého stretnutia, ako sa dotýka dvojitych zelených a červených rukávov, ktoré viali okolo tmavých purukových šiat ako krídla ustráchaného motýľa, ako stúpa, zalieva ramená, o chvíľu dosiahne krk, na ktorom visí malý zlatý prívesok ... Mipam viac nechcel vidieť. Vyskočil, sklonil sa úctivo pred starcom a zopnutými rukami požiadal o požehnanie. Vedel, že je zbytočné niečo hovoriť, dapa čítal v jeho myšlienkach, odpovedal, ale Mipam nechcel jeho odpoveď prijať.

Dubthob položil obe ruky na mladíkovu hlavu a prerušil mlčanie, ktoré dovtedy zachovával:

"Posledná stráž noci."

Vyriekol tie záhadné slová a opäť sa pohrúžil do vnútorného rozjímania. Zdalo sa, že už ani nevie o Mipamovej prítomnosti, ani o tom, že mládenec odišiel.

V modravej žiare svietiaceho mesačného kosáka uberá sa cvalom skupina jazdcov, tiahne cez thang pokrytý snehom. Okolo nich je nejasne vidieť tmavé masívy horských hrebeňov so zaoblenými vrcholmi ohraničujúce širokú planinu, kdesi v pustine vyje vlk, z jazera, okolo ktorého idú, dolieha k nim mocný hluk, akoby zvuk rakdungov uväznených pod zamrznutou hladinou.

Kosák mesiaca na oblohe červenie a klesá k jednému z vrcholov. Vodca jazdcov prezerá bielu pláň a pohľadom hľadá miesto, kde by sa mohli utáboriť. Cesta sa pomaly blíži k hore a zárez medzi dvoma masívnymi výbežkami akoby ukazoval, že v tých miestach cesta zahýba. Na druhom, na juh obrátenom svahu bude možno nejaká roklina bez snehu. Vodca mlčky pobáda koňa do cvalu, ostatní idú za ním. Obišli posledný cíp hory a zjavila sa súvislá trávnatá plocha a neďaleko sa zrkadlila nezamrznutá rieka pretekajúca ďalšou planinou.

"Stát! Zložte z koní batožinu a vod'te ich, aby príliš rýchlo nevychladli."

Muži mlčky plnia rozkaz. Jeden z nich naberá v rieke vodu, vytiahne z vaku trochu suchého trusu a zakladá ohník. Palivo je vzácné, musí sa s ním šetriť. Stan už stojí, čaj vrie, jazdci jedia campu a sušené mäso a pijú čaj s maslom. Mulice i kone dostali prídel suchého hrachu, potom ich muži prikryli súknom s podšívku z ovčej kože a pustili, aby sa pokiaľ možno napásli na zmrznutej

tráve. Jeden z jazdcov, ktorý na sebe má oblek podšitý kožušinou, sa zabalí do hrubej prikrývky, natiahne sa pod šírým nebom, vedľa seba položí pušku a stráži kone a mulice, občas vstane a zavrátí ich k táboru, keď sa od neho príliš vzdialia. Vodca a traja muži spia v stane, ležia na zemi oblečení, na nohách plstené topánky, hlavu pod prikrývkou, do ktorej sú tesne zabalení, miesto podhlavníka sedlo. Mipam cestuje do Lhasy.

Hoci sa ponáhľal, musel sa na niekoľko dní zastaviť v Čerku. Mulice i kone vynakladali veľkú námahu a boli na ceste slabo kŕmené, museli si preto odpočinúť a nasýtiť. Aj muži boli unavení, aj keď sa snažili, aby to pred cchongpönom nedali najavo. Nevedeli presne čo ho viedlo, že sa vydal na tú náhlu cestu v tomto drsnom období, ale ňerpa im hovoril, že na to má vážny dôvod a prikázal im, aby svojmu pánovi slúžili čo najlepšie, aby ho čo najviac ušetrili trampôt spojených s cestou a neobťažovali ho otázkami a táraním. Všetci štyria boli statoční ľudia a snažili sa splniť povinnosť, ktorú im nariadil, no najťažšie bolo, že museli ísť mlčky. Tibetania si zvyčajne krátia dlhé cesty veselým rečnením, piesňami a drsnými žartami. Mipam, ktorého poznali a vážili si ho, sa zvláštne zmenil. Jeho tvár, obvykle usmievavá, mala teraz výraz, aký uňho ešte nikdy nevideli, a v očiach, stále upretých do prázdna na akýsi neviditeľný objekt, sa zjavovali podivné záblesky. Skoro nejedol, a keď sa muži, ktorí v noci vedľa neho spali, prebudili, často ho videli, ako sedí s otvorenými očami, pohrúžený do neustálych úvah. Ako sa mohol ten veselý obchodník tak zmeniť, aká cudzia osobnosť sa to doňho vkradla? Zdalo sa akoby vyrástol, a keď niekedy prehovoril, čo bolo veľmi zriedka, mal jeho hlas veliteľský tón, ktorému nebolo možné odporovať. Sympatie, ktoré budil v Dangkare u tých, ktorí s ním išli, sa teraz zmenili v úctu a obdiv, a miešala sa k tomu čosi ako bázeň. "Kto je ten nový Mipam?", pýtali sa v duchu.

Keď raz večer prišli na chránené miesto, kde chceli táboriť, vybehol z jaskyne, ktorú pre tmú nevideli, veľký medveď, ktorého vyrušili. Neďaleko sa zastavil a Mipam ho privolával späť - len sa díval na brloh, z ktorého ho vyplašili - a div divúci, medveď sa pomaly vrátil a opäť sa usalašil vo svojom pelechu a prespal len niekoľko krokov od ich stanu.

"Bol by nešťastný, keby musel blúdiť bez prístrešia", povedal im ich pán.

V príbehoch o pustovníkoch-dubthoboch sa rozpráva o takých príhodách. Ale Mipam bol predsa obyčajný obchodník, kde sa v ňom vzala taká moc?

Stále mali krásne počasie. Na najvyšších miestach priesmyku ležala vysoká vrstva snehu, takže prechod bol ťažký, ale v údoliach, kam svietilo slnko, sa išlo príjemne. Teplota bola stále miernejšia. Dostali sa na veľkú cestu vedúcu z Čamda do Lhasy, a hoci boli ešte ďaleko od cieľa, najhorší kus cesty už mali za sebou.

V jedno popoludnie konečne pred piatimi jazdcami zažiaril zlaté strechy Potaly a Mipam si spomenul na večer, keď na ceste do Číny zostali v šere za ním. Vtedy, po krátkom lúčení v Gandäne, opúšťal svoju drahú Dolmu. Milovala ho - spomínal si, ako sa s ním bez váhania vydala do hôr, keď udrel hrubého vládovho syna, ktorý jú týral, a musel ujsť zo svojho kraja. Ožívala v ňom každá príhoda, ktorá sa stala na ich krátkej ceste, aj šťastie, ktoré počas tých drobných udalostí prežíval.

Teraz sa vracal, aby si vzal svoju Dolmu a odviezol ju so sebou. Cítil, že má dosť sily brániť ju proti Dogjalovi i proti Tändzinovi. Nie je už malým chlapcom, ktorý dokáže len utekať, stal sa z neho muž, ktorý je schopný bojovať.

Pred bránou cchongpöna Tändzina nezastavila početná, hlučná karavána, ako si to kedysi predstavoval mladý Mipam, ale päť tichých jazdcov, na ktorých tvárach bolo poznať únavu z dlhej cesty.

Kým muži skladali z koní sedlá a viedli ich do stajne, vystúpil Mipam na poschodie, kde ho očakával Tändzin, ktorý už o jeho príchode vedel.

"Nikdy by ma nenapadlo, že by si mohol prísť z Dangkaru v tejto ročnej dobe", povedal obchodník s údivom, prijímajúc khata, ktorý mu Mipam ponúkol, "ale som rád, že ťa vidím. Veľmi si sa zmenil. Keď som ťa naposledy videl v tvojom kraji, bol si ešte malý chlapec. Od tej doby si veľa vykonal. Podľa toho, čo som počul, si tam u vás významným, bohatým obchodníkom ..."

Keď začul na dvore kone, otvoril dvere, vyšiel na balkón a chvíľu sa znalecky díval na zvieratá.

"To sú tvoje mulice?", hneď si všimol dvoch čiernych mulíc.

"Áno, aj tie kone."

"Krásne kusy. Za tie by bolo veľa striebra. A kto sú tí muži?"

"Moji sluhovia."

Tändzin pokrútil hlavou.

"Hovorili pravdu, si teda už bohatý muž."

"Bohatý nie som, akhu Tändzin, len majetný. Bohatstvo príde neskôr, ale som mladý a môj obchod prekvitá."

"Príde, chlapče, tým si môžeš byť istý, si na dobrej ceste. Čam odišla s Dolmou, uvidíš ich za chvíľu. Dogjal odišiel do Kalkaty, vráti sa asi až za šesť týždňov alebo za dva mesiace, ale to tu ešte budeš."

Slúžka priniesla čaj, campu, maslo, sušené mäso a sucháre. Mipam sa napil, no jedol len málo. Čakal, až mu príde niektorý z jeho sluhov oznámiť, že mulice a kone, ktoré chce ponúknuť svojmu hostiteľovi, sú pripravené. Jeho ľudia, ktorým pomáhali Tändzinovi sluhovia, sa naozaj poponáhľali. Mulice a kone boli vydrhnuté, hrivy a chvosty mali spletené a prekladané červenými a zelenými stuhami, a každému visel na krku dlhý khata. Tak ich vyviedli doprostred dvora a jeden zo sluhov vystúpil na poschodie, kde Mipam hovoril so svojim hostiteľom, a od dverí naňho kývol.

"Vyšiel by ste láskavo na chvíľku na balkón, akhu Tändzin?", povedal Mipam.

"La so", odpovedal zdvorilo obchodník a vstal.

Mipam zo záhrenia vytiahol khata, rozvinul ho a ponúkol Tändzinovi, pritom ukázal na obe mulice a kone, ktoré sluhovia držali za uzdu.

"Akhu Tändzin, ponúkam vám tie mulice a kone. Je to nevelký dar, ale preukážte mi láskavosť a prijmite ich."

"Dve mulice a dva kone! Sú nádherné. To je dar, aký by si mohol ponúknuť samému dalajlámovi. Zídem dole a pozriem sa na ne."

O chvíľu stál Tändzin na dvore a prezeral si ich. Hoci cchongpön nebol prehnane chamtivý, predsa len cítil veľkú radosť, kedykoľvek sa jeho majetok pri akejkoľvek príležitosti zväčšil. Predstavoval si, ako mu bude, až tie mulice a kone ukáže svojim priateľom a povie im, že ich dostal. V Tibete sú dary, ktoré niekto dostáva, merítkom jeho spoločenského významu a moci, sú preňho zdrojom pýchy. Tändzin už prijal svojho mladého priateľa srdečne, ale teraz mu prejavoval akúsi úctivú vd'ačnosť, ktorú Mipam považoval za dobré znamenie.

Obchodník jednému zo svojich sluhov nariadil, aby postupne vyskúšal kone i mulice, sám sa potom díval, ako klušú po rozľahlom dvore. Zatiaľ sa vrátila jeho žena a Dolma.

"Čam! Bumo!", vykrikol, "Mipam je tu! Pod'te sa pozriet', aké mi dal krásne kone a mulice!"

Mipam pozdravil ženu svojho hostiteľa, a kým pristúpila ku zvieratám a prezerala si ich - bola rovnako zvedavá a zisťná ako jej manžel - chytil Dolmu za ruku a pošepkal jej do ucha:

"Dolma, prišiel som po teba."

"La so", odpovedalo dievča.

V jej odpovedi nebolo to úprimné zanietenie, ktoré čakal. Dolmine oči už nehoreli tým smelým, rozhodným plameňom, ktorý ich oživoval predtým. Hlas i pohľad prezrádzali akúsi únavu, sklúčenosť.

"Máš ma ešte rada, Dolma?", spýtal sa Mipam s bolestným údivom.

"Ach áno, Mipam."

Tentoraz bola v jej slovách úprimnosť, o tom nebolo pochyb, no nebola v nich prekypujúca radosť, v ktorú dúfal. Pustil ruku svojej priateľky a prezeral si ju. V odrastenej, plne vyspelej Dolme, ktorá sa teraz chovala ako žena, len ťažko poznával to dievčatko, ktorého obraz si uchoval v pamäti. Bola bohato oblečnená, ako bývala v minulých časoch, jej šaty sa dokonca podobali tým, ktoré mala na sebe, keď ju Mipam prvý raz uvidel. Boli z tmavomodrého puruku a vyčnievali z nich hodvábe rukávy dvoch košiel, zelený a červený. Dolma bola stále pekná, ale akoby okolo nej čas utkal jemný rubáš, podobný tomu, do ktorého v himalájskych lesoch bledé machy zahaľujú stromy. Oslabil smelý lesk jej očí, spútal jej pohyby a možno zastrel aj jej srdce a ducha, stlmil v nej impulzívnu nezávislosť, ktorou sa práve tak líšila od ostatných dievčat svojho veku. Dolmu, jeho Dolmu bolo vidno len akoby cez závoj, ktorý by musel roztrhnúť, aby sa k nej dostal. Mipamove srdce zovrela fyzická bolesť podobná utrpeniu, ktoré prežíval na svojej ceste do Číny, keď sa dozvedel, že jaky po príchode zabijú, podobala sa trýzni, ktorú pocítil v detstve, ako si teraz nejasne spomínal, keď strávil noc v pustovníkovej chate uprostred lesa, kde ho prepadla bolesť sužujúca všetky bytosti.

Dolma ho tiež pozorovala a asi tiež videla v jeho tvári niečo nezvyklé.

"Mipam, z teba sa stal veľký obchodník, ako je môj otec, ale tvár máš ako gomčhen."

Zachvel sa, Dolmina poznámka sa pozoruhodne zhodovala s jeho myšlienkami.

"Stal som sa obchodníkom kvôli tebe, Dolma, lebo ťa nadovšetko milujem. Urobil som to, aby som si ťa mohol vziať. To sme si predsa sľúbili."

"Sľúbili, Mipam."

"Zajtra požiadam tvojho otca o tvoju ruku. Mám v Číne dom, kde ťa budem môcť uvítať, a ak sa ti nebude páčiť, kúpim iný."

"Dobre, Mipam", povedala Dolma, tentoraz sa zdalo, že ju šťastie povzbudilo, lebo hlas jej znel pevnejšie.

Keď sa Mipam vrátil z dvora, ponúkol Dolme a Ccheringme darčeky, ktoré im priviezol: každej po balíku čínskeho brokátu a krásny tyrkys. Ccheringma bola nadšená a Mipam v tom videl dobré znamenie, dúfal, že bude jeho spojenkyňou a že bude podporovať jeho žiadosť, s ktorou sa obráti na jej manžela.

Na druhý deň ráno sa Mipam so svojím hosťiteľom naraňajkoval, a potom začal hovoriť o tom, prečo prišiel.

"Včera ste sa čudoval, že som prišiel do Lhasy, akhu Tändzin, a ja som vám nechcel hneď povedať, prečo prichádzam. Mohli by sme si o tom pohovoriť teraz, ak nemáte nič na práci."

"Pravdaže, Mipam. Čo by si mi rád povedal?"

"Akhu Tändzin, myslím, že by som vám mohol byť zaťom, ktorý by vás nezarmútil a za ktorého by ste sa nemusel hanbiť."

Tändzin neodpovedal, premýšľal. Chvíľu mlčal a potom povedal:

"Nečakal som, že sa na mňa obrátiš s takou žiadosťou. Pre toto si prišiel do Lhasy?"

"Len preto."

"Dolma si musí vziať tvojho brata, až sa vráti z Indie. To je už dojednané."

Mipam sa domnieval, že bude najlepšie, keď nedá najavo, že o tom už vie.

"Akhu Tändzin, ani vy, ani Dogjal to asi neviete, lebo Dolma sa vám to asi neodvážila povedať. Pred mnohými rokmi ste bol za svojou dcérou v Dukjü. Keď ste sa odtiaľ vracal, strávil ste jednu noc u môjho strýka cipu. Pamätáte sa na to? Prišiel ste od mojich rodičov a moja matka mi poslala po Dolme khabzä."

"Na to sa pamätám veľmi dobre. Ane, žena tvojho strýka tie sucháre odpratala do svojej skrine. Ty si si tam po ne zašiel a so smelým pohľadom si tvrdil, že sú tvoje. Ane bola celá zarazená a ani strýko sa neodvážil nič povedať. Bol by som sa dal s chuťou do smiechu, keď som videl tie ich vyľakané tváre. Uličník! Bol si sľubný ... a vynasnažil si sa, aby si tomu dostal ..."

Mipam ho prerušil.

"Teda, akhu Tändzin, na druhý deň, bolo to pred vaším odchodom, som požiadal Dolmu, aby sa stala mojou ženou, a ona to sľúbila."

"Ale, ale, to chlapča si počínalo čoraz lepšie. Koľko si mal vtedy rokov?"

"Trinášť."

"A Dolma desať. Deti nerozhodujú o svojom sobáší. Ha-ha-ha!"

"Boli sme vtedy deti, akhu Tändzin, ale ten sľub, že sa vezmeme, sme ešte opakovali za tri roky v Gandäne, keď som odchádzal do Číny. A ak som pracoval s takou chuťou, ak som si vydobyl postavenie, ktoré je už teraz krásne na takého mladého cchongpöna ..."

"Veľmi krásne, Mipam, môžeš byť na seba pyšný. Nikdy by som si nepomyslel, že by mohol mať mladík tvojho veku taký úspech."

"Akhu Tändzin, ak som sa tak snažil, aby som mal úspech, bolo to preto, že som myslel na Dolmu. Chcel som mať také postavenie, aby som mohol prísť a požiadať vás o jej ruku. Ste bohatý, vedel som, že sa vám váš zať bude musieť zdať aspoň schopný tiež raz zbohatnúť. Akhu Tändzin, čo vám mám ponúknuť, aby som mohol byť Dolminým mužom? Dogjal má asi menej než ja, a potom, dávno predtým, než ste pomýšľal na to, že by mohol byť vašim zaťom, rozhodli sme s Dolmou o svojej svadbe."

"Dobjal má len to, čo mu dám, je mojím zamestnancom, nie majiteľom ako ty, ale mylíš sa, ak si myslíš, že si prišiel so svojimi plnánmi z detstva skôr než ja s mojimi. Keď si Dolmu po prvý raz videl, už som s tvojím otcom ujednal, že si tvoj brat vezme Dolmu, ak sa ukáže, že má pre obchod vlohy, a ak sa bude dobre chovať. Aby si mi, Mipam, rozumel: manžel mojej jedinej dcéry musí byť mojím dedičom, musí byť najprv zamestnaný v mojom dome a pracovať pod mojím vedením. Nie som ešte taký starý, aby som sa zriekol riadenia svojho obchodu, a podriadené miesto, to pre teba nie je. Si zvyknutý byť svojím pánom. No v dome môže byť len jeden pán, a tým som tu ja. A potom, sľúbil som tvojmu otcovi, že takto zaistím Dogjalovu budúcnosť. Teraz, keď znova schudobnel, nie je vhodná chvíľa, aby som svoj sľub rušil."

"Ako to, akhu Tändzin, môj otec schudobnel?"

"Áno, Mipam. Nechcel som ti to písať, myslel som, že bude lepšie, keď ťa uchránim zbytočných starostí, lebo si sa musel sústrediť na to, aby si sa v cudzej krajine uživil. Z takej diaľky si tak či tak nemohol svojim rodičom pomôcť. Staral som sa o nich, takže im nikdy nechýbalo, čo potrebovali pre život."

"A ako sa to stalo?"

"Kvôli tebe, milý Mipam. Keď gjäpo nemohol dolapiť teba, pomstil sa na vašej rodine. Neopováž sa priblížiť k jeho územi, za ten čas ho hnev stále ešte neprešiel, a keby sa ťa mohol zmocniť, dal by ťa mučiť, s tým počítaj."

"Akhu Tändzin, ja by som sa predsa len rád pozrel za svojou matkou, vždy bola dobrá k tomu nezbednému chlapčisku, akým som býval. Myslíte, že by som sa naozaj nemohol dostať až k našej dedine, keby som išiel odľahlými cestami a zostal tam len deň? Vzal by som si dobrého koňa a nazad by som išiel inou cestou. Gjäpo si myslí, že som d'aleko odtiaľ ..."

"Je to zbytočné, Mipam, matku už tak či tak neuvidíš."

"Ako to?"

"Je už skoro rok mŕtva."

Mipam nevykrikol, nepovedal ani slovo. Oči sa mu zavreli, krv sa mu stiahla z tváre. Tändzin si myslel, že omdlieva, priskočil k nemu, aby ho podoprel, ale keď sa ho dotkol, Mipam zase otvoril oči, s námahou vstal, mávol rukou, akoby naznačoval, aby ho nechal, a vyšiel z izby.

"Nikdy by som si nepomyslel, že ten smelý chlapec je taký citlivý", povedal si v duchu Tändzin. Mipamove mlčanie ho rozrušilo viac, než keby bol počul nárek a hlučné prejavy bolesti.

"Čam! Čam!", zavolal na svoju ženu. "Pod' sem, a nech sluha prinesie pivo."

Cchongpön potreboval niečiu spoločnosť a pohár silného nápoja, aby sa spamätal z rozčúlenia.

"Je to dôkaz, že má dobré srdce a že mal matku rád", povedala Ccheringma, keď jej porozprával, ako tá smutná správa na Mipama zapôsobila.

"Pravda, pravda", odpovedal Tändzin, "ale jeho chovanie je zvláštne. Mipam bol od detstva čudák. Pamätáš sa, čo nám o ňom rozprával jeho brat? Keď bol ešte celkom malým chlapcom, skočil pred leoparda, aby mu zachránil život, a vystrelený šíp ho zasiahol do ramena. Potom ušiel z domu. Syn akhu Cöndü tiež rozprával zvláštnu príhodu s jakmi, ktoré Mipam kúpil. Dal za ne všetko čo mal, aby ich zachránil pred mäsiarom. Jeho úspech v obchode je tiež neobyčajný. Kto kedy videl sedemnášťročného chlapca, ktorý začne celkom sám obchodovať a za štyri roky nahromadí celé imanie. Je to pozoruhodné, ale zároveň to človeka znepokojuje. Skoro by som povedal, že Mipam nie je obyčajný človek ako my ... Uhádla by si, prečo sa pustil cez Čangthang a prišiel sem teraz v zime? Prišiel ma požiadať o ruku Dolmy. Zdá sa, že mu sľúbila, že bude jeho ženou, keď mala

len desať rokov. Mipam hovorí, že ten sľub obnovila v Gandäne, keď tam prišla, aby sa s ním rozlúčila a obetovala s ním lampu Čänräzimu. Pamätáš sa, ako naliehala, aby mohla Mipama ešte vidieť kým odíde? Hovorila ti niekedy o tom, že si vezme Mipama?"

"Nikdy, ale dievčatá si veľa vecí nechávajú pre seba."

"Ženy asi tiež", zažartoval obchodník a díval sa pritom na svoju ženu. "Tak či tak, Dolma si musí vziať Dogjala, hneď ako sa vráti z Indie, to je hotová vec."

"Dogjal bude pre vás lepším zaťom", povedala Ccheringma, "obetavo vám pomáha a nemá také divné nápady ako Mipam. U toho človek nikdy nevie, čo urobí. Keby ho napadol nejaký nový vrtoch, bol by schopný opustiť dom a odísť ktoviekam, hľadať ktoviečo, ako keď bol dieťa. Je tiež veľmi prudký. Keď ho pochyť hnev, nemá k ničomu úctu, udrel aj syna svojho gjäpa. To nemám rada. Za podobných okolností by sa možno choval zase tak, že by sme z toho mali len nepríjemnosti. Kvôli nemu sa prerušili obchodné styky s gjäpom."

"To je maličkosť, ten mi už ako tichý spoločník nemohol aj tak nič priniesť, je skoro na mizine. Leží na ňom kliatba, zrejme kliatba toho lámu nädžorpu z Khamu, čo mu odviedol svetlohnedého koňa. Gjäpo sa ho márne pokúšal zabiť mágiou. Tí lámovia z Khamu sú mocní kúzelníci. Démoni, ktorí slúžia nädžorpovi zabili ngakpa, keď vykonával rituál namierený proti nemu. Ktovie, či Mipam nemá nejaké tajné spojenie s tým nebezpečným lámom. Dolma hovorila, že vtedy, keď gjämo žila v ústraní, býval Mipam uňho."

"Áno, možno je to tak", prikývla Ccheringma.

"Ktovie, či Mipam nie je tak trochu vinný aj za tú čudnú smrť gjäpovho syna ..."

Chvíľu premýšľala a potom pokračovala:

"Cchongpön la, nemôžeme zrušiť sľub, ktorý ste dal Dogjalovi a jeho otcovi. Musí si vziať Dolmu."

"Povedal som to Mipamovi. Tu môže byť len jeden pán, a pánom tu chcem ešte zostať ja. V mojom dome nie je miesto pre človeka takého svojvoľného ako je on."

"Počkajte. Neodmietajte ho tak zhurta. Mohlo by to byť nebezpečné, a okrem toho by to poškodilo aj vaše záujmy. Mipam zbohatne. Je štedrý. Dal vám dve nádherné mulice a dva drahé kone. My s Dolmou sme dostali vzácne tyrkysy. Prečo by si Dolma nemohla vziať oboch bratov? Je to zvyk. Dogjal by zostal tu. Mipam by prevzal riadenie vášho skladu v Číne, občas by prišiel do Lhasy, ale jeho

pobyt by bol vždy príliš krátky, aby vás znepokojoval svojou čudáckou povahou, alebo vám spôsobil nepríjemnosti."

"To je veľmi správne, čo hovoríš, Cchoringma, ty vždy dobre poradíš. Áno, tým by to bolo vyriešené. Starší Dogjal sa ožení, ako je dohodnuté, na sobášnom liste uvedieme Mipama ako druhého manžela, a všetci budú spokojní. Moja matka bola ženou troch bratov. V kraji Ü a Cang je to celkom bežné, rodový majetok tak zostane celý. Dolma bude bohatá a šťastná, a keby snád' Mipama napadla nejaká čudácka myšlienka a opustil ju, zostal by jej rozvážny Dogjal."

Obaja maželia si navzájom blahoželali, že tak dobre všetko urovnali, pili a rozmýšľali o prípravách na oslavy svadby.

Mipam vyšiel z Tändzinovho domu, ani si to skoro neuvedomil. Bezcieľne blúdil mestom, zaujatý jedinou myšlienkou: jeho matka je mŕtva, už ju nikdy neuvidí ... nikdy. Mala ho radšej než staršieho syna. Doteraz si to neuvedomil, ale teraz náhle pochopil, že od neho očakávala niečo viac než radosť, ktorú môže dopriať dobrý syn matke. "Vo chvíli, keď si sa narodil, spievali v mojej izbe bohovia a okolo nášho domu sa zjavovali znamenia", hovorievala mu často. Bol vtedy príliš mladý, aby venoval pozornosť jej slovám, ale teraz chápal ich zmysel. Čangpal očakávala od svojho syna, narodeného uprostred divov, tiež nejaký zázrak. Čakala však márne. Nebol dubthobom konajúcim zázraky, a pretože skoro odišiel z otcovského domu, nemal ani príležitosť dokázať, že je dobrým synom. Teraz, keď sa vrátil a bol schopný toto všetko pochopiť a možno aj silou svojej nehy vykonať zázrak, matka už nebola nažive.

Spomenul si na gurmy básnika Milaräpu, ktoré žobraví pútnici spievajú pri dverách vidiečanov, aby dostali almužnu:

Keď som mal matku, bol som od nej preč.

Keď sa teraz vraciam, je moja matka mŕtva.

Drala sa mu na myseľ pominuteľnosť, neskutočnosť všetkých vecí tohto sveta, o ktorej mu jasnovidec z Dangkaru často vykladal. Čím sú všetky tie dekorácie, ktoré ho obklopujú, tie domy, ľudia, ktorých stretáva na uliciach, ten veľký chrám Džowu a ohromný palác Potaly tróniaci na pahorku? To všetko sú len obrazy, ktorým chýba stálosť, rozplynú sa, ako sa rozplynul obraz dobrej Čangpal. Ach,

uvidieť ju znova, zovrieť ju do náruče! Teraz však pred ním bola len prázdnota. Možno sa počas svojich postupných životov takto stretli tisíckrát, narodili sa, stretli, zomreli a odlúčili sa od seba, nerozumeli si naozaj, nemilovali sa ozajstne.

Potom myslel na Dolmu, na jej neprítomné, trpné chovanie, a náhle sa pred ním vynoril obraz, pred ktorým vtedy ušiel z jasnovidcovej izby v deň, keď opúšťal Dangkar: nehmotná vlna postupuje pomaly, neodvratne a pohlcuje všetko, čo je okolo nej, už sa dotýka Dolmy, a tá je stále pasívna, skoro bezvládna.

Rovnako ako sa spurne strhol v Dangkare, aj teraz potlačil tú vidinu. Lhasa a veci sveta, ku ktorému toto mesto patrí, nadobudli opäť zdanlivú realnosť a Mipam začal znova myslieť, ako myslíme na tejto zemi. Chcel vystriedať bolesť, ktorú mu spôsobila matkina smrť, radosťou, ktorú mu dávala láska k Dolme. Milujúca bytosť mu bola odňatá, natáhoval teda ruky po inej bytosti, ktorá ho milovala, ako túžil.

Biedny ten, kto bez dychu beží od lásky k láske bez toho, aby dosiahol Lásku!

Kráčal ďalej, teraz už pokojnejší. No skôr chcel byť sám, než sa vrátiť k hostiteľovi a byť zahrnutý všednými slovami, ktorými ho budú chcieť utešiť. Tak sa ocitol pre Serou. Mnoho dapov, ktorí strávili noc v meste, sa rýchlo vracalo do jeho múrov. Pre nich bol kláštor len hostincom, z ktorého utekali ako mohli, náhlili sa za svojimi povinnosťami alebo radovánkami, obchodovali, tárali ... Je lepšie stať sa poriadnym obchodníkom, ako je on, než viesť taký život. A predsa tá veľká gönpa žiarila zvláštnou krásou. Jej čisté biele domy, oddelené od vonkajšieho sveta vysokým múrom hradieb, by mohli byť útulkom pre myšlienky celkom iné než tie, ktoré vírili vonku, mimo stien kláštora, mohli by byť útočiskom, kde by tí so statočným duchom mohli vyvolávať dobré sily a premietat' ich do priestoru všetkými zlatými gjäncchänmi, ktorými sa ježili strechy chrámov a palácov kláštorného mesta. Čo znamenajú tie symboly víťazstva, ak nehlásajú víťazstvo zvrchovaného daru, daru svetla Pravdy, víťazstva dobytého nad nesprávnymi, zlými myšlienkami, triumf Dobra.

"Tým, ktorí majú myšlienky opice, dám jasný lúč najčistejšieho svetla - poznanie, ktoré oslobodzuje od bolesti ..."

Už si nepamätal, kde počul alebo čítal tie slová.

Áno, až si vezme Dolmu, až s ňou bude žiť v Dangkare, kúpi si domček v gönpe, kde býva jeho priateľ Pädžor a bude v ňom občas bývať. Dobrá je samota, dobré je aj mlčanie. Popri svete, v ktorom žijú obchodníci a ľudia, ktorí sa im podobajú, je aj iný svet - a ten ho lákal.

Mipam sa k Tändzinovi vrátil až neskoro večer. Čakal naňho len sluha, hostitelia už odišli do svojich izieb.

"Nie je bezpečné zdržiavať sa vonku keď sa zotmie, kušo", povedal sluha Mipamovi, "potulujú sa tu zloději, prepádávajú a oberajú neskorých chodcov. Čam kušo vám poslala do izby večeru a ja vám prinesiem čaj."

"Ďakujem", odpovedal Mipam.

Keď na druhý deň ráno Mipam vstal, bol rozhodnutý, že s Tändzinom znova nadviaže rozhovor, ktorý tak náhle prerušil, keď sa dozvedel o smrti svojej matky a bol z toho rozrušený. Musí Dolminho otca prehovoriť, primäť ho, aby dal súhlas k ich svadbe. Keď chce, Tändzin môže adoptovať Dogjala, nepríde tak o svojho pomocníka, a Dogjal nebude nijako ukrátený, lebo bude dediť po svojom adoptívnom otcovi. Mipam predsa nechce nič iné len Dolmu. Rád sa zriekne dedičstva po svojom svokrovi. Cítil, že si bude vedieť nadobudnúť veľký majetok a jeho žena nebude musieť ničoho ľutovať.

Takto sa všetko ľahko urovná, ale Dolma mu musí pomáhať, prejavíť rozhodnosť a silu vôle, ktorú prejavila, keď bola malým dievčaťom. Musí s ňou byť osamote, musí si s ňou prehovoriť. Dolma si rovnako ako on želá, aby sa vzali, stačí, keď sa dohodnú a prinútiť Tändzina, aby privolil k ich svadbe.

Nebolo ľahké sa so svojou priateľkou stretnúť, ako si priať. Rozhodol sa preto, že obetuje na pamiatku svojej matky niekoľko lúčok Džowovi. Povedal o tom Tändzinovej žene a požiadal ju, aby Dolme dovolila sprevádzať ho do chrámu, lebo dievča nebohú poznalo. Ccheringma videla v Mipamovi budúceho druhého manžela svojej nevlastnej dcéry, výborného zata, preto sa naňho milo usmiala, pochválila ho za jeho zbožný nápad, dala do bronzovej nádoby rozpustiť veľkú hrudu masla, nádobu zabalila do kusa hrubej plsti a chcela požiadať slúžku, aby ju za mladou dvojicou niesla.

"Ponesiem ju sám", povedal Mipam.

"Nie, ja ju ponesiem", povedala zdvorilo Dolma.

"Urobte si, ako chcete." Ccheringma pochopila, že by obaja boli najradšej

sami.

Mipam a Dolma sa vydali na cestu.

"Dolma, pamätáš sa na deň, keď sme obetovali lampy v Gandáne?"

"Pamätám sa na to veľmi jasne, Mipam."

"Bolo mi veľmi smutno, že ťa musím opustiť, Dolma."

"Aj mne, Mipam."

"Vedela si, že si pre teba prídem."

"Vedela som, že prídeš."

"Tak teda, prišiel som si pre teba, Dolma. Teraz je treba, aby sme boli čo najrýchlejšie zosobášení, a potom pôjdete do Číny. Spomínaš si aj na našu cestu v horách, keď sme išli pešo do Šikace?"

"To bolo veľmi krásne, Mipam ... veľmi krásne. Nikdy som nebola taká šťastná."

"Teraz to bude ešte krajšie. Nebudeme sa musieť skrývať, nebudeme sa báť, že nás prenasledujú a že nás budú biť. Budeme mať kone, sluhov a veľké zásoby. Keď sme vtedy utekali, nemali sme so sebou žiadne jedlo, mala si hlad ... Už si zabudla?"

"Udrel si do skaly a sypala sa z nej campa a bohovia ti hodili na cestu vak so sušeným mäsom. Mipam, ešte získavaš campu zo skaly, ešte stále ti dávajú bohovia jedlo, keď si na cestách?"

Mipam bol v rozpakoch. Druhý "zázrak" prisudzoval celkom prirodzenej príčine, že niekto jednoducho vak stratil, a pokiaľ išlo o prvý zázrak, bol to podľa neho prejav nadprirodzenej moci toho dubthoba, ktorý ležal v jaskyni.

"Mal som so sebou vždy dost' jedla, takže nebolo treba robiť zázraky", odpovedal Mipam. Dievča mlčalo. Zdalo sa že ľutuje, že v živote jej priateľa nie je už nič zázračné.

"Odkázala som to tvojej matke, Mipam."

"Čo si odkázala?"

"Žena jedného z našich sluhov je z Dukjü. Išla navštíviť svojich rodičov, a kým sa vydala na cestu, rozprávala som jej, ako si ponoril ruku do skaly a potom sme jedli campu, ktorá sa vysypala, keď si ruku vytiahol. Rozprávala som jej tiež, ako ti bohovia darovali vak so sušeným mäsom a kázala som jej, aby to všetko porozprávala Čangpal. Odovzdala to. Viem to, lebo mi tvoj otec poslal dopis a tvoja matka pre mňa upiekla sucháre. V dopise mi písal, že tvoja matka bola veľmi šťastná, ale vôbec sa tomu nečudovala, lebo vraj dobre vedela, že sa

do teba vtelil boh, pretože keď si sa narodil, v jej izbe spievali bohovia. Tá žena a jej muž, ktorí sa zastavili u tvojich rodičov - niesli im dary od môjho otca - mi tiež rozprávali, že tvoja matka bola veľmi veselá a tvoj otec niekoľkokrát významne poznamenal: 'Nerozoznali, čo v Mipamovi je, ale nevádi, on je iste tulku.'

Mipam v duchu vrúcne ďakoval. Matka dúfala, že uvidí svojho syna, ako koná zázraky, a ak sa to nestalo, aspoň počula, že mu ich prisudzujú. Bola to náhrada za vd'ačnosť, ktorú jej nemohol jej milovaný syn prejavit', ožiarilo to posledné roky smutného života matky zbavenej detí. Aká to bola preňho útecha!

Obaja mladí ľudia vykonali pred Džowovou sochou modlitby, Mipam dal dapovi dar, a sprevádzaný jeho preúctivým zdravením, vystúpil s Dolmou na strechu budovy. Boli tam sami, ako si želal, a preto hneď začal o svadbe.

"Hovoril som včera večer s tvojím otcom, Dolma. Nevyhoviel mojej prosbe, ako som dúfal. Chce, aby si sa vydala za Dogjala. Vieš o tom?"

"Áno, Mipam."

"Ako vlastne rozhodli o tvojej svadbe? Mala si prehovorit', povedat' otcovi na čom sme sa dohodli, nepripustiť, aby ťa sľúbil Dogjalovi."

"Otec mi povedal, že už dávno sľúbil tvojmu otcovi, že Dogjal bude mojím mužom. Dohodli to, keď si k sebe vzal tvojho brata, predtým, než sme sa stretli."

"Ja ti nič nevyčítam, Dolma, ale keby som sa nevrátil, stala by si sa onedlho namiesto mojou, Dogjalovou ženou. Túžiš vari o tom?"

"To si otca nepochopil. Čam kušo mi včera večer vysvetlila, že otec chce, aby ste boli obaja mojimi manželmi."

"Nie!", vykrikoval Mipam.

"Ale áno, uistujem ťa, že je to tak, čam kušo mi to povedala."

"A ty s tým súhlasíš, Dolma, ty chceš byť ženou Dogjala i mojou?"

"To už je taký zvyk, Mipam. Matka môjho otca, ktorá teraz žije v kláštore, bola ženou mojich troch starých otcov. Ja som nemohla nič hovorit', pánom je otec."

"Máš Dogjala rada?"

"Je dobrý, usilovne pracuje, ale je to len obchodník."

"Ja som tiež obchodník."

"Ty si obchodníkom, lebo musíš zarábať, aby si mohol prežiť, a tiež si chcel

nadobudnúť majetok kvôli mne, ale ty nie si obchodník, ty si niečo celkom iné. Ten dubthob vtedy v jaskyni to vedel, a ja to viem tiež, Mipam. Tak som na teba myslela, toľkokrát som ťa videla vo sne, niekedy si sa mi zjavil a bol si celý vo svetle ako buddhovia."

"A predsa si chceš vziať Dogjala."

"Ja nechcem, otec chce. Budeš predsa tiež mojím mužom ..."

"Nie!", prerušil ju Mipam. Bud' Dogjal, alebo ja. Musíš sa rozhodnúť pre jedného alebo pre druhého."

"Pre teba, Mipam."

"Naozaj?"

"Prečo mi neveríš?"

"Verím ti, Dolma. Ak je tak, musíš si prehovoriť s otcom. Bola si kedysi statočná, prečo si sa zmenila? Musíš pred otcom zopakovať, čo si mi sľúbila. Pamätáš sa? Povedala si mi, že si odstrihneš vlasy a staneš sa mníškou, ak sa nebudeš môcť stať mojou ženou. Povedz mu to. Vysvetli mu, že v Číne nie je zvykom, aby žena mala niekoľko mužov, že s niečím takým nesúhlasíš a nechceš to. Nesmieš otáľať, prehovor s ním ešte dnes. Ja si s ním o tom tiež pohovorím. Keď budeme dvaja, prehovoríme ho."

Dolma neodpovedala, len ticho plakala.

"Neplač, Dolma, všetko sa urovná, o tom som presvedčený."

"Nie, Mipam, otec svoje rozhodnutie nezmení. Má Dogjala rád, chce ho mať pri sebe, aby sa staral o jeho obchodné veci. Aj keď je otec celkom zdravý, predsa len starne. Myslí si, že o niekoľko rokov už nebude taký čulý. Viem, že na to myslí. Občas hovorí o tom, že sa blíži staroba, a veľmi sa nad tým rmúti. Má tak rád svoj obchod, že nechce, aby ho viedol niekto iný, aby musel sedieť na vankúšoch, piť pivo a odriekať mani. Chce ho riadiť ďalej, aj keď bude musieť dávať príkazy zo svojej izby, a vie, že to pri Dogjalovi bude celkom možné, lebo je to človek oddaný, trpezlivý a veľmi úctivý."

"Nech si teda nechá Dogjala! Ja si zase odvediem teba."

"Ach Mipam!"

Dievča stále ticho plakalo.

Mipam mal srdce ako v kliešťach, nenachádzal v nej oporu, nebola schopná súhlasiť s jeho snahou bojovať o ňu.

"Počuj", povedal, "musíš predsa tiež trochu chcieť, veď tu ide o naše šťastie!"

Ja sa budem snažiť presvedčiť tvojho otca a ty zas ..."

Zmlkol a rozmyšľal. Keď videl Dolminu ochabnutosť, pochopil, že dievča nedokáže čeliť Tändzinovi a premôcť jeho rozhodnutie, ak sa to nepodarí jemu. Potom bude azda lepšie, keď si bude Tändzin myslieť, že sa so všetkým zmierila, že otca poslúchne. Nenapadne ho, aby ju strážil. Mipam sa totiž práve rozhodol, že ak sa bude obchodník tvrdohlavo stavať proti tomu, aby bola Dolma jeho ženou, ujde s ňou do Číny. Má sa jej zveriť so svojím zámerom? Báľ sa, aby sa nezľakla, aby niečo v jej chovaní nevzbudilo v jej bystrej nevlastnej matke podozrenie. Chcel sa však presvedčiť, či by bola pripravená, keby museli potajomky odísť.

"Nezdá sa, že by si bola práve statočná, Dolma, že by si bola odhodlaná brátiť naše šťastie", povedal smutne. "Nehovor teda o tom s otcom, prehovorím si s ním sám a dúfam, že sa mi podarí zmeniť jeho zmýšľanie. Keby sa to nepodarilo, musela by si potajomky odísť z domu a ísť so mnou do číny. Urobila by si to, však? Vieš, že si prisahala, že budeš mojou ženou, a nebudeš svoje slovo rušiť. Sľúb mi to ešte raz, Dolma."

"Džowo!", opakovala Dolma a celá sa chvela.

"A teraz obetujme ešte jednu lampu, aby sme tento sľub posvätili."

Zostúpili z terasy a ocitli sa pred oltárom, ktorý žiaril svetlom.

"Obetuj tú lampu ty, Dolma", povedal Mipam, "posväcuješ predsa svoj sľub. Ja sa nemusím viazať prísahou, moje srdce po tebe túži, som schopný bojovať o teba so samotným Džowom."

Rozhovory, ktoré ešte viedol Mipam s Tändzinom nedávali najmenšiu nádej, že obchodníka prehovorí. Už pri prvom rozhovore bol rozhodnutý čo urobí, ale myslel si, že bude múdrejšie sa pred Tändzinom tváriť, akoby ešte dúfal, že ho presvedčí, a ďalej uvádzať svoje dôvody a bojovať za svoje túžby. Táto lešť mala odviesť pozornosť neústupného cchongpöna. Ten si zase myslel, že sa Mipam nakoniec prikloní k jeho názorom, že sa bude o Dolmu deliť so svojím starším bratom a ako druhý zat' mu bude len na úžitok.

Mipam naopak pripravoval útek svojej priateľky. Mal plnú dôveru v Kázanga, ktorého priviedol so sebou. Rovnako ako Taši, jeho prvý sluha, ktorého nechal v Dangkare, bol aj Kázang miešanec, lebo mal tibetskú matku a čínskeho otca. Ľahko pochopil dôvody, ktoré viedli jeho pána k tomuto činu.

"Títo ľudia zo stredného Tibetu sú ozajstní divosi", vyhlásil. "Len divochov

môže napadnúť dať jednej žene niekoľko manželov. To je zvrátený svet. Je predsa naopak prirodzené, aby mal muž niekoľko žien."

"Súhlasím s твоjím názorom, pokiaľ ide o prvú časť, ale mám pochybnosti, čo sa týka druhej", odpovedal Mipam so smiechom. "Niektoré ženy môžu napokon nájsť rovnaké potešenie v tom, že majú niekoľko mužov, ako muži, ktorí majú niekoľko žien. To sú veci bezvýznamné. Každý si to môže zariadiť podľa seba, len keď tým nikto netrpí. Ja chcem byť jediným manželom Dolmy, ale ani nechcem mať inú ženu okrem nej. Pretože jej otec tvrdohlavo trvá na tom, že mi dá za spoločníka môjho brata, rozhodol som sa odvieť Dolmu do Číny bez jeho zvolenia. Ide len o to, ako to urobiť."

Obaja muži sa dlho radili vonku za mestom, kde ich nikto nemohol počuť, a situáciu zvažovali zo všetkých strán.

Nie je možné uniesť Dolmu v noci, lebo jej nevlastná matka väčšinou spí v tej istej izbe ako ona. Len čo sa večer zotmie, zatvárajú vráta do dvora, čo je jediný vchod do Tändzinovho domu, a práve vedľa sú miestnosti niekoľkých sluhov. Za bieleho dňa svoju priateľku tiež nemôže odvieť. Keby jej známi videli, ako sa v jeho sprievode vďaľuje na koni od Lhasy, bolo by im to podozrivé a určite by o tom v meste rozprávali. Tändzin by sa to dozvedel a ľahko by našiel stopy utečencov.

Mipam premyslel niekoľko plánov a nakoniec sa rozhodol pre nasledovné riešenie: bude predstierať, že sa vracia do Číny, niekoľko dní počká, aby si Tändzin myslel, že už je ďaleko na ceste, potom sa vráti do okolia Lhasy a v určený čas bude na Dolmu čakať. Uvedie Tändzina na nepravú stopu tým, že mu oznámi, že ide do Cethangu nakúpiť thermu a odtiaľ že zamieri priamo na cestu do Čamda, naspäť cez Lhasu že už nepôjde, lebo sa chystá vrátiť cez kraj Ga, kam sa po odbočkách tejto cesty ľahko dostane. Dolmin otec ho odprevadí až na breh Kjičhu, tomu zvyku sa hostiteľ nevyhne, lebo prijal od Mipama dar. Pred jeho zrakom teda prebrodí rieku a naoko sa vydá po ceste do Cethangu, ale tam nepôjde, ale severne od Samjä pretne hory, ocitne sa v susedstve Dečhenu pri Lhase, prebrodí rieku na inom mieste než pred Tändzinom a v nejakom odľahlom mieste južne od mesta bude čakať, až príde dohovorený deň. Medzitým si zaobstará koňa, na ktorom pôjde Dolma, a niekoľko mulíc, ktoré ponosú zásoby. Je už jar, cesta nebude namáhavá, vydá sa do Lhasy po cete vybiehajúcej za kláštorom Däpung a mieriacej k veľkému jazeru Tengri-núr. Tändzina ani vo sne nenapadne, aby

pátral v tú stranu, bude sa naňho vyzvedat' skôr v Cethangu a tým stratí niekoľko dní a utečenci sa zatiaľ dostanú do Čhangtangu.

Bola tu ešte otázka, ako sa Dolma dostane z otcovského domu. Musí odísť večer, aby po nich nemohli hneď v noci pátrať a utečenci mohli uraziť poriadny kus cesty od Lhasy. Dolma je teraz bojzlivá a ochabnutá, nepríde sama potme z Lhasy do Däpungu, ani sa asi neodváži prekročiť hranice mesta. Niekoľko ju bude musieť sprevádzať od dverí jej domu, niekto, s kým by sa mohla vzdialiť a nevzbudiť pozornosť.

Kázang rozriešil aj túto ťažkosť: "Pri Tändzinovom dome na ňu musí čakať nejaká žena", povedal. "Vezme so sebou trochu farby a niekde na rohu uličky alebo vo výklenku dverí, skrátka v nejako odľahlom kúte si Dolma rýchlo nafarbí tvár. Potom ju za súmraku ťažko niekto spozná. Vyjde s tou ženou smerom k ceste do Dečhenu, ktorá ďalej vedie do Čhamda, po ktorej chcete ísť. Budem čakať pri ceste s koňom, na ktorom pôjde Dolma. Budem predstierať, že mierime k Dečhenu, a len čo bude tá žena z dohľadu, obídeme Lhasu a pridáme sa pri Däpungu k vám."

"To nie je zlý plán", povedal Mipam, "ale kde nájdeme takú ženu?"

Kázang jednu takú poznal. Ak dostane dobrú odmenu, určite tú úlohu na seba vezme. Bola to sestra majiteľky malého hostinca, kam sa Kázang občas chodieval najesť počas svojho pobytu v Lhase. Zdalo sa, že je dosť lakomá a nie celkom čestná. Kázang bude predstierať, že vyjednáva za syna zo vznešenej rodiny, ktorý miluje Dolmu. Takého pána sa bude tá žena báť, určite by ju prísne potrestal za jej utáranosť, a bude sa mať na pozore, aby nič neprezradila.

"Dáš jej dvadsať trankov a sľúbiš jej, že dostane ďalších sto, keď privedie Dolmu", rozhodol nakoniec Mipam. "Idem oznámiť Tändzinovi, že odchádzam, a ty hľad' kúpiť čo najskôr toho koňa a mulice."

Porada sa skončila a Mipam sa vrátil k svojmu hostiteľovi.

Musím vás opustiť, akhu Tändzin", povedal po večeri. "Chcem zájsť neďaleko do Cethangu a nakúpiť tam thermu. Popredám ju v gönpách v Amdo. O tom, čo ma k vám priviedlo, vám nemám viac čo povedať, ale príde deň, keď budete ľutovať, že ste odoprel svoju dcéru takému zaťovi ako som ja."

Keď Mipam rozprával, zdalo sa, že ho jeho nezdar veľmi mrzí, ale že tým nie je zdrvený. Choval sa celkom prirodzene, tváril sa ako človek, ktorý sa už zmieril s nepríjemnou situáciou. Tändzin mu dokonale sadol na lep.

"Nepovedal som, že nechcem, aby si bol mojím zaťom, chlapče, práve naopak.

Tvoj brat a ty sa podľa tunajšieho zvyku oženíte s Dolmou. Je to múdry zvyk. Majetok zostane celý a rod zbohatne. Dolmini synovia si vezmú spoločnú ženu, a o ruku mojich vnučiek budú žiadať veľkí obchodníci, ktorí vyplatia ich rodičom slušnú odmenu, a všetci budú žiť v ohromnom blahobyte."

"V tom čo hovoríte, je kus pravdy, akhu Tändzin. Ten odpor, deliť sa o svoju ženu, vo mne vznikol asi v Číne, ale nedokážem ho v sebe premôcť."

Tak skončili rozhovory Mipama s cchongpönom. Zdalo sa, že sa mladý muž celkom pohružil do obchodných špekulácií. Dva dni pred odchodom upútal Kázang na dlhší čas pozornosť Tändzina a jeho ženy a prezeral s nimi v sklade sedlá, ktoré chcel jeho pán kúpiť. Mipam zas odviedol Dolmu k stajni, aby jej ukázal mulice a koňa, ktoré krátko predtým kúpil.

"Tvoj otec neoblomne trvá na svojom, Dolma. Robil som, čo som mohol, aby som ho presvedčil, chcel som mu vyplatiť odmenu akú by chcel, ale on si zaumienil, že ťa vydá za môjho brata a mňa k nemu pripíše - tej myšlienky sa nevzdá. Utečieš so mnou, už som všetko zariadil. Pozri na tohto pekného koňa, ten je pre teba. Budem sa tváriť akoby som odišiel a za týždeň sa pre teba vrátim. Premyslel som plán tak, že tvojho otca ani nenapadne hľadať nás na ceste, ktorou pôjdeme. Pamätaj si dobre deň odchodu, bude to ôsmy deň v mesiaci, je to priaznivý deň. Nebudem sa tu môcť objaviť, lebo si tvoj otec bude mysliť, že som už ďaleko. Príde pre teba žena a dovedie ťa na miesto, kde na teba bude čakať Kázang s koňom. Budem neďaleko, ale bude lepšie, keď ma tá žena neuvidí. Tvoja nevlastná matka má vo zvyku chodiť každý ôsmy a pätnásty deň v mesiaci do Džowovho chrámu vykonávať korwu a modliť sa málu. Ôsmy deň tohto mesiaca tam zostane s niekoľkými svojimi priateľkami celý deň, bude sa postiť a odriekať mani. Pre nás je to výnimočne vhodná príležitosť. Musíš si nájsť nejakú zámienku, aby si nemusela ísť s ňou. Predstieraj, že si sa zranila, keď si zostupovala po schodoch, krívej, potom budeš môcť tvrdiť, že nemôžeš konať korwu a padať každú chvíľu na tvár, ako je pri tom zvykom. Až sa zotmie, postav sa k okienku, ktorým padá svetlo do skladu, kde sú uložené sedlá a vedie na ulicu. Príde žena a povie Džowo khjeno, ty odpovieš Dolma khjeno. Potom sa pozrieš, či nie je nikto na dvore, vyjdeš a pôjdeš s tou ženou. Aj keby ťa niektorý zo sluhov videl, že odchádzaš s nejakou ženou, nevenoval by tomu veľkú pozornosť, ale bude lepšie, keď ťa nikto neuvidí. Dohodnuté? Pochopila si, čo máš robiť? Zopakuj mi to."

Dolma bezfarebným hlasom a so slzami v očiach zopakovala, čo jej jej priateľ povedal. Celá sa pritom chvela a Mipam bol opäť smutný keď zistil, že nemá dost nadšenia a duševnej sily na toto dobrodružstvo, ktoré by ju ešte pred štyrmi rokmi uchvátilo.

"Dolma, ty nie si šťastná, že so mnou odídeš, že budeš stále so mnou?"

"Som, Mipam. Bolo by to krásne, keby som mohla byť stále s tebou."

Tón hlasu svedčil o tom, že tie slová myslí úprimne. Bolo na nich poznať, že dievča naozaj z celého srdca túži tráviť život vedľa Mipama, no jej vyznanie tlmil tieň ľútosti. Zdalo sa, že už v okamihu keď ho vyslovuje, svoj sen oplakáva.

"Dolma", pokračoval Mipam, "trochu ťa rozrušila myšlienka na útek, snívala si o veselej svadbe, kde bude veľa hostí, veľká hostina, ale čo záleží na všetkom tom ruchu? Budeš šťastná, lebo sa budeme mať radi. Nevediem ťa do chudoby, budeš mať všetkého nadostač. V Číne je príjemný život. A potom, nesľúbila si, že budeš mojou ženou? Sľúbila si to niekoľkokrát, dokonca pred Džowom."

"Áno, Mipam."

Bolo počuť Tändzinov a Kázangov hlas, práve vychádzali zo skladu. Kázang hovoril nahlas, aby upozornil svojho pána. Mipam prudko zovrel Dolmu do náručia.

"Moja žena, len moja ... Dolma."

"Áno, Mipam", odpovedalo dievča snažiac sa zadržat' slzy.

Na tretí deň Mipam so svojimi ľuďmi a zvieratami opustil Lhasu. Ako predpokladal, sprevádzal ho jeho hostiteľ až na breh rieky Kjičhu a Mipam sa pred jeho očami pustil po ceste do Cethangu.

Tändzin nebol práve nadšený Mipamovou poslednou návštevou, lebo ten tvrdohlavý chlapec nechcel ani počuť o tom, čo vymyslela Ccheringma. Dovtedy si obchodník myslel, že v Dogjalovi našiel zaťa, akého potrebuje, no Mipam skalil jeho kľud. Dogjal bol ešte stále žiadúcim zaťom, ale pred Mipamom leží skvelá obchodná budúcnosť a Dolma ho miluje, to je zrejmé ...

Keď sa Tändzin s chmúrnymi myšlienkami vrátil domov, zatihol dcéru horko plakať schúlenú na vankúšoch lôžka. Bolo isté, že Mipam vniesol do jeho kľudného domova nepokoj. No obchodník nebol mužom, ktorý sa oddáva neplodným nárekom, mal vo zvyku vždy dôjsť k cieľu.

"Neplač dievčatko", povedal dcére. "Mipam je mladší brat, nemusí byť na svadbe a dať k tomu súhlas, aj tak bude tvojím manželom. Stačí, keď sa s tebou ožení

starší brat, Mipamove meno dáme vpísať do sobášneho listu za Dogjalom. Až sa znova vráti do Lhasy, zmení svoje názory a bude veľmi šťastný keď sa dozvie, že si tiež jeho ženou. Tvoj otec chce len tvoje dobro. Mipam je bystrý, ale čudácky, nikdy nevieme, čo takých ľudí ako on môže napadnúť. Keby bol tvojím jediným mužom a opustil ťa, bolo by to pre teba veľké nešťastie, ale keď si vezmeš aj pokojného Dogjala, môžeš si byť istá, že budeš mať vedľa seba vždy dobrého, poctivého druha, ktorý ti pripraví pohodlný život."

Keď Tendzin skončil svoju krátku reč, vyšiel z izby. Obdivoval svoju vlastnú múdrosť a opakoval so spokojným úsmevom:

"Dám vpísať jeho meno do svadobnej zmluvy."

/1/ Tibetania nedávajú mesiacom mená, rozlišujú ich podľa toho, ako idú za sebou - prvý, druhý, ... Tibetský rok začína pohyblivým dátumom, ktorý sa viaže na fázu mesiaca a zhoduje sa s februárovým novom mesiaca.

XII. Kapitola

Úzky obdĺžnik okna veľa hrubých vrát, ktoré vedú do priestranného dvora, tvorí rám okolo bledej tváre so strhanými rysmi. Neďaleko odtiaľ sa pri výklade pristavila žena a pozoruje vchod do Tändzinovho dvora. Slnko zapadlo, na oblohe, ktorá sa náhle zachmúrila, žiari mesiac v prvej štvrtine.

Podľa tibetského kalendára je ôsmy deň v mesiaci, deň, ktorý zástupy veriacich zasväcujú dobročinnosti a zbožným úkonom, a duchovná elita dlhšiemu rozjímaniu než inokedy. Myšlienky všetkých ľudí sú obrátené k Buddhovi a jeho učeniu, z ktorého si každý vyberá to, čo je schopný spoznať a pochopiť. Myšlienky mystické, detinské či vznešené sa miesia vo veľkom lamaistickom meste a vznášajú sa aj nad ním. Vdych je nimi presýtený, tajné sily začínajú svoje dielo ...

Dve deti sa nevedomky kúpu v tomto zvláštnom ovzduší pokúšajúc sa brániť svoju lásku.

Žena si kupuje pár podväzkov, aby nebolo nápadné, prečo sa tak dlho zdržiava pred obchodom, platí a odchádza tesne popri stene. Podíde k oknu, kde už na ňu čaká dievča. Cez mreže zbadá osinelú tvár a oči rozšírené strachom. Zašepká:

"Džowo khjeno!"

"Dolma khjeno!", odpovie chvejúci sa hlas.

"Ponáhľajte sa. Počkám vás pri dverách."

Poodíde, zastaví sa a robí, akoby si sťahovala staré podvázky a dávala si nové, ktoré pred chvíľou kúpila. Dvor je prázdny, aj balkón, z ktorého je vidieť do dvora, okná vedúce na balkón sú zavreté. Príhodnejšie podmienky si nemožno priať. Objaví sa Dolma a mieri k prahu dverí, žena jej podáva ruku a pritahuje ju k sebe. Dievča urobí krok a je vonku.

"Rýchlo", hovorí žena, "nikto nás nevidí."

Dolma sa však zrazu bráni tlaku ruky, ktorá sa ju snaží odvliečť, zastavuje sa, telom otriasa nervózne chvenie, rysy tváre sa sťahujú a v rozšírených zreničkách tancuje pološialený záblesk.

"Nezastavujte sa a pod'ťe", hovorí znova žena.

Zdá sa, že Dolma nepočuje, v hlave jej bzučia zmätené zvuky, akoby sa pod ňou hojdala zem.

"Pod'ťe, nestojte, tá nevoľnosť prejde, zastavíme sa o kúsok ďalej a odpočiniete si."

Teraz sa chveje aj žena, ale od netrpezlivosti, strachu, že každú chvíľu môže niekto prísť.

"Ja nemôžem", koktá Dolma.

Mal by tu byť Mipam, aby ju zdvihol a odniesol v náručí. Chcel zostať v ústraní, ale z prílišnej opatrnosti urobil chybu. Bol jeho plán premyslený až príliš múdro? Muž predsa nemôže niest' uprostred Lhasy v náručí dievča, vzbudil by pozornosť davu.

"Zranila sa? Je chorá? Kam ju nesú?" Čo by tu bolo zrazu otázok! Nie, Mipam to nemohol urobiť, ale žena sa to môže odvážiť. Kiež by ju doniesla len na roh uličky, ktorý je celkom blízko. Len čo bude Dolma z dohľadu, už sa nebude treba tak ponáhľať a bude sa môcť spamätať. Len ju dostať od tých dverí. Trochu sa zohne a chce vziať dievča do náručia.

"Chyťte sa ma okolo krku, ponesiem vás", vraví.

Dolma však neurobila pohyb, aký žena očakávala. Dotyk jej rúk pôsobil ako úder. Dievča náhle cúvlo - znova je medzi múrmi. Na dvore sa zjavil sluha, ktorý ide zavrieť vráta. Vidí dcéru svojho pána a ženu stojacu pred ňou s podvážkami v ruke a úmysly cudzinky si vysvetlí po svojom.

"Zbytočne sa namáhate", hovorí so smiechom. "Sämo Dolma nosí len hodvábne

podvázky, a jej otec ich predáva."

Potom pomaly zatvára ťažké krídla vrát zbité z hrubých dosák. Dolma cúvla. A ako sa vráta zatvárajú, vydávajú hlboký, prenikavý, žalostný zvuk.

Mipam sedí neďaleko cesty, skrýva sa za pahorkom. Obďaleč zarazil kolík a priviazal k nemu koňa a teraz čaká. Zniesla sa noc, ktorú ožaruje len slabý kosák mesiaca. Po ceste nikto nejde, ani svetielko nezasvieti v oknách kláštorných domov Däpungu, ktorého mohutná stavba sa nejasne rysuje na úpätí hory. O čosi bližšie k Mipamovi sa skrýva v tme tajomné sídlo štátnej veštiarne, obklopenej stromami. Mipam čaká. Čoskoro tu bude jeho drahá Dolma, odvezie si ju, bude ju mať pri sebe po celý život ... po celý život i všetky životy, ktoré prídu potom. Bude ju mať navždy u seba nielen na tomto svete, ale aj na iných. Je to prvý raz, čo na ňu takto čaká, aby si ju odviedol, aby bola jeho družkou? Zrazu v ňom stúpa pocit, ktorý je jemnejší než spomienka, dvíha sa z tajomných hlbín - celé dobrodružstvo má nádych čohosi, čo tu už bolo. Miloval kedysi Dolmu, bojoval už o ňu s tými, ktorí mu ju chceli vziať? Tajomstvo minulých životov, ktoré utvárajú tento!

Zaznel zvon, potom sa po pláni rozľahol temný zvuk bubna, na ktorý rytmicky dopadá palička - žiaci veštiarne slávia nočný obrad.

Ubiehajúci čas skôr miernil Mipamovu netrpezlivosť, než aby ju jatriel. Obracal sa vo svojich myšlienkach k minulosti, snažil sa uhádnuť, čím asi bola Dolma, kým sa narodila ako Tändzinova dcéra, pri akej príležitosti sa už kedysi stretli a aký bol osud ich lásky, lebo táto láska určite nevznikla až v ten deň, keď sa mu u strýka astrológa zjavila "malá víla". Siaha ďaleko, veľmi ďaleko, do hlbín vekov. Hoci Mipam bdel, všetko videl ako vo sne. Tie "hlbiny vekov" sa mu javili ako temná diaľava, v ktorej rozoznával len perspektívou zmenšený obraz Mipama a Dolmy - držali sa za ruky.

Bez zjavnej príčiny sa strhol a uvedomil si prítomnú skutočnosť. Dolma by tu už dávno mala byť, ale v tom veľkom tichu nebolo počuť nič, čo by ohlasovalo blížiaceho sa jazdca. Prázdna pláň pred kláštorom ho sklúčovala. Bol to obraz prázdnoty, v ktorej ubieha jeho vlastný život, aj keď má v obchode úspech, aj keď si našiel priateľov a Dolma ho miluje. Spomenul si, ako mu kedysi ktorýsi gegän z Labrandu citoval jedno miesto v knihe, ktorú majú indickí gelongovia vo veľkej úcte (Visuddhi-magga, kap. XXI.):

Nikde nie som pre nikoho ničím.

A nikde nie je nikto, kto by mohol byť niečím pre mňa.

"Dolma!", zvolal, ale jeho výkrik sa ozval len v jeho vnútri, nenarušil vonkajšie ticho.

Prečo Dolma nejde? Mipam sa zachvel. Zrušila svoj sľub a nechce ísť s ním? Nie, je počuť temné dunenie konských kopýt bijúcich do zeme, blíží sa. Prichádza Dolma. Mipam vyskočil a bežal k ceste. Z tmy sa vynoril tiež jazdca a mieril k nemu. O chvíľu pred ním z koňa zoskočil Kázang. Bol sám.

"A Dolma?", spýtal sa Mipam chvejúci sa ako v zimnici.

"Neprišla", odpovedal Kázang rozpačito.

"Tá žena, na ktorú si sa spoľahol, nesplnila sľub?"

"Nie. Videla cchongpönovu dcéru a hovorila s ňou. Sám Dolma dokonca vyšla na chvíľu z dvora, ale ďalej už nechcela ísť. Vrátila sa, a keď prišiel sluha zavrieť vráta, tá žena musela odísť. Chce sa však o to znova pokúsiť, prosila ma, aby som ju k vám doviedol, chce vám vysvetliť, ako sa všetko zbehlo a čo chce urobiť, aby sa to podarilo. Zavesila sa mi na koňa ... Je zúfalá, že príde o odmenu, počítala s ňou. Rozhodol som sa, že ju privediem. Vypočujte ju. Aj keby vás tá žena náhodou videla u kušo Tändzina alebo niekde inde, nespozná vás. Stiahnite si klobúk do čela. Bude si myslieť, že ste ten mladý šľachtic, o ktorom som jej rozprával."

"Načo?", odpovedal Mipam unavene. "Napokon, nech teda príde, rád by som sa dozvedal, ako sa to vlastne stalo."

Kázang odišiel a za chvíľu sa vrátil s nešťastnou ženou, ktorá prišla na koni, ktorý bol pôvodne určený pre Dolmu.

Len čo Mipama zbadala, niekoľkokrát sa hlboko uklonila a ihneď sa snažila vysvetliť svoj nezdar, ale on ten prúd slov, ktorý sa už začal rozlievať, bez váhania prerušil.

"Chcem počuť len presný popis toho, čo sa stalo. A nepokúšaj sa klamať, dozviem sa pravdu a potrestám ťa, ak mi ju nepovieš sama."

Tibeťanka z vladárskeho tónu usúdila, že stojí pred nejakým veľmožom, ešte raz pozdravila a presne opísala rozhovor s Dolmou, a pretože Mipam mlčal, ponúkla sa, že sa o to znova pokúsi, ale hovorila to so strachom.

"Počkaj na mňa kúsok ďalej s mojím sluhom", prikázal.

Žena sa vzdialila, neodvážila sa odpovedať. A bol najvyšší čas, lebo Mipam už

nedokázal ovládnuť svoju bolesť. Sadol si na to isté miesto, kde tak dlho čakal, a akoby skamenel. Bol príliš rozorvaný, aby v sebe našiel silu urobiť nejaké rozhodnutie.

Ten sen, ktorý od detstva choval, ku ktorému sa roky obracali všetky jeho myšlienky, pre ktorý s takou usilovnosťou a energiou pracoval, len aby ho uskutočnil, ten sen sa teraz zrútil vinou Dolmy! Nie preto, že by sa od neho odvrátila, že by lásku, ktorú k nemu cítila, vystriedala iná láska, nie, tým si bol istý. Jeho priateľka ho miluje, ako ho vždy milovala, teraz trpí ako trpí on, ale postupne ju spútala výchova, zvyky a myšlienky jej okolia keď dospievala, prestala byť tým čím bola, stala sa jednou z oviec, ktorá ide v stáde so sklonenou hlavou. Dolma už nevie prejavit' svoju vôľu, už je schopná len oplakávať šťastie, za ktorým sa neodvážila ísť.

Áno, Dolma ho miluje, ale nie láskou, ktorá láme všetky prekážky, ktorá nepozná putá, tou výlučnou láskou, ktorá jediná je skutočná. Keby ho milovala, neprejavila by takú slabosť, bola by k nemu radostne pribehla aj keby musela prejsť plameňmi pekelnými. A čo on, miluje ju tou naprostou láskou, ktorá sa s nikým o nič nedelí, ktorá je preňho všetkým? Nestalo sa mu, že na ňu zabudol na svojich mystických výpravách, kde ona nebola?

Bieda bytostí, ktorých "ja" sa podobá látke z pestrofarebných vlákien! Bieda bytostí vydaných napospas protichodným pohnútkam, bytostí, ktoré vedia milovať len napoly!

Vopred vedel, že je zbytočné sa znova pokúšať, aby ju videl, aby povzbudil jej vôľu. Čosi ich rozdelilo, a nebolo to ani Tändzinove rozhodnutie, ani nejaká iná vonkajšia príčina. Vychádzalo to odinakiaľ, bolo to skryté, pevne zakorenené v hĺbinách ich bytia. Dolma už od dávnych čias bývala jeho družkou na cestách. Dnes sa oneskorila na mieste, kde sa vstupuje na krížnu cestu, ale neskôr ho znova dostihne, v deň, keď si spomenú na mnohé úseky cesty, ktoré prešli spolu, aj na mnohé zastavenia, ktoré ich od seba na čas odlúčili.

Mipam vstal a zavolať Tibetanku.

"Odchádzam", povedal jej. "Prišla si sem z vlastnej vôle a ja s tebou nemôžem nikoho poslať až do mesta."

"Ste veľmi láskavý, kušo, o mňa sa nestarajte, je tu nablízku dost' veľký

lukhang, aby som sa tam mohla skryť až do svitania. Chcem vám len preukázať službu. Mohla by som ..."

"Nie", prerušil ju Mipam. "Urobíš len toto. Až niekedy nájdeš príležitosť oslovit' samo Dolmu, ale musí byť sama, povieš jej: "Ten, ktorý ma poslal, odišiel. Praje vám, aby ste bola šťastná, nikdy vás neprestane milovať. Berie so sebou aj váš sľub. Splní sa v inom živote. Opakuj, čo som povedal."

Žena zopakovala jeho slová.

"Nezabudni. A tu máš tých sto trankov. Mala to byť odmena, keď budeš mať úspech. Nezarobila si si ich, ale nechcem, aby si sa rmútila a myslela na Tändzinovu dcéru s trpkosťou."

"Som vaša vd'ačná služobníčka, kušo", zašepkala žena s bázlivou úctou, "odkážem samo Dolme, čo ste mi povedal."

"Chod'."

Mipam ju sledoval pohľadom kým nezmizla v tme, potom vysadol na koňa a vzd'aloval sa s Känzangom od Däpungu. Vchádzal stále hlbšie do noci.

Na okraji cesty čakajú na svojho pána traja dapovia z Dangkaru, ktorí sú v Mipamových službách. Riadili sa jeho pokynmi a neodsedlali, nezložili z koní a mulíc zásoby, aby mohli vyraziť, len čo príde. Nezaložili ani oheň a nemohli si teda uvariť čaj, ktorý je takým príjemným spoločníkom keď treba bdiť. Mipamove chovanie sa im zdalo neobyčajne čudné, netušili, čo ho k tomu vedie. Ich kamarát, ktorý je do tajomstva zasvätený, zachováva prísne mlčanie. Konečne sa Mipam vynorí z tmy. Nemôžu rozoznať výraz jeho tváre, ale stručné "vpred", ktoré povie za jazdy, bez toho, aby zastavil, má prízvuk, aký v jeho hlase doteraz nepoznali. Kazäng je skoro práve taký stručný ako cchongpön.

"Poponáhľajme sa", vraví svojim kamarátom, no v skutočnosti nevie, prečo sa majú ponáhľať a prečo sa tak ponáhľa jeho pán, ktorý ide cvalom sám a sám. Jeho priateľka s ním predsa nie je, nemusí sa teda báť, že ho budú prenasledovať. Bolo by múdrejšie, keby sa utáborili pri prvom potoku na ktorý narazia a uvarili si čaj a vyspali sa, ale ten dobrý chlapec chápe, že Mipam je smutný a nešťastný a že od neho teraz nemôžu chcieť, aby sa choval rozumne. Ľutuje ho a napomína zvedavcov, ktorí sa ho stále vypyávajú.

"Nerečnite, nerobte hluk, náš pán potrebuje klud."

Všetci majú Mipama radi a poslúchnu, aj keď nechápu, a nevelká skupina ide

mlčky vo veľkom tichu noci a necháva za sebou Lhasu, Dolmu a ešte južnejšie aj kraj Domo a cintorín v horách, kde pod dvoma skríženými konármi zostala trocha popola zo sladkej Čangpal /1/ - celá Mipamova mladosť.

Išli ďalej ... tá cesta bola ešte pochmúrnejšia než v zime, keď Mipam išiel do Lhasy. Opadlo vzrušenie, ktoré ho vtedy podnecovalo, už nepobádal svojich ľudí, nijako sa nenáhlil, aby už bol pri cieľi cesty. Dokonca ani necítil túžbu niekam dôjsť. Prečo sa vracia do Dangkaru? Nevedel, a ani sa na to nepýtal. Podvoľoval sa jednoducho pudu, ktorý núti ľudí i zvieratá, aby sa vrátili do svojho brlohu. Teraz na jar už bolo teplejšie, sneh na cestách sa roztopil a bohatá tráva poskytovala koňom i muliciam hojnosť potravy. Občas Mipam zrazu nariadil, aby zastali, a zostal tam celý deň. Vždy odišiel niekam, kam nebolo z tábora vidieť, a celé hodiny bez pohnutia ležal na zemi a nemyslel na nič. V niektorých dňoch sa tiež stalo, že počul okolo seba hlasy neviditeľného chóru, ktorý neúnavne opakoval stále rovnakú hudobnú vetu, ľúbezную, pomalú. Opojený touto melódiou, strácal Mipam kontakt so svojím okolím, so svojím vlastným ja a unikal do podivného sveta, kde mal pocit, že sa vznáša na pokojnom oceáne žiarivo bielej farby.

Kázang bdel, aby nikto nerušil duchovnú samotu, do ktorej sa jeho pán uzatváral, ale ako Mipamov dobrý žiak považoval za nemožné nejako nespojiť túto cestu s obchodom. Mipam neviezol z Lhasy žiadny náklad, mulice boli voľné, preto ho požiadal o dovoľenie, aby smel pátrať u dokpov po kožušinách, ktoré by mohli kúpiť. Pán mu dovoľenie dal, ale sám sa nezaujímal o nič. Kázang sa mal takto aspoň čím zaoberať, jeho druhovia tiež, len ich vodca sa stále noril do svojich zvláštnych úvah.

Hoci išli pomaly, napokon sa predsa len ocitli v blízkosti Dangkaru. Podľa svojho zvyku trávil Mipam jedno popoludnie ďaleko od tábora a mal vtedy sen či videnie. Nevedel by povedať, čo to bolo, lebo si nebol istý, či pritom spal alebo bdel. Cítil, že ho priťahuje neodolateľná sila, ktorá akoby ho vdychovala, a tak sa ocitol v izbe dubthoba z Dangkaru. Ten mu položil obe ruky na ramená, ako vtedy, keď sa s ním naposledy stretol, a pritom opakoval tajomné slová, ktoré vyslovil vtedy: "Posledná stráž noci."

Zo starcových očí sa rinuli žiarivé lúče, ktoré Mipama prenikali, zdalo sa, akoby na ňom horel obal, ktorým bol zakrytý. Zmietal sa, snažil sa zbaviť zuhoľnatelých zvyškov, ktoré na ňom doteraz lipli, ale nedokázal to.

"Posledná stráž noci", znova povedal starec. "Svitanie a prebudenie je nablízku, choď mu v ústrety, nechod' už naspäť do Dangkaru."

Keď sa Mipam vracal k svojmu normálnemu stavu vedomia, bol rozhodnutý, že so svojimi sluhami už nepôjde do svojho domu, že už nebude viesť život obchodníka. Už bolo zbytočné hromadenie majetku, lebo mu nemôže pomôcť získať Dolmu. Zdalo sa mu, že sa mu vyjasnila aj záhada dubthobovho výroku. "Posledná stráž noci" - je to možno posledný kus cesty v temnotách, ktoré nepoznáme, a tým "blízkym svitaním" sa možno myslí niečo ako jas, ktorý rozptýli halucináciu života, ktorý nebol jeho životom. Či nebol na všetkých svojich výpravách, vo svojich nádejách i bázni, vo svojej triumfujúcej radosti i terajšej trýzni len tieňom pohybujúcim sa medzi tieňmi? Možno sa prebudí ako malé dieťa v lese, kde pri strome spal a sníval na svojej ceste do krajiny, kde všetci žijú v priateľstve. Ach, tentoraz by sa nenechal presvedčiť, že sa musí vrátiť naspäť a účastniť sa na tom ťažkom hemžení s tými, ktorí majú tisíce starostí, len nie tú jedinú, ktorá je nevyhnutne potrebná - byť dobrý a milovať.

Keď mali o dva dni dôjsť do dangkarského kláštora, zavolať si Mipam Kázanga a dal mu niekoľko pokynov.

"Opustím vás, vy pôjdete spolu ďalej, ty i tvoji traja druhovia, ktorí sa vrátia do svojej gönpy. Zanesieš ňerpovi Pändžorovi dopis, ktorý ti dám, a kým nerozhodnem ináč, budeš v jeho službách. Bude sa ďalej starať o môj ohchod s Tašim, ktorý zostal počas našej neprítomnosti v Dangkare. Zamýšľam vykonať púť okolo jazera Kōkō-nūr a navštíviť aj iné posvätné miesta toho kraja. Nemôžem vedieť, ako dlho budem na cestách."

Mipam napísal dopis, v ktorom svojmu priateľovi porozprával o nezdare, ktorý ho postihol v Lhase, a tiež mu povedal, že by bol rád, keby sa hneď nemusel venovať obchodu. Prosil ho, aby sa oň staral ďalej. Dubthobovi neposlal žiadny odkaz, lebo bol presvedčený, že starec vie o všetkom, čo sa v Lhase stalo, vedel to dokonca už predtým a naznačil mu to tým, že mu ukázal Dolmin obraz ako ho zmýva, pohlcuje nehmotný prílív hmly. Poslúchol príkaz, ktorý mu starec dal a do Dangkaru už nešiel. Odchádzal ako pútnik nie k bohom veľkého Kōkō-núru, ako povedal Kázangovi, ale za "svitaním" a "prebudením".

V Šarakhuthe, prvej dedine, ktorá sa zjaví, keď vyjdeme z pustého Čangthangu, mal Mipam svojho zástupcu, drobného čínskeho obchodníka, ktorý udržiaval styk s

kmeňmi pastierov táboriacimi na okolitom území. Uňho sa zásobil potravinami, vybral si trochu striebra a vydal sa po ceste k jazeru.

"Čo je nášmu cchongpönovi?", pýtali sa všetci traja dapovia Kázanga, lebo si mysleli, že je do všetkého zasvätený viac než oni. Kázang usúdil, že jeho mlčanie už trvalo dosť dlho a bol rád, že môže prehovoriť:

"Išiel si do Lhasy pre dievča, ktoré miluje. Jej otec mu ho nechcel dať a ona nemala odvalu, aby s ním ušla."

"Ak je to len toto, skoro nájde útechu", povedal jeden z dapov. "Až prejde jar a leto a kraj bude znova pod snehom, vráti sa do svojho pekného domu, uvidí svoje sklady, tovar, zákazníkov a čoskoro bude z neho opäť ten šikovný cchongpön, ako sme ho poznali."

"Ak sa z neho nestane svätec", pomaly odpovedal Kázang. "Všetky jeho myšlienky sú obrátené k náboženstvu, stále len premýšľa .. Stalo sa mi, že som videl okolo jeho hlavy zlatavú svätožiaru ..."

"Kjabsu čhio!", zvolali dapovia v najvyššom údive. "Ale potom sa už nevráti!"

Všetkých sa zmocnila úcta, s vážnou tvárou zopli ruky s napnutými prstami a zodvihli ich do výšky čela /2/. Nehybné stáli a dívali sa na cestu, po ktorej odišiel Mipam. Ľudské lásky v Tibete znamenajú málo, a jediným vznešeným dobrodružstvom, za ktorým sa ženú hrdinovia obdivovaní davom, je dobrodružstvo duchovné.

Uväznená Dolma vystúpila nahor do izby. Vedela, že sa na druhý deň znova otvoria tie ťažké vráta a že by mohla v ktorýkoľvek ďalší deň uniknúť, no teraz so stále väčšou istotou poznávala, že jej váhanie a cúvnutie navždy spretrhalo putá, ktorými bola spätá s Mipamom. Jasnejšie než keby sa naňho dívala očami, videla v duchu, ako sa nocou vzd'ahuje z Lhasy - nikdy nebude jeho ženou. Ako sa mohlo stať niečo také, keď to bol pravý opak toho, po čom túžila! Spútal ju azda nejaký démon žiarliaci na jej šťastie? Kto sa to postavil medzi ňu a ženu, ktorá ju mala odviešť, kto ju tak náhle strčil naspäť do dvora? Nijako to nevedela pochopiť. Mala horúčku, zjavovali sa pred ňou zmätené, desivé obrazy.

Keď sa na druhý deň ráno, po noci strávenej v pobožnostiach, Ccheringma vrátila, našla svoju nevlastnú dcéru v ťažkej horúčke. Blúznila, zdalo sa, že sa jej stále do hlavy vtiera nejaký zvuk, zvuk čohosi ťažkého, čo padá, alebo zvuk rakdungu. Chorá ho napodobňovala, zdalo sa, že ju trápi, a ani jej otec, ani

nevlastná matka nemohli uhádnuť, že to, čo sa vtiera do jej myšlienok, je lomoz ťažkých vrát, ktoré sa za ňou zavreli a oddelili ju navždy od toho, koho milovala.

Zvláštnu a nečakanú Dolminu chorobu spôsobil asi nejaký démon alebo lu, ktorých buď ona alebo on nevedomky urazili, myslel si Tändzin. Tieto bytosti sú nanajvýš urážlivé a mstia sa za najmenší neúctivý prejav tým, že človeka moria hroznými chorobami. Niektorí z týchto neviditeľných nepriateľov v tom z čírej zlomyseľnosti dokonca nachádzajú záľubu a ani nečakajú, až v chovaní svojich obetí nájdu niečo nevhodné.

Tändzin poslal po chýrneho lekára a poprosil lámu gjüpu, aby sa za ňu prihovril. Hlavne spoliehal na toho lámu, lebo útoky zlých duchov sa nedajú odraziť liekmi. V bitke, ktorú s nimi zvädzame, musíme vziať na pomoc zaklínadlá, hrozby i zdvorilé lichôtky. Rozoznať osobnosť nepriateľa a prostriedky, ktoré by ho upokojili alebo urobili bezmocným, na to treba bystrozrak a poznanie, a to nájdeme len u veľkých gjüпов. Tändzin, ktorý mohol ponúknuť vyšší honorár, sa obrátil na jedného z najlepších. V miestnosti, ktorú preňho uvoľnili, usadil láma asi dvadsať dapov, svojich žiakov, a započali obrady. Občas prišiel majster láma a zasadol v ich čele na akysi trón. Tändzinov dom znel zvukmi zvoncov a bubnov, hlasným rituálnym krikom a bzučaním modlitieb. Dolme, ktorá bola celá rozpalená a trpela hroznými bolesťami hlavy, pripomínal ten hurhaj stonásobný hluk ťažkých vrát, ktoré sa za ňou zavreli. Bola väčšinou skoro v bezvedomí, neustále prežívala drámu svojho strateného šťastia. Jedného dňa, keď sa jej v hlave trochu rozjasnilo, prosila otca, aby ten mučivý hluk zastavil. Tändzin o tom hovoril s gjüповými žiakmi, ale tí rozhodne vyhlásili, že utrpenie, ktoré dievča sužuje, je neklamným znamením, že ich úkony majú účinok. Hovorili to napoly úprimne a napoly zo strachu, že by sa skrátilo obdobie hojných jedál a túžobne očakávané honoráre by sa zmenšili podľa toho, ako by sa obmedzili ich obrady. Vysvetľovali Tändzinovi, že démon, ktorý tú chorobu spôsobil, sa hnevá, vidí, že sa jeho úmyslom kladú do cesty prekážky, cíti že podľahne, a preto sa snaží zastaviť obrady ničiace jeho moc a sužuje chorú bolesťami, ktoré dievča neprávom pripisuje hluku rituálnych nástrojov a hlasom mníchov odriekavajúcich zaklínadlá. V skutočnosti však tento hluk netrápi dievča ale démona, lebo zvuky zvoncov a bubnov, melódie gjalingov a hlasy mníchov vytvárajú koncert, ktorý pôsobí príjemne na sluch a blahodárne na chorú,

a preto ju o to nesmie pripraviť.

Ako by sa na to díval sám láma gjüpa? Lámovi žiaci odbyli Tändzina tak ostro, že už nemal odvahu sa ho na to spýtať. Poradil svojej dcére, aby bola trpezlivá, povedal jej, ako mu to lámovi žiaci vyložili a uistoval ju, že sa priaznivé účinky obradov prejavia čo nevidieť. Hluk teda pokračoval a smutná Dolma sa trápila ďalej.

Napriek všetkému bolo dievčaťu po niekoľkých týždňoch horúčky a polobezvedomia predsa len lepšie, ale bola veľmi slabá a musela sa šetriť.

Dogjal sa vrátil z Indie ešte počas Dolminej choroby, no nebolo ani pomyslenia, že by sa mohla konať zamýšľaná svadba, a preto ju odložili na neurčito. Dogjal o tom musel upovedomiť svojho otca, ktorý sa už chystal, že príde na svadbu. Všetky radovánky sa obvykle konajú v dome manžela, ale v prípade Dolmy to malo byť ináč. Nevesta nemala opustiť otcovský dom, nemala žiť u svojho muža a patriť do jeho rodiny, naopak, jej muž sa stane Tändzinovým zaťom, ale aj adoptívnym synom a vstúpi do rodiny svojej ženy. To bol dôvod, prečo sa svadba mala sláviť u Tändzina.

Phünccho bol náramne mrzutý, keď sa dozvedel, že Dogjalovu svadbu odložili na "neskôr" a že sa Dolma, ktorá bola vážne chorá, podľa všetkého zotavuje len pomaly. Keby náhodou zomrela skôr než sa stane Dogjalovou ženou, bolo by asi chlapcove postavenie vážne otrasené. Tändzin ho síce má rád, ale ide mu predsa len o to, aby Dolma, jeho jediné dieťa, mala čo najviac z nemalých príjmov, ktoré plynuli z jeho obchodu. Chce, aby po jeho smrti prevzala vedenie firmy. Dogjal je preňho len ktosi, kto zaisťuje tento plán, ale čo keby Dolma zomrela, zaujímal by sa Tändzin o svojho pracovníka tak, aby ho urobil svojím dedičom? Má predsa synovcov, ktorí teraz nemôžu uplatňovať svoje nároky /3/, ale keby Dolma zomrela, možno by im dal Tändzin prednosť pred cudzím človekom. Ide teda o to, aby svadba bola čo najskôr. Keby potom Dolma zomrela, neutrpelo by tým Dogjalove postavenie, lebo by bol raz a navždy prijatý za syna, zvlášť, keby mu jeho žena dala dieťa.

Phünccho teda napísal svojmu synovi dopis, v ktorom sa nijako netajil obavami, a syn ihneď uznal, že sú správne. V tom roku sa mala konať veľká púť v Cari, ktorá sa slávi len raz za dvanásť rokov. Pre Dogjala to bola výborná zámienka, aby mohol naliehať na Tändzina a urýchliť svadbu. Povedal, že by rád doviedol Dolmu do Cari, kde iste nájde svoje zdravie, ale treba, aby boli zosobášení,

ináč by s ňou nemohol ísť. Tá myšlienka sa Tändzinovi i Ccheringme veľmi páčila, lebo boli zbožní a v účinnosť takých pútí pevne verili. Zdalo sa, že sa Dolma pomaličky uzdravuje, preto sa všetci traja dohodli, že budú svadbu sláviť krátko pred odchodom na pútne miesta. Boli zajedno v tom, že sa o svojom rozhodnutí dievčaťu nezmienia. Tändzin mal nejeden dôvod, aby bol opatrný. Nemal síce ani potuchy o nepodarenom únose, ale vo svojich úvahách dospel k domnienke, že príčinou Dolminej choroby môže byť žiaľ, ktorý pocítila, keď videla, že Mipam opúšťa Lhasu, ale aj zlomyseľnosť démonov. Musí sa mať na pozore, aby znova neochorela. Dogjala uspokojilo rozhodnutie jeho budúceho svokra, a ani sa nepýtal, čo ho vedie k tomu, aby sa Dolme nič nehovorilo. Už samotné Dolmine zdravie bolo dôvodom k istej obozretnosti. Vzrušenie, ktoré u nevesty vyvolávajú prípravy na svadbu, by jej mohlo uškodiť.

Mipam prudkým cvalom uháňal Čangthangom. Utekal márne. Prenikavá bolesť ho sprevádzala, poletovala okolo neho, zvierala ho ako obruč, chytala sa ho alebo ho predbiehala a potom sa týčila pred koňom v podobe ustupujúcej Dolmy i v obraze vrát, ktoré sa za ňou zatvárajú.

Poznal tie ťažké vráta, počas svojho pobytu u Tändzina počul každý večer temný zvuk ich krídel, ktoré pri zatváraní do seba narážali, a rovnako ako Dolma, neprestajne počul ten zvuk - zvonil ako umieráčik jeho mladej láske.

Uháňal stále ďalej, až pocítil, že jeho koň je unavený. Zastavil sa na brehu potoka, zjedol trochu campy a napil sa vody. Nezáležalo mu na sebe, ani aby si založil oheň a uvaril čaj. Často ani nepostavil svoj malý stan a spal pod šírym nebom, kým jeho koň sa pásol okolo neho.

Noci boli jasné, čarovne osvetlené hviezdami, mesačné noci, keď pustiny zaliate modrou žiarou ožívajú tajomnými tieňmi. Prichádzali aj noci búrlivé, keď sa po výšinách zrazu prihnali snehové smršte a s nimi prišli až k Mipamovi vyjúce vlky. Musel bdieť až do svitania a držať vydeseného koňa za uzdu.

Mipam bezcieľne putoval sem a tam, vracal sa po ceste, po ktorej prišiel, obchádzal zelenajúce sa hory. U dokpov, ktorých stretával, kupoval zásoby potravín. Nepotreboval veľa, lebo skoro nikdy nemal hlad.

Niekoľko dní strávil na brehu Kōkō-núru, dlho sa díval na ostrov, kde žijú pustovníci, oddelení od sveta rozľahlou hladinou jazera /4/. Uprostred modrých vôd sa z toho vzdialeného ostrova dvíhal hrebeň horského končiara. V takom

ústraní sa možno dá nájsť mier, ale Mipam mier nehľadal. Znova, silnejšie než inokedy sa do jeho myšlienok vkrádala bieda bytostí, ich bezmocnosť, ich žalostné pokusy zachytiť šťastie. Dolmine stroskotanie i jeho nezdar boli len jednou epizódou medzi miliónmi iných, rovnako otrasných drám. Bieda! Bolesť! Či aj on, človek súcitný, negniavil každý deň pod kopytami svojho koňa tisíce kvietkov, stebiel trávy, hmyz - tiež túžiacich po živote a po šťastí, každé podľa svojej obmedzenej púte.

Jedného večera zastavil pri veľkom tábore pastierov, v ktorého susedstve stála banak gönpa. Na druhý deň odchod odložil lebo mu bolo ľúto unaveného koňa. Keď sa stmievalo, nikto si nevšimol jeho príchod, ale ráno na svitaní uvideli muži toho kmeňa jeho stan a prišli ho navštíviť. Boli zvedaví kto to je a čo ho privádza do ich susedstva.

"Som cchongpön Mipam z Dangkaru", povedal prosto.

Cchongpön z Dangkaru nie je žiadny podozrivý cudzinec. Aké obchody by tu chcel uzavrieť?

"Teraz žiadne", povedal Mipam. "Putujem k jazeru a na posvätné miesta tohto kraja."

"Výborne."

V Tibete sa tešia púte veľkej úcte a pútnikov vždy prijmú vládne, hlavne keď sú to ľudia zámožní, ktorí na ceste nežobrujú. Dokpovia boli veľmi radi, že ten obchodník spoznal ich kmeň. Aj keď jeho terajšia cesta má zbožný účel, možno si na nich spomenie a vráti sa k nim, aby tu nakúpil vlnu a iné produkty ich stád. Nebolo by dobre ho tu zdržať na pár dní, aby sa s nimi spriatelil? - pýtali sa náčelníci tábora. Rozhodli sa, že ho poprosia, aby bol aspoň týždeň ich host'om. Vraveli, že odpočinok jeho koňovi len prospesje. Tento dôvod, ktorý sa zhodoval s Mipamovými myšlienkami, ho primäl, aby pozvanie prijal, ale vyhradil si, že zostane pod vlastným stanom v určitej vzdialenosti od tábora, aby nebol vyrušovaný pri zbožných obradoch. Táto žiadosť, plne zodpovedajúca tibetským zvykom, sa im zdala celkom prirodzená. Dokpovia odviedli Mipamovho koňa, zahnali ho do stáda, ktoré na paši strážili, a host'a ponechali jeho meditáciám. Každý deň mu ženy nosili čaj, varené mäso, maslo a kyslé mlieko a Mipam mal so sebou ešte campu.

Dokpovia sa snažili neobt'azovať svojho host'a, mali pre duchovný život pochopenie, s ktorým sa stretávame aj u najhrubších ľudí orientu. Hoci sami nie

sú schopní hlboko premýšľať, všetci vedia, že za všednými záujmami ich života je ešte iná oblasť duševnej činnosti, a že ten, kto ju chce dosiahnuť, nutne potrebuje ticho a pokoj. Tibetánov o tom od detstva poučuje príklad ich pustovníkov i tých, ktorí príležitostne žijú kratší či dlhší čas v ústraní, a tých je veľmi veľa.

Pastieri sa teda snažili, aby svojimi návštevami Mipama nerušili, pričom on zo svojho stanu videl, ako sa zaoberajú svojou každodennou prácou. Tieto výjavy, ktoré spočiatku sledoval celkom mechanicky, ho nakoniec vytrhli z bolestného snívania, do ktorého bol pohrúžený od svojho odchodu z Lhasy. Začali mu prichádzať na myseľ myšlienky patriace k obyčajnému, "hmotnému" životu a obmedzené jeho úrovňou, ktoré nabádali k zodpovedajúcim činom. Pri týchto pastieroch, oživených mocnou energiou mieriacou k veľmi prostému cieľu, akým je obživa a skromné šťastie, zostupoval Mipam znova do sveta prízemnej skutočnosti a odtiaľ prísne posudzoval svoje chovanie. Zdalo sa mu ešte nepochopiteľnejšie než predtým. Rovnako ako Dolma, ktorá si kládla otázky, či ju nev tlačil naspäť do domu jej otca nejaký démon, keď už predsa prekročila jeho prah a chcela ísť za svojím priateľom, pýtal sa v duchu aj Mipam, či ho nepoháňal nejaký démon, aby v noci ušiel z Lhasy a Dolmu tam nechal. Ved' mohol ľahko zopakovať svoj pokus a hoci aj sám si dôjsť pre svoju drahú milú do jej otcovského domu a prudkým cvalom s ňou ujsť. Bolo napokon veľa možností, ako mohla jeho priateľka utiecť. Nebolo treba vymýšľať hrdinské činy, jej otec ju predsa nevazní. Či mu tá žena po nezdare vtedy v Däpungu nepovedala, že vie, ako zariadiť, aby sa už nič také nestalo? Prečo ju neposlúchol? To bolo naozaj niečo nevysvetliteľné. Rovnako nevysvetliteľný bol jeho návrat k čínskym hraniciam i jeho terajšie bezcieľne jazdenie v pustatinách. Kto si s ním tak zahrával, kto zvedol jeho ducha i vôľu z cesty? Už sa však opäť vzchopil. Bohužiaľ, veľmi neskoro. Od tej doby, čo odišiel z Lhasy, uplynulo už viac než štvrt' roka. Čo sa tam za ten čas stalo? Vzala si Dolma Dogjala? Možno, ale ten sobáš ho nezadrží. Je to krádež. Dolma sa mu sľúbila, nikto teda nemá právo mu ju brať.

Rozhodol sa, že hneď odíde do Lhasy, no bola tu jedna ťažkosť. Keď odchádzal zo Šarakhúktha, vybral si u svojho čínskeho zástupcu striebro, s ktorým mohol nejaký čas vystačiť v kraji dokpov, kde mal veľmi malé výdaje, ale vôbec to nestačilo na cestu do Lhasy. Bude sa musieť vrátiť do Dangkaru, vziať si tam čo potrebuje, a opäť si ako sprievodcu vybrať oddaného Kazanga. Tak síce stratí

veľa dní, no nevidel možnosť, ako sa tomu zdržaniu vyhnúť.

Ako tak premýšľal, preletel mu s krikom nad hlavou krdel' divých husí mieriacich na sever.

"To musí byť znamenie", napadlo ho. "Týka sa asi mojej cesty, lebo sa ukázalo vo chvíli, keď som sa rozhodol odísť. Je to dobré či zlé znamenie? Bolo by dobré vyzvedieť, aký má zmysel, ale kto mi ho dokáže vysvetliť? Nie je náhodou v tomto kláštore nejaký mopa, ktorý by to dokázal? Spýtam sa."

Veľký čierny stan z hrubej látky utkanej z jačej srsti slúžil v tomto primitívnom kláštore ako chrám i zhromažďovacia sieň. Na oltári z kameňov, narovnaných bez malty jeden na druhom, stáli sochy Buddhu, Congkhapu, uctievaného zakladateľa sekty Gelukpov, a jidamu, ochrancu tejto sekty - Dordže Džikče, "Veľkého Strašného". Po oboch stranách oltára bolo narovnaných niekoľko zväzkov svätých písem. Od oltára ku vchodu sa tiahli dva pásy čiernej a bielej pruhovanej látky, utkané tiež z jačej srsti, ktoré slúžili ako koberce, na ktorých v dvoch radoch sedávali dapovia obrátení k sebe. Medzi nimi bol voľný pruh končiaci uprostred oltára, po ktorom sa dalo prejsť. Ned'aleko oltára, tam, kde začínali koberce, bolo sedadlo predstaveného kláštora a umdzäho, vlastne niekoľko vankúšov položených na seba. Okolo chrámu-stanu stáli stany mníchov.

Keď sa Mipam blížil, uvidel ho jeden z mníchov, ktorý sa rozprával so svojimi kolegami a išiel mu rýchlo oproti.

"Bud'te vítaný, kušo, mal som potešenie sa s vami stretnúť v dangkarskom kláštore, kde žije jeden z mojich strýkov. Pamätáte sa na mňa? Pili sme spolu čaj u tajomníka vášho priateľa Pändžora."

Mipam sa naňho nepamätal, ale zo zdvorilosti sa tváril, akoby ho spoznával. Kým mních neustále čosi vykladal, pyšný, že sa stýka s bohatým obchodníkom, prišiel predstavený kláštora a pozval Mipama k sebe. Všetci sa nazdali, že pozval aj ich a išli za Mipamom do stanu svojho predstaveného, kde sa podával čaj.

Spočiatku hovorili len tak všeobecne o bezvýznamných veciach, no potom Mipam začal o tom, čo ho sem priviedlo - želal by si mo, a pretože sa to týka nanajvýš vážnej záležitosti, musí ho vykonať skúsený mopa, ktorý by vedel vyložiť aj veštecké znamenie. Je medzi ctihodnou spoločnosťou mníchov nejaký taký veštec?

Dapovia sa na seba rozpačito dívali a potom prehovoril ich predstavený:

"Niektorí z nás často vykonávajú mo pre okolných dokpov, aby si ich zaviazali.

Ak je tá vec, u ktorej chcete poznať predpovede a rady, taká dôležitá, ako hovoríte, doporučujem vám, aby ste sa obrátil na alaka Wangčhena. Je to ngakpa räpačän, ngönše, ktorému niet páru. Rozozná aj najskrytejšie veci a nie je jediná jeho predpoveď, ktorá by sa nespĺnila. Dokonale vám objasní všetko, čo chcete vedieť."

"Navštívím ho. Kde žije?"

"Dost' ďaleko odtiaľto. Dobrý jazdec potrebuje tri dni, aby dorazil do jeho tábora, ak sa cestou nikde nezdrží."

"Tak ďaleko!"

"S radosťou vás odprevadím a ukážem vám cestu", ponúkol sa dapa, s ktorým sa Mipam zoznámil už v Dangkare.

"Ste veľmi láskavý", odpovedal Mipam, zmĺkol a premýšľal.

Tri dni tam, tri späť, to je šesť dní. Ak je to seriózny, schopný jasnovidec, ako mu pred chvíľou tvrdili, nebude len počítat' guľky na svojom ruženci alebo hádzať kocky a podľa toho, aké číslo vyjde, hľadať v určitej časti svojej vešteckej knihy. To určite nie. Bude vzývať ochranné božstvá, požiada ich, aby sa zjavili a pomohli mu. Tie obrady budú trvať aspoň tri dni. Celkom teda bude musieť na túto cestu obetovať deväť až desať dní. Okrem toho si tiež musí zaobstarat' striebro, ak sa má vrátiť do Lhasy. Už na to myslel, ale až teraz našiel spôsob, ako to zariadiť, aby sa cestou do Dangkaru ešte viac nezdržal. Už tak dost' času zaberie návšteva u jasnovidca. A ani sa mu nechcelo ísť do Dangkaru, kde by ho určite zahrnuli otázkami. Päндžor a Taši vedú dobre jeho obchod, môže im plne dôverovať. Teraz ide o to, aby bez meškania napravil následky toho bláznivého činu, ktorý ho pohol opustiť Lhasu a nechať tam Dolmu.

"Je tu v tábore nejaký dobrý jazdec, ktorý má silného, rýchleho koňa a bol by ochotný zaniest' do Dangkaru dopis? Musel by sa ponáhľať."

"Lhündub by tam určite rád zašiel, keď mu dobre zaplatíte", povedal jeden z dapov.

"Koľko dní by to trvalo?"

"Najviac štyri. Ak bude treba, vymení si cestou kone. Jedna jeho sestra je vydatá v tábore pri ceste do Dangkaru, bude si teda môcť u švagra vziať čerstvého koňa."

"Dobre. Bol by niekto z vás taký láskavý a požiadal toho muža, aby prišiel k môjmu stanu, pohovorím si s ním. Teraz sa vrátim do stanu a napíšem dopis."

"Ja za ním zájdem, ja za ním zájdem", kričalo niekoľko dapov, lebo si mysleli, že dostanú odmenu za svoju horlivosť.

"Počítam s vami, odprevadíte ma k rāpčānovi", obrátil sa Mipam na mnícha, ktorý sa ponúkol ako sprievodca.

"Pravdaže, kušo, s najväčšou radosťou. Ak chcete, vyrazíme zajtra na svitaní."

"Dohodnuté."

"Keď už budete v tom kraji", radil predstavený kláštora, "zájdite si do ngarongskej gönpy. Je to o kúsok ďalej na sever, cesta je tam dobrá. Počul ste už o ngarongskej gönpe, kušo?"

"Myslím, že som čosi počul. To je gönpa pustovníkov, nie?"

"Správne. Väčšina dapov z Ngarongu sú pustovníci, ktorí sa zhromažďujú len občas. Nepočuli ste o zázrakoch v Ngarongu, o skrotených zvieratách a hrobch lámov tulku toho kláštora, umiestnených v skalnom chráme?"

"Nepočul. Prepáčte prosím, musím ísť napísať ten dopis, ktorý chcem poslať do Dangkaru. Ešte nie je neskoro, posol by mohol vyraziť ešte dnes."

Inokedy by bol Mipam rád počúval, čo mu chcel vlúdny predstavený kláštora rozprávať, lebo príbehy o zázrakoch ho vždy zaujímali, aj keď ich počul už veľa. Neveril slepo všetkým podrobnostiam, ale mal tiež ďaleko od toho, aby im neveril vôbec. Teraz však celkom myslel na blízky odchod do Lhasy, na to, čo treba zariadiť, kým sa vydá na cestu - hlavne na plány, ktoré musí pripraviť, aby bol zaistený Dolmin útek. Túžil po jedinom zázraku - mať na klusajúcom koni vedľa seba svoju priateľku, prekročiť s ňou hranice čínskeho územia a uviesť ju v Dangkare do svojho domu.

Keď sa Mipam vrátil do stanu, začal hneď písať dopis svojmu spoločníkovi a priateľovi Pändžorovi. Krátko mu vysvetlil, ako trpko ľutuje, že sa vtedy v Lhase vzdal tak náhle, a že tentoraz je rozhodnutý dosiahnuť po čom túži. Prosil ho, aby aj naďalej dozeral na jeho obchod a poslal mu po Kāzangovi toľko striebra, koľko len bude môcť, a aj hojné zásoby. Do Lhasy ho znova bude sprevádzať Kāzang, ale bol by rád, keby jeden z dapov, ktorí tam s ním minule išli, sa s nimi vypravil aj teraz. Kāzang aj dapa musia mať zdatné kone a vziať so sebou tri silné mulice, ktoré ponesú batožinu, a jedného dobrého koňa pre Dolmu a jedného preňho. Kôň, ktorého má tu, si od návratu z Lhasy ešte neodpočinul. Kone i mulice si môžu vziať v jeho a ňerpovej stajni, zásoby na cestu priamo v kláštore. Na všetky tie prípravy by im mali stačiť dva dni.

Kázang aj dapa sa vydajú na cestu s dokpom, ktorý ich zavedie do tábora, kde na nich bude Mipam čakať.

Keď bolo všetko riadne pripravené, vydal sa Lhündub ešte v ten deň na cestu do Dangkaru. Mipam vyrazil na druhý deň na svitaní.

/1/ V tomto kraji je zvykom nechať na mieste, kde bolo telo spolnžené, dva konáre. Popol hodia zvyčajne do rieky, alebo ho rozdrvia, zmiesia s ílom a vyrobia z neho pomocou formy miniatúrnej pagody (čhörteny), ktoré uchovávajú v malom domčeku, alebo ukladajú v horách do jaskýň.

/2/ Forma zbožného pozdravu, prebratá od Indov.

/3/ Nemohli sa oženiť so svojou sesternicou. Tibetské mravy výslovne zakazujú svadbu medzi príbuznými, aj vzdialenými.

/4/ Ostrov je od najbližšieho brehu asi štyridsať kilometrov. Lode na jazere neplávajú. Veriaci zásobujú pustovníkov v zime, keď je jazero do hĺbky zamrznuté a dá sa cezeň ísť na saniach.

XIII. Kapitola

Alak Wngčhen bol rodák z Khamu. Peripetie bludného a pohnutého života ho zaviedli ďaleko od jeho rodného kraja, až medzi pastierov pri Kòkò-núre, kde sa usadil. Už asi desať rokov u nich vykonával neľahký úrad ngakpu - kúzelníka a lekára - a touto užitočnou kombináciou svojich vlôh sa dopracoval k istému blahobytu. K jeho úspechu nemalou mierou prispelo aj jeho osobné čaro, lebo Wangčhem bol krásny obor so vznešenou tvárou. Keď uprel na ženy panovačný, tvrdý pohľad svojich čiernych očí, celé sa chveli, a muži sa pred ním cítili nesvoji. Ngakpa bol ženatý, ale nemal deti, ako sa patrí na stúpenca náuk, ktoré hlásal. Pri vykonávaní rituálov mu pomáhala jeho žena. Ako gazdiná nemala veľa starostí, lebo len dozerala na prácu dvoch párov sluhov, ktorí sa starali o dobytok. Stádo, ktoré sa za desať rokov rozmnožilo prirodzene i stále novými darmi Wangčhenových klientov, nebolo nijako zanedbateľné. Malo na tisíc kusov, ovce,

jaky i kone. Príjmy, ktoré z neho manželom plynuli boli značné. Wangčhenove stany stáli celkom osamote, ďaleko od táborov. Boli to tri rôzne veľké stany z čiernej látky, ako stany dokpov. V najväčšom žili manželia, druhý slúžil ako prístrešok pre služobníctvo, a v treťom, najmenšom, vykonával ngakpa magické rituály, a tam sa aj uchýľoval, keď bol v spojení so svojimi ochrannými duchmi, alebo keď sa oddával rozjímaniu.

Keď sa obaja jazdci priblížili k tábore, podľa zvyku išiel Mipamov sprievodca napred, aby ohlásil jeho príchod. Nezabudol vykresliť návštevníka najkrajšími farbami a zdôrazniť jeho hlavnú prednosť, bohatstvo. Ngakpu potešilo, že sa prichádza pýtať na radu bohatý obchodník. Zachovával síce stále svoj vznešený výraz, ale ináč ho uvítal vlúdne.

"Dnes večer mi nehovorte svoje otázky, ktoré mi chcete položiť", povedal Mipamovi, keď mu hosť ponúkol šerpu zatiaľčenú striebornými prútmi, ktoré boli zviazané jedným koncom stuhy a keď si navzájom vymenili obvyklé zdvorilostné vety. "Dnes v noci o všetkom dobre pouvažujte. Spomeňte si na podrobnosti, ktoré môžu zmeniť smerovanie otázok, alebo vás privedú k iným otázkam. Zajtra ráno ma znova navštívte a poviete mi ich presne ..."

Tento začiatok pôsobil na Mipama dobrým dojmom. "Je to zrejme seriózny a skúsený muž", pomyslel si.

Potom priniesli večeru a hovor sa točil okolo rôznych vecí, ktoré sa Mipama priamo netýkali. Potom odišiel do stanu, ktorý si priviezol.

Znova premýšľal o tákach, ktoré si pripravil. Nezdalo sa mu, že by ich bolo treba meniť. Stačí, ak ich povie ngakpovi tak, ako si ich pripravil.

Na druhý deň sa znova ocitol pred svojím hosťiteľom.

Povedal mu:

"Ráčte mi odpovedať na tieto otázky:

- Chceme sa vydať na cestu. Sú na to priaznivé okolnosti?
- Vydala sa už osoba, ktorá mi darovala tento príviesok? Je to dievča, ktoré sa narodilo v roku Vták-Zem.
- Keď som sa pred štyrmi dňami rozhodol, že sa vydám na túto cestu, preletel mi v tej chvíli nad hlavou krdel' divých husí, ktoré mierili na sever. Aký zmysel malo toto znamenie?

"To je všetko?", spýtal sa ngakpa.

"Áno."

"Dobre. Včera ste mi povedal, že je pre vás výsledok tej cesty krajne dôležitý."

"Je to tak."

"Neuspokojím sa teda len s tým, čo mi ukážu moje jasnovidné vlohy, ale obrátim sa na svoje mocné ochranné božstvá. Čo sa týka otázky týkajúcej sa toho dievčaťa, môžem si overiť správnosť odpovede tak, že vyšlem jedného z duchov a ten mi na mieste zistí, či som sa nemýlil. Urobím to len z opatrnosti, aby ste mal istotu, v skutočnosti je to zbytočné. Nikdy sa nemýlim. Teraz môžete ísť. Až sa všetko dozviem, pošlem po vás."

Mipam tam teda musel na neurčitý čas zostať. Pastierovi, ktorý mu slúžil ako sprievodca, povedal, že nevie, kedy sa vráti do tábora, a pretože mal dokpa doma prácu, s Mipamom sa rozlúčil.

Ngakpa sa uchýlil do svojho malého stanu a Mipam sa túlal po okolí, aby v sebe potlačil netrpezlivosť. Uplynuli tri dni a Wangčhen nevychádzal. Jeho žena mu nosila jedlo do stanu, dokonca tam aj spal či vlastne bdel, lebo aj v noci bolo počuť temný zvuk jeho bubna do ktorého rytmicky udieral. Ngakpa odvádzal solídnu prácu, o tom nebolo pochyb, a Mipam mal pocit dôvery, ale predsa len sa mu zdalo, že to všetko trvá príliš dlho. Kázang už onedlho príde do tábora dokpov so striebrom, zvieratami a zásobami. Čas súri.

Mipam sa poslušne riadil obyčajmi svojej krajiny a záležalo mu na tom, aby sa spýtal veštca, kým sa vydá na cestu, no v skutočnosti bol rozhodnutý, že vyrazí, nech jasnovidec povie čokoľvek.

Na štvrtý deň po Mipamovom príchode poslal preňho Wangčhog pri západe slnka, aby mu povedal, čo objavil.

"Po prvé: Pre cestu, ktorú zamýšľate, nie je dôvod. To je odpoveď na vaše prvé dve otázky.

Po druhé: Dievča sa ešte nevydalo.

Po tretie: Husi vám ukazovali smer."

Odpovede Mipama ohromili.

"To nedáva zmysel!", zvolal. "Mám veľmi jasný dôvod, prečo sa chcem vydat' na cestu. Nepýtal som sa na radu v tejto veci. Mám k tej ceste dôvod tým skôr, že dievča ešte nie je vydaté. Tie dve odpovede si celkom odporujú. A aký smer mi ukazovali husy? Leteli na sever, a moje záležitosti ma volajú na juh. Celé je to

úplne nezmyselné!"

"Moje odpovede nie sú nikdy nezmyselné!", vykrikol Wangčhen a očervenel od zlosti. "Ste prvý, kto sa mi takto opovažuje odporovať. Tým horšie pre vás, keď nie ste schopný rozoznať pravdu, ktorú vám predkladám. Asi vás zaslepil nejaký démon."

Mipam nebol zvyknutý, aby s ním niekto hovoril takýmto tónom. Nahneval sa.

"Hovorte si čo chcete, poznám cieľ svojich otázok i vecí, ku ktorým sa viažu. Viem teda, že vaše odpovede s tým nijako nesúvisia."

"Dobre, choďte sa teda spýtať učenejších než som ja, ak niekoho takého nájdete ... Choďte do ngarongskej gönpy, nie je to ďaleko. Budete tam môcť stráviť noc pri tróne Ješe Nga Däna, pred hrobmi tulkov jeho duchovného rodu. Hovoria, že títo lámovia posielajú sny či videnia tým, ktorí stoja o ich mienku. Áno, choďte tam. Budete mať asi väčšiu dôveru k mŕtvym tulku než ku mne. Ak sa budú ich odpovede líšiť od mojich, môžem vás uistiť, že budú nesprávne. Nikdy sa nemylim ... Choďte už. Máte šťastie, že som milosrdný, ináč by som už zavolať démonov, ktorým vládne, a prikázal im, aby ma pomstili a potrestali vás za vašu urážlivú nedôveru."

"Nemal som v úmysle vás uraziť, kušo", odpovedal Mipam. Nebol zbabelý, ale predsa len si nechcel ngakpu znepriatelieť. "Myslím len, že vaše odpovede nepatria k tomu, na čo som sa pýtal ..."

"Tak už dost!", prerušil ho jasnovidec, ktorého hnev rástol. "Nechcem už počuť ani slovo! Kiež by ste neniesol následky svojej hlúposti!"

Mipam už nemohol naliehať. Pozdravil a odišiel. "Premárnil som čas i striebro", hovoril si v duchu, keď sa vracal do stanu. "A nič mi neobjasnil, len som sa dozvedel, že Dolma sa nevydala. To ma vlastne zaujíma najviac. Toho jasnovidca som nechcel podráždiť, to je mrzuté. Nech hovoril čokoľvek, mohlo by ho napadnúť pomstiť sa mne alebo Dolme. Ach len to nie ..." Bol zronený pri pomyslení, že by sa mohla jeho priateľka ocitnúť v nebezpečenstve. Chcel stoj čo stoj upokojiť prchkého ngakpu - ponúkne mu dar, to bude najlepší spôsob, ako ho uzmierniť.

Mipam zmenil smer a išiel naproti jednému zo sluhov, ktorý hnal ovce do tábora.

"Prived' mi dnes večer ku stanu koňa, zajtra pred svitaním odídem", povedal mu Mipam. "Tiež popros lámovu ženu, aby ma na chvíľu navštívila, musím s ňou

hovoríť. Dnes večer dostaneš odmenu, povedz aj svojmu kamarátovi, aby prišiel s tebou, tiež dostane darček."

"La so, kušo. Len čo zatvorím ovce do ohrady, urobím, čo ste vrael."

"Kde je ngarongská gönpa? Vieš to?"

"Áno, kušo."

"Je to ďaleko?"

"Keď jazdec vyjde na svitaní a dlho sa nezdrží obedom, a ide takto aj druhý deň, za dva dni môže byť v Ngarongu."

"Kade sa tam ide?"

"S radosťou vás odprevadím, ale musel by som požiadať o dovolenie alaka."

"Nič mu nevrav", odpovedal Mipam rýchlo. "Nemám teraz v úmysle ísť do Ngarongu. Čakajú ma v tábore, odkiaľ som prišiel."

"Ach tak! Ale aj sám by ste tú cestu našiel. Stačí zahnúť za tamtým pahorkom doprava a ísť údolím hore k priesmyku. Z neho vidno rieku, ktorá tečie na konci rozľahlej planiny. Tú planinu musíte prejsť a dostanete sa na breh tej rieky, na ktorom sú dokpovia, tých sa môžete spýtať na cestu."

"Dobre, dobre", povedal Mipam. Skoro nevenoval pozornosť jeho výkladu, myslel na niečo iné. Neurobil by lepšie, keby vyrazil hneď? Mohol pri pred zotmením uraziť nejaký kus cesty a mal by to potom o to bližšie. Čím skôr sa vráti do tábora, tým lepšie. Jeho ľudia tam dorazia na tretí či štvrtý deň, a potom sa hneď vydá do Lhasy.

S takými plánmi sa vrátil do stanu a čakal tam na jasnovidcovu ženu. Prišla veľmi neskoro. Mipam jej povedal, že mu je ľúto, ako si alak Wangčhog vysvetlil jeho správanie, lebo sa ho nijako nechcel dotknúť. Dodal, že vôbec nepochybuje o jeho vešteckej učnosti, a svoje omluvy zdôraznil šerpou, na ktorej konci bolo priviazaných niekoľko strieborných prútov. Pani bola hneď veľmi milá a dlho naliehala, aby Mipam neodchádzal, že sa ešte musí zísť s jej manželom, a pozvala ho, aby s ním povečeral. Mipam sa zdvorilo bránil jej naliehaniu a ngakpova žena ho nakoniec prestala prehovárať. Čakaním a rozhovorom premárnil veľa času. Bolo už príliš neskoro, aby sa vydal na cestu, musel svoj odchod odložiť na druhý deň.

Spal málo, lebo premýšľal o nesúvislých odpovediach, ktoré mu dal jasnovidec. Márne sa snažil ich zladitť. Čo ak cesta, ktorú chce podniknúť, aj spôsob, akým chce odvieť Dolmu do Číny, nevedú k cieľu? Má konať ináč než zamýšľa? Vyjasní

sa to, keď sa spýta v Ngarongu? Počul o tom kláštore už dvakrát. Zmienil sa o ňom predstavený banak gönpy, na to sa pamätal, ale nedokázal si už spomenúť, čo mu vtedy hovoril. Má azda v tejto dvojitej zmienke hľadať nejaké znamenie? Dozvie sa v Ngarongu čo hľadá, ak sa tam vydá a požiada o to, alebo je to nové poblúznenie, ako vtedy večer, keď odchádzal z Lhasy, ktoré ho vábi raz sem, raz tam a zdržuje jeho odchod? Kým takto otáľal, berie si možno ešte nevydatá Dolma za muža Dogjala. Podľa toho, čo mu hovoril Tändzin, je možno dokonca už po svadbe. Nie, nepripustí, aby sa to ďalej odkladalo.

Noc sa chýlila ku koncu. Mipam zvinul svoj malý stan, zašiel si pre koňa, uviazaného ku kolíku na dlhom povraze, aby mohol chodiť dokola a pást sa, osedlal ho, naložil naňho svoju ľahkú batožinu, vyšvihol sa do sedla a vydal sa v tú stranu, odkiaľ prišiel. Išiel drobným klusom, lebo všetko bolo ešte v tme a nemohol rozoznať cestu, ktorá viedla cez trávnaté planiny a občas dokonca nebola ani vyznačená.

Znova sa mu vracali myšlienky, ktoré v noci premieľal, jeho nerozhodnosť bola stále väčšia, keď sa snažil uvážiť pre a proti: buď mať pred odchodom do Lhasy vo všetkom viac jasno, alebo neotáľať a vyraziť, ako sa predtým rozhodol. Rozpaky, v ktorých sa ocitol, ho celkom zmiatli, už nepochyboval, že sa ho snaží popliesť nejaký démon a pohráva sa s ním.

"Nie!", vykrikol náhle. "Nebudem už nič počúvať, nepotrebujem už žiadne mo. Čo mi záleží na prekážkach, ktoré mi chcú klásť do cesty, moja láska ich prekoná. Odídem hneď do Lhasy!"

Vytrhol sa zo snívania, udrel päťami koňa do slabín a ten cvalom vyrazil. Tá náhla zmena kroku jazdcom otriasla, znova si plne uvedomil okolie, ktoré mu unikalo keď premýšľal.

Bolo už celkom svetlo, pretože vychádzalo slnko. Ocitol sa v úzkom údolí, ale nepamätal sa, že by tade išiel k ngakpovi. Jasne si spomínal, že k táboru prišiel po rozľahlej pláni. Po ľavici mal mať vychádzajúce slnko, no lúče, ktoré ho ohlasovali, sa rinuli z vrcholov po pravej strane. Nedával vari pozor a nechal ísť koňa nesprávnym smerom? Má sa vrátiť? Za ním ležali tri údolia zbiehajúce sa k doline, ktorou teraz išiel. Ktorým z nich prišiel? O tom nemal predstavu.

Čo bude robiť? V Čhangthangu predsa nemôže jazdec celkom zablúdiť, hlavne nie

v lete, keď dokpovia tábora na otvorenej pláni. Skôr či neskôr uvidí stany a bude sa môcť spýtať na cestu. Skôr či neskôr ... Mipamovi sa vôbec nepáčila myšlienka na to "neskôr". Prišiel jedným z tých troch údolí, ktoré sa otvárali o čosi nižšie než teraz stál, to vedel určite. Môže teda ísť naslepo niektorým z nich a ak neuvidí tábor alaka Wangčhena, stačí sa len vrátiť a skúsiť šťastie v niektorom inom. To ho iste dovedie na miesto, kde odbočil z cesty. Vyhliadky na putovanie sem a tam sa mu však nepozdávali, lebo tak premárni možno celý deň.

Aká ho to prenasleduje smola?

Cesta, na ktorú vyšiel, bola ledva badateľná a stúpala po miernom svahu k horskému hrebeňu. Ktovie, či z toho vrchu neuvidí smer, ktorým sa tiahnu rozbiehajúce sa údolia i pláň, po ktorej prišiel. Zdalo sa, že ho od neho nedelí veľká vzdialenosť, bude preto možno lepšie, keď ju prekoná, než aby skúšal jedno údolie po druhom. Hoci bol Mipam mrzutý, že sa tým ešte viac vzd'aluje od svojej cesty, vydal sa vpred.

Dost' sa zmýlil, keď odhadoval dĺžku cesty vedúcej na vrchol. Z miesta odkiaľ sa díval sa zdalo, že sa vinie súvisle jedným svahom. Tento klam vznikol tým, že hora tvorila priehyb. V skutočnosti cesta viedla na hrebeň prvého svahu, potom zostupovala do údolia a odtiaľ sa opäť kľukato vinula po druhom úbočí.

Vystupovaním na chrbát hory strávil dve hodiny. Cesta prechádzala priesmykom, odkiaľ Mipam pred sebou v diaľke uvidel veľkú planinu, na konci ktorej, pri úpäti iného horského hrebeňa, tiekla na sever rieka. Mipam si zrazu spomenul na cestu, ktorú mu popisoval jasnovidcov sluha. "Široký thang a na konci tečie rieka ..." Bol na ceste do Ngarongu.

Za podobných okolností by žiadny Tibet'an ani na okamih nezapochyboval, že správanie jeho koňa, ktorý zmenil smer, i jeho vlastná nedostatočná pozornosť, ktorá zavinila, že si to nevšimol, je vplyv tajomnej moci. Mipam, zmeravený od úžasu, videl v tejto udalosti dielo tej istej moci, ktorá akoby riadila jeho život a marila všetky jeho zámery. Jeho útek z Lhasy, aj stále, ním zavinené odkladanie cesty, ktorá ho tam mala doviest', boli spôsobené nejakou cudzou vôľou, pre ktorú bol len bábkou. Chce jeho dobro, alebo ho chce uvrhnúť do nešťastia? Zrejme jestvuje nejaká bytosť, božstvo či démon, ktorú nedokáže vidieť, ktorá ho sleduje, pozoruje jeho city, a možno sa mu aj zlomyselne smeje, keď s prekvapením zistil, že sa ocitol na tomto mieste, lebo ho stále viac vzd'aluje od chvíle, keď sa znova stretne s Dolmou.

Čo má robiť? Pôjde do Ngarongu, ako ho k tomu ktosi nabáda, alebo bude ešte bojovať a vráti sa späť a znova sa pokúsi dostať sa cez niektoré z troch údolí do tábora alaka Wangčhena? Cítil aký je slabý, obklopovalo ho znepokojujúce tajomstvo.

"Dolma", zašepkal, "moja malá, drahá Dolma."

Oči sa mu zaliali slzami.

"Podme teda do Ngarongu", rozhodol sa odovzdane. "Možnože plány, ktoré som si vymyslel, nie sú vôbec to, čo mi má zaistiť úspech."

Už tisíckrát skúmal, či aspoň sa domnieval že skúma, tie isté myšlienky, no v skutočnosti im podliehal. Prichádzali samy, znova a znova mu vírili hlavou, unavovali ho a rušili.

Na brehu rieky našiel tábory, o ktorých hovoril sluha alaka Wangčhena, a spýtal sa, kade vedie cesta do Ngarongu.

"Budem tam zajtra?", pýtal sa dokpov.

"Zajtra? To nebudete, kušo, možno pozajtra večer alebo ešte o deň neskôr."

Mipam nehovoril nič. Zdalo sa mu, že mu jasnovidcov sluha vravel, že cesta trvá len dva dni, ale bolo celkom možné, že mu dobre nerozumel, alebo že sa ten človek mýlil. Mipam sa pripravil na najhoršie.

Na druhom brehu rieky cesta stále stúpala, zostupovala a opäť stúpala tratiac sa v horách. Mipam strávil noc pri jazierku zasadenom do dna maličkej horkej kotliny. Uplynul ďalší deň, ale stále nič nenaznačovalo blízkosť kláštora. Keď sa zniesol večer, zastavil sa Mipam pred veľkou jaskyňou, neďaleko ktorej tiekol potok a okolo bola hojnosť trávy. Kôň sa bude mať kde pásť a on tiež nájde útulok pod skalnou strechou.

Odstrojil koňa, priviazal ho dlhým povrazom k mocnému kolíku, aby sa mohol pásť aj v noci a odniesol batožinu do jaskyne. Keď sa o všetko postaral, uložil sa a skoro hneď zaspal.

Prebudil ho zvuk mäkkých láb blúdiacich okolo neho, a horúci dych, ktorý mu zavial do tváre. Bola jasná noc a on vedľa seba uvidel medveďa so sklonenou hlavou, ktorý si ho prezeral. Mal svetlohnedú srst', patril teda k čeľadi demo, akých bolo v Čhangthangu veľa.

Keď sa Mipam minulú zimu stretol za podobných okolností s jedným z nich, myslel si, že si zviera uvedomilo náklonnosť, ktorú k nemu cíti, a znova vliezlo do brloha, z ktorého ho vyhnal strach. Vtedy však nebol priamo v jeho brlohu,

ale v dostatočnej vzdialenosti, a okrem toho mal so sebou štyroch ozbrojených mužov. Cchongpön už nebol tým malým chlapcom, ktorý bol vo svojej prostomyselnosti ochotný sa hrať s leopardom. Neraz počul rozprávať, že sa osamelý pútnik uchýlil do prázdneho medvedieho brloha, a keď sa medveď vrátil, škaredo ho doriadil. Vedel, že to nie sú vymyslené báchorky. No medveď sa nezdal byť nijako hrozivý, možno ho upokojila nehybnosť votrelca, ktorého u seba našiel. Zviera ho chvíľu oňuchávalo a potom si ľahlo k stene na druhú stranu jaskyne. Mipal stále nehybne ležal. V prítomnosti takého znervózňujúceho spoločníka nemohol zaspať. Ako tak bdel, spomenul si, ako sa kedysi pri podobnej situácii stretol s leopardom, aj na inštinktívne gesto, ktoré urobil, aby mu zachránil život, keď bolo zviera ohrozené otráveným šípom jeho brata. Vybavili sa mu aj najmenšie podrobnosti toho zvláštneho dobrodružstva z detstva, spomenul si na svoje pocity vtedy, aj na svoj sen o univerzálnom priateľstve. Mal rád toho priateľa so škrvritým kožuochom, ktorý si k nemu prišiel ľahnúť. Má rád aj tohto veľkého medveďa, ktorý spí či sníva niekoľko krokov od neho? Bol by ochotný znova urobiť to isté gesto, keby sa neohrabané zviera ocitlo v rovnakom nebezpečenstve? Kládol si také otázky, skúmal najtajnejšie hlbiny svojej bytosti, a zrazu, ako odpoveď na toto pátranie, vzplanul dávny, mystický plameň, ktorý v ňom driemal, zaplavil ho, spálil božskou silou. Áno, má rád toho chlpatého neohrabaného medveďa, ako mal rád štíhleho leoparda, ako mal rád svoje jaky, aj keď kvôli nim trpel biedou, lebo ich zachránil pred smrťou len tým, že za ne dal všetko, čo mal. Má rád všetky bytosti, slabé, aj tie, ktoré vyzerajú silné, hoci často sú zo všetkých najslabšie. Nech sú všetci šťastní! Ach, prečo nie je mocným bohom, schopným zaplaviť svet vlnou šťastia!

Ned'aleko neho spal medveď, rovnomerný zvuk jeho oddychovania, aj nepretržité zurčanie blízkeho potoka kolísalo Mipamove snívania.

"Vzali mi Dolmu", šepkal si, "a ja Dolmu milujem, ale nech je šťastná, šťastná aj d'aleko odo mňa, ak tam bude jej šťastie väčšie než to, ktoré by som jej bol schopný dať. Nechcem ťa väzniť, Dolma, otváram náruč, ktorá ťa chcela zovrieť, uchvátiť, uniesť, strážiť. Dolma, v láske k tebe nemilujem sám seba, milujem teba, len a len teba, malá víla mojho detstva ..."

Nejasne rozoznával sprievod svetelých postáv vchádzajúcich do jaskyne, chór vzdialených hlasov spievajúcich slová, ktoré nedokázal zachytiť ... Upadol do extázy.

Keď si znova začal uvedomovať svoje okolie, začínalo už svitať. Medved' ešte stále spal. Mipam sa naňho priateľsky pozrel a potichu vyšiel z jaskyne. Pri potoku zjedol trochu campy, napil sa vody, osedlal koňa a vydal sa na cestu.

Napoludnie peši zostupoval po veľmi strmom svahu. Pred ním poskakovalo niekoľko horských kôz, a namiesto aby ušli, išli za ním až do údolia. Mipam zbadal pramienok vody vinúci sa po dne doliny a rozhodol sa, že sa tam naobeduje. Posadil sa k potoku a vybral potraviny. Kozy sa naňho stále dívali.

"Tadeto prejde asi málo ľudí, ani lovci sem neprídu", myslel si Mipam. "Nikde som nevidel, aby divé zvieratá boli také krotké." Keď dojedol, navlhčil campu vodou, urobil z nej niekoľkou guliek a položil ich na kamene.

"Pozývam vás na malé pohostenie", obrátil sa s úsmevom k milým zvieratám. Potom išiel ďalej štvorajúc sa na svahy vrúbiace údolie. Len čo urobil niekoľko krokov, kozy pribehli, zjedli ponúknuté jedlo, čo im tam nechal, a začali sa znova pást' a vystrájať na lúčke. Chodník, po ktorom Mipam kráčal, bol čoraz menej zreteľný, až začínal mať strach, že zabľúdil. Krátko pred západom slnka sa však priesmyk, ktorým išiel, rozšíril, prudko odbočil, a pred Mipamom sa zrazu zjavila ngarongská gönpa.

Mala zvláštnu polohu. Kláštor sa týčil na hrebeni zloženom z bielych skalísk, ktoré vyzerali ako budovy postavené ľudskou rukou. Z miesta, kde Mipam stál, rozoznával kolonády, stĺporadia, pyramídy a zubaté múry. Budovatelia gönpy využili tieto prírodné stavby a len ich upravovali. Na úpätiach útesov, na ktorých kláštor stál, sa rozprestieral rozľahlý thang, do ktorého ústilo päť údolí. Bolo vidno množstvo roztrúsených pustovní. Krčili sa na dne týchto údolí, alebo stáli vysoko na svahoch nad dolinami. Rovnako ako pri stavbe kláštora, aj tu využili jaskyne či skaly tvoriace prirodzené priestory. Po úbočiach hôr sa rinuli potoky a prudko stekali do rieky tečúcej pokojne medzi pastvinami. Celkový ráz krajiny dýchal šťastným pokojom a budil dojem zvrchovanej samoty.

Tak prišiel Mipam do Ngarongu. Teraz už zostávalo len vystúpiť ku gönpe. Nebol k nej prístup cez útesy, ale vyzeralo to, že tam vedie cestička, ktorá sa vinula pod nimi cez údolie a obtáčala ho. Mipam prešiel thang, ktorý sa zužoval v miestach kde zišiel dolu, prebrodil nehlbokú rieku a vystupoval po ceste, ktorú videl z diaľky. Keď na ňu vošiel, z kláštora zaznel gong, a potom opäť bolo ticho.

Cestou do kláštora išiel Mipam pod jednou z pustovní. Bola tesne uzavretá a

zvnútra nebolo počuť najmenší zvuk, ktorý by prezrádzal, že tam niekto žije. Cesta viedla na planinu, na ktorej konci, kde sa dvíhali strmé skaly, stál kláštor. Naokolo nebolo vidno nikoho. Mipam pristúpil k hrubej, masívnej bráne zasadenej do skalnej steny, a pretože bola zatvorená, zabúchal. Uplynula dosť dlhá chvíľa, potom ktosi odsunul drevené závory a objavil sa starý dapa. Neprehovoril, pýtal sa len pohľadom. Dnu ho nepustil.

"Som obchodník z Dangkaru, volám sa Mipam. Rád by som pred hrobmi vašich lámov, tulkov Ješe Nga Däna položil otázku a dostal odpoveď v podobe znamenia alebo sna. Potrebujem odpoveď vo veci, ktorá mi je drahšia než život. Mohol by ma prijať aj váš láma?"

Dapa zvedavo pozoroval návštevníka. Neodpovedal, len cúvol a viac otvoril bránu, aby mohol prejsť kôň. Mipam pochopil, že môže vojsť. Dapa ho viedol krivoľakými uličkami podivne lemovanými skalami zmenenými na obydlia. Ich bizarné tvary, ktoré stavitelia nechali v pôvodnej podobe, dávali kláštoru fantastický vzhľad. Dapa uviedol Mipama do nepravideľne klenutej miestnosti, kam prichádzalo svetlo širokým otvorom v skale. Cezeň bolo vonku vidno rozľahlý thang rozprestierajúci sa pod útesmi a pokračujúci do diale. Bola to opačná strana než ktorou prišiel Mipam.

"Odložte si veci", povedal stručne dapa, "ukážem vám, kde je stajňa."

Mipam poslúchol, a potom znova išiel za svojím mlčanlivým sprievodcom. V stajni boli tri kone, ale nebola to asi jediná stajňa, lebo o kus ďalej bolo počuť iné kone a prichádzal odtiaľ aj zápach hnoja. Tie tri kone voľne behali po stajni, a keď chcel Mipam svojho koňa priviazať, dal mu dapa znamenie, aby ho nechal tak. Potom mu v susednej miestnosti ukázal rukou na vrecia s ovsom a kopy sena.

"Nakrmte si koňa", povedal mních. "Keď pôjdete po tejto ceste, prídete k potoku, tam sa bude môcť napíť. Myslím, že svoju izbu nájdete ľahko."

Mních sa vzdialil, zmizol za čhörtenom a Mipam nemal ani kedy, aby mohol niečo odpovedať alebo sa spýtať, keby mal pochybnosti, ktorým smerom sa v tomto bludisku vydať. Takúto gönpu ešte nevidel.

Keď vošiel do svojej izby, videl, že mu tam priniesli ohrievadlo so žeravým popolom, na ktorom stála veľká konvica plná čaju s maslom. Na výbežku skaly, pritesanej do tvaru stola, ležalo vrecko campy, hrudka masla a drevený hrnček, v ktorom bolo šo.

Zniesla sa noc, trikrát zaznel gong, ktorý už počul, keď vystupoval ku gönpe, a potom zas bolo ticho, omnoho väčšie než ktorékoľvek iné, ktoré spoznal na svojich cestách pustinami. Vnucovalo sa neodolateľnou silou a tíšilo aj šum, ktorý pôsobí myslenie, a ktorý nikto z obyčajných smrteľníkov nepostrehne.

Na druhý deň ráno Mipam nakrmil a napojil koňa. Ktosi sa o host'a znova postaral tak ako predošlý deň, lebo po návrate našiel v izbe namiesto vychladnutého ohrievadla druhé, na ktorom stála konvica čerstvého čaju, z ktorej sa parilo. Nikto sa však neukázal. Nerozumel mu vari ten strážca pri bráne? Má vyjsť von a pokúsiť sa nájsť iného dapu, ktorému by vysvetlil účel svojej návštevy? Mipam váhal, či má začať prehľadávať tú zvláštnu gönpu, aby sa tým jej láma necítil dotknutý. Predpoludním vošiel do miestnosti mních v žltom záne, aký nosia pustovníci.

"Bud'te vítaný v Ngarongu", povedal s priateľskou zdvorilosťou. "Vraveli mi čo vás sem privádza. Len málo pútnikov smie požiadať o radu, alebo klásť otázky pred hrobmi našich lámov. Ak na to majú dostať dovolenie, musí byť cieľ, ktorý sledujú, naozaj veľmi dôležitý. Pokiaľ ide o vás, vykonal jeden z našich dapov niekoľko astrologických výpočtov, ktoré priniesli prekvapivé výsledky. Nie je mojou úlohou vám povedať o čo ide, len vám poviem, že smiete vykonať skúšku po ktorej túžite, ale najskôr musíte upokojiť svoju myseľ, starostlivo preskúmať svoje zámery a očistiť ich desaťdňovým pobytom v ústraní. Taký je predpis. Ste ochotný sa tomu podrobiť? Ak nie, priniesli by sme vám zásoby na cestu a požiadali vás, aby ste zajtra ráno kláštor opustil."

Nové oneskorenie! Desať dní! Za ten čas mohol dosiahnuť svojich ľudí a byť už ďaleko na ceste do Lhasy. Načo vlastne prišiel do Ngarongu? Do akých osídel to znova upadol? Mipamovi sa zdalo, že bude najmúdrejšie, keď na druhý deň odíde, ale také rozhodnutie nebol schopný urobiť. Tá fantastická gönpa sa ho celkom zmocnila. Zo všetkých gjäncchänov vytesaných v skale, ktorými sa ježili jej strechy, zo všetkých kútov jej krivoľakých uličiek, zo všetkých zubatých výklenkov jej čudných budov sa vymršťovali putá podobné chápadlám a zvierali ho. Nebolo úniku, tajomne splýval s okolím. Mipam cítil, ako doňho Ngarong vniká, stáva sa doplňujúcou súčasťou jeho bytosti a on sám sa zase rozpína a prestupuje každý kameň kláštora.

"Uchýlim sa do ústrania", odpovedal ticho.

"Dobre. Zostaňte vo svojej izbe. O svojho koňa sa už nestarajte, budeme ho

opatrovat'."

Mních viac nepovedal a odišiel.

V ten deň prišiel Kázang do tábora dokpov so striebrom a zásobami na dlhú cestu. Prišiel s ním Tharčhin, dapa z Dangkaru, ktorý už sprevádzal Mipama do Lhasy. Okrem svojich koní priviedli ešte dva ďalšie a tri mulice.

Podľa toho, čo sa Kázang dozvedel od Mipamovho posla, myslel si, že svojho pána nájde v tábore, ale dni ubiehali a on sa nevracal. Kázang a Tharčhin už začali byť nesvoji a hovorili o tom, že ho pôjdu hľadať. Dokpovia, ktorým bol cchogpön sympatický a ktorí okrem toho počítali s tým, že s ním v budúcnosti dojednávajú výhodné obchody, by sa boli radi účastnili pátrania, ale váhali, vedeli, že Mipam odišiel k alakovi Wangčhenovi. Možnože má ngakpa zvláštne dôvody, prečo ho zdržiava, možno preňho vykonáva dubthab, a vtedy by akýkoľvek nevhodný, aj nepriamy zásah vyvolal jeho hnev. Dokpovia nechceli obrátiť kúzelníkovu hroznú zlobu proti sebe. Zdalo sa im, že kým niečo podniknú, bude lepšie vykonať mo, aby sa dozvedeli, čo majú robiť. Niekoľko dapov z banak gönpy vykonalo teda mo, každý zvlášť, ale pri všetkých vyšlo, že hľadať Mipama nie je vhodné. Taká jednomyselná mienka každého odradila, takže sa to nikto neodvážil porušiť.

Náčelníci z kmeňa sa zmocnili Kázanga, hostili ho pivom a vareným mäsom, vychvaľovali mu zvlášť znamenitú akosť vlny a mäsa svojich oviec, výborné maslo z mlieka svojich di, aj neporovnateľnú pevnosť látok na vaky z jačej srsti, ktoré tkajú ženy ich kmeňa. Dúfali, že u nich možno Mipam nakúpi, keď mu jeho zamestnanec podá priaznivú správu.

Tharčhin trávil čas v spoločnosti svojich bratov mníchov z banak gönpy. Často sa v rozhovoroch vracali k Mipamovi, lebo im bolo čudné prečo sa nevracia, a každý dapa povedal, čo o tom súdi.

"Cchongpön asi išiel do Ngarongu", povedal jedného dňa predstavený gönpy. "U alaka Wangčhena by sa tak dlho nezdržal."

"A prečo by sa zdržal v Ngarongu?", spýtal sa Tharčhin.

"Prečo? To neviem, ale Ngarong je zvláštne miesto a jeho dapovia nie sú ako my ostatní."

"Čo je na Ngarongu také zvláštne?"

"Je to kláštor pustovníkov, ktorí nosia žlté zäny. To ešte nie je také

zvláštne, lebo sú aj iné göpy, kde bývajú pustovníci, ale Ngarong, to je tajomstvo, zázrak."

"Ako to?"

"Predovšetkým, ich kláštor nepostavili ľudia, povstal zázrakom."

"Tak?"

"A potom, okolo Ngarongu sa dejú všelijaké zázraky, jeho lámovia tulku sú vždy neobyčajní ľudia. Hovorí sa, že predposledný láma, Ješe Nga Dän, sedemnásť tulku tohto duchovného rodu, bol ozajstný buddha. Jeho poznanie a dobrota boli bezmedzné. Chorým ľuďom či zvieratám stačilo, aby naňho pozreli - a uzdravili sa. Z najzlomyselnejších bytostí sa stali milé, milosrdné tvory, keď uňho strávili niekoľko dní. Mnoho démonov, ktorí kedysi nachádzali zaľúbenie v tom, že páchali zlo, býva teraz v horách blízko gönpy, kde žijú ako pustovníci, venujú sa rozjímaniu o nesmiernom súcite a chránia obyvateľov susedných krajov. Na rozľahlom území okolo kláštora skrotli všetky divé zvieratá, neboja sa človeka, nevedú medzi sebou súboje a žiadny lovec ich nedokáže zabiť. Niektorí sa o to vyzývavo pokúšali, ale márne. Ich psy sa začali priateľsky hrať s divými kozami, kjangami i vlkami, pušky im nespustili alebo im vypadli z rúk, a nech sa namáhali ako chceli, aby zotrvali vo svojej neustúpnosti, nakoniec sa posadili vedľa zvierat, ktoré prišli zabiť, a hladkali ich."

"To je úžasné!", zvolal Tharčhin a spýtal sa predstaveného:

"Videl ste na vlastné oči, že by sa k vám divé zvieratá priblížili?"

"Nikdy som nebol v Ngarongu."

"Prečo? Nikdy ste nebol v pokušení pozrieť sa na gönpu, ktorá povstala zázrakom, alebo uvidieť všetky tie divé zvieratá?"

"Áno, ale zdá sa mi múdrejšie nepribližovať sa k miestam, ktoré navštevujú bohovia a démoni. Keď človek nie je veľkým nádžorpom, ktorý sa dobre vyzná v náboženských veciach, je lepšie žiť ďalej od zázrakov i tých, ktorí ich konajú."

"A náš cchongpön pozná Ngarong?"

"Zmienil som sa mu o ňom krátko, ale videl som, že ma nepočúva, myslel na niečo iné."

"Na čo?"

"Chcel vyhľadať učeného jasnovidca a požiadať ho, aby vykonal mo, aby sa dozvedel niečo, čo je preňho, ako nám hovoril, nanajvýš dôležité."

"Ide asi o dcéru cchongpöna Tändzina", pomyslel si Tharčhin.

"Poradili sme mu, aby sa obrátil na alaka Wangčhena, to je veľký ngöše. Chcel som mu tiež povedať že tí, ktorí kladú otázky pri hroboch lámov v Ngarongu, dostanú odpoveď v podobe videnia alebo sna, ale on tomu nevenoval pozornosť."

"Ten alak mu možno poradil, aby išiel do Ngarongu. Možno si váš cchongpön spomenul na gönpu. Hovoril mi, že o nej už počul."

"Ale prečo by tam zostával tak dlho?"

Predstavený banak gönpy pohybom ruky naznačil, že o tom nemá predstavu.

Len čo bol Tharčhin s Kázangom v stane osamote, porozprával mu o tom rozhovore. Kázang ani podľa mena nepoznal kláštor v Ngarongu, ale keď počul, čo sa hovorí o krotkých zvieratách a démonoch nútených konať dobro, vyhlásil:

"Kušo Mipam tam určite je, on sníva o takých zázrakoch. Hovoril som to tebe aj tvojmu priateľovi, keď sme opustili Šarakhuktho, vracali sa vtedy z Lhasy. On je schopný stať sa svätcom. Keď sme boli v Lhase u cchongpöna Tändzina, hovorili mi jeho sluhovia, že náš pán je kúzelník."

"To sú len hlúpe reči."

"Možno nie. Bol tak trochu žiakom jedného lámu z Khamu, ktorým bol hosťom bezvýznamného gjäpa z domského kraja. Náš pán je tiež odtiaľ. Ten láma sa z gjäpom rozkmotril a gjäpo si najal kúzelníka, aby ho zabil, a potom našli toho kúzelníka zaškrteneho v zamurovanej chyži, kde vykonával vražedné rituály. Je tu ešte niečo, ale v tej veci nie je práve jasno. Syn toho gjäpa a kušo Mipam mali nejaký spor a mladého princa potom tiež našli mŕtveho, ležal niekoľko krokov od tej chyže."

"A kušo Mipam tam vtedy bol?"

"Nie, hovoria, že bol vtedy v Šikace u cchongpöna Cöndü, priateľa kušo Tändzina."

"No, keď tam nebol ..."

"To je dôkaz, že zabil toho princa mágiou. Blízko miesta, kde ležal princ so šípom v srdci, sa našla v kroví vesta nášho pána."

"Vesta predsa nemôže vystreliť šíp."

"Ty tomu veríš? Na príslušníka mníšskeho stavu nie si práve učený. Pravdaže ho môže vystreliť, keď má jej majiteľ takú moc, že do nej prenesie svoju vôľu a oživí ju."

"Tomu nerozumiem", krútil hlavou Tharčhin.

"Nie si práve otvorená hlava."

"Ale ved' si vravel, že kušo Mipam má sklon stať sa svätcom ..."

"Veru, pre veľkým svätcom, nie nejakým obyčajným, dobráckym svätcom. Ten mladý princ bol zlý, to je jasné, chystal sa páchať zlo. Kušo Mipam to predvídal a zabil ho z milosrdenstva. Ušetril ho ťažkých následkov, ktoré by mali jeho zlé skutky a súčasne zachránil ľudí, ktorí by tými zlými skutkami trpeli. Nechápeš?"

"Hm!", urobil dapa, zrejme ho Kázang nepresvedčil. "Prečo by sme nemohli zísť do Ngarongu a pozrieť sa, či tam kušo Mipam nie je a či nás nepotrebuje."

"Nie", odpovedal Kázang. "Po tom, čo si mi rozprával o Ngarongu, určite viem, že tam za pánom nesmieme chodiť. Kušo je veľmi dobrý, ale nemá rád, keď sa niekto pletie do jeho vecí. Slúžim uňho už niekoľko rokov, viem to. Vráti sa, až sa mu zapáči, a ak nás bude potrebovať, odkáže po nás. Neradno zasahovať do vecí, ktoré sa týkajú náboženstva."

"Tu predsa nie je nič, čo by nasvedčovalo, že ide o náboženstvo ... Rád by som videl ten kláštor, ktorý nikto nestaval ..."

"Radšej si od neho držať odstup. Stačí, keď ho pozdravíme odtiaľto, aj tak získame zásluhy."

"Mohli by sme ešte skúsiť mo."

"Až o pár dní, ak sa kušo dovedy nevráti."

Zniesla sa noc, obaja muži si prestreli na zem prikrývky, stiahli záclony stanu a ľahli si. Kázang hneď zaspal. Tharčhin si sadol, skrížil nohy a vzal do rúk ruženec, predtým vyložený z vaku, ktorý mal v noci pod hlavou namiesto vankúša.

"V mene Trojitého klenotu ...", šepkal.

Potom rozdelil guľky ruženca a počítal ich istým spôsobom, aby zistil mo. Chcel si na osobe svojho pána objasniť tajomstvo dobrodružstva, za ktorým ide, aj nebezpečenstvo, do ktorého by sa on, Tharčhin, vydal, keby išiel za ním.

XIV. Kapitola

V pozadí skalného chrámu stojí v rade na oltári osemnásť čhortenov z masívneho striebra, vykladaných zlatom a drahokamami. V poslednom vpravo je výklenok a v ňom soška predstavujúca lámu. Tieto čhorteny, ktoré sú vysoké ako priemerne veľký muž, sú hroby s popolom lámov, duchovných pánov ngarongského kláštora, ktorí nastupovali na trón jeden po druhom a vtelovali sa vždy znova do svojich

následníkov už od jedenásteho storočia, keď sa Mipam Rinčhen, syn zo vznešenej rodiny a žiak džowo Atíšu, usadil v jednej z prírodných siení skalného mesta a založil tak terajší kláštor.

Podivný je príbeh Mipama Rinčhena, ktorý sa venoval náboženskému životu a stal sa potom lámom piatich múdrostí: Ješe Nga Dän.

Zhodou okolností, ktorých príčiny nevedel rozoznať, bol Mipam Rinčhen uvedený jedného dňa do miestnosti, kde džowo Atíša hlásal niekoľkým svojim žiakom náuku o Piatich múdrostiach.

Menoval:

- múdrosť podobnú zrkadlu, ktorá odráža vnemy
- múrosť získanú kontempláciou a vnímajúcu základnú identitu všetkých vecí
- múdrosť, ktorá rozoznáva, rozlišuje a triedi veci podľa ich zvláštnych vlastností
- múdrosť obrátenú k záslužným skutkom a zaisťujúcu ich úspech
- múdrosť univerzálnu, ktorá všetko preniká a objavuje prvky, z ktorých sú zložené veci, prvky, z ktorých sú zase zložené tieto prvky, a tak do nekonečna, čím sa rozptyľuje klam o trvalej realite tvarov a osobností.

Mipam Rinčhen, ako laik, nikdy nepočul výklady lámov filozofov. Bol nadšený, že spoznal takú vznešenú náuku, ale márnivé, sebecké uspokojenie, ktoré pocítil, pôsobilo ako závoj, ktorý mu zastrel zmysel učenia, ktoré počul, takže nepostrehol, že má praktickú cenu len vtedy, keď je spojené s dobrom. Vrátil sa domov, povedal svojej žene, s ktorou sa práve oženil, že ju opustí a stane sa pustovníkom, lebo túži stráviť život rozjímaním o Piatich múdrostiach.

Jeho mladá žena bola dcérou z dobrej rodiny, nemala síce veľké vzdelanie, ale bola bystrá. Naliehavo prosila svojho manžela, aby ju neopúšťal, a pretože ju ani nepočúval, povedala mu, že je ochotná zriecť sa sveta, a zaprisala ho, aby smela žiť ako mníška blízko jeho pustovne, mohla ho občas vidieť a poučiť sa uňho o vzácnych náukách, ktoré spoznal u džowo Atíšu.

Mipam Rinčhen jej prosbu povýšene odmietol. Žena vraj nie je schopná pochopiť také vznešené učenie. On zase naopak urobil sľub, že sa znova nespočetnekrát zrodí a v každom svojom živote bude mníchom-pustovníkom, až dokonale prenikne do zmyslu náuky o Piatich múdrostiach a bude ju schopný šíriť medzi ľuďmi pre dobro bytostí.

"Vidíte d'aleko, kušo", odpovedala žena, "myslíte na blaho budúcich bytostí, no

zanedbávate blaho svojej vernej, milujúcej ženy. Aj ja urobím sľub: narodím sa znova toľkokrát ako vy, a pridám sa k vám v každom vašom živote, aby som vám zabránila dôjsť k cieľu."

Rozišli sa. Mipam Rinčhen opustil svoj kraj, pustoval na sever a prišiel na miesto, kde sa zbieha päť údolí. A pretože aj múdrostí, za ktorými išiel, bolo päť, videl v tom znamenie, že sa ocitol na mieste, kde sa má zastaviť. Podľa niektorých povestí nebolo tu ešte v tom čase to fantastické skalné mesto. Planina bola uzavretá skalami bez jaskýň, a až potom ich vraj vyhlbili horskí duchovia tisícokrakým bizarným spôsobom, aby pripravili obydlie pre budúcich žiakov Mipama Rinčhena.

Medzi Mipamovými nástupcami boli dvaja lámovia, ktorí opustili kreslo lámu a oženili sa, ale zomreli skoro hneď po svadbe. Aj napriek svojmu odpadlícstvu zostali vtelením Mipama Rinčhena. Ngorongskí mnísi si vyžiadali ich telá, spálili ich a popol uložili v kláštornom chráme do čhörtenov, na miesto, ktoré im patrilo.

Posledný z lámov tulku priatich múdrostí skončil zvláštnym spôsobom.

Mal vo zvyku každý rok dva mesiace táboriť so všetkými mníchmi na brehu Kōkō-núru. Ten čas venoval výkladom náuky o Piatich múdrostiach a každý mních o nich potom vo svojej pustovni osamote rozjímal. Ješe Nga Dän, osemnásťte vtelenie zakladateľa Ngarongu, sedel teda na brehu a kázal svojim dacom. Zrazu prerušil svoju reč a povedal:

"Hovoril som vám často o piatej, najvyššej múdrosti. Musíme získať túto múdrosť, ak má mať nejaký účinok súcitiť, dary a všetky skutky, ktoré konáme pre šťastie blížnych. Už roky sa snažím oddialiť utrpenie od ľudí, zvierat i ostatných bytostí. Viem, že som aj za svojich predošlých vtelení sledoval rovnaký cieľ, ale chýba mi ešte veľa, aby som ho úplne dosiahol. Prisudzujem to tomu, že som plne neprenikol do zmyslu piatej múdrosti.

Rozhodol som sa, že sa za týždeň, až zložíme stany a vrátíme sa do gönpy, uzavriem do pustovne a budem tam žiť v prísnej odlúčenosti bez toho, aby som po tri roky, tri mesiace, tri týždne a tri dni s niekým prehovoril, či niekoho videl. Ak po uplynutí toho obdobia stráveného rozjímaním získam poznanie za ktorým idem, poviem vám, čo som zistil - spôsob, ako ozajstne a účinne konať dobrodinie. Ak ho však nedosiahnem, zostanem vo svojej pustovni a budem ďalej žiť v ústraní."

Dapovia boli prekvapení a zarmútení pri pomyslení, že už medzi sebou svojho lámu nevidia, no mlčali, z úcty k nemu sa rozpakovali poprosiť ho, aby sa zriekol svojho zámeru.

Ješe Nga Dän zrazu vstal a zadíval sa k jazeru.

"Ach, tá úbohá koza!", zvolal. "Čo robí na tej lúke? Zdá sa, že je zranená ... Idem sa pozrieť čo jej je ..."

A dal sa do behu. Zdesení dapovia kričali:

"Kušo, kušo, stojte ... to nie je lúka, nie je tam koza ... Vbehnete do jazera."

Hoci bežali rýchlo, aby ho zadržali, predbehol ich. Chvíľu kráčal po vode a potom sa náhle prepadol volajúc: "Vrátim sa."

Niektorí z očitých svedkov tejto drámy rozprávali, že vo chvíli, keď zmizol pod vodou, videli v tých miestach ženskú postavu. Bolo z toho veľa rečí. Jedni hovorili, že tá žena bola bohyňou vôd a zaviedla lámu do paláca jazerných božstiev, aby tam vykonal milosrdný skutok, iní sa odvolávali na príbeh o Mipamovi Rinčhenovi, žiakovi mudrca Atíšu a tvrdili, že tá žena, ktorú zazreli, bola jeho manželka, ktorá ho prenasleduje z jedného života do druhého. Vyčarila klamný obraz ranenej kozy na lúke, aby lámu prilákala a uvrhla do záhuby, lebo mu chcela zabrániť, aby sa v ústraní, kam sa chystal, plne zmocnil Piatej múdrosti. To ona vraj roznieťila lásku v dvoch lámoch, do ktorých sa vtelil Mipam Rinčhen, a ona ich primäla, aby opustili kláštor a vzali si ju za ženu.

Lámovo telo nenašli, ale niekoľko mesiacov potom čo zmizol v jazere, vyniesli vlny jeho zän na breh ostrova, kde sídlili pustovníci. Tí ho ukázali nasledujúcu zimu dapom z Ngarongu, ktorí prešli cez zamrznuté jazero a priniesli pustovníkom jedlo. Dapovia v ňom spoznali plášť svojho pána.

Ngarongskí cipovia konali veštecké výpočty a napokon vyhlásili, že je vôľou zmiznutého lámu i bohov, aby plášť zostal pustovníkom na ostrove. Tí ho uschovali ako relikviu do čhörtenu, ktorý postavili v jaskyni.

V Ngarongu bol napriek tomu postavený na pamiatku zosnulého lámu strieborný čhört, a pretože mnísi nemali lámov popol, umiestnili tam sošku, ktorá ho mala predstavovať.

Mipam nepoznal príbeh tulkov z Ngarongu, a keby ho aj poznal, nebol by ho asi zaujímal, lebo prechádzal obdobím muživých starostí.

Uplynulo desať dní, ktoré mal hosť podľa príkazu ngarongských predstavených stráviť v ústraní. Keď sa zotmelo, bol Mipam uvedený do skalného chrámu, ku ktorému sa dovedy nesmel ani priblížiť. Jeho sprievodca ticho otvoril jedno z krídel ťažkej brány, na prahu padol na tvár a dal Mipamovi znamenie, aby vošiel. Potom bránu zatvoril a išiel za druhým dápom do galérie, kde s ním mal bdiť, lebo v Ngarongu bolo zvykom nenechávať celkom osamote pútnikov čakajúcich na odpoveď.

Keď bol Mipam sám, sadol si na vankúš, ktorý mu kvôli pohodliu položili pred hrobky, práve pri vysokom kresle predstaveného, na ktorom ležal plášť ngarongských lámov, na ktorom bol prišitý kúsok z plášt'a filozofa Atíšu, ich duchovného otca. Mipam cítil súčasne dojatie i únavu. Týždeň pod kamennou klenbou utíšil nepokoj jeho myšlienok. Mal pocit zvláštnej odlúčenosti, zmocnila sa ho nezúčastnenosť, zdalo sa mu, že vychádza von zo seba, že zvonku skúma osobu Mipama, ktorý sedí pred hrobmi a prosí.

Mal by formulovať otázky, na ktoré by rád dostal odpovede, ale jeho túžba ochabla, ba skoro pahasla, lebo jeho myšlienky sa obracali k iným veciam. Fascinovali ho čhörteny, do ktorých boli zasadené drahokamy, ktoré vyzerali ako rôznofarebné oči. Oltárne lampy oživovali ten mnohonásobný pohľad a odrážali v ňom svoje mihotavé plamene. Oči spočinuli na Mipamovi, odvrátili sa od neho, potom sa naňho opäť uprene dívali, skúmali ho, vypytovali sa ho a zverovali mu svoje tajomstvá, ktoré nedokázal pochopiť. Pozlatená soška lámu zdobiaca osemnásť čhörten, zdvihla svoje krištáľové oči od knihy ležiacej na kolenách, ktorú čítala viac než dvadsať rokov - posledný nastolený ngarongský tulku, Mipam Ješe Nga Dän rinpoče, sa teraz díval z výšky svojho prázdneho hrobu na Mipama, svojho menovca.

Mipam pocítil nepokoj. Ako je tu už dlho? Má pred sebou len túto noc. Na druhý deň bude musieť opustiť kláštor, lebo správca gönpy nikomu nedovolí dlhší pobyt. Nemal sa radšej vydať na cestu do Lhasy? V tábore dokpov naňho čaká Kázang. Dostane pred odchodom požehnanie terajšieho ngarongského lámu? Žiadal o to mnícha, ktorý ho doviedol do chrámu, ale ten sa naňho len čudne pozrel a neodpovedal.

Povedali mu, že musí svoje otázky vysloviť najprv nahlas, a potom sa na ne sústrediť a čakať.

Pred alakom Wangčhenom ich formuloval tak, aby jasnovidec priamo nepostrehol

cieľ. "Cesta, ktorú zamýšľam ...", povedal vtedy, ale Dolmu nemenoval. V tomto ľudoprázdnom chráme je tá opatrnosť zbytočná, možnože účinok priamych otázok bude mocnejší.

Mipam vstal, trikrát padol na tvár a povedal nahlas:

"Sú priaznivé okolnosti pre moju cestu do Lhasy?"

Vydala sa už Dolma za Dogjala?

Pôjde so mnou do Dangkaru?

Čo znamenal ten krdeľ divých husí, ktorý letel nad mojou hlavou na sever, keď som zamýšľal odísť do Lhasy?"

Znova padol trikrát na tvár, sadol si a čakal. Hodiny bežali a Mipam stále nehybne sedel. Snažil sa sústrediť na otázky, ktoré položil. Nikto mu neodpovedal, no zrazu z jeho vnútra povstala bytosť s nejasnými rysmi, ktorá sa láskavo usmievala. Bol v tom súciti i mierny výsmech. Odsunula jeho otázky, ako odsúvame rukou hmotný predmet, a otázky dostali tvar, vznášali sa, vzd'alovali, rozptyľovali sa ako hmla pri nízkom tlaku v horách, keď ju naháňa vietor a vysáva slnko. Mipam ich chcel zadržať, sústredení mysle ich vnútiť tajomnej Prítomnosti, ktorá sídlila vo svätyni, ale jeho úsilie bolo márne. Cítil, že mu myšlienky unikajú a s nimi i vnímanie sveta, v ktorom sa pohybujú. Prichádza azda smrť? Zomrie a opustí Dolmu?

"Dolma!"

Vykríkol nahlas, alebo jeho výkrik, vyjadrujúci tieseň i snahu dovolať sa, zaznel len v jeho vnútri? Neuvedomoval si to, ale to mocné volanie malo účinok. Zjavila sa mu Dolma, stála vľavo od čhörtenov. Nebola to už malá víla v šatách meňavej farby, v ktorý sa často zjavovala v jeho pamäti, bola to Dolma s vážnou tvárou, v mníšskom rúchu.

Hovorila tak, že ju mohol počuť sluchom, alebo ju počul svojím srdcom?

"Mipam, som tvoja žena z dávnych čias, obaja sme dali sľub a plnili ho, ako sme išli z jedného života do druhého. Prisahala som ti v tomto živote pred Džowom, že ak sa nebudem môcť za teba vydať, vstúpim do kláštora. Verne splním svoju prísahu. Dlho som bola prekážkou na tvojej ceste, teraz ťa oslobodzujem pre život tento i životy budúce. Zajtra v Lhase zomriem. Vykonaj rituály, aby som sa znova zrodila v tomto svete, aby sme sa spolu stretli počas tvojho terajšieho života, aby mi bolo dané mužské telo a ja som sa stala tvojím žiakom.

Mipam, ty si tulku Mipama Rinčhena, žiaka džowo Atíšu. Znova zasadni na toto

kreslo, patrí tebe."

Dolma podišla k svojmu priateľovi, vzala ho za ruku a viedla po stupňoch k trónu lámu. Tam Mipam položil obe ruky na hlavu dievčaťa, ktorá sa pred ním sklonilo.

"Bud' požehnaná", povedal nahlas. "Oslobodila si ma a ja ťa tiež oslobodzujem v mene Trojitého klenotu a svojho učiteľa džowo Atíšu.

Pretože som ťa nechcel obdarovať tým, čo som dosiahol z Náuky, nebol som za celé tie stáročia schopný pochopiť ju celú. Kiež si zbavená mstivej túžby, ktorá ťa priviedla na tento svet, kde si musela prejsť nejedným bolestným vtelením, kiež som zbavený sebeckta a pýchy, počiatkových príčin tejto túžby.

Chvíľku si odpočíň v raji Veľkej Blaženosti, potom si vyber ctihodných rodičov v niektorom susednom kraji, vráť sa naspäť v mužskom tele a o desať rokov príď za mnou do Ngarongu, kde budeš mojím žiakom a milovaným synom."

Obaja dapovia, ktorí bdeli vonku, začuli hlas a potichu vošli. Zastali na prahu, príliš zdesení tým čo videli, aby sa odvážili vojsť dnu. Mipam sedel na tróne zosnulého lámu zahalený do plášt'a ngarognských predstavených, ktorý viac než dvadsať rokov ležal na prázdnom tróne a čakal na devätnásteho tulku z duchovného rodu Ješe Nga Dän, tulku, ktorého mnísi nevedeli objaviť.

Mipam akoby nevnímal, začínal svoju reč a starší z dapov spoznával v tom čo host' hovoril učenie, ktoré im zvyčajne vykladal ich posledný láma. Aj výrazy, ktoré používal, boli rovnaké.

"Zaduj do ulity jákhji!", nariadil mladému mníchovi, ktorý stál vedľa neho.

"Náš láma sa vrátil."

Vzácná ulita jákhji sa rozozvučí vždy len pri veľmi vzácných, slávnostných či naliehavých príležitostiach, aby zvolala pustovníkov žijúcich v okolí. Rád ngarongskej gönpy nedovoľoval nikomu bývať trvalo priamo v kláštore, tam sídlilo vždy len niekoľko dapov, ktorí sa starali o hmotné záležitosti, a aj tí sa striedali. Aj sám láma tulku, pán kláštora, žil ako pustovník v odľahlej časti gönpy, celkom oddelenej od ostatných príbytkov. Okrem toho mal v horách vlastnú pustovňu, kde sídlil v čase, keď ešte žil v prísnejšej odlúčenosti. Keď nejaká zvláštna udalosť vyžadovala, aby sa pustovníci ihneď zišli v kláštore mimo obvyklých zhromaždení, niektorý mních zadul do veľkej ulity jákhji, ktorej zvuk sa rozliehal doďaleka. Bez ohľadu na dennú či nočnú hodinu, stav ciest, či bolo počasie nevlúdne, boli búrky, krupobitie alebo vysoký sneh zarovnával cesty a

priepasti, keď ju pustovníci začuli, bez ohľadu na sľub týkajúci sa dĺžky ich pobytu v ústraní, ihneď museli reagovať na toto volanie a čo najrýchlejšie prísť do kláštora.

Do noci zaznel vážny tón ulity. Počasie bolo jasné, nebo plné hviezd, cesty suché. Pustovníci žijúci blízko gönpy teda onedlho vošli do chrámu. Mipam ešte stále rečnil nevnímajúc, čo sa okolo neho deje, obracal sa na poslucháčov, ktorých videl len on.

Rovnako ako starý dapa, ktorý ich dal zvolať, aj iní pustovníci, ktorí poznali osemnásteho Ješe Nga Däna, spoznávali náuku, ktorú im zvyčajne hlásal posledný z ich lámov. Spoznávali výrazy, ktoré používal, gestá i zvuk jeho hlasu, spoznávali svojho pána v jeho novej podobe. Jeden po druhom pred ním padali na kolená a na tvár.

"Musíme získať múdrosť, ktorá objavuje vo veciach prvky z ktorých sú zložené, ktorá vníma prvky, z ktorých sú zase zložené tieto prvky, a tak do nekonečna. Musíme získať múdrosť, ktorá rozptyľuje klam o trvalej realite tvarov a osobností, ak má mať nejaký účinok súcitiť, dary a všetky skutky, ktoré konáme pre šťastie blížnych", hovoril Mipam. "Už roky sa snažím oddialiť utrpenie od ľudí, zvierat i ostatných bytostí. Viem, že aj počas svojich predošlých vtelení som sledoval rovnaký cieľ, no nedosiahol som ho. Vláda všeobecného priateľstva môže prísť len vtedy, keď získame tú múdrosť, ktorá ruší klamné hranice 'ja', ukazuje nám ostatných, ktorí žijú v nás, aj nás, ktorí žijeme v nich.

Túto múdrosť som len zazrel, nedokážem vás ani zasvätiť do jej vznešenej náuky, ani do vás vliatť schopnosť šíriť ju medzi ľuďmi. Čujte teda, aké som urobil rozhodnutie. Zatvorím sa do svojej pustovne a budem tam žiť v prísnej odlúčenosti tri roky, tri mesiace, tri týždne a tri dni. Ak po uplynutí tohto obdobia získam poznanie, za ktorým kráčam, oznámim vám to. Ak ho nedosiahnem, zostanem vo svojej pustovni a naďalej budem žiť v ústraní. Vrátil som sa, aby som získal toto poznanie."

Okrem slov "vrátil som sa", bola to doslovná reč, ktorú ngarongský láma predniesol na brehu jazera svojim dapom, kým sa stal obeťou zvláštneho klamu, ktorý spôsobil jeho smrť. Medzi mníchmi vznikol krajný rozruch, ani jeden z tých, ktorí poznali Ješe Nga Däna ani v najmenšom nepochybovali, že sa skutočne znova vteliť do Mipama. Ostatní, ktorí sa od nich dozvedeli o zázraku, že bola prednesená reč ako pred dvadsiatimi rokmi, zdieľali ich vieru.

"Vrátim sa", boli posledné slová, ktoré vyriekol Ješe Nga Dän, kým zmizol vo vode. "Vrátil som sa", povedal pred chvíľou Mipam na tróne.

Všetci chceli jasavo privítať svojho nového pána, ktorý sa vrátil do svojho kláštora, svojho majstra, ktorý sa vrátil, aby ich učil, no Mipam stratil vedomie a hlava sa mu zvrátila na operadlo trónu. Niekoľko dapov k nemu hneď priskočilo, zodvihli ho z kresla a položili na vankúše.

Dlho nemohol prísť k vedomiu. Keď sa prebral, s údivom sa díval na dapov, ktorí zaplnili chrám. Pamätal sa len, že sem prišiel, aby tu vyslovil otázky týkajúce sa svojej cesty ... a že mal sen - zvláštny, hrozný sen. Videl Dolmu ako mu rozpráva svoj príbeh, na ktorý sa už dobre nepamätal, len si jasne spomínal, že mala na sebe mníšske rúcho a že mu povedala: "Zajtra zomriem." Potom ho vzala za ruku. Zreteľne cítil, ako ju tá jej drahá rúčka vrúcne tisne ... Potom nastala noc, nespomínal si už na nič.

A čo tá hĺba mníchov, ktorí tu stoja okolo neho? Je vari v Ngarongu zvykom zhromaždiť sa okolo pútnika, ktorý prišiel požiadať o radu neviditeľné orákulum, sídliace v hrobch lámov tulku? Prečo ale tí dapovia šepkajú "náš vzácny pán", "náš duchovný majster"? Kde je láma? Chystal sa predsa, že ho pôjde navštíviť a požiadať o požehnanie.

"Je vám už lepšie, rinpoče?"

"Neviem čo mi bolo. Mám pocit, akoby som vychádzal z hlbokaj noci, kde som dlho žil ... Ale prečo mi hovoríte rinpoče?"

"Najprv sa musíte zotaviť, celkom zotaviť", povedal jeden z kláštorných hodnostárov. "Môžete chodiť? Ak vás to unavuje, ponosú vás. Podme inde, vypijete si trochu čaju."

"Čaj, áno, ďakujem. Dokážem ísť celkom dobre. Cítim sa len akýsi slabý, neviem prečo."

Mipam vstal. Kým vyšiel z chrámu, mimovoľne stočil pohľad na čhórten s popolom prvého Ješe Nga Däna, vedľa ktorého v noci videl Dolmu v mníšskom rúchu.

Svitane sfarbilo oblohu belavým svetlom a tomto mdlom svetle dostával kláštor prízračný vzhľad. V Mipamovej pamäti stále vystupoval obraz Dolmy v mníšskom rúchu. Povedala mu vo videní: "Zajtra zomriem". Toto zajtra práve prichádzalo s tým bielym svitaním. Mipam cítil, že sa v jeho srdci čosi mení na ľad.

Kláštorní hodnostári a najstarší členovia rádu zaviedli Mipama do príbytku ngarongského lámu a priniesli čaj. Onedlho sa objavili prvé účinky dobrého

teplého nápoja. Mipam sa prebral z polospánku, jasne si uvedomoval sám seba i okolie a vedel, že mal v chráme sen či videnie s obrazom Dolmy a že potom omdlel. Vlúdni dapovia z Ngarongu sa oňho starali, ale on cítil, že už nepokoj mizne. Bol čas, aby dostihol Kázanga. Keby však bol ten hrozný sen pravdivý, bola by jeho cesta do Lhasy zbytočná, ako už povedal alak Wangčhen.

"Dakujem vám za láskavosť", povedal mníchom, ktorí stáli okolo neho. "Som schopný odísť a nechcem vás už obťažovať. Nevieam, či odpoveď, ktorú som dostal vo vašom chráme, sa vzťahuje ku skutočnej udalosti, či je to výtvor mojej obrazotvornosti, alebo či sa so mnou chcel len pohrať nejaký zlý duch a zabrániť mi, aby som sa už nezaoberal myšlienkou vydať sa na cestu, a urobiť ma tak nešťastným na celý život. Presvedčím sa o tom v Lhase."

"Prosíme vás, kušo, aby ste zostal s nami", odpovedal správca kláštora. "Znova ste našiel svoj domov a my máme radosť, že sme znova našli svojho lámu, lebo sme viac ako dvadsať rokov hľadali nástupcu, do ktorého sa vtelil. Spomeňte si, kušo, na reč, ktorú ste nám predniesol z trónu v chráme. Všetci, ktorí poznali vaše predošlé vtelenie, nachádzali dokonalú zhodu náuky i výrazov s rečou, ktorú nám predniesol náš vážený duchovný otec krátko predtým, než nás opustil. Ako by ste mohol vy, obchodník, poznať jeho učenie, keby ste sa s ním nezoznámil vo svojom minulom živote?"

"Neprednášal som vám žiadnu reč."

"Vaša pamäť je v tejto chvíli zastretá, ale rozjasní sa a spomeniete si na všetko. Zasadol ste na trón Ješe Nga Dána, obliekol ste si jeho plášť, ktorý prechádza z lámu na lámu a je na ňom prišitý kúsok z mníšskeho rúcha džowo Atíšu, majstra nášho zakladateľa."

"To som urobil!", zvolal Mipam zdesene. "To je hrozná svätokrádež! Uistujem vás, že sa na to nepamätám, asi mi v chráme myseľ zatemnilo šialenstvo. Pri zdravom rozume by som nikdy taký čin nespáchal."

"Vy na to máte právo. Ktokoľvek iný než ten, do ktorého sa skutočne vtelil náš láma, by namieste klesol mŕtvy, keby sa opovážil obliecť si ten plášť a zasadnúť na trón. Tým, že ste to urobil, ukázal ste svoju pravú tvár."

"Bol som v chráme sám, na to sa pamätám veľmi dobre. Čo sa stalo potom? Videl so vás všetkých okolo seba."

"Keď niektorý pútnik dostane dovolenie pýtať sa orákula, je pravidlom, že za zatvorenými dverami bdejú dvaja dapovia. Tí vás počuli hovoriť."

"Naozaj som predniesol nejakú reč?"

"Nie hned'. S niekým ste hovoril."

Dapa, ktorý nariadil svojmu druhovi, aby zadul do ulity a zvolal bratov mníchov, sa priblížil, padol trikrát na tvár a úctivo povedal Mipamovi:

"Rinpoče, žehnal ste komusi, hovoril ste: 'Nech si oslobodená a nech aj ja som oslobodený!' Hovoril ste: 'Nechcel som t'a obdarovať tým, čo som dosiahol z náuky ...' a podľa toho som spoznal, že ste ten istý Ješe Nga Dän, náš zakladateľ, ktorého príbeh je zaznamenaný v našich kronikách. Kým sa stal pustovníkom, volal sa Mipam, rovnako ako vy, kušo ... Mipam Rinčhen."

Starý dapa znova padol na tvár a pokračoval:

"Rinpoče", povedal rozochveným hlasom, "žehnal ste svojej bývalej žene, tej, ktorá počas vášho minulého vtelenia spôsobila magickým klamom, že ste sa utopil v jazere. Povedal ste jej, aby sa odobrala do ríše Veľkej Blaženosti, aby sa potom znova narodila neďaleko tohto miesta v mužskom tele a prišla za vami. Žije už asi v tejto chvíli kdesi na tomto svete bez toho, aby ste o tom vedel. Nariadil som, aby brat mních zadul do ulity a zvolal príslušníkov kláštora."

Mipama znova obklopili fantastické tiene z jeho sna. "Ísť do raja Veľkej Blaženosti", to znamená smrť ...

"Dolma!", ešte raz sa utiekal k svojej láske, ktorá túžila žiť.

"Dolma", povedal hodnostár kláštora, "bolo meno ženy Mipama Rinčhena, ktorý sa usadil v Ngarongu pred viac než osemsto rokmi. Nechcel sa s ňou podeliť o učenie, ktoré spoznal u svojho majstra Atíšu. Ráčte si, kušo, prečítať naše kroniky, dám vám ich priniesť."

Dal pokyn a všetci vyšli za ním. O chvíľu mladí mnísi položili na stôl vedľa Mipama päť veľkých zväzkov, padli pred svojím lámom na tvár a ticho sa vzdialili. Mipam zostal sám v súkromnom príbytku ngarongských lámov tulku, pred sebou knihy, v ktorých bola zaznamenaná história jeho minulých životov.

V Tändzinovom dome v Lhase vládlo zdesenie. Už tri dni sa striedali ženy v izbe, kde na lôžku ležala Dolma. Nič necítila, jej duch nebol prítomný v jej tele, no nebola mŕtva.

Tändzin si myslel, že sa už uzdravila z choroby, ktorá ju po Mipamovom odchode skoro zabila, a pretože naňho Dogjal i jeho otec neustále naliehali, privolil k svadbe svojej dcéry.

Bola to okázalá svadba, polovica obyvateľov Lhasy zrazu zistila, že sú príbuzenskými či priateľskými vzťahmi spätí s veľkým obchodníkom a že majú právo prísť k nemu na hostinu. Tändzin neodmietol nikoho. Tisíce dapov, príslušníkov troch štátnych kláštorov, Sery, Gandānu a Dāpungu, bolo na jeho príkaz bohato zásobených maslom, čajom, mäsom i ostatnými potravinami, ktoré sú potrebné na prípravu bohatej hostiny. Ponúkol cenné dary veľkým lámom, dal rozsvietiť na oltároch Džowu i ostatných božstiev tisíce maslových lúčov, a nezabudol ani na žobrákov, ba ani na rogjapov.

Bledej, vychudnutej Dolme bolo všetko ľahostajné, na všetko sa dívala akoby z diaľky, vyzerala ako prízrak. Vôbec nenamietala proti tomu, aby sa slávila svadba, ani nedala najavo nelúbošť či uspokojenie, keď jej otec, ktorý si veľmi zakladal na svojom nápade oznámil, že je Mipamove meno v svadobnej listine za menom Dogjala a že sa tak Mipam stáva jej zákonným manželom, rovnako ako jeho starší brat. Zdalo sa, akoby išlo o svadbu nejakej inej ženy, akoby sa jej to vôbec netýkalo. Trpné chovanie nevesty sa dalo pričítať ustráchanosti, a tak to nikoho neznepokojilo, ani ženícha, ani Tändzina.

Večer po zábave sa Dolma nechala odvieť do svojej svadobnej izby, rovnako apatická ako predtým. Hostia pili ďalej v hodovnej sieni i na dvore, keď sa náhle ozval krik o pomoc. Dogjal, ktorý chvíľu predtým odišiel za svojou ženou, ju našiel natiahnutú na vankúšoch lôžka akoby bez života.

"Dolma je mŕtva!", zvolal v krajnom rozrušení.

Tändzin a Ccheringma sa vhrli k izbe novomanželov a za nimi aj všetci hostia. Zdalo sa, že Dolma je naozaj mŕtva, ako s krikom oznamoval manžel.

Lekár, po ktorého rýchlo poslali, zistil, že ešte žije, a keď ju pozorne prezrel, vyhlásil: "Tento prípad nepatrí lekárskej vede, tu je potrebný láma. Jemnohmotné telo i vedomie dievčaťa sa oddelili od jej hmotného tela. Kto vie, kade putujú. Len skúsený gjüpa dokáže rozoznať puto, ktoré my nevidíme a ktoré ju viaže k tomuto hmotnému telu. A len on môže zabrániť, aby sa nepretrhlo, ináč by nastala smrť ..."

Len čo na svitaní otvorili brány kláštora, poslal Tändzin odkaz veľkému lámovi školy gjüпов. Ten sa zaujímal o to, čo počul a zašiel k obchodníkovi s niekoľkými učenými členmi školy. Láma potvrdil lekárovu diagnózu a určil rituály, ktoré bude treba konať, aby dievča bolo zachránené. Hluk zvoncov a bubnov, nariekanie gjalingov a bzučanie náboženských formuliek znova naplnili

Tändzinov príbytok. Dolma bola stále v rovnakom stave.

Konečne na štvrtý deň na svitaní sa prebrala a posadila na lôžku.

"Zavolajte otca", prikázala žene, ktorá pri nej bdela.

Tändzin pribehol.

"Som dālo", povedala mu. "Vraciam sa z Čhangthangu. Mipam je v ngarongskom kláštore, na sever od Kōkō-nūru. Je tulku toho kláštora, devätnástym vtelením Mipama, ktorý sa kedysi ako pustovník usadil na tom mieste. Bola som jeho ženou a volala som sa Dolma, ako teraz. Mipam ma volal a ja som išla k nemu. Hovorila som s ním, ale on pochybuje o mojich slovách. Musím ho presvedčiť a poslať mu ako znamenie /1/ tyrkys, ktorý mi dal, keď ma prišiel požiadať o ruku. Teraz mi prineste mníšske rúcho, odstrihnite mi vlasy a zavolajte lámu, aby ma vysvätil. Dnes večer zomriem, a musím zomrieť ako mníška. Telo, ktoré opustím, je mojím posledným ženským telom, lebo sa nabudúce narodím ako muž a stanem sa v Ngarongu dapom a Mipamovým žiakom, aby som uňho spoznala náuku, ktorú mi kedysi odmietol poskytnúť."

Úbohý Tändzin, jeho žena, Dogjal i ostatní obyvatelia domu, ktorí pribehli, keď sa dozvedeli, že Dolma prišla k sebe, teraz horko plakali.

"Nezomieraj, dcérenka", prosil ju Tändzin. "Ak ťa tak trápi to manželstvo s Dogjalom, dovoľm ti, aby si žila v Dangkare s Mipamom, ktorý je tiež tvojím manželom. Dogjal nebude nič namietat'."

"Nebudem", prisvedčil Dogjal, "nechám ťa, Dolma, v pokoji odísť. Už dávno si pre mňa skôr sestrou, mám ťa veľmi rád, Dolma, a nechcem, aby si zomrela."

Ten poctivý Dogjal hovoril celkom úprimne. Nemal ani tušenie, že by jeho manželstvo s Dolmou mohlo viesť k nejakej dráme.

"Ste veľmi dobrí", odpovedala Dolma, "ale prišiel čas, keď vás musím opustiť. Neotáľajte už a urobte, o čo som vás požiadala."

Tändzin za nič na svete nechcel pripustiť, aby ho jeho dcéra opustila. Myslel si, že lámovia už nájdu spôsob, ako jej zabrániť aby zomrela. Dúfal v magické umenie khämpa, ktorý viedol školu gjüпов. Ten dievča vypočul a prísne Tändzinovi nariadil, aby jej túžbe nekládol prekážky. Ccheringma so slúžkami s plačom pomohli Dolme vyzliecť hodvábne šaty a šperky. Potom jej odstrihli jej dlhé vlasy a obliekli ju do trojdielného mníšskeho rúcha. V lhakhangu ich domu bolo na oltári rozsvietených množstvo lúčok, Dolma padla na tvár pred sochami Buddhu, Congkhapu a symbolických božstiev, a nakoniec pred khämpom. Ten pohybom naznačil

akoby jej strihal vlasy a prijal ju do mníšskeho rádu.

Dolma sama zabalila tyrkys, ktorý jej Mipam daroval, do dlhého khata z bieleho hodvábu a pripojila k nemu niekoľko prostých slov: "Čoskoro budem pri vašich nohách." Potom prikázala, aby len čo zomrie, posol, ktorý tyrkys povezie, odišiel ku Kōkō-núru.

Potom si znova v mníšskom rúchu ľahla na lôžko a ticho nehybne ležala. Pri západe slnka zopla ruky, ako robia Tibetania pri úctivom pozdrave.

"Mipam!", zašepkala.

Ruky jej pomaly klesli na mníšske rúcho - Dolma zomrela.

Dvaja sluhovia, ktorí viezli tyrkys a dary od Tändzina, podľa jej príkazu ihneď vyrazili na sever.

Mipam v Ngarongu čítal kláštornú kroniku, no zaujímali ho skôr spisy lámov než ich životopisy. Našiel v nich zvláštne stupňovanie citov. Mipam Rinčhen a jeho prví nástupcovia zanechali po sebe spisy skôr filozofické, neskorší tulku mali vo svojich dielach na mysli propagáciu účinného učenia, ktoré by ľuďom ukázalo nesprávnosť ich náboženských a sociálnych názorov a ich neblahé dôsledky. Posledný Ješe Nga Dän hlásal múdrosť ktorá učí, že pre žiadnu bytosť nemôže jestvovať šťastie a istota, pokiaľ trpia ostatné bytosti. Napísal: "Keď chladný zimný vietor potiahne jazerá a rieky ľadom a spáli trávu, ktorou sa živia stáda, keď začne prudko fúkať a rozpúta snehovú búrku, pocítia jeho účinky ľudia i zvieratá. Rovnako je to, keď vane zlý vietor nespravodlivosti a nenávisti: nikto nemôže povedať, že by bol chránený pred jeho účinkom."

Mipam pri čítaní nachádzal stránky, ktoré ho dojímali, lebo popisovali veľkú biedu bytostí vydaných napospas chorobám, tvorov zasľúbených nevyhnutnej starobe a smrti a pridávajúcich k tomuto zlu ešte tisícové zlo ďalšie, zavinené ich slepým sebeckom. "Hmyz zatvorený v nádobe, ktorý sa nesnaží vyliezť zo svojho väzenia", hovoril posledný láma. "Jeden s druhým zápasia, štípu sa, bodajú svojimi žihadlami, vraždia, pôsobia si neznesiteľnú bolesť." Tieto myšlienky sa zhodovali s myšlienkami, ktorými sa zaoberal od svojho detstva. Títo lámovia, rovnako ako on, snívajú o "krajine, kde všetci žijú v priateľstve", ale z toho ešte nevyplýva, hovoril si Mipam, že by sa znova vtelili práve doňho. Stále pochyboval o svojej novej identite, ktorú sa mu ngarongskí pustovníci snažili vnútiť. Odolával ich naliehaniu, ale viedla ho k tomu len a len poctivosť,

nechcel ťažiť z toho, čo bolo možno klamom, ktorému oni uverili. Dolma už nestála ako prekážka medzi ním a trónom lámov s Piatimi múdrosťami. Zakotvilo v ňom melancholické presvedčenie, že svoju drahú milú už neuvidí. Nemal videnie už vtedy v dubthobovej izbe v Dangkare, pred svojím odchodom do Lhasy? Nevidel, keď sedel pri nohách starého dapu, ako sa Dolmin obraz stráca, rozplýva, prepadáva do oceána bielej hmly? To všetko sa mu zjavilo predtým, než to videnie v chráme. Dolma je preňho navždy stratená.

A predsa, práve vo chvíli, keď sa už zmieroval s touto bolestnou istotou, vzbĺkol v jeho srdci plameň nádeje. A čo ak je tá vidina dielom nepriateľského démona? Ved' už toľkokrát ho napadlo, že je to možné. Dangkar nie je tak ďaleko, aby tam nemohol zájsť a spýtať sa dubthoba. Áno, zajtra sa vytrhne tomuto Ngarongu, kam ho priviedli čary a kde ho držia ...

Na druhý deň sa Mipam opieral o zábradlie prírodnej terasy, kam viedli okná jeho izby. Bol bledý, sklúčený. Dole na druhej strane údolia rozoznával cestu, po ktorej prišiel do začarovaného kláštora a kde zostal ako zajatec. Záležalo len na ňom, aby osedlal koňa a tou istou cestou odišiel. Znova by našiel ngakpov tábor, potom tábor dokpov, kde naňho čaká Kázang, a zbavil by sa mocného vplyvu Ngarongu, príťažlivosti toho trónu tulku, na ktorý sa posadil, ako vraveli jeho hostitelia, a ktorý akoby s nezvratnou istotou čakal na deň, keď tam zasadne znova.

Mohol odísť, no predsa vedel, že neodíde. Čaro bolo stále mocnejšie, zvieralo ho čoraz tesnejšie. Minulej noci mal Mipam sen.

Snívalo sa mu, že je v dangarskej gönpe, v biednom obydlí dubthoba.

"Synak, stále ešte nie si schopný vidieť cez steny, ktoré sám pred seba staviaš z myšlienok, akoby to boli kamene", povedal starec. "Predpovedal som ti, že je to posledná stráž noci. Si, kde máš byť."

"Budem čakať", povedal Mipam nahlas. Podmanilo ho to, premohlo. "Budem čakať na znamenie."

Čítanie zaujímavých diel, napísaných ngarongskými tulku, prinášalo Mipamovi chvíle pokoja keď si mohol oddýchnuť, keď ho nesužovala bolestná nerozhodnosť. Okrem piatich zväzkov kroník si dal priniest do izby aj rukopisy, ktoré upútali jeho pozornosť, keď zašiel do knižnice. V jednom z nich, s témou spoločnou pre všetkých ngarongských lámov - šírenie znalosti Piatich múdrostí - našiel ešte

akýsi stručný plán: "Rozjímaním dospieť k správne mu chápaniu prírody, bytostí i tesných pút, ktoré ich navzájom spájajú. Pripraviť sa, aby bolo možné také chápanie dokázať, s prihliadnutím ku všetkým záverom, ktoré z neho plynú. Podľa príkladov Buddhu, džowo Atíšu a všetkých mudrcov, hlásajúcich náuku o spáse, ku ktorej nás privedú správne názory, hlásať túto náuku vo všetkých krajoch kam nás nohy zanesú, aby sme zmenšili utrpenie a napokon ho celkom odstránili."

Tento program Mipama nadchol tak, že o ňom stále premýšľal. Aké je nešťastné, dumal, že ten, kto ho pripravil, nemal nástupcu, ktorý by taký zámer dokázal uskutočniť. Tým nástupcom mal byť on, ako tvrdia pustovníci, no Mipam sa tej myšlienke ešte stále bránil.

Dva dni po noci, keď sa mu snívalo o dangkarskom dubthobovi, zavolať si Mipam správca kláštora.

"Nehovoril ste mi", spýtal sa ho, "že tu je pustovňa vyhradená ngarongským lámom?"

"Áno, je tu taká pustovňa."

"Dovoliťe, aby som sa tam uchýlil?"

"Ste vo svojom kláštore, rinpoče, pustovňa patrí vám."

Mipam netrpezlivo mávol rukou. Nie je predsa Ješe Nga Dän, prečo ho nútia, aby hral túto úlohu? Ak sa však potvrdí, že Dolma je mŕtva, chcel, aby bol prijatý medzi ngarongských pustovníkov.

Mipam žil v pustovni už asi šesť týždňov. Jedného dňa zabúchali na bránu Ngarongu dvaja jazdci, ktorých viedlo niekoľko dapov, ku ktorým sa pridali aj Kázang a Tharčhin.

"Prichádzame z Lhasy", povedal jeden z nich strážcovi brány. "Dcéra nášho pána, veľkého obchodníka Tändzina, sa stala dalo a potom zomrela. Prikázala, aby sme cchongpönovi Mipamovi z Dangkaru zaneslo tyrkys. Hovorila, že je vaším lámom. Je tu?"

"Je tu", odpovedal strážca a otvoril bránu dokorán.

"Posolstvo od cchongpöna Tändzina z Lhasy", oznámil správca kláštora Mipamovi cez zatvorené dvere.

Mipam dlho neodpovedal, až konečne odsunul závoru. Tändzinovi sluhovia padli na tvár.

"Toto posielala sama Dolma", povedal starší z poslov a podal Mipamovi balíček.

"Je mŕtva, vŕsak?", spýtal sa s dojemným pokojom.

Obaja muži sklonili hlavu.

"Zomrela ako mníška?"

"Vy o tom viete?", zvolal správca i Tändzinovi poslovia.

"Kjabsu čhio, rinpoče, vy ste buddha!"

Potom obaja porozprávali, čo sa v Lhase stalo.

Kým rozprávali, otvoril Mipam balíček, spoznal tyrkys a prečítal si tých niekoľko slov, ktoré mu Dolma napísala. Z tyrkysu, ktorý mu poslala umierajúca Dolma, vytrysklo svetlo, ktoré ožiarilo jeho ducha. Vtelili sa doň ngarongskí lámovia, lebo ten istý duch dobra, tá istá túžba bojovať proti utrpeniu, ktorá bola v nich, žila aj v ňom. Bol tu, aby pokračoval v ich diele.

"Povedzte mníchovi, aby zadul do ulity jähji!", prikázal dapovi.

Dapa sa náhlil, aby vykonal jeho príkaz a Mipam opustil pustovňu a vošiel do príbytku lámu. V truhlici bolo starostlivo zložené mníšske rúcho posledného tulku Ješe Nga Däna, ktoré mu dapovia niekoľkokrát ukazovali a prosili ho, aby si ho obliekol.

Mipam si rázne obliekol töga zo zlatého súkna, žltým hodvábnym pásom stiahol široký, tmavočervený ŕamthab, nariasil ho, obul si vysoké topánky, zahalil sa do žltého habitu, aký nosia pustovníci, a čakal. Ulita stále znela a vonku bolo počuť kroky mníchov náhliacich sa do chrámu. Napokon nastalo ticho, všetci sú už asi pohromade. Mipam vyšiel von. Vstúpil do chrámu a padol na tvár pred oltárom, na ktorom stáli sochy Buddhu a Čänräziho prečnievajúce nad hrobkami ngarongských lámov. Keď opäť vstal, na okamih pozrel na hrob Mipama Rinčhena, pri ktorom sa mu v noci zjavila Dolma.

"Počúvol som ťa, Dolma", zašepkal.

Potom pevným krokom zamieril k trónu lámov tulku. Bol úplným pánom svojich myšlienok. Už sa nesnažil objasniť si tajomstvo vtelení tak, ako si to vysvetľuje ľud. Dangkarský dubthob hovoril pravdu: stena obmedzujúca jeho rozhľad, padla.

Vážnym, no láskavým pohľadom prešiel zhromaždenie nehybných dapov, ktorí sa neodvažovali skoro ani dýchať.

"Synovia moji", povedal, "váš láma sa vrátil."

A vo svojom srdci ticho dodal:

"Čangpal, moja drahá matka, tvoj syn splnil tvoj sen."

/1/ Znamenia, ktoré môžu spočívať v množstve najrôznejších vecí: príhodách, snoch, videniach, predmetoch, ... , sú posudzované buď ako výstraha varujúca pred udalosťami, ktoré by sa mohli s veľkou pravdepodobnosťou stať, alebo ako svedectvo potvrdzujúce nejaké výroky.

Vysvetlivky

Slovník obsahuje tibetské a ďalšie orientálne výrazy (mená osobné i miestne, odborné výrazy, názvy reálií, ...), ktoré sa vyskytujú v texte knihy a v poznámkach. Okrem toho boli zaradené tri súborné heslá, podávajúce systematickejší výklad o lamaistickom panteóne, náboženských sektách v Tibete a kláštornej hierarchii. Aby som čitateľovi uľahčil orientáciu v pomerne rozsiahlom cudzojazyčnom materiáli, ktorým autori zámerne vyšperkovali svoj text, a umožnil mu rýchlo nájsť čo potrebuje, sú vysvetlivky v abecednom poradí. Na prvom mieste sa uvádza približná výslovnosť slov, v zátvorke potom nasleduje prepis písanej podoby dotyčného výrazu (v tibetčine je veľký rozdiel medzi písanou a hovorenou formou), a nakoniec je význam s prípadným výkladom. V ojedinelých prípadoch, keď nebolo možné tibetský výraz bezpečne identifikovať upozorňujem na to otazníkom.

Všetky poznámky pod čiarou sú od autorky.

Jozef Kolmaš

Pre prepis jednotlivých písmen tibetskej abecedy boli zvolené tieto ekvivalenty (v poradí tibetskej abecedy):

ka kha ga nga
ča čha dža ňa
ta tha da na
pa pha ba ma
ca ccha dza wa
ža za 'a ja
ra la ša sa

sektu Kadampa založenej jeho žiakom Domtönom. Zomrel v Ňethangu, kde je aj pochovaný.

ba (bang) - každodenná strava Tibetánov: guľka z campy namočená v čaji s maslom (prípadne len vo vode alebo aj v pálenke)

Bäjü (bal-jul) - dosl. "zem ovčej vlny", tibetský názov Nepálu

banak gönpa (sba-, prípadne sbra-nag gdon-pa) - v amdoskom nárečí kočovný kláštor, v ktorom sú mníšske príbytky nahradené plstnými stanmi z čiernej jačej srsti. Premiestňuje sa spolu so sezónnym pohybom pastierov.

bardo (bar-do) - dosl. "medzistav medzi dvoma stavmi", t.j. medzi smrťou a znovuzrodením, trvajúci zvyčajne do 49 dní. Tibetania však tomuto výrazu rozumejú aj tak, že aj prítomný život každého človeka je v skutočnosti bardo, lebo leží medzi existenciou predošlou a budúcou.

bodhisattva (skrt.) - dosl. "ten, ktorého bytím či podstatou (sattva) je prebudenie (bodhi)". Dokonalá bytosť, ktorá sa dobrovoľne vzdá možnosti vstúpiť do nirvány, t.j. stať sa v budúcom živote buddhom, a pomáha ľudstvu na jeho životnej púti.

bön (bon) - pôvodné prebuddhistické náboženstvo Tibetu, v Európe známe pod názvom bönizmus. Bönizmus vo svojej pôvodnej podobe (do príchodu buddhizmu v 7. či 8. st. n.l.) bol tibetskou odrodou ázijského šamanizmu, dodnes známeho hlavne zo Sibíre a Mongolska. V neskoršom vývoji prebral množstvo buddhistických prvkov. Dnes má svojich stúpencov hlavne vo východnom a severnom Tibete.

bönpo (bon-po) - stúpenec bönistického náboženstva, bönista; v Tibete, kde teraz prevláda buddhizmus, vykonávajú bönistickí kňazi väčšinou funkcie veštcov a kúzelníkov.

buddha (skrt.) - vid' lamaistický panteón

Buddha - titul (nie meno) zakladateľa buddhizmu, Indra Siddhártu z rodu Šákjov, známeho aj pod menom Guatama (pol. 6 st. p.n.l.)

bumo (bu-mo) - dcéra; dievča (obyč.)

buram (bu-ram) - melasa, cukorný sirup; spolu s campou zvyčajne umiesený do tvaru guľiek alebo koláčikov

campa (rcam-pa) - jačmenná múka z upražených zrn; najčastejšie sa je zmiešaná

s čajom a podľa možnosti aj s trochou jačieho masla a cukru.

Hlavná potrava Tibetánov.

cän (bcän) - zlí duchovia prinášajúci ľuďom rôzne choroby

Cang (gcang) - názov západnej časti stredného Tibetu (tzv. Zadný Tibet)
so správnym centrom v Šikace

Cari (ca- alebo rca-ri) - kraj na juhovýchod od Lhasy vo veľkom ohybe rieky
Cangro (gcang-po, Brahmaputra), známe pútnické miesto tibetských
buddhistov. Púte sa konajú pravidelne raz za dvanásť rokov.

Cethang (rce-thang) - mesto vo východnej časti Predného Tibetu (viď tiež Ü),
na pravom brehu rieky Cangpo (Brahmaputra)

Cchädam (cchwa'i-'dam) - oblasť bažín v strednej časti provincie Čching-chaj

ccham (mcchams) - ústranie, do ktorého sa z času na čas uchylujú zbožní
lamaisti, aby sa venovali rozjímaniu a iným duchovným cvičeniam.
Po celý čas pobytu cchamu (aj niekoľko mesiacov), nevychádzajú
von a potravu prijímajú okienkom.

cchamkhang (mcchams-khang) - malá komôrka, v ktorej sa cchampa venuje
duchovnému cvičeniu

cchampa (mcchams-pa) - dosl. "ten, kto žije v ústraní a vykonáva duchovné
cvičenia"

cchawo (ccha-bo) - 1. vnuk; 2. synovec (bratov syn)

Ccheringma (cche-ring-ma) - osobné meno s významom "dlhoveká"; [druhá žena
Tändzina, Dolmina nevlastná matka]

cchonak-lu (mecho-nag klu) - dosl. "drak z čierneho jazera"; démonické bytosti
druhu lu, žijúce na dne jazier a pri vodných zdrojoch, kde vraj
strážia veľké podzemné poklady

cchongpa (cchong-pa) - obchodník, kupec

cchongpön (cchong-dpon) - samostatný obchodník s vlastným obchodom, prípadne
aj s pobočkami, zamestnávajúci správcu či pomocníkov - cchongjo
(cchong-g.jog)

cipa (rcis-pa) - osoba nadaná mocou predpovedať ľudské osudy; astrológ.
Pôvodný význam počtár.

Cöndü (brcon-'grus) - osobné meno s významom "usilovnosť, pracovitnosť,
húževnatosť"; [Šikacký obchodník, priateľ Dolminho otca Tändzina]

Cöndub (rcol-sgrub) - osobné meno s významom "húževnatosť, vytrvalosť";

[Tändzinov sluha]

Congkhapa (bcong-kha-pa) - tibetský filozof a náboženský reformátor (1357-1419).

Všeobecný úpadok mravov príslušníkov lamaistickej cirkvi spôsobený nahromadením prílišného majetku a svetskej moci, mu dal podnet na vyhlásenie zásadnej reformy tibetského mníšstva. Spočívala v utužení kláštornej disciplíny, v zavedení celibátu pre duchovenstvo a v zdôraznení hlbokého filozofického vzdelania. Tak vznikla nová lamaistická sekta Gelukpa (v. t. Gelukpa), podľa farby súčasti mníšskeho rúcha nazývaná "žlté čapice" - šaser (žwa-ser). Congkhapa je pochovaný v gamdämskom kláštore, ktorý v. r. 1409 sám založil. Zbožštený ako Dže rinpoče.

čam (lčam) - vydatá žena, manželka; v osloveniach najčastejšie v spojení

čam kušo - milostivá pani

Čangpal (?) - osobné meno [vdova po Phüncchovom prvom synovi, potom Phüncchova žena, matka Dogjala a Mipama]

Čänräzi (spjan-ras-gzigs) - lamaistické božstvo, bódhisattva s Prenikavým pohľadom (Avalókitéšvara), symbol nekonečného súcitu a dobra. V Tibete uctievaný ako patrón krajiny. Dalajlamovia sú pokladaní za inkarnácie Čänräziho. Najčastejšie zobrazovaný s tisícom rúk a jedenástimi tvármi.

Čerku (skjer-gu?) - miestne meno v amdoskej oblasti

Čhamdo (čhab-mdo) - dôležité centrum karaván vo východnom Tibete (Kham), známe tiež pod čínskym menom Čchang-tu

čhang (čhang) - alkoholický nápoj vyrábaný najčastejšie z jačmeňa, ale aj z ryže a iných prísad

Čhangthang (bjang-thang) - dosl. "severná pláň", názov obrovského vysokohorského plató v severnom Tibete; celá oblasť je prakticky neobývaná a len veľmi ťažko prístupná

čhiling (phji-gling) - dosl. "cudzozemci, cudzinci, hlavne Angličania

čhö (čhos) - mnohovýznamný pojem, najčastejšie prekladaný výrazom "náboženstvo, náuka" (rozumie sa Buddhova). Odpovedá skrt. dharma.

Čhökhor (čhos-'khor) - kláštor "kolesa (Buddhovej) náuky". V buddhistickej symbolike je koleso znakom doktríny; "otáčať kolesom" znamená "hlásať náuku, kázať učenie"

čhökjong (čhos-skjong) - dosl. "strážcovia (Buddhovej) náuky", zvláštna skupina lamaistických božstiev; nezriedka bývali démoni, skrotení niektorým mágom a zaviazaní prísahou ochraňovať veriacich

čhöpa (čhos-pa) - najobecnejší výraz pre stúpenca Buddhovho učenia, v užšom zmysle označenie príslušníkov duchovného stavu; mních

čhörten (mčhod-rten) - pôvodný význam "schránka obetných predmetov"; všeobecne stránka na telesné ostatky, hrobka, hlavne významných lámov-tulku. Zvyčajne murovaná stavba so štvorcovým pôdorysom, ktorá prechádza do kopule a je zakončená symbolom slnka a mesiaca (typický tvar indickej stúpy). Sú známe aj čhörteny menších rozmerov zhotovené zo striebra a vykladané zlatom a drahokamami.

čiwa (lči-ba) - dobyčie lajno, ktoré usušené slúži ako palivo; v krajine s nedostatkom dreva, ako je Tibet, je cenné

dákiní (skr.) - nebeské víly, nadprirodzené bytosti druhu čhökjongov. Rečou dákiní sa v knihe myslia tie pasáže svätých písem, ktoré predstavujú len tibetský prepis sanskrtského textu, často skomoleného a celkom nezrozumiteľného, akoby písaného nebeskými vílami. Týmto skomoleným textom sa prikladajú zvláštne magické účinky.

dalajláma (z mong. dalaj, "oceán" + tib. bla-ma, "láma") - titul najvyššieho duchovného i svetského predstaviteľa Tibetu pokladaného za vtelenie bodhisattvu Avalókitéšvaru, patróna tibetskej krajiny. Dalajlámovia sú bežne oslovovaní kjabgön rinpoče, "vzácný ochranca".

dälo ('das-log) - dosl. "ten, kto prichádza zo záhrobia". V Tibete sa stáva, že niektorí ľudia, keď upadli do kataleptického stavu a potom opäť nadobudli vedomie, rozprávajú zvyčajne o svojich príhodách na "onom svete". Dälo je častou postavou tibetských mystických hier.

damnga (gdams-ngag) - dosl. "rada, pokyn", používaný však v zmysle "prikázanie, náuka"; vzťahuje sa potom na celý komplex náboženských doktrín a teórií, ktoré láma preberá od svojho duchovného učiteľa-gurua, a potom ich sám odovzdáva svojim žiakom.

Dämodžong ('bras-mo-l'džongs) - dosl. "zem ryže", tibetský historický názov pre Sikkim

Dangkar (thang-skor?) - miestne meno v amdoskom kraji blízko Si-ningu

dapa (grwa-pa) - dosl. "školák", najnižšia kategória mníchov; prenesene názov

pre všetkých adeptov mníšskeho života

Däpung ('bras-spungs) - dosl. "hromada ryže", veľký kláštor sekty Gelugpa na západ od Lhasy (zal. r. 1414)

Darcendo (dar-rce-mdo) - čín. Ta-t'ien-lu, dôležité dopravné a obchodné centrum v čínsko-tibetskom pomedzí (bývalý Kchang-ting, hlavné mesto zrušenej provincie Si-kchang)

de (bre) - dutá miera; pôvodne objem jamky vytlačenej kravským kopytom

Dečhen (bde-čhen) - miestne meno asi 25 km na východ od Lhasy na južnom brehu rieky Kjičhu

demo (dred-mo) - medveď

di ('bri) - krava jaka

di kä dakgi thöpa dü čikna ('di skad bdag-gis thos-pa dus gčig-na) - dosl. "tieto slová som počul: za onoho času, keď' ...", zaužívaný začiatok buddhistických sútier rozprávajúcich o rozhovoroch Buddhu s jeho žiakmi

Dogjal (stobs-rgjal), príp. Thobgjä? (thob-rgjal) - meno Phüncchovho starsieho syna od jeho druhej ženy Čangpal

dokpa ('brog-pa) - tibetský pastier kočujúci so svojími stádami po horských planinách

Dolma, spr. Döma (sgrol-ma) - osobné meno s významom "spasiteľka" [Tändzinova dcéra]; tiež Dolma (skt. Tára), bodhisattva, ženský náprotivok Avalókitéšvaru

doma (gro-ma) - sladké zemiaky pripomínajúce svojou chuťou jedlé gaštany

Domo (gro-mo) - mestečko v tibetsko-sikkimskom pohraničí, dôležité stredisko karaván - z máp známejšie pod čínskym menom Ja-tung (Yatung)

dompa ('dom-pa) - dĺžková miera s rozmerom rozpažených rúk; siaha

dönňer (mgron-gňer) - funkcionár uvádzajúci návštevníkov k audienciám (hlavne u dalajlámu, ale aj u svetských vládcov); sekretár, ceremoniár

dordže (rdo-rdže) - malé rituálne žezlo, v Tibete nutná súčasť skoro každého náboženského obradu (skt. vadžra)

Dordže (rdo-rdže) - osobné meno s významom "ako diamant" [najstarší syn šikackého obchodníka Cöndü]

Dordže Džikče (rdo-rdže 'džigs-bjed) - hrozivé ochranné božstvo druhu jidam zobrazované zvyčajne s niekoľkými hlavami, z ktorých najspodnejšia

je býčia, a nesčíselne rúk, v ktorých drží zbraň - je pokladaný za hlavné ochranné božstvo Congkhapovej sekty Gelukpa.

dü (bdud) - druh zlých duchov považovaných za úhlavných nepriateľov buddhistickej viery

dubthab (sgrub-thabs) - metóda krotenia zlých duchov a ich prinútenie vstúpiť do služieb človeka; zvláštnym druhom je tzv. dubthab dakpo (sgrub-thabs drag-po) čže strašný dubthab, rituál, ktorý má spôsobiť smrť toho, proti komu je namierený

dubthob (grub-thob) - dokonalý muž, svätec, obyčajne schopný konať zázraky, divotvorca

Dukjü ('brug-jul) - dosl. "zem hromu", tibetský názov pre Bhután

Dukpa ('brug-pa) - Bhutánčan, obyvateľ krajiny Dukjü

Dukpa Künle ('brug-pa kun-legs) - meno dubthoba-divotvorcu (Bhutánčan Künle?)

dzomo (mdzo-mo) - (samica) kríženec jaka a kravy

dzong (rdzong) - 1. územie pod správou úradníka zvaného dzongpön (rdzong-dpon);
2. pevnosť či bašta, v ktorej obvykle takí úradníci žijú (častá koncovka tibetských miestnych mien)

džakpa (džag-pa) - zbojník, lúpežník, bandita

Džampäjang ('džam-pa'i-dbjangs) - dosl. "s ľúbezným hlasom", lamaistické božstvo druhu bodhisattvov, zosobnenie múdrosti a výrečnosti, patrón vzdelancov, ktorý je zobrazovaný s knihou poznania v ľavej a mečom znalostí v pravej ruke (skt. Maňdžuśrí)

Dže rinpoče (rdže rin-po-če) - dosl. "vzácný pán", prívlastok lamaistického reformátora Congkhapu (v.t. Congkhapa), zakladateľa sekty Gelukpa

Džikče - vid' Dordže Džikče

Džomo Khangkar (džo-mo gangs-dkar) - dosl. "vládkyňa belostných snehov", jedno z mnohých poetických mien najvyššej hory sveta Čhomolungmy čiže Mount Everestu

džowo (džo-bo) - pán; ctihodný (v osloveniach), menej vznešené než rinpoče

Džowo (džo-bo) - Pán, prívlastok Guatama Buddhu. Na jeho počesť bol v Lhase vybudovaný chrám (Džokhang), jeden z najväčších v celom lamaistickom svete, v ktorom sa uchováva vzácna socha Buddhu, vytvorená vraj v Indii a neskôr prenesená do Číny, odkiaľ ju do Lhasy priviezla princezná Wen-čcheng, dcéra cisára Tchaj-cunga (626-649), ako

svadobný dar svojmu mužovi, tibetskému kráľovi Songcän Gampovi (srong-bcan sgam-po, 613-650).

Ga (sga alebo lga) - kraj v severozápadnej časti Khamu, v blízkosti hraníc Čching-chaja

Gandän (dga'-ldan) - jeden z troch najväčších kláštorov vládnucej sekty Gelukpa, ležiaci asi 40 km severovýchodne od Lhasy, založený v r. 1409 Congkhapom, ktorého ostatky sú tam uložené

garpa (sgar-pa?) - samostatný príbytok vnútri kláštora patriaci lámom-tulku a slúžiaci niekedy na pohostinské účely

garpön (sgar-dpon) - obchodný zástupca, agent; jeho kancelária sa predtým dala vidieť skoro v každom väčšom obchodnom stredisku v čínsko-tibetskom pohraničí

gegän (dge-rgan) - učiteľ, zvyčajne u začiatočníkov mníšskej dráhy, dapov

gelong (dge-slong) - dosl. "ctnostný žobrák" - takto sa v Tibete označujú muži, ktorí úspešne prešli celým kláštorným školením a získali najvyššiu duchovnú spôsobilosť; sú viazaní prísny celibátom; v indickom buddhizme zodpovedá pojmu bhikšu

Gelukpa (dge-lugs-pa) - dosl. "sekta ctnostného rádu" založená počiatkom 15. st. Congkhapom, nazývaná aj "žltá" podľa farby mníšskeho rúcha jej príslušníkov; dnes je to vládnuca lamaistická sekta v Tibete, ku ktorej patrí dalajláma i pančhenláma

geše (dge-bšes) - učená hodnosť tibetských mníchov získavaná na základe úspešnej verejnej diskusie na náboženské témy; "doktor lamaistického bohoslovía"

gjaling (rgja-gling) - dychový hudobný nástroj pripomínajúci píšťalu či hobo (vyslovovaný aj geling (dge-gling))

Gjamda (rgja-mga') - mesto ležiace asi 200 km na východ od Lhasy na dôležitej ceste spájajúcej vnútornú Čínu s Tibetom (tzv. Sikchangskotibetská magistrála); odtiaľ vychádzajú tibetské karavány smerujúce do Čhamda a cez Darcendo ďalej do S'-čchuanu

gjämo (rgjal-mo) - dosl. "kráľovná", gjäpova žena (zhruba "pani vládcová")

gjäncchän (rgjal-mcchan) - dosl. "odznak víťazstva", najčastejšie kuželovitý predmet (drevený či kovový), zdobený farebnými vlajkami a vztýčený

na stožiar, prípadne umiestnený na strechách domov a chrámov

gjängab (rgjan-sgab?) - ozdobné súkno so vzorom vyšitým farebným hodváhom

gjäpo (rgjal-po) - kráľ; hovorovo všeobecné označenie každého (aj menšieho) vládcu

gjäpo chung-čung (rgjal-po chung chung) - dos. "maličký (bezvýznamný) kráľ"; vladárík (hanlivo)

gjapön (brgja-dpon) - vojenská hodnosť, dosl. "veliteľ oddielu so sto mužmi", stotník

gjäsä (rgjal-sras) - princ, gjäpov syn

gje ('gjed) - almužna v peniazoch či naturáliách, ktorú dostávajú kláštory alebo jednotliví mnísi od veriacich, z ktorej majú podiel všetci členovia komunity

gju (rgju) - prvotná či hlavná príčina (vzdialená), ktorá je určujúca - na rozdiel od kjen, príčiny druhej či vedľajšej (bezprostrednej), ktorá len dotvára či modifikuje; napríklad v semienku stromu je skryté gju budúceho stromu určitého druhu, ale či z neho vyrastie mohutný strom alebo len biedny výhonok, to určuje, dotvára jeho kjen, akási cudzia sila či mnohotvárne vonkajšie prostredie

gjüpa (rgjud-pa) - mních, ktorý sa zaoberá tantrickými náukami a rituálmi - mág, tantrik; vo väčších kláštoroch býva obyčajne zvláštna trieda týchto gjüпов

gomčen (sgom-čhen) - pustovník, ktorý sa venuje rozjímaniu na osamelom mieste

gönpa (dgon-pa) - spoločné obydlie mníchov, kláštor (niekedy sa píše aj gompas); zvyčajne je to väčšia či menšia osada, v ktorej je niekoľko dacchangov (grwa-cchang) čiže ubytovní, cuklakangov (gcug-kag-khang) čiže chrámov či modlitební, lhakhangov čiže svätyň, a iných budov - spoločný je cchokhang (cchogs-khang) či dükhang ('dus-khang) čiže zhromaždisko; mníšske cely sa volajú daša (grwa-šag), príbytok lámu-tulku sa volá garpa

Goring (mgo-ring?) - meno sluhu v dome šikackého obchodníka Cöndü

gurma (mgur-ma) - pieseň, hlavne náboženského charakteru; v Tibete je všeobecne známe Gurbum (mgur-'bum) čiže "stotisíc spevov" Milaräpu

guru (skrt.) - učiteľ, hlavne v duchovnom zmysle, duchovný vodca

hüm - mystické zvolanie, prejav hnevu a hrozby, používané na zariekanie zlých

duchov; tiež záverečná slabika mantry óm mani padme hüm

jacchän (ja-mcchan) - div, zázrak; niečo neobyčajné, fantastické

jak (g.jag) - dlhosrstý horský dobytok nápadný chrochtavým hlasom - typické zvieratá tibetských vysokohorským planín

jäkhji (g.jas-'khjil) - vlastne dungkar jäkhji (dung-dkar g.jas-'khjil), pravotočivá ulita, v Tibete považovaná za zvlášť vzácnu

jamen (čín. z mandžuštiny) - obecná kancelária; úradovňa miestnych čínskych úradov (pred vznikom ČĽR)

Jarlung (jar-lung alebo -klungs) - kraj v juhovýchodnom Tibete so správnym centrom v Cethangu na pravom brehu rieky Cangpo (Brahmaputra) - je pokladaný za najúrodnejší kraj v krajine; nachádzalo sa tam sídlo prvých tibetských kráľov legendárneho obdobia (do 7. st. n.l.)

Ješe Cchongjä (je-šes mccho- alebo 'ccho-rgjal) - osobné meno; jedna z dvoch žien Padmasambhavu, zobrazovaná po jeho pravici (v.t. Mandára)

Ješe Künzang (je-šes kun-bzang) - osobné meno s významom "múdrost' a všedobro"; [v knihe kúzelník - nädžorpa]

Ješe Nga Dän (je-šes Inga Idan alebo Inga-dang Idan-pa) - dosl. "obdarený piatimi múdrost'ami" (skrt. pañčadžňána), prívlastok lámov-tulku ngarongského kláštora, ktorých rod sa datuje od Mipama Rinčena v 11. storočí

Ješu Mašika (je-šu ma-ši-ka) - Ježiš Kristus (Mesiáš) - v tibetskom prepise zavedené západnými misionármi

jida (jiñdwags) - nešťastné bytosti, ktoré sa v dôsledku zlých skutkov spáchaných v predošlých životoch zrodili deformované - s veľkým bruchom, úzkym hrdlom a ústami ako ucho ihly, takže sú stále morené hladom a smädom. Navyše voda, ktorej by sa chceli sami napit', sa im už len pri priblížení mení na oheň. Tohto utrpenia môžu byť prípadne zbavené až v ďalšom živote, no pomôcť sa im dá už teraz, keď sa im obetuje - s príslušným obradom - voda a jedlo. K ranným pobožnostiam tibetských mníchov i zbožných laikov patrí vykonanie spomínanej obete.

jidam (ji-dam) - druh ochranných božstiev nadaných mocou nad zlými duchmi

Jöntan Gjamccho (jon-tan rgja-mccho) - osobné meno s významom oceán dokonalých vlastností; [meno pustovníka-gomčena, u ktorého Mipam nejaký čas býval]

jum (jum) - matka; žena, manželka (zdvor.)

jum čhenmo (jum čhen-mo) - dosl. veľká matka - metaforické označenie hlavného mahajánového spisu Pradžňápáramitá čiže náuky o dosiahnutí onoho brehu múdrosti, t.j. dosiahnutie dokonalého duchovného osvietenia a poznania. Text Pradžňápáramitá, tib. Šerabkji pharötu čhinpa (šes-rab-kji pha-rol-tu phjin-pa) tvorí podstatnú časť Kandžuru - slovami jum čhenmo sa často potvrdzuje prísaha.

Kagjüpa (bka'-rgjud-pa) - lamaistická sekta založená Marpom (mar-pa) v polovici 11. storočia, zdôrazňujúca pustovnícku formu mníšskeho života. Za najvýznamnejšieho predstaviteľa tohto rádu sa pokladá básnik a askét Milaräpa.

kale phe! (ga-le phebs) - dosl. chod'[te] pomaly! - zdvorilý pozdrav, ktorým sa lúčia Tibeťania s tými, ktorí odchádzajú (niečo ako šťastnú cestu!)

kale šundän dža! (ga-le bžungs-gdan 'džag) - dosl. sadni[te] si pomaly!, bežný pozdrav pri rozchode s hosťiteľom

Kampa (skam-pa) - miestne meno v južnom Tibete

Kan-su - provincia v západnej Číne (hlavné mesto Lan-čou), z veľkej časti osídlená tibetským obyvateľstvom

Kandžur (bka'-'gjur) - dosl. preklad slov (Buddhu), prvá časť tibetského buddhistického kánonu (druhú tvorí Tandžur, bstan-'gjur, preklad komentárov). Obsahuje v 102 resp. 108 zväzkoch preklady základných diel buddhistickej dogmatiky, filozofie, mníšskej disciplíny, atď. Prvé preklady sú z 8. st. Celý súbor bol kodifikovaný v 14. st. Je známy v niekoľkých vydaniach - napr. narhangské, čoneské, dergeské, atď.

kangling (rkang-gling) - dychový hudobný nástroj vyrobený z ľudskej stehennej kosti a používaný pri náboženských obradoch

karzä (dkar-zas) - dosl. biela strava, t.j. bezmäsité, pôstne jedlo

Kážang (skal-bzang) - osobné meno s významom dobrý osud [Mipamov sluha]

khabzä (kha-zas alebo -bzäs) - jedlo, potrava (všeobecne); v južnom Tibete sa pod tým rozumie sladké pečivo smažené na masle alebo oleji (v cestopisnej literatúre sa píše tiež kabze, khabze, ...)

Kham (khams) - názov bývalého Východného Tibetu, neskôr čínskej provincie Si-kchang, ktorá bola v r. 1955 zrušená a jej územie sčasti pričlenené k susednému S'-čchuanu a sčasti zmenené na tzv. Čchangtuskú (Čhamdoskú

oblasť

khämpo (mkhan-po) - predstavený kláštora, kláštornej školy alebo niektorej jej fakúlt

Khang Tise (gangs ti-se) - posvätná hora tibetských buddhistov v okolí jazera Mapham-ccho (ma-pham mccho, skrt. Manasarówar) v západnom Tibete; na mapách zvyčajne označovaná ako Mount Kailas

khata (kha-btags) - obradná hodvábná stuha vymieňaná si na znamenie úcty alebo ako prejav vďaky, želania šťastnej cesty, ...

khjen (mkhjen) alebo khjeno (mkhjen-no) - zvolanie: Ó! Napr. kušo khjen! - ó, pane!, láma khjeno! - ó, láma!

kchang (čín.) - v čínskych domácnostiach, hlavne na vidieku, nízky hlinený "gauč" pri jednej stene alebo v rohu miestnosti, ktorý sa dá zospodu vykurovať - od svojich čínskych susedov ho prevzali aj amdoskí Tibetania

kjabgön rinpoče (skjabs-mgon rin-po-če) - dosl. vzácny ochranca, prívlastok tibetských dalajlámov

kjabsu čhio! (skjabs-su mčhi'o) - dosl. "utiekam sa pod ochranu" (trojitého klenotu - Buddhu, jeho učenia (dharma) a mníšskeho spoločenstva (sangha)); záverečná časť zvyčajnej modlitby

kjang (rkjang) - druh divého somára (Equus kyang), rozšíreného po celej tibetskej náhornej plošine

kjen (rkjen) - druhotná, dotvárajúca príčina

Kjičhu (skjid-čhu) - dosl. "rieka šťastia", ľavý prítok rieky Cangpo (Brahmaputra), na ktorej dolnom toku sa po pravej strane rozkladá hlavné mesto Tibetu Lhasa

kjinkhor (dkjil-'khor) - tibetský výraz pre mandalu

kláštorná hierarchia - kvôli vážnosti, ktorá sa v Tibete pripisuje duchovnému stavu a aj pre rad praktických výhod, ktoré plynú zo života v kláštore, je snaha, aby z každej rodiny aspoň jeden syn, zvyčajne prvorodený, vstúpil do kláštora a venoval sa duchovnému životu. Chlapec odchádza do kláštora obyčajne v ôsmom roku veku a na 3 až 4 roky sa stáva dapom čiže školákom či učeníkom. Je zverený učiteľovi-gegänovi, ktorý dozerá na jeho základnú výuku a cirkevnú výchovu. Za ten čas nosí svoje obvyklé šaty a vlasy má nakrátko ostrihané. Ďalší stupeň predstavujú

geňenovia (dge-bsñen) čiže novici, ktorými sa stávajú dapovia na doporučenie svojich gegänov a po úspešnom absolvovaní radu skúšok. Geňen sa už oblieka do mníšskeho šatu, aj keď sa ešte plne nezúčastňuje na obradoch a iných náboženských úkonoch kláštora. Vstup do mníšskej komunity je otvorený až gecchüom (dge-cchul) čiže mladším mníchom. Robí sa to na slávnostnom zhromaždení ostatných mníchov a prijatie vykonáva zvyčajne významný láma niektorého veľkého kláštora. Vtedy kandidáti získajú svoje mníšske meno, sľubujú poslušnosť kláštorným pravidlám a svojim nadriadeným a odvtedy sa plne zúčastňujú náboženského života svojho kláštora. (Prevažná časť tibetských mníchov skončí na tomto stupni a ďalej sa nedostane.) Tí z gecchüov, ktorí majú snahu dosiahnuť vyššie duchovné vzdelanie a preukážu predpoklady dlhoročným štúdiom na vysokých cirkevných školách, stávajú sa gelongami čiže skutočnými mníchmi, pričom predpísaná najnižšia veková hranica je 25 rokov. Pred gelongami sa otvára kariéra predstavených kláštorov - khämpov, prípadne učiteľov na vysokých cirkevných školách - geše, rabdžampa (rab-'bjams-pa), ... Názov láma, ktorý sa v Európe bežne používa na označenie všetkých tibetských mníchov, je v Tibete vyhradený len najvyšším cirkevným hodnostárom, prevtelencom-tulku, predstaveným kláštorov, mníchom vykonávajúcim zvlášť ctihodné funkcie, apod. Mníšsky celibát je záväzný pre všetkých gelongov, ináč ho vyžadujú len niektoré sekty (napr. Gelukpa). Pre ženy jestvujú zvláštne kláštory - ani gönpa. Tí z mníchov či mníšok, ktorých omrzela život v kláštore, majú možnosť buď sa vrátiť do svetského života, alebo, hlavne ak majú problém s kláštornou disciplínou, odísť do ústrania a venovať sa pustovníčeniu (gomčhen). Mimo rámec kláštornej organizácie stoja obvykle rôzni mopovia (veštci), cipovia (astrológovia), nädžorpovia (jogíni), ngakpovia (kúzelníci), ngönšeovia (jasnovidci), ...

Kökö-nür (mongolsky) - dosl. "modré jazero", veľké sladkovodné jazero v severozápadnej Číne, známe aj ako Čching-chaj chu (čínsky), alebo Ccho-ngönpo (mccho sngon-po - tibetsky)

Könčho (dkon-mčhog) - dosl. "najvzácnejší" - protestantskí misionári pôsobiaci v Tibete koncom minulého a začiatkom tohto storočia zaviedli používanie tohto výrazu pre pojem kresťanského Boha; katolícki misionári razili pre

ten istý pojem výraz namgji dakpo (gnam-gji bdag-po) - pán nebies.

Könčo sum (dkon-mčhog gsum) - dosl. tri klenoty (skrt. Triratna), t.j. Buddha, jeho učenie (dharma) a jeho nasledovníci (sangha); niekedy sa používa ako prísaha (Pri trojitom klenote!)

Kongpo (kong-po) - oblasť v najvýchodnejšej časti Predného Tibetu so správnym centrom v meste Gjamda

korwa (skor-ba) - náboženský úkon obchádzania okolo posvätného objektu (chrámu, sochy, apod.) s častým padaním na tvár. Lamaisti obchádzajú tak, že majú uctievaný objekt po pravej ruke (tzv. jākor (g.jas-skor)), bönisti naopak po ľavej ruke (tzv. jönkor (g.jon-skor))

kuda (sku-drag) - urodzený človek, šľachtic

Kuma (?) - meno dediny v južnom Tibete

Küntu Zangpo (kun-tu bzang-po) - dosl. univerzálne dobro (skrt. Samanta-bhadra), bodhisattva považovaný za duchovného syna nebeského buddhu Vairóčanu. V Číne, hlavne na O-mej-šane, uctievaný pod menom Pchu-sien.

kušo - (sku-šogs) - hovorová forma spisovného kušab (sku-žabs) - pán či pani s úctivým významom. V spojení kušo rinpoče ide o najúctivejšie oslovenie aké v Tibete existuje - vyhradené obvykle len dalajlámom a pančhenlámom, ale niekedy tak žiaci volajú aj svojich učiteľov.

la (lags) - 1. pri osloveniach dodáva nádych úctivosti či zdvorilosti - napr. ane la! pani teta!, cipa la! pán astrológ!, ... 2. pritakanie, súhlas, áno, tak je - v tomto zmysle aj v tvare la so, prípadne la, la so

la so (lags so) - pritakanie

Labrang (bla-brang) - osada juhovýchodne od Si-ningu so slávnym kláštrom (založ. r. 1708) a tlačiarňou tibetských textov

láma správne lama (bla-ma) - doslova "nemajúci vyššieho nad seba", označenie prísne vyhradené len pre príslušníkov najvyššej cirkevnej hierarchie v Tibete (prevtelenci-tulku, predstavení kláštorov, mnísi-učenci, ...); v Európe nesprávne používané všeobecne ako názov pre tibetských mníchov (odtiaľ pochádza názov tibetského buddhizmu ako lamaizmus)

lamaistický panteón - odvodený z indických prameňov (hinduizmus, buddhizmus), aj z domácich (bönizmus) - čo do množstva i charakteru definovaných bytostí predstavuje asi jeden z najrozsiahlejších mytologických systémov na svete. Zatiaľ neexistuje žiadny všeobecne uznávaný systém či

klasifikácia lamaistických božstiev. Pre účely tejto knihy a výkladu sa dajú vyčleniť tieto hlavné kategórie (radené podľa pripisovanej dôležitosti):

I. buddhovia - predstavy o veľkom množstve buddhov, ktorí predchádzali historického Guatama Buddha (6. st. p.n.l.), sú veľmi staré. Podľa nich sa jednotlivým epochám, na ktoré sa člení dlhá perióda existencie sveta, pripisuje určitý počet buddhov. Do poslednej, súčasnej epochy sa radí 21 buddhov, z ktorých potom hlavne skupina posledných piatich (traja predchodcovia, Guatama Buddha a Maitréja - jeho nástupca) sa teší v mahajánovom buddhizme zvláštnej úcte. Navyše, každému z týchto piatich pozemských buddhov zodpovedá jeho nebeský prototyp a tiež jeho duchovný syn či odraz (bodhisattva). Vznikajú tak tri paralelné päťice božských bytostí, mysticky navzájom prepojených, ktorým je navyše spoločný jeden prabuddha (ádi-buddha), ktorý zjednocuje celý tento systém do jedného celku. Najznámejšiu a najuctievanejšiu trojicu tvorí: nebeský buddha Amitábha (Öpame), pozemský buddha Šákjamuni (Šákja Thubpa) a bodhisattva Avalókitéšvara (Čänräzi). V neskoršej, tantrickej fáze buddhizmu pribudli ku každému z nebeských buddhov či bodhisattvov ich ženské náprotivky (šaktí jum), z ktorých najznámejšia je Tára. Ľudová viera si ďalej do kategórie buddhov zaradila aj niektorých významných svetcov či iné významné osobnosti.

II. bodhisattvovia - sú bytosti, ktorým by nahromadené zásluhy síce už stačili, aby v budúcej reinkarnácii dosiahli stav buddhovstva, ktoré však zo súcitu ku všetkým živým tvorom sa tohto privilégia dobrovoľne zriekajú a venujú sa radšej aktívne svojej úlohe sprostredkovateľov či pomocníkov na ich ceste k spáse. K najuctievanejším v Tibete patria bodhisattvovia Avalókitéšvara-Čänräzi (zosobnenie milosrdenstva), Maňdžušrí-Džampäjang (zosobnenie múdrosti), Vadžrapáni-Čhakdor (zosobnenie moci), atď. Z ženských predstaviteľov je to hlavne už spomínaná Tára-Dolma (spasiteľka), duchovná družka bódhisattvu Avalókitéšvaru.

III. ochranné božstvá - jidam - obdarené mocou nad zlými duchmi a ich škodlivým vplyvom. Patria sem všetci buddhovia a bodhisattvovia a ďalej celá plejáda rôznych démonických bytostí obyčajne sprevádzaných svojimi

družkami. Ochranné božstvá bývajú zobrazované v podobách naháňajúcich strach a hrôzu (s tromi i viac očami, štyrmi i viac rukami, s niekoľkými hlavami a ľudskou či zvieracou podobou, ovenčené lebkami, ...).

K najznámejším jidamom patrí Dordže Džikče čiže Hrôzostrašný pán (Vadžra-bhairava) a Šindže čiže Vládca mŕtvych (Jamarádža), obávaný správca ôsmich horúcich a ôsmich studených pekiel.

IV. ochráncovia Buddhovej náuky - čhökjongovia - sú vykonávateľmi príkazov ochranných božstiev jidam. K najznámejším patrí Nakpo čhenpo čiže Veľký čierny (Mahákála), Tamdin čiže Korská šija (Hajagríva), Lhamo čiže Bohyňa (Déví, družka Vládcu mŕtvych), ďalej početná skupina tzv. gönпов (mgon-po) čiže patrónov, a aj zvláštna kategória nebeských víl - dákiní, tib. khandoma (mkha'-gro-ma).

V. Dii minores alebo božstvá nižšieho rádu, väčšinou hinduistické.

Patria sem bohovia a bohyně - lha či lhamo (skrt. déva, či déví), napr. Indra-gjačhin (brgja-bjin), Agni-Melha (me-lha), atď., a hlavne široká škála polodémonických drakov a dračíc - lu (kkrt. nága či nágí), deliacich sa na nebeské (ktorí strážia príbytky bohov), povetrové (ktoré dvíhajú vhodný vietor a prinášajú blahodarný dážď), pozemské (ktoré určujú toky riek) a strážcov skrytých pokladov. Podľa legendy to vraj boli nágovia, ktorí priniesli filozofovi Nágardžunovi (2. st. n.l.) mahájánový spis Pradžňápáramitá, ktorý mali skrytý vo svojom paláci na dne oceána.

VI. genii loci alebo démonické bytosti (bôžikovia, víly, škriatkovia, strašidlá, apod.) špecifické pre určité prostredie (tzv. jülha (jul-lha)), prípadne ochráncovia určitej krajiny (tzv. sungma (srung-ma)). Sú väčšinou domáceho pôvodu a predstavujú rýdzi produkt náboženskej predstavivosti tibetského ľudu. Sem patria rôzni cänovia (bcan) zlí duchovia vyvolávajúce choroby u ľudí a strašiaci hlavne v chrámoch, deovia (dre), zlí duchovia v najširšom slova zmysle, düovia (bdud), uhlavní nepriatelia buddhistickej viery, jidagovia (ji-dwags) alebo prétovia (skrt.), prekliate bytosti trápené neustálym hladom a smädom (zobrazovaní s obrovským bruchom a úzkym hrdlom, ktorým ťažko prejde aj najmenšie sústo), ňänovia (gñan), vyvolávajúci epidémie u ľudí a dobytku, šíriacich nákazu na stromy a rastliny, sadagovia

(sa-bdag) - vlastníci pôdy, bôžikovia pôdy, ktorým je treba pri najrôznejších príležitostiach prinášať obete (sucho, záplavy, krupobitie, blesk, požiar, ...) a mnoho ďalších, spoločne nazývaných mi majin, dosl. "tí, ktorí nie sú ľudského rodu", duchovia. Zvláštnu skupinu tvoria domáci bôžikovia - nanglha (nang-lha), zdržujúci sa pravidelne v rôznych častiach ľudských príbytkov a určujúci ich prípadné využitie. Napr. ak sa práve nachádza v prostrednej miestnosti domu, nesmie sa tam zakladať ohnisko ani vystavovať mŕtvola, ak je v priestore hlavného vchodu, nesmie tade prejsť ženich ani nevesta, ani byť vynášaná mŕtvola, apod.

VII. patróni, dobrí a zlí anjeli, svätci. Tibetania veria, že po celý život sú sprevádzaní jedným dobrým anjelom, pholha (pho-lha) - boh predkov z otcovej strany, ktorý spočíva na pravom ramene, a jedným anjelom zlým, molha (mo-lha) - boh predkov z matkinej strany spočívajúci na ľavom ramene, ktorí ich striedavo nabádajú na dobré a zlé. Vzyvaním pholhu si človek zaistuje ochranu v nebezpečenstvách a dlhý vek, kým úcta k molhovi mu prináša silu a zdatnosť. Lamaistickí svätci zobrazovaní so svätožiarou okolo hlavy a obvykle aj v sprievode svojich žiakov (vždy oveľa menších rozmerov!), pochádzajú prevažne z radov najvýznamnejších žiakov Buddhu (Šáriputra, Maudgljájana, Kášjapa, Ánanda). Tradičnú skupinu svätcov, známych aj z iných buddhistických krajín, predstavuje 16 apoštolov - arhatov, tibetsky nātän (gnas-brtan). Z neskorších významných indických a tibetských buddhistov vošli do lamaistického panteónu napr. Nágardžuna, Šántarakšita, Atíša, prvý tibetský kráľ Songcän Gampo (613-650) a jeho dve ženy, Népálčanka Bhrkutí a Číňanka Wen-čcheng, ďalej zakladatelia jednotlivých náboženských siekt a ich čelní predstavitelia (napr. Marpa, Milaräpa, Congkhapa, atď.). Zvláštnej úcte medzi lamaistickými svätcami sa tešia tzv. dubthobovia čiže divotvorcovia, medzi ktorými je na prvom mieste Padmasambhava (8. st. n.l.), považovaný za zakladateľa lamaizmu.

Lan-čou - hlavné mesto provincie Kan-su v severozápadnej Číne

Lhabcünpa (lha-bcun-pa) - slávny tibetský láma 17. st., ktorý horlivo šíril

lamaizmus v susednom Sikkime a je uctievaný ako patrón tejto krajiny

Ihačam (lha-lčam) - úctivé oslovenie vydatých žien z vyšších spoločenských

vrstiev; obyčajne v spojení lhačam kušo - milostivá pani

lhakhang (lha-khang) - dosl. "dom boží", najčastejšie malá miestnosť, kde stojí rodinný oltár so soškami buddhov a iných lamaistických svätcov, prípadne tam bývajú uložené sväté knihy, ktoré rodina vlastní; všeobecne sa potom ako lhakhang označuje každá svätyňa alebo chrám

Lhasa (lha-sa) - dosl. "božie miesto", hlavné mesto dnešnej Tibetskej autonómnej oblasti (ČĽR), centrum duchovnej i svetskej moci v krajine, tradičné sídlo dalajlámov a miestnej tibetskej vlády ležiace na rieke Kjiču v priemernej nadmorskej výške 3500 m

Lhündub (lhun-grub) - osobné meno s významom "zázračne stvorený" [meno pastiera-dokpu]

locchawa (lo-ccha-ba) - prekladateľ, hlavne sanskrtských buddhistických textov do tibetčiny

lu (klu) - alebo nágovia (skrt.) sú démonické bytosti s ľudskou hlavou a hadím či dračím telom.

lukhang (klu-khang) - kaplnka zasvätená démonickému božstvu lu (skrt. nága)

lunggom (rlung-sgom) - dychové cvičenie, schopnosť ovládať dych - nutná súčasť levitačných cvikov tibetských kúzelníkov

lunggomba (rlung-sgom-pa) - človek, ktorý praktizuje dychové cvičenie

ma (ma) - žena, matka

Mahákála - tib. Nakpo čhenpo (nag-po čhen-po), dosl. "Veľký čierny", pôvodne hinduistické božstvo, ktoré lamaizmus prevzal do svojho panteónu a zaradil medzi tzv. čhökjongov alebo ochráncov náuky

mandala (skrt.) - pôvodný význam okruh či sféra, čím sa v kontexte náboženských rituálov rozumie kruhom vyznačený priestor chránený pre nepriaznivými vplyvmi, v ktorom je možné vykonávať určitý obrad (invokáciu, meditáciu, exorcizmus, obeť, atď.). Tento kruh býva často nahradzovaný symbolickým nákresom (diagramom), na ktorom sú príslušné božstvá rozostavené v predpísanom poriadku.

Mandára (tiež Mandárava) - osobné meno; jedna z dvoch žien Padmasambhavu, zvyčajne zobrazovaná po jeho ľavici

mani (skrt.) - dosl. klenot, súčasť známej lamaistickej mantry óm mani padme húm!

mantra, tiež mantram (skrt.) - magická formulka či invokácia, ktorej sila

spočíva v tajnej moci špecifických zvukov, často nezrozumiteľných a nedávajúcich žiadny zmysel - k najčastejším mantrám v Tibete patrí óm mani padme húm!

Medo Kongkar (me-rdo kong-dkar) - miestne meno na východ od Lhasy

mi majin (mi ma-jin) - dosl. ne-ľudia, duchovia

mi na (mi nag) - dosl. "čierny človek", t.j. zatemnený, nevzdelaný v náboženských veciach

Milaräpa (mi.la-ras-pa) - známy pustovník a básnik (1040-1123), príslušník sekty Kagjüpa, autor diela zvaného Gurbum (mgur-'bom) čiže Stotisíc spevov, v ktorom kreslí obraz tibetskej krajiny a zachycuje všedné dni svojich súčasníkov - jedno z najpopulárnejších diel tibetskej literatúry

Mindöling (smin-grol-gling) - "kláštor dokonalého vyslobodenia", známe stredisko sekty Dukpa ('brug-pa) na juhovýchod od Lhasy, na pravom brehu rieky Cangpo (Brahmaputra)

Mipam, správne Mipham (mi-pham) - osobné meno s významom nepremožiteľný [druhý Phüncchov syn od jeho druhej ženy Čangpal]; 19. vtelenie lámu Mipama Rinčhena na tróne ngarongského kláštora

Mipam Ješe Nga Dän rinpoče (mi-pham je-šes Inga Idan rin-po-če) - titul v poradí 18. lámu-tulku na tróne ngarongského kláštora

Mipam Rinčhen (mi-pham rin-čhen) - dosl. "vzácný nepremožiteľný", meno a titul legendárneho lámu z 11. storočia, žiaka Atíšu, zakladateľa ngarongskej gönpy (známy tiež ako Mipam Divotvorca (dubthob))

mo (mo) - veštecký úkon, pri ktorom sa podľa rôznych znamení hľadá odpoveď na otázky položené návštevníkmi

molha (mo-lha) - boh predkov z matkinej strany, akýsi anjel strážny ľavej polovice človeka

momo (mo'o-mog) - sekané mäso, obalené cestom a dusené

mopa (mo-pa) - veštec, jasnovidec - jeho postavenie je považované za nižšie než postavenie cipu alebo ngönšeho

náboženské sekty - V Tibete existujú vedľa seba dva náboženské systémy: pôvodný bönizmus, ktorý predstavuje zmes uctievania démonov, mágie a animizmu, a lamaizmus, mahájánový buddhizmus tantrického smeru, doplnený domorodými kultovými prvkami.

Bönizmus (čierne učenie) bol asi jediným náboženstvom Tibetánov od

prehistorických čias až do 7. st. n.l., kedy začal ustupovať indickému buddhizmu. V neskorších fázach do seba vstrebal veľa lamaistických prvkov (v doktríne, organizácii), ale nikdy cudzej viere celkom nepodľahol. Dodnes sa udržiava medzi nomádskym obyvateľstvom severného a východného Tibetu, ale aj v lamaistických kruhoch mu často býva priznávaná zvláštna úloha (veštenie, čarodejníctvo, ...).

Lamaizmus (odvodené od tib. láma - najvyšší, ako sú označovaní najvyšší hodnostári lamaistickej cirkvi) vyvinul sa zo severného (mahájánového) buddhizmu, ktorý prenikol do krajiny na začiatku 7. st. za kráľa Songcän Gampa (613-650), zakladateľa tibetského štátu. Za skutočného vierozvestca sa však pokladá až Ind Padmasambhava, ktorý do Tibetu prišiel v r. 747 a založil tam prvý kláštor v Samjã (749). S príchodom ďalších indických duchovných učiteľov v nasledujúcich rokoch nastáva rozmach nového učenia, ku ktorému sa ochotne hlásil dvor i šľachta. Zo sanskrtu sa prekladali buddhistické sútry, čím vzniká tibetský buddhistický kánon zvaný Kandžur a Tandžur (kodifikovaný v 14. st.), a zakladali sa nové kláštory. Nová viera narážala len na slabý odpor bönistov, a len za kráľa Langdarmu (glang-dar-ma) v 9. st. bola vystavená väčšiemu prenasledovaniu. Prívrženci tejto pôvodnej podoby tibetského buddhizmu dostali názov stará škola - Ňingmapa či šamar (žwa-dmar), červené čapice.

Novým impulzom v rozvoji tibetského buddhizmu sa stal príchod indického kňaza Atíšu (1038). V dôsledku jeho pôsobenia v krajine (reforma učenia, utuženie disciplíny, pozdvihnutie mníšskej morálky, okrem iného zavedením celibátu) začínajú vznikať rôzne sekty tzv. poreformného lamaizmu, ktoré sa líšili čiastočne prijatým učením, tradíciou a voľbou a výberom zodpovedajúcich božstiev, a čiastočne náboženskou praxou a systémom rádrového života. Z týchto siekt sú najvýznamnejšie tieto:

Kadampa (bka'-gdams-pa) založená Atíšovým žiakom Domtönom ('brom-ston). Táto sekta sa neskôr stala zakladateľom Congkhapovej reformovanej sekty Gelukpa.

Kagjüpa (bka'-gdams-pa) založená iným Atíšovým žiakom, Marpom (mar-pa, 1012-1097), ktorá zdôrazňuje pustovnícku formu mníšskeho

života a ústne podanie. Z duchovných synov tohto rádu najviac vynikol Milaräpa, najslávnejší lyrický básnik starého Tibetu. Kagjüpa sa v ďalšom vývoji rozpadla na rad podsiekt (Karmapa, Dukpa, Digungpa, Taklungpa).

Sakjapa (sa-skja-pa) siaha svojimi počiatkami tiež do 11. st. Ako prvá z lamaistických siekt získala v Tibete aj svetskú moc, k čomu významnou mierou dopomohli mongolskí vládcovia Číny dynastie Jüan (1270-1368). Dnes sa udržiava hlavne v materskom kláštore Sakja v Zadnom Tibete a vo východotibetskom Derbe (sde-dge).

Gelukpa (dge-lugs-pa), dosl. sekta ctnostného rádu, vznikla počiatkom 15. st. ako reakcia na úpadok mravov v sekte Sakjapa, vyvolaný nahromadením prílišného bohatstva a svetskej moci v rukách tejto sekty, preferovanej mongolskými chánmi. Jej zakladateľ Congkhapa vychádzal pri svojej reforme z Kadampy, ktorá dodržiavala pôvodné učenie pomerne najprísnejšie a chýbala jej len pevná organizácia. Congkhapa nariadil svojim stúpencom tuhú kláštornú disciplínu a prísny celibát. Navonok odlíšil svojich mníchov rúchom žltej farby - odtiaľ tiež názov sekty šaser (žwa-ser), žlté čapice. Od polovice 17. st. sa Gelukpa za pomoci mandžuských vládcov Číny stala v zmysle duchovnom i svetskom vládnuou sektou v krajine a z jej radov tiež pochádzajú tibetskí dalajlámovia a pančhenlámovia. Duchovnými strediskami tejto sekty sú, okrem Potaly v Lhase (sídlo dalajlámu) a Tašilhümpo pri Šikae (sídlo pančhenlámu), hlavne tri kláštory v najbližšom okolí Lhasy: Gandän (založ. 1409), Däpung (1414) a Sera (1417) so spoločným názvom "tri sídla učnosti". Okrem Tibetu je dnes lamaizmus rozšírený hlavne v Číne, Mongolsku (tiež medzi burjatskými Mongolmi v Rusku), Nepále, Sikkime a Bhutáne.

nädžorpa (rnal-'bjor-pa) - dosl. "ten, ktorý dosiahol pokoj"; týmto názvom sú označovaní náboženský askéti, mystici (jogíni), ktorí sa u ľudu tešia veľkej úcte pre svoje údajné magické schopnosti

nága (skrt.) - vid' lu

Nakčukha (nag-ču-kha) - mesto v severovýchodnej časti Predného Tibetu na dôležitej ceste spájajúcej severozápadnú Čínu s Tibetom (tzv. Čchingchajsko-tibetská magistrála). Odtiaľ vychádzajú tibetské karavány smerujúce do Si-ningu a ďalej do Číny.

nambu (snam-bu) - hrubá vlnená látka, zvyčajne horšej kvality než puruk

nämo (gnas-mo) - dosl. "pani domu", zdvorilé oslovenie gazdinej

namše (rnam-šes), vlastne nampar šepa (rnam-par šes-pa) - filozofický výraz pre vedomie, schopnosť uvedomovať si svoju existenciu a javy okolného sveta

náraka (skrt.) - buddhistické peklo (skôr očistec, lebo buddhizmus nepozná večné posmrtné muky). V hovorovej tibetčine sa toto slovo používa ako prísaha či zakliatie (nech sa prepadnem do náraky, ak prisahám krivo!)

nga - homonymum s významom "ja" (písané nga) alebo "päť" (písané Inga) - vo výslovnosti sa obe slová líšia prízvukom

ngakpa (snags-pa) - dosl. znalec magických formuliek (a ich použitia); kúzelník a lekár v jednej osobe

Ngarong (Ina-rong) - dosl. "päť údolí", miestne meno v amdoskom kraji, na sever od jazera Kōkō-nūr s preslávenou pustovníckou gönpou, podľa tradície založenou v 11. st. Mipamom Rinčhenom

ngöše (mngon-šes) - dosl. "ten, ktorý vie predvídať", človek obdarený nadprirodzenou schopnosťou čítať myšlienky druhých, vytušiť ich budúce osudy, ...; jasnovidec

nirvána (skrt.) - cieľ duchovného snaženia všetkých buddhistov: vymanenie sa z kolobehu neustáleho znovuzrodzovania (samsára) tým, že bytosť v sebe potlačí túžbu po živote a po všetkom, čo ho obklopuje (zrodenie je výsledkom tejto túžby, vychladnutím tejto túžby sa pretne bludný kruh opätovného zrodenia) - stav akéhosi duchovného vyslobodenia. Z iného pohľadu, pretože je utrpenie sprievodným javom, ba synonymom existencie, je možné nazvať dosiahnutie nirvány aj vyslobodením z utrpenia - stavom dokonalej úľavy. Pojem nirvány však v sebe nijako nezahŕňa predstavu smrti, fyzického zániku určitej bytosti. Ak v sebe človek vyhladí všetok egoizmus, ak vedie riadny život a koná spravodlivé skutky, môže dosiahnuť nirvánu už v súčasnej existencii.

Nordzinma (nor-'dzin-ma) - osobné meno s významom majiteľka bohatstva [prvá žena astrológa Šeraba a súčasne aj žena jeho staršieho brata; tiež meno dangkarskej prostitútky]

Nub Dewačän (nub bde-ba-čän) - dosl. "západný raj", v ktorom vládne buddha Amitábha (Öpame) a kde sídli aj jeho duchovný syn, bodhisattva Avalókitéšvara (Čänräzi)

ňerpa (gñer-pa) - osobný sekretár veľkých lámov; hlavný správca

Ñethang (sñe-thang) - meno osady vzdialenej asi 20 km na juhozápad od Lhasy na pravom brehu rieky Kjičhu. Spája sa s menom lamaistického reformátora Atíšu, ktorý tam v r. 1054 zomrel a bol pochovaný

ňingdu (sňing-sdug) - milá, milenka

ňingdže (sňing-rdže) - zľutovanie, súcít

ňingdže, ngancchö gjäpo la! (sňing-rdže nga-ccho'i rgjal-po lags) - dosl. Zľutovanie, náš pán kráľ!

ňingdže, pönpo la! (sňing-rdže dpon-po lags) - dosl. zmilovanie, milostivý vládca!

Ñingmapa (rňing-ma-pa) - dosl. "stará škola" čiže predreformná fáza tibetského buddhizmu spojená s menom indického jogína Padmasambhavu. Príslušníci tejto sekty nezachovávajú celibát a od iných sa navonok líšia červenou farbou mníšskeho rúcha - odtiaľ je aj ich názov šamar (žwa-dmar), červené čapice. V učení, ktorého sa držia, je ešte veľa prvkov z pôvodného, predbuddhistického náboženstva Tibetu, bönizmu.

O-mej-šan - posvätná hora čínskych buddhistov zasvätená bodhisattvovi Küntu Zangpovi (čín. Pchu-sien), na juhozápad od Čcheng-tu, hlavného mesta provincie S'-čchuan

óm, guru Padma siddhi, húm! (skrt.) - mantra s významom óm, učiteľ Padma (Padmasambhava), Dokonalý, húm!

óm, mani padme, húm! (skrt.) - mantra, jedna z najčastejších v tibetskom buddhizme, zvyčajne prekladaná ako óm, klenot lotosu (Buddha), húm! Jej častému opakovaniu sú pripisované zvlášť blahodarné účinky.

Öpame ('od-dpag-med) - lamaistické božstvo, buddha Nesmierneho svetla (Amitábha), zosobnenie súcitu. Pančhenlámovia sú pokladaní za vtelenie Öpameho.

Padma = Padmasambhava

Padmasambhava - indický mág, ktorý v 8. st. na pozvanie kráľa navštívil Tibet a hlásal tam buddhizmus v jeho neskoršej, už dost' zmenenej tantrickej podobe. Je pokladaný za zakladateľa sekty Ňingmapa a patrí k najuctievanejším svätcom lamaistického neba (tzv. druhý Buddha).

Pajenrong (?) - miestne meno v amdoskej oblasti

pajuma (?) - druh bambusu, ktorého kolenka sú d'aleko od seba

Päma (pad-ma) - osobné meno s významom lotos [druhá žena atrológa Šeraba]
pančhenláma (pan-čhen bla-ma) - po dalajlámovi druhý najvyšší cirkevný predstaviteľ Tibetu, predstavený kláštora Tašilhümpo, pokladaný za pozemské stelesnenie buddhu Amitábhu (Öpame)
Pändžor (dpal-'bjor) - osobné meno s významom sláva, veľkosť [meno správcu-ňerpu, Mipamovho obchodného spoločníka]
Parkor (bar-skor) - dosl. vnútorný okruh, spleť ulíc v strede Lhasy
Pasang (pa-sangs) - osobné meno s významom "planéta Venuša" a prenesene šiesty deň tibetského týždňa (piatok); [meno sedliaka]
phar gju! (phar rgjugs) - dosl. odpáľ preč!, odíd!
Phari-dzong (phag-ri rdzong) - mesto na pomedzí Tibetu, Bhutánu a Sikkimu, dôležité obchodné a dopravné centrum
phaša sangän (pha-ša za-mkhan) - dosl. "ten, kto sa živí mäsom zo svojho otca", veľmi neslučné tibetské zakliatie
pholha (pho-lha) - dosl. "boh predkov z otcovej strany", akýsi anjel strážny pravej časti človeka
Phüncccho (phung-cchogs) - osobné meno s významom "plný, hojný, bohatý"; (náčelník juhotibetskej dediny Šartong, Mipamov otec)
pönpo (dpon-po) - vodca, náčelník (napr. obce, kraja, ...)
Popa (spo-pa) - obyvateľ kraja Pojü (spo-jul) v najzápadnejšej časti Khamu čiže Východného Tibetu
Potala (po-ta-la) - dalajlámov palác v Lhase vybudovaný v 17. st. na vrchole "Červeného kopca" - Marpori (dmar-po-ri) v severozápadnej časti mesta
puruk (spu-phrug, alebo -hrug) - vlnená šatová tkanina najlepšej kvality
Rabding-ce (rab-sdings rce) - meno kláštora v okolí Šartongu
rakdung (rag-dung) - dychový hudobný nástroj v tvare dlhej (aj niekoľko metrov) mosadznej trúby. Pri pochode nesie nástroj na ramenách niekoľko nosičov, ktorými obyčajne bývajú mladí mnísi-dapovia
räpačän (ral-pa-čan) - dosl. "vlasatý", prívlastok kúzelníkov-ngakpov s dlhými vlasmi podľa indických jogínov, ktorí vedú pustovnícky spôsob života
rinpoče (rin-po-če) - dosl. "vzácny", titul a oslovenie ctihodných lámov a iných vysokých príslušníkov duchovného stavu
Rinčhen Thinlä (rin-čhen 'phrin-las) - meno predstaveného kláštora, ku ktorému patrila cipa Šerab

Riwocenga (ri-bo rce Inga) - dosl. "hora s piatimi štítmi", tibetský názov posvätnéj hory čínskych buddhistov Wu-tchaj-šanu v provincii Šan-si. Predmetom zvláštnej úcty na tomto pútnom mieste je bodhisattva Maňdžuśrí (tib. Džampäjang, čín. Wen-šu).

rogjapa (ro-rgjab-pa) - dosl. "nosič mŕtvol" (ľudských alebo zvieracích), hrobár, kožkár; všetkými opovrhovaná spoločenská vrstva

rongdü (rong-bdud) - zlí duchovia z kategórie dü, usadení v údoliach hôr

Sakja (sa-skja) - slávny kláštor v Zadnom Tibete, sídlo rovnomennej sekty Sakjapa

Samjä (bsam-jas) - malá osada na juhovýchod od Lhasy, na ľavom brehu rieky Cangpo (Brahmaputra), známa svojím starobyľým kláštorom, ktorý založil Padmasambhava v r. 749

sämo (sras-mo) - zdvor. dcéra; slečna

sang (srang) - váhová a menová jednotka; unca, tael

sang jum (gsang jum) - dosl. "mystická žena či matka" - označenie pre ženy mníchov-kúzelníkov, ktorých zväzok je nerozlučiteľný a majú skôr funkciu mystickú než svetskú

Satjakáma - dosl. "ten, kto miluje pravdu", postava indickej mytológie

sem rangnä čhung, sem nangla thim (sems rang-nas bjung sems nang-la thim) - citát z Milaräpu, dosl. "z ducha sa vynoriac, v duchu sa (opäť) stráca"; predstava býva znázorňovaná pohybom morských vĺn, ktoré sa dvíhajú a opäť klesajú

Sera (se-ra) - veľký kláštor sekty Gelukpa v tesnej blízkosti provincie Čching-chaj, tib. Ziling

sien-šeng (čín.) - pán; úctivé oslovenie "pane"

sölha (gsol-lhag) - dosl. "zvyšky jedla" - rozdeľované z vládcovho stola významným úradníkom a iným osobám ako zvláštny prejav úcty

sönde (gson-'dre) - zlí duchovia, ktorí vstupujú do ľudí i zvierat a robia ich posadnutými

Šákja Thubpa (šákja thub-pa) - tibetský preklad mena Šákjamuniho - "Schopný z rodu Šákjov", pod ktorým je známy Guatama Buddha

šamar (žwa-dmar) - dosl. "červené čapice" - pomenovanie príslušníkov predreformnej lamaistickej sekty Ňingmapa

šamthab (šam-thabs) - suknička, dolná časť mníšskeho oblečenia, tvorená kusom

látky rovnakej šírky, ktorej oba konce sú zošité spolu - nosí sa mierne nariasená a nad bokmi stiahnutá pásom

šango (žal-ngo) - správca kláštora, obyčajne volený na niekoľko rokov, ktorému podliehajú všetky administratívne záležitosti v kláštore

šapä (žabs-pad) - dosl. "ten, ktorého chodidlá sú z lotosu", titul ministrov-
kalönov (bka'-blon) miestnej tibetskej vlády

Šarakhuktho (ša-ra-khug-thog?) - miestne meno v Amdo

Šartong (šar-ltong?) - dosl. "východná preliačina, priehlbina", dedina v južnom Tibete [rodisko Mipama]

šen-fu (čín.) - dosl. "duchovný otec", tak boli pôvodne v Číne označovaní katolícki kňazi-misionári; ojedinele tak boli titulovaní aj misionári iných kresťanských vyznaní

Šerab (šes-rab) - osobné meno s významom "učenosť" [Phüncchov bratranec, povoláním cipa-astrolog]

Šikace (gžis-ka-rce) - mesto na pravom brehu rieky Cangpo (Brahmaputra), správne stredisko Západného Tibetu. V južnom predmestí stojí známy kláštor Tašilhümpo, sídlo pančhenlámu

šinde (ši-'dre) - príznaky mŕtvych, zlí duchovia z kategórie de

šo (žo) - kyslé, stvarohovatené jačie mlieko - každodenný nápoj Tibetanov

Ta Chüéré - historický názov mesta Urgu vo Vonkajšom Mongolsku (terajší Ulanbátár, hlavné mesto Mongolskej ľudovej republiky)

Takkar rithö (stag-dkar ri-khrod) - dosl. "pustovňa Bieleho tigra"

Tändzin (bstan-'dzin) - osobné meno s významom "ten, kto sa pridŕža (Buddhovej) náuky". Toto meno býva v cestopisoch obvykle písané Tensing, Tenzing, apod. [lhaský obchodník, otec Dolmy]

Taši (bkra-šis) - osobné meno s významom "šťastie, požehnanie" [Mipamov obchodný pomocník]

tašiláma (bkra-šis bla-ma) - v staršej cestopisnej literatúre označenie pre pančhenlámu, predstaveného kláštora Tašilhümpo (odtiaľ pomenovanie)

Tašilhümpo (bkra-šis lhun-po) - dosl. "hora požehnaní", veľký kláštor pri Šikace, pančhenláмова rezidencia

Tengri-núr (mongolsky) - doslova "nebeské jazero", veľké slané jazero na severozápad od Lhasy, tib. názov Namccho-čhukmo (gnam-mccho phjug-mo) alebo Čhang-namccho (bjang gnam-mccho)

terai, tiež tarái - všeobecný názov nížinných častí Nepálu, Sikkimu a Bhútánu, kde južné svahy Himalájí prechádzajú do severoindickej roviny

thang (thang) - náhorná step s riedkym trávnatým porastom

thangka (thang-ka) - typický tibetský obraz: nezarámované plátno či papier s výjavmi lamaistických božstiev

Tharčhin (mthar-phjin) - osobné meno s významom "ten, ktorý dosiahol hranice (dokonalosti)" [dangkarský mních-dapa]

therma (ther-ma) - druh plátna, známa a vysoko cenená je therma cethangská

Thinlä ('phrin-las) - pomocník v dome šikackého obchodníka Cöndü

Tobdän (stobs-ldan) - osobné meno s významom "silák" [syn pajenrongskeho vládcu, žiak protestantskej misionárskej školy]

töga (stod-'gag) - kazajka, horná časť mníšskeho oblečenia, obyčajne bez rukávov, ktorá sa zastrkáva pod šamthab

torma (gtor-ma) - obetné predmety (najčastejšie placky v tvare malej pyramídy z cesta alebo ryže), prinášané podľa okolností dobrým alebo zlým duchom

Tosu (to-su?) - jazero v Amdo

tranka (tam-ka) - strieborná minca, ktorej hodnota sa v Mipamových časoch rovnala približne jednej štvrtine indickej rupie

tulku (sprul-sku) - najbežnejšie označuje mužov i ženy o ktorých sa verí, že sú pozemským stelesnením nadprirodzených božstiev (napr. buddhu Amitábhu, bodhisattvu Avalókitéšvaru, ...) či vtelením zosnulých vynikajúcich osobností, napr. slávnych učiteľov-guruov, zakladateľov, prípadne predstavených kláštorov, apod. Ich príchod na svet býva obyčajne sprevádzaný mimoriadnymi úkazmi, ktorých vyhládanie a identifikácia sa riadi stáročnými pravidlami. Medzi ostatnými mníchmi majú tulku privilegované postavenie, aj keď nemusia nutne zastávať najvyššie funkcie v kláštore. V literatúre sú tiež známi pod názvami "chutuchtu", "chubilchán", "živý buddha", apod. Tulku (prepisované tiež trulku alebo tüku) znamená doslova "prízračné, fantómové telo".

Ü (dbus) - názov východnej časti Stredného Tibetu (tzv. Predný Tibet) so správnym centrom v Lhase

umdzä (dbu-mdzad) - dosl. "vedúci, predák" - názov mnícha, ktorý vedie chór či zbor spevákov a prvý začína rôzne časti recitácií; predspevák

Wangčhen (dbang-čhen) - osobné meno s významom "mocný" [meno jasnovidca-ngöše]

wangkur (dbang-skur) - dosl. "vybavit' mocou"; počiatocné uvedenie či zasvätenie do niečoho (napr. do magických obradov)

Yongden, správne Jongdän (jongs-ldan) - osobné meno s významom "ten, ktorý má všetko, dokonalý" (adoptívny syn pani Alexandry David-Neelovej, francúzskej spisovateľky, cestovateľky, znalkyne tibetského jazyka a života Tibetánov. Spolu s ňou konal cesty po Tibete a spolupracoval na rade jej odborných prác o Tibete, aj na tomto románe)

zamdong-dü (zam-gdong bdud) - dosl. "duchovia sídliaci pri mostoch"; vid' dü

zän (gzan) - mníšsky vrchný plášť v tvare tógy, zapínaný len pri krku

Zangkar (zangs-dkar) - osobné meno; tiež miestne meno v Západnom Tibete; [kúzelník-ngakpa]

Ziling (zi-ling) - vid' Si-ning

zimpön (gzim-dpon) - komorník, osobný služobník (hlavne dalajlámu a iných vysokých cirkevných hodnostárov)

zungdü (zung-'dus?) - úzky pruh látky, ktorý láma uprostred zauzlí, zaklínajúc doň magickú silu - chráni majiteľa pred chorobou a nehodami